

Filiala „Ioan Slavici” Arad
a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Lavinia Betea Vasile Filip

(coordonatori)

Jurnaliști arădeni Selfie

Editura Gutenberg Univers
Arad - 2022

**Filiala „Ioan Slavici” Arad
a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România**

Lavinia Betea

(coordonatori)

Vasile Filip

Jurnaliști arădeni – selfie

**Filiala „Ioan Slavici” Arad
a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România**

Lavinia Betea

Vasile Filip

coordonatori

Jurnaliști arădeni – selfie

**Editura Gutenberg Univers
Arad
2022**

Lucrare apărută cu sprijinul Bibliotecii Județene „Alexandru D. Xenopol” Arad

Tehnoredactare și corectură: Ioana Nistor

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Jurnaliști arădeni - selfie / coord.: Lavinia Betea, Vasile Filip. - Arad:

Gutenberg Univers, 2022

ISBN 978-606-675-345-6

I. Betea, Lavinia (coord.)

II. Filip, Vasile (coord.)

070

929

Tiparul executat la Gutenberg Arad

Calea Victoriei Nr. 41

Tel.: 0257 233 545; Fax: 0257 254 339

E-mail: dtp@gutenbergarad.ro

Jurnalist în vremuri interesante

Am propus cartea aceasta într-o adunare generală a filialei Arad a UZPR. Privind în jurul meu, am realizat că bună parte dintre cei prezenți mi-erău necunoscuți. Intraseră în presa arădeană după ieșirea mea. Mi-era greu să le asociez numele cu figura. Pe ceilalți, cu rare excepții, fie-i găsisem „mari” la „Flacăra roșie”; fie-au venit în presă ca prim și entuziast val post-ceaușist; fie adoptaseră, de curând, titlul de profesionist. Participam, așadar, la o adunare de breaslă, în compunerea căreia ucenicia, probele, mijloacele și însuși utilul meseriei au devenit, succesiv, diferite.

Am propus atunci să edităm sub sigla UZPR, un volum colectiv alcătuit din poveștile de viață ale autorilor săi. Aveam în vedere o abordare calitativă a genului numit autobiografie, compoziție indispensabilă alcătuirii dosarului de cadre al jurnaliștilor cu o anume vechime, revigorată în zilele noastre prin Curriculum Vitae. Atât conținuturile autobiografiei cât și ale CV-ului sunt însă neapărat raportate la un referențial ontic, ca fiind corecte sau incorecte în termeni de adevăr factual. Life-history, povestea de viață, utilizată întâia dată ca metodă de cercetare calitativă de către sociologi, a fost însă dintotdeauna și apanaj jurnalistic. Dacă adevărul factual este îndeobște cunoscut ziaristului prin documentarea anterioară întâlnirii cu personajul, noutatea și interesul relatării sunt poziționate pe coloratura afectivă, interpretările și valorizările subiectului asupra propriei vieți. Acest adevăr narativ conferă sensuri și semnificații personale evenimentelor, instituțiilor, circumstanțelor generale.

Sub acest raport, jurnaliștii pot fi apreciați ca aparținând categoriei „martorilor privilegiați” ai duratei istorice scurte. Dintre elementele ei constitutive, le selectează și proiectează în prim-planul contemporanilor pe cele susceptibile de atracție, emoție, utilitate. Ancadramentul aparține talentului ziaristului, informațiilor și grilelor proprii de evaluare. În situația poveștii sale de viață, reflexiva incursiune biografică e ancorată unor contexte interesante.

În ce ne privește, de remarcat e „fractura istorică” a anului 1989. Schimbarea de regim politic a însemnat o revoluție în lumea presei, aducând libertatea de expresie și de circulație. Dacă înainte, jurnaliștii reprezentau o castă restrânsă, desemnată în discursul oficial și prin sintagma de „lucrător în presa de partid”, instituțiile media au explodat realmente în anii 90. Debutanți talentați și determinați au afluț în presa locală și națională, privită în acel prim deceniu tranzitoriu ca a patra putere în stat și inconcurabilă sursă de divertisment.

Și n-a fost aceasta singura mare schimbare. Jurnaliștii au experimentat printre cei dintâi inovațiile celei de-a treia revoluții industriale. Într-o succintă recapitulare a acestor mari evenimente din istoria omenirii, mai importante pentru viața cotidiană decât cele politice, amintim că prima revoluție industrială s-a produs la finele secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, declanșată de inventarea mașinii cu abur. Cea de-a doua, la începutul secolului XX, a însemnat organizarea producției pe bandă-rolantă în uzinele americane Ford. Jumătate de veac mai târziu, s-a impus revoluția digitală care a modificat și practicile comunicării. Ceea ce

învătasem a numi existența reală, s-a multiplicat în cea virtuală. Proiectul global al umanității nu mai este lumea dreptății, echității și frăției (ca al dogmei creștine ori al utopiei comuniste), ci lumea „inteligenței artificiale”. Mottoul său: „Informația e noua noastră combustie”.

Ca și în cazul altor epoci, rămâne și aici validă constatarea lui Abraham Moles cu privire la viteza prea mare a civilizației în raport cu propria sa conștiință. Așa se face că, dintr-o dată, jurnaliștii și-au pomenit statutul profund afectat de alternativa presei online și evaluarea lor după rating și numărul accesărilor. Și, încă mai mult, de competiția cu social-media. Iar după termenii puși în circuit de Mark Prensky, încadrați la categoria „imigranților digital”, oarecum nepotriviti pentru formarea și informarea „nativilor digitali” – generațiile celor născuți după anii 80, socializați în mediul culturii digitale (internet, web, calculator, rețele sociale, jocuri video, smartphone). Și asta nu e totul! La cea de-a 46-a ediție a Forumului Economic de la Davos din 2016, s-a anunțat începutul celei de-a patra revoluții industriale – o lume ce tinde la eliminarea granițelor dintre dimensiunea fizică, digitală și biologică a societății. Cu simbolul Sophiei, primul robot humanoid, cetățean al unui stat.

Am trăit și trăim, așadar, nemaipomenite schimbări!

Crochiul de interviu adresat colegilor mei (vezi Anexa) s-a vrut a fi mai curând un stimulent al memoriei decât o schiță a relatării. Ceea ce și rezultă din diversitatea abordărilor, selecția momentelor și personajelor evocate, consistența sau dimensiunea narațiunii, manifestarea mai mult sau mai puțin pregnantă a „tendenței de față” – distorsiunea prin care „mărturisitorul” își resemnifică amintirile în favoarea sa. Cu rezultatul biografiei de grup a unor oameni adunați aleatoriu prin datele de stare civilă, dar coeziivi prin „patternul” psihologic comun. În primul rând, sunt indivizi creativi și curioși. Și-au manifestat aceste aptitudini din primii ani de școală, prin pasiunea pentru cunoașterea provenită din lectură. Acolo, în competiția din micul grup de școlari, li s-au revelat calitățile în comunicare și de inteligență relațională. Potențialul mare de adaptare, o motivație, imagine și stimă de sine înaltă (uneori peste înaltă) sunt, de asemenea, pregnante în capacitățile personale. După faimoasa teorie a lui Rotter, „locus of control”, acordă, fără excepție, rol dominant voinței și acțiunilor proprii în reușita de viață. Altfel, aduc ofrandă, fiecare, și norocului întâmplării. Acele faimoase „epifanii ale vieții”, cum numește James Joyce răscrucea unei întâlniri, peripeții sau a unui eveniment incidental care brăzdează o existență.

Ar fi multe de spus și despre rolul scrierilor biografice, literaturii memorialistice în general, pentru istoria unui popor, neam sau familii. Altfel ar fi înțeleasă și istoria românilor dacă mai mulți dintre înaintași s-ar fi pasionat în a trece la zestrea urmașilor însemnări despre viețile lor.

Cu intenția unui astfel de „semn”, deschidem seria aceasta de mărturii. La mulțumirile aduse autorilor pentru bunăvoință, alăturăm și gratitudinea lor pentru vocația managerială a colegului Doru Sinaci, actual director al Bibliotecii Județene Arad și vicepreședinte al filialei Arad al UZPR, în identificarea mijloacelor de editare a acestor relatări. Mulțumim, de asemenea, coordonatorilor Editurii

Gutenberg Univers din Arad, doamnei Ioana Nistor care a efectuat corecturile și tehnoredactarea, pentru apariția în bune condiții a volumului de față.

Iar cititorilor noștri, gând bun de viață lungă, în sănătate și împlinire spirituală.

Lavinia Betea

Dincolo de numele ziaristului...

Iată, suntem la a doua apariție editorială a Filialei „Ioan Slavici” Arad a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

În urmă cu trei ani, lansam „*Voci și vocații jurnalistice arădene în UZPR*” – coordonator jurnalistul Emil Șimăndan, cu un modest sprijin din partea mea –, un volum în care erau prezentați membri ai filialei arădene (la acea vreme). Acum venim în fața cititorilor cu o nouă carte. De această dată le propunem să afle mai multe despre ziariști (pe care i-au cunoscut din mass-media arădeană), dincolo de un simplu nume.

Cartea s-a „născut”, așa cum arăta și colega mea Lavinia Betea, la o întâlnire a filialei (Adunarea Generală de anul trecut) când s-a propus ca, fiecare, să povestească cum a ajuns ziarist, ce părere are despre presa de azi și care ar fi recomandările ce le-ar face tinerilor doritori să îmbrățișeze cariera de jurnalist. Ba mai mult, ea a propus și un crochiu de interviu (orientativ) pe care l-am transmis tuturor prin e-mail (pandemia ne-a obligat să recurgem la astfel de mijloace), am avut și nenumărate convorbiri telefonice. Nu toți au accesat (ca să folosesc un cuvânt la modă); unii nu au dorit, alții poate din „comodități” – cum zice un personaj din carte...

Dacă aș fi omul care să facă tot felul de comparații (pentru a epata cititorul), aș „forța” cu capodopera autobiografică „Portret al artistului la tinerețe” a irlandezului James Augustine Aloysius Joyce. Numai că ai noștri colegi nu au avut „o copilărie marcată de rigorile drastice ale unor școli iezuite și o adolescență petrecută într-o societate sufocată de bigotism, de un tradiționalism deviat dintr-un misticism menit să înnegureze cu spaime transformările fiziologice și efuziunile sentimentale”.

Așa că poveștile lor s-ar putea numi mai simplu: „Drumuri spre jurnalism”, „Jurnaliști arădeni la rampă”, „Fereastră spre destine jurnalistice”, „Ziaristul, propriul personaj”, „Confesiuni cu jurnaliști arădeni”, „Purtători de cuvânt ai Aradului”, „Soldați ai celei de-a patra puteri” etc. etc.

Aflăm cum poți ajunge de pe dealul Moțeasca din Sălăjeni direct într-o redacție (via Fidel Castro), cum poți prinde dragoste de gazetărie printr-o iubire cu o lesbiană, cum poți fi amator și profesionist, și că, în orice meserie, bate ziaristul din călcâie...

Dar, cel mai tare (iar cuvânt din noul val), se combate chiar teza presidentului Doru Dinu Glăvan și a noului Cod Deontologic al UZPR că „adevărul” este mai presus de toate. Și o face un gazetar cunoscut. El ne spune că pe vremea când era tânăr și la suflet curat s-a gândit să-l critice, într-o ședință la „Flacăra roșie” – unde participa un tovarăș mare de la Partid – pe un șef de la cultură, care îi cerea să laude tinere cântărețe (fără talent – zice el) doar pentru că participau la protocol (cam înțelegeți unde bate). Numai că junele ziarist nu știa că și tovarășul se bucura de tezaurul folcloric ascuns sub polcuțele artistelor. Așa că a urmat o pauză (de ședință), s-au pregătit tunurile (colegi de-ai îndrăznețului) și-a urmat infernul. Cu toți l-au înfierat cu mânie revoluționară, nu dădeau doi bani pe „adevărul” lui. Chiar

s-a ajuns la concluzia că nu e bun de nimic și să se întoarcă „în câmpul muncii”. L-au luat transpirațiile. A vrut să stea de vorbă cu alți colegi (dar toți se dădeau ocupați), așa că a plecat abătut acasă. Cu greu a adormit. Și aici vine deznodământul: Spre dimineață, cineva îi pune o mână pe creștet și-i zice cam așa – „Nu te necăji. L-am informat pe Tovarășul Prim că ești de-al nostru. Așa că du-te liniștit la redacție și poți să scrii până la adânci bătrâneți”...

Sper că v-am stârnit curiozitatea. Lectură plăcută!

Vasile Filip

Lavinia BETEA

**La „Flacăra Roșie”/„Adevărul” – Arad,
înainte și după 1989**

Am spus-o și cu alte ocazii. Nu uit mulțimea răzvrătită inundând axa centrală a orașului în decembrie 1989. Cerea libertate și adevăr pe bannere și pancarte. Nu uit imperioasa emoție sub care numele ziarului arădean „Flacăra roșie” s-a schimbat în „Adevărul”.

Acela e hotarul care desparte cele două părți ale bucății mele de viață. L-am pășit cu speranță: voi face tot ce mi-aș fi dorit și n-am putut înainte; fără teamă și minciună. Din conșpețele la istoria filozofiei păstrasem vorbele lui Seneca: „A fi stăpân pe sine se cheamă suprema stăpânire”...

Am trăit un succes al eșecurilor, aș spune acum, despre ambele jumătăți: și cea de dinainte, și cea de după '89.

Zece ani au trecut de la opțiunea mea pentru gazetărie, până la înscrisul de „redactor” în cartea de muncă. Într-un plan de carieră actual, unii planifică și bifează un loc de senator, un post în staff de multinațională sau parcursul asistent – profesor universitar. Eu reușisem să ocup ultima poziție din organigrama unui ziar județean – redactor cu probleme de tineret – și un scaun în biroul de la capătul culoarului stâng al edificiului din Bdul. Republicii, 81. Eram al 16-lea dintre gazetarii cotidianului „Flacăra Roșie”. Exceptându-i pe fotografi, corectori și corespondenții televiziunii naționale, atâția eram, de toți, ziariști arădeni.

Angajată în vara lui 1986, după două eșecuri, am aflat (fără surprindere) că prestația mea e dezamăgitoare. După sintagma consacrată – „nu se ridică la înălțimea sarcinilor”. Ziarul avea patru pagini pe număr (ultima fiind publicitară), ilustrate cu vreo patru-cinci fotografii. În linii mari, după aceeași machetă-robot funcționau și celelalte cotidiene județene. Pe prima pagină, „la manșetă”, cu continuare în interior, se amplasa textul oficial, expedit noaptea de Agerpres prin telexul din tipografie: o vizită, o cuvântare sau ședință făcută, rostită, respectiv patronată de Ceaușescu. Când „oficialul” lipsea, se pagina „la zi” (în „viața de partid”, agricultură sau industrie). Pe 2-4 pagini, dactilografiate la două rânduri, se scria fiecare „material”, cum i se spunea în jargonul breslei. Conținuturile și stilul se supuneau formei fixe a comunicării publice. Ca introducere obligatorie, ceva cu „în lumina sarcinilor” sau „indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu expuse la....”. Cuprinsul însemna „ilustrarea” introducerii cu fapte de muncă raportate de secretarul unei organizații de bază, în spirit autocritic; iar încheierea, angajamente de noi izbânzi pe „frontul” recoltei, exportului, dezvoltării conștiinței socialiste ș.a.

Ca-n orice activitate creativă, dilema consta în dozaj. Și ca pretutindeni, supracalificarea și supramotivarea pot fi la fel de contraperformanțe ca și opusul lor.

În spiritul eticii epocii, muncitorului, scriitorului ori specialistului în aeronautică i se cerea „romantism revoluționar”. O etichetă din doi termeni în contradicție și prin natură, și prin alăturare. Prin ea, în cultură, presă și artă, liderul român cu pretenții de „strălucit gânditor al contemporaneității” înlocuise și augmentase „realismul socialist”. Impus în țara și vremea lui Stalin, Alexandr Soljenițin îl explicase în *Pavilionul canceroșilor* prin vorbele unei ziariste de succes. Nimic mai simplu, zicea ea. Mergi la fața locului și te documentezi; dar nu scrii ce-ai văzut, ci ceea ce ar fi trebuit să fie în consens cu politica momentului. În arta aceasta ar fi trebuit să mă fac remarcată prin selectarea și înșiruirea cuvintelor.

„Flacăra Roșie” apărea în tirajul de 40 000 de exemplare, maximul aprobat pentru presa județeană. Oricât ar părea azi de ciudat, „planul” acesta nu se depășea pe motivul crizei de hârtie. Nu exista nici retur. Din chioșcuri, cotidianul dispărea până-n ora 10, difuzat prioritar prin abonamente.

De ce-l cumpărau arădenii dacă nu oferea mai nimic din deliciul presei de azi? Receptate în cheia discursului public, mesajele au fost corecte. Omiteai stereotipiile „limbii de lemn” și te informai asupra clasamentelor sportive și economice, promovărilor sau „eliberărilor” unora cu funcții. Sigură și utilă a fost și mica publicitate – decese, condoleanțe, închirieri, vânzări, cumpărări. Cât despre ziarul – mijloc de propagandă (cum preciza însăși definiția presei), după clasificări politologice în termeni de culori (alb, negru, gri), comunismul a practicat propaganda albă. Cea mai ineficientă. Cu sursa și mizele cunoscute de către toți actanții.

Fără alternativă, cotidianul județean a fost ZIARUL.

În ce mă privește, trudeam o zi la unica mea rubrică săptămânală, bătută în cuie – „Agenda tineretului” de marți. După ședința matinală de luni, grăbeam spre cealaltă parte a Hotelului „Astoria”, la sediul centrelor municipal și județean UTC. Din ușă-n ușă, de la șeful unui resort la altul, le notam dictările. Un mozaic de denumiri (ale organizațiilor), generice (ale „manifestărilor”) și cifre (ale „realizărilor”). Selectam și redactam din ele scurte știri. Le dictam apoi uneia dintre cele două dactilografe – Dana Todor și Livia Albu. În contextul autocenzurii, mărunta greșeală de nume sau cifre aducea necazuri pe întreaga filieră a producției ziarului. Pândeam ieșirea lui Aurel Darie din secretariatul de redacție ca să mă-ncredințeze că foile mele – două la număr! – intră în sulul dus la tipografie, *manu propria*, de curiera Grațiana. Putea fi – și a fost – și altfel. Amărătele acelea de știri mi se returnau spre refacere. Inversam atunci substantive cu adjective, verbe cu complemente... ce alta puteam drege?!

Se înțelege că dacă știrea punea astfel de dificultăți, rareori acceptate din prima încercare îmi erau cele 4-5 articole din norma lunară. „Pagina tineretului” – cea mai alambicată compoziție a mea la „Flacăra Roșie” – n-a fost niciodată suficient de „reprezentativă”. Nici pentru presă, nici pentru tineret. O rescriam de câte două-trei ori ca să apară o dată-ntr-o lună.

Cât despre calități... mă imaginez apărându-le șefilor ca un discipol nedezmințit al preceptului modestiei ca floare a darurilor. Disciplinată cu programul redacției, primeam spăsită observațiile critice și recomandările de „inițiativă”.

Ierarhia funcționa și la cafeaua de dimineață. Redactorul șef Crăciun Bonta nu cobora dimineața în Clubul Presei. Blândul și binevoitorul nostru șef nu avea vicii. În jurul mesei mari se așezau șefii de secții prefirând evenimentele și oamenii zilei. Alături, la alta mai mică, femeile – Cristina Dulaschi, curiera, contabila și cu mine. De discriminare de gen nu auzisem încă niciunii. Amintirea n-ar fi completă fără evocarea aceluia așteptat moment. Căci dețineam „dreptul” la consumul unei singure cafele „adevărate” pe zi. Pentru plăcerea aceasta veneai în redacție și în ziua liberă de după serviciul tipografic. Atât ajungea cota repartizată ziarului de Gospodăria de Partid. La o a doua, primeai „nechezol”. Pe la amiază, în așteptarea paginării și trimiterii propriilor contribuții la tipografie, coboram, din nou, în Clubul Presei. Între colegi de generație și de statut de data aceasta – corectorii Dumitru Toma și Vasile Filip, Mircea Contraș, Cristina și cu mine. Ne împrumutam unul altuia cărți, povesteam filme... într-o complicitate a pasiunilor noastre livrești de neregăsit.

Ca ultim venit și cu sectorul acoperit implicit de ceilalți, aportul meu la conținuturile ziarului era, oarecum, aleatoriu. Am fost în acei ani, rezerva numărul 1 la concediul corectorilor sau indispoziția unui coleg la serviciul periodic de „cap limpede” în tipografie. Pentru corectură mă prezentam la orele 18 în sălița mică de la etajul 2, vecină cu telexul deservit de Nea Mitică. Citeam în doi, pe rând: unul, cu glas tare, foile dactilografiate, celălalt urmărind și corectând șpalturile cu cerneală lipicioasă. Dacă ziua era normală – adică fără vizita lui Ceaușescu în țări cu mari diferențe de fus orar –, predam aproape întreg ziarul „capului limpede” la orele 21. Altfel, ne încrucișam pașii cu el până la epuizarea programului vizitei de partid și/sau de stat.

Vara, spațiile tipografiei se umpleau de țânțari. Iarna, curentul din hale și din culoare neizolate înăsprea frigul. Mirosul plăcuțele de plumb recent turnate îți înfunda nările iar cerneala caldă îți înnegrea mâinile până la coate. Dădeai BT-ul de „cap limpede” cu ochii roșii de la lumina becurilor ce respectau stasul măsurilor de economie. Tura de noapte continua cel puțin două ceasuri cât dura tiparul întregului tiraj. Plecam, uneori, spre dimineață. Orbecăiam pe Calea Victoriei către depoul UTA. Luam primul tramvai al zilei care aduna muncitorii pentru schimbul unu din transportul local. Cei cu copii de școală nici nu mai încercam să recuperăm somnul.

Greșeala unei singure litere te putea aduce, literalmente, în catastrofă. A fost și cazul preinfarctului lui Constantin Simion, cauzat de tracasările cercetării „sabotajului” prin care Ceaușescu schimbase „călduroase masaje” cu alt lider. Și al lui Ioan Alecu, a cărui boală fatală s-a declanșat în urma altui incident de gen: semnalând absența unei virgule, a uitat să verifice înlocuirea rândului de plumb corespunzător în casetă; astfel că în relatarea unei vizite de lucru a lui Ceaușescu, „a apărut” o muncitoare cărând lădițe...

A existat însă o parte a profesiei care merita pe deplin așteptările – documentarea în teren. În județ ne deplasam cu unicul autoturism care deservea

redacțiile „Flacăra Roșie” și „Vörös Lobogó”. Cota de benzină permitea maxim două ieșiri. Cu încărcătura la maxim, ne însoțeam unii pe alții în locurile programate de șefii noștri. Am văzut astfel tot ce merita ca să ai o veridică imagine (de ansamblu și în detalii) a realităților economice și sociale. În zootehnia antreprizelor agrare cooperatiste, ca lucrători aproape neplătiți rezistaseră mai ales cei numiți astăzi persoane cu dizabilități psihice. Culturile planificate la vârf înghițiseră pășunile și fânețele, iar nutrețurile combinate existau pe hârtie, nu și în cocini și iesle. Încântări vizuale și olfactive ofereau combinele, vara, înaintând maiestuos pe netezimea câmpiei, livezile Lipovei sau serele Aradului. Tema inserției profesionale la Vagoane a unor proaspăt calificați, bunăoară, îți permitea cunoașterea regimului de muncă pe trei schimburi, deficiențele și desincronizările fluxului productiv. Dacă Uzinele Ford au fost promotorii celei de-a doua revoluții industriale prin organizarea muncii pe bandă rulantă, preluată apoi cu rapiditate în lume, sistemul viza utopia în economiile etatizate și planificate. Peste două decenii, am aflat și eu că bunul mers al producției arădene de material feroviar depindea de circa 400 de parteneri, localizați în puncte diferite din țară. Plus importurile. O perturbare a unuia deregla ritmul supraextinsului mecanism productiv. Însoțit totdeauna de secretarul UTC sau cel de partid, ziaristul avea acces în secțiile de producție. Putea și să opteze pentru biroul însoțitorului, așteptând să i se invite acolo „eroii” de nominalizat în articol și să-și noteze cifrele oficiale.

Chiar dacă nu puteam scrie ce auzeam și vedeam, documentările în asemenea locuri le-am apreciat ca marele privilegiu al profesiei. Păstrez în memorie momentul dramatic al așteptării Salvării ca să transporte la maternitate tânăra sudoriță apucată de durerile facerii. Concediul matern dura abia trei luni astfel că nu puține gravide erau duse din fabrici pe masa de naștere. Mi s-a întipărit „linia” femeilor aplecate pe mașini de cusut la Fabrica de Confecții și „Tricolour Roșu”, pâcla greu-usturătoare a secțiilor de finisaj de la mobilă... Și cea mai insuportabilă atmosferă – filaturile și țesătoriile UTA. După un ceas acolo, ieșeau cu simțurile în derivă: nările înfundate de aer scâmos, amețită de sus-josul războaielor și cu urechile țiuind de răpăit sacadat... Fără altă protecție decât a halatului, muncitoarele parcurgeau, într-un schimb, mulți kilometri printre utilajele punctului de lucru... Poate că și această necunoaștere a vieții reale a adâncit ruptura dintre categoriile sociale. Căci în post-comunism, nicăieri intelectualii n-au fost mai dezinteresați de binele comun ca în România.

Funcționau două moduri distincte de comunicare: cea publică și cea naturală. Indiferent de interlocutor nu purtai grija intersectării codurilor. „Limba de lemn” servea ca suport exclusiv în ședințe și în media. Altfel, ți se comunica firesc derapajele realității: componente de import lipsă ori contractate de la o antrepriză neintrată încă în funcțiune; planul nerealizat la încălțăminte de piele deoarece exportam animale în viu; finisaje textile compromise de presiunea scăzută a gazelor și de întreruperile de curent... La țară, primarii vorbeau oftând despre planul livrărilor produselor contractate de gospodăriile populației cu statul. La bază, propaganda se resimțea în efecte perverse: oamenii nu vedeau idealuri, ci dimpotrivă, golul dintre ceea ce li s-a promis și realitate. Convingerea că doi nebuni

au lipit cârma țării de mâinile lor, o exprimau, mai mult sau mai puțin explicit, toți cei cu care veneam în priză directă.

Că mă voi documenta din arhivele nucleului de decizie și că voi scrie biografiile Ceaușeștilor, ar fi fost cel mai nebunesc proiect ce mi-ar fi putut trece prin cap atunci.

Nici acasă n-a fost bine. În blocul construit recent sub imperativele vitezei de execuție și economiei de materiale, locuiam într-un apartament de două camere semi-decomandate, pe colț, la ultimul etaj – 6. Îl primise soțul meu printr-un aranjament cu centralista de la CPL pentru 20 000 de lei. Adică toți banii noștri, câștig de la nuntă. Antelocatarul îl parchetase și-i împănase holul cu lambriuri de lemn, sustrase, probabil, din combinat. Ni le-a vândut nouă, cu cât a vrut. Fără acea „afacere” însă, n-aș fi putut aspira la vreun loc de muncă în Arad. Acesta a fost cercul vicios al generației de absolvenți ai învățământului superior din anii 80. După stagiul de 3 ani la locul de repartiție, nu te puteai prezenta la concursul pentru un post în oraș deoarece nu acolo aveai domiciliul stabil; iar locuința nu puteai solicita deoarece nu te regăseai pe listele de angajați.

Respinsă de Facultatea de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu” în 1978, mai curând ca remediu antidepresiv decât cu șanse reale, am dat examen la secția de filozofie-istorie a Facultății de Istorie-Filozofie din Universitatea „Babeș-Bolyai”. Exceptând specializările în artă, profilul cu cea mai restrânsă promoție națională – câte 25 de absolvenți la București, Cluj și Iași. Norocul meu a stat în subiectele de sinteză din acel an. Acela a fost timpul când admiterea la facultate conta ca mare reușită de viață.

Interdisciplinaritatea a fost deplină în cele 40 de ore săptămânal. Plus ziua de instrucție militară. O istorie aparte, trecută public sub tăcere, avea și specializarea noastră. Prin decizie internă, fără explicații, în 1977 s-au desființat facultățile de filozofie, istorie, sociologie, psihologie și pedagogie. În locul lor au apărut două secții (istorie-filozofie și filozofie-istorie), reduse, fiecare, la numărul amintit de studenți. Din anul trei, în secția mea am fost divizați în module de specializare – filozofie, sociologie și psihologie. Am ales-o pe cea din urmă și în susținerea licenței. Fără înștiințări și motivații, începând cu promoția 1981, din repartițiile guvernamentale s-au scos orașele cu peste o sută de mii de locuitori. În secțiile de arte plastice s-a aplicat și „indicația” repartiției în producție efectivă. Atunci, soțul meu – unul dintre cei 7 absolvenți ai secției clujene de sculptură – a avut de ales, în județul de baștină, între secțiile CPL Pâncota și Sebiș.

Într-un grup de absolvenți ca al nostru se omogenizau și performanțele. Ca și mine, majoritatea colegilor eram căsătoriți, cu copii. La repartiția mea din 1982, niciun post în județul Arad, nicio familie împreună. Dacă nu te prezentai, pierdeai dreptul profesării în specialitate. Unui fost bursier i se imputa bursa. Cine se risca?! După stagiul obligatoriu de 3 ani, reîntregirea familiei se dovedea improbabilă. Cu 9, 73 medie de repartiție, și evident, 10 la licență, cu un soț domiciliat în Sâmbăteni și

navetist la Pâncota, cu un copil de un an, crescut de părinții mei la Hălmațiu, am ajuns profesoară de istorie la Școala generală nr. 1 din Reghin. Suportam un nemotivat „exil intern”, cum se numea pedeapsa deportării cu domiciliu obligatoriu pentru cei acuzați de delikte politice. Nu săvârșiserăm însă nimic interzis. Dimpotrivă! Învățasem cu sârg, clasându-ne prin examene dure în ceea ce-ar fi fost intelectualitatea „socialismului multilateral dezvoltat”. Mi-au trebuit trei decenii pentru recompunerea culiselor acestei și altor aberante decizii politice.

Salariul meu de jurnalist a fost de 2 800 de lei. Sub retribuția medie pe economie utilizată acum pentru calcularea pensiei. Al soțului meu, cam tot pe-atât. Neîncasat niciodată în procent mai mare de 80% din cauza neîndeplinirii exportului la mobilă. Căci în cleștii „noului mecanism economico-financiar” intra, în primul rând, personalul TESA. Specialiștii, managerii, administratorii și contabilii se făceau vinovați de imposibilitatea bifării indicatorilor de plan. În ce mă privește, la 35 de ani, vârsta la care părăseai UTC-ul (tinerețea, adică!), aș fi intrat în componența altui departament din structura ziarului. Șansa vreunei promovări era exclusă în absența „școlii fabricii” din autobiografie.

În apartamentul de pe Voinicilor – Micălaca, iarna a fost totdeauna mai rece decât afară iar vara se-ncingea pielea de la catranul acoperișului. Aici însă a fost primul loc unde ne-am putut crește copilul ce împlinise 5 ani. Vlăguit de efortul reunirii familiei, umiliți în mizeria vieții comune, acumulam frustrări ce prefigurau eșecul.

În vecinătate – Piața Soarelui, cea mai absurdă „realizare” a noului cartier. „Traducând indicația” folosirii energiei solare, fără necesarele competențe și resurse tehnologice în domeniu, edilii orașului așternuseră țevi metalice și sticlă deasupra unor stâlpi de beton. Locul servise doar la a fi inaugurat festiv și raportat la capitolul „noi energii”. Avantajul era că din înălțimea bucătăriei zăream imediat facerea „cozii” la Alimentara de vizavi.

Din decembrie 1989 păstrez câteva flash-uri.

...În dimineața de 20, redactorul-șef a strâns redacția în biroul secției economice. Corneliu Faur naveta la Arad, transferat în redacția noastră după desființarea postului teritorial de radio Timișoara. Orașul de domiciliu fiind declarat închis, nu s-a putut întoarce acasă. Redactorul-șef i-a cerut lui Cornel să ne relateze ce se întâmplă la Timișoara. S-a demonstrat, s-a tras, s-a murit, s-au făcut arestări... La „cine?” și „cum?” – a ridicat din umeri.

...În noaptea de 20 spre 21 am fost „cap limpede” în tipografie. Am așteptat până târziu acordul secției de presă al C.C. pentru materialul oficial – relatarea vizitei lui Ceaușescu în Iran. Ce căuta acolo, nu puteai deduce. Comunicatele despre asemenea evenimente se deosebeau prin numele țărilor și personalităților. Mi-a povestit, după ani, Ion Stoian, fostul ministru de Externe care-l însoțise acolo...

Am plecat spre casă în zorii zilei. Tramvaiul cu ruta adecvată angajaților din primul schimb al transportului urban, m-a lăsat dincolo de calea ferată, la vreo jumătate de kilometru de casă. În parcul zonei „Orizont” am avut senzația de ireal.

Pietrele care borduiau rondourile erau inscripționate cu var: „Jos Ceaușescu!” și „Jos dictatura!”.

...Îmi voi aminti totdeauna mulțimea din Piața Primăriei. Voiam să știu ce se întâmplă – eram în ea. Redactorul-șef anunțase de dimineață că nu mai vine la lucru, considerându-se pensionat. Lăsa opțiunile conținutului în seama adjunctului Dorel Zăvoianu. Indicații nu mai erau de-acum. Eram liberi înainte de-a ni se spune. Dar nu ne-am dat seama.

Cu Cristina Dulaschi, Vasile Filip și Mircea Contraș am urmărit în garsoniera celui din urmă comunicatul lui Ceaușescu că ministrul Armatei s-a sinucis. „E nebun, a înnebunit!” – spuneam noi.

...Vestea fugii Ceaușeștilor a dinamitat starea tuturor. După atâția ani în care se identificau cu Răul în reprezentările noastre, fericirea a fost colectivă Niciodată n-a existat această explozie de entuziasm și de împărtășire a bucuriei.

...Disciplinată, mi-am asumat sarcina dată de succesorul ierarhic la șefia redacției. La ora 18 urma să mă prezint în tipografie cu un articol scris. Unde altundeva să-mi fac documentarea dacă nu în fața Primăriei unde tinerii soldați treceau drept eroii zilei?

La ora convenită soseam în tipografie cu articolul scris de mână în manieră encomiastică. Ziarul era însă ca și făcut. Scriitorii arădeni și tipograful poezi care colaborau la numerele lui festive debordaseră în entuziasmul clipei. Abia în josul celei de-a patra pagină a încăput și contribuția mea.

...M-am cutremurat efectiv la secvențele procesului Ceaușeștilor transmise de televiziune. Contrastul dintre chipurile și tratamentul aplicat sacrosanților, până mai ieri, proiectanți și garanți ai viitorului României, mi-a conferit certitudinea prăpastiei de netrecut înapoi. Prin urmare, am fost primul om din redacție care-a refuzat deschis oamenii de legătură între ziar și noua putere autoînstituită a FSN pe fosta organigramă locală a P.C.R. Și-a făcut mai întâi apariția, în tipografie, un activist moldovean, transferat recent la Arad. Rămas fără „coledzi” după decesul puiului județean al „culturii și educației socialiste” s-a autoîntitulat coordonator de ziar. Funcția l-a tentat și pe-un arădean, cunoscut la cenacluri de poezie. Absolvent de drept la fără frecvență dintr-o sinecură de cabanier, a apărut la ședința de dimineață a redacției ca responsabil FSN cu ziarul. Știm să-l facem și singuri, suntem profesioniști; coordonarea noastră a dispărut o dată cu partidul comunist; să se întoarcă de unde-au venit, le-am spus. Vorbeam atunci în numele tuturor colegilor de redacție în sensul convingerii că relația veche cu puterea politică dispăruse odată cu Ceaușeștii. Studiile „la stat” îmi confereau de-acum siguranță, optimism și... imunitate.

...Au fost apoi sutele de scrisori adresate zilnic ziarului, aduse în saci de poștași. Înștiințau că o organizație sau alta de partid se transformase *in corpore* în organizație FSN, în cutare ședință, alegând cutare „organe”; exprimau, în stil vechi, adeziuni la noile instituții politice; „demascău” „lupi în piei de oaie”...

Zilele acelea au fost resemnificate de fiecare dintre cei care le-au trăit și redecorate de ziariști, politicieni și... istorici. O axiomă a psihosociologiei postulează

dificultățile stabilirii adevărului în producerea unui eveniment cu mulți participanți. Cu-atât mai greu, cu cât mai mulți martori. Fiecare cu adevărul lui și în mica noastră redacție. În ce mă privește, am fost convinsă că barca micii noastre comunități trebuia să meargă înainte cu toți cei aflați în ea, dat fiind că jurnalismul e o profesie, nu o culoare politică. Și că înzestrații pentru ea trebuie să-și afle loc în redacția ziarului.

În locul coeziunii și entuziasmului din zilele „revoluției”, s-au instalat dezordinea și conflictul. Cazanul sub presiune ce-a fost România în anii crizei datorate plății datoriei externe explodase prea dintr-o dată. Dacă Marx prefigurase, sumar ce-i drept, un program al comunismului cu tranziția în socialism, destrămarea n-o proiectase niciun gânditor sau politician al contemporaneității. Mihail Gorbaciov n-a fost cătuși de puțin un vizionar al viitorului țării sale. Pe principiul lui văzând și făcând, evoluau și țările vecine. România pășise însă, cu enorm entuziasm, direct în haos.

Acasă, soții, bunicii, părinții și copiii susțineau cu ardoare opinii diferite asupra viitorului apropiat. La servicii, și mai grav. Într-o societate frustrată, fiecare revendica de la ceilalți tratamente compensatorii ca victimă. Cei vizați direct ca „îndrăciți comuniști”, solicitau protecție, acuzându-și apoi protectorii de uzurparea funcției. Muncitorii își contestau șefii de secții și directorii, cât ce făceau apel la disciplina producției. Disputele învolburau și paralizau birourile, halele, școlile...

Veneam în redacție cu ochii cârpiți de nesomn după noaptea din fața televizoarelor care transmiteau ședințele CPUN – instituția provizorie care reunea reprezentanții noilor forțe politice. În câteva luni, aveam 80 de partide. Nu mică mi-a fost mirarea să aflu ca șef de partid ecologist pe colegul meu de birou Gheorghe Nicolăiță. Pregătit sufletește de pensionare și imun la pretențiile eticii de partid, simpaticul Gigi înainta luni dimineața, în perfectă asimetrie, cu scrisul paginii de sport și vodca din sertarul biroului: la fundul sticlei, punea pe hârtie punctul final. De-acum îi admiram însă și prestația cepeunistă.

Prima mare schimbare a fost în instituțiile de presă. „Organe” directe sau implicite ale partidului, proprietarul lor decedase. Dacă, în primele zile, ziarul a fost distribuit gratuit de angajații săi pe temeiul stocului existent de hârtie, starea de-acum obliga la autoaprovizionare, politici proprii de administrație și conținut. Arzătoarea dorință a libertății de expresie configura greve, proteste și contestații articulate pe deconstrucția unui trecut de care ne lepădam cu toții. Motivată sau nu, vehemența acestora era direct proporțională dorinței de succes în noile domenii și structuri. Au fost momente tensionate în mica noastră comunitate pentru menținerea ei în pleiada de noi publicații. Și de ce nu? – a vechii ierarhii in-group.

În chiar prima lună a anului 1990 ne-am întâlnit, în Casa Scânteii din București, reprezentanții presei din țară pentru fondarea unei asociații de breaslă (Societatea Ziariștilor din România) și proiectul unui cod deontologic. De neșters e amintirea inițiatorilor: Petre Mihai Băcanu (cu aură de dizident politic dar excelând prin... timiditate) și Sorin Roșca-Stănescu (impresar și împingător din spate al celui dintâi). Ne-am produs acolo cu propuneri ce-ar fi apreciate azi ca bancuri bune:

repartiția unei camere în plus peste stasul apartamentelor ca atelier de creație; gratuitate pe mijloacele de transport în comun; case de odihnă la munte și la mare... și alte asemenea vise.

Comicul de situație a degenerat în umor negru la conferința de alegeri, organizată în martie la Poiana Brașov unde-am reprezentat „Adevărul” din Arad împreună cu Marcel Canciu și regretatul Mircea Dorgoșan. Cu calm și uimire ardelenescă am asistat la confruntarea „titanilor” – reprezentanții „României Libere” și ai „Adevărului” (fost „Scânteia”). Când buletinele de vot au dat câștig de cauză lui Sergiu Andon ca președinte al SZR, Roșca-Stănescu și emulii săi au confiscat voturile și le-au dat foc. Către dimineață, după alt vot și altă numărătoare, situația a rămas neclintită. Contestatarii ei s-au organizat, prin urmare, într-o organizație alternativă, Asociația Ziariștilor din România.

Acum puteam scrie orice cu unica limitare a spațiului restrâns de ziar. Păstrasem din vechiul tipar suplimentarea salariului cu „acordul” – un bonus cu valoare bănească în funcție de genul jurnalistic și calitatea articolelor publicate. Dacă la „Flacăra Roșie” ridicam cel mult 150 de lei lunar, acum acordul putea fi convenit în plan instituțional. Salariul însă rămânea cel din grila națională. Mica publicitate și tirajele noastre atingeau cote amețitoare, aveam de unde crește acordul astfel că editarea s-a transformat într-o acerbă competiție.

Mi-am dat seama curând și că nou-născuta presă liberă nu respecta promisiunea de adevăr. Rețin două întâmplări. În ianuarie 1990 am izbutit, cu ajutorul unei prietene din redacția „Adevărului” mare de București, să obțin o invitația la conferința de presă susținută de fiicele ex-regelui Mihai – Margareta și Sofia. În „suita” rezervată la Hotelul Intercontinental, principesele au transmis, prin interpreți, profundul atașament și angajament al Casei Regale față de România. Gentil, fotograful „Adevărului” m-a cadourisit și cu fotografii. Se înțelege că-n „Adevărul” arădean de-a doua zi, în locul de glorie al paginii întâi a apărut reportajul meu. N-a trecut amiaza și m-am trezit chemată „la șef” să dau față cu delegația țărăniștilor instalați la etaj, în locul fostului Cabinet Județean de Partid. Onorabilii solicitau să fiu dată afară de la ziar pentru „păcatul” de-a fi mințit poporul că fiicele Regelui Mihai s-au adresat ziariștilor într-o limbă străină. „Dovedeau” cu relatarea aceluiași eveniment din „Dreptatea”. Ziarul țărăniștilor își asigurase cititorii că principesele cuvântau în cea mai curată limbă română...! Altă dată mi-a revenit misiunea să parcurg programul vizitei premierului Petre Roman la Arad. Înghesuială, aplauze, flori, îmbrățișări... o admiratoare l-a flatat și cu creația unei prăjituri ce-i purta numele. În final, la întâlnirea cu șefii politici locali, i-a instruit ca în relațiile cu presa, indiferent de chestiunea pusă, să răspundă cu „foarte bună întrebare” și să continue cu... programul partidului.

Timpul acela tulbure de fractură istorică a fost unul al tuturor posibilităților. Ai fi putut începe, cu mari sorți de izbândă, și calea afacerilor, și a politicii, și a emigrației. Se putea, într-adevăr, renunțând la gazetărie să devii orice în răscrucea deciziei: vrei să fii (cineva) ori să faci (ceva)?

S-au schimbat toate fără taxonomii prealabile. Privatizarea și reforma au devenit cuvinte-cheie. De capul nostru din 22 decembrie 1989, căutam soluții pentru a fi proprietarii ziarului. S-a optat pentru metoda MEBO prin care micile antreprize comerciale și meșteșugărești erau cumpărate de către angajații lor. Nu dețineam tehnologii și alte resurse materiale, nici măcar spațiul de redacție, editare sau difuzare. Însă cota-parte egală ce trebuia s-o achitam fiecare – de la șofer la redactor-șef – s-a fixat la 100 000 de lei. Prețul unui autoturism și jumătate „Dacia” sau al unui apartament de două camere. Aproape simultan a intrat în vigoare și legea care permitea cumpărarea locuinței închiriate de stat.

Dreptul de liberă circulație cu pașaport individual mi-a facilitat acele achiziții. Căci în noul stil de viață al arădeanului (și nu numai) intrase petrecerea sfârșitului de săptămână peste hotare. Nu în Occident (unde până la admiterea în Uniunea Europeană aveam nevoie de vize și de invitații care ne garantau întreținerea), ci în țările învecinate – Ungaria și Iugoslavia (cea din urmă în plin război de secesiune). Logistica acestei noutăți a generat alte inițiativă antreprenoriale cu investiții minimale. Ca și ciupercile după ploaie au apărut firmele de turism. Un turism aparte, practicat de grupuri aleatorii cu destinația piețelor urbane și rurale din țările vecine. „Piețarii” (cum își spuneau „turiștii”) se aprovizionau pe parcursul săptămânii cu „marfă” – orice putea fi cărat și vândut în cealaltă țară. Magazinele și depozitele românești încă gemeau de confecții și materiale textile, unelte gospodărești, obiecte decorative și de menaj. Din diferența de preț rezulta un profit care-n week-end-urile bune însemna echivalentul unei jumătăți de salariu la ziar.

Și în privința acestor preocupări, ne diferențiam în redacție. Unii declarau că „nu se demit”. Iar alții etichetau noua petrecere a timpului liber ca „bișniță” și „vânzare de țară”. Aveam 11 ani de internat, dormisem câteva săptămâni pe cimentul unei garsoniere de categoria a III-a la Reghin... așa că abordam cu umor conversia economiei de piață la firul ierbii. Citeam din nou, ca-n adolescență, prin vămi și piețe, câte-o carte pe zi. Produsele autohtone s-au isprăvit curând – capacitățile industriale au intrat în vrie, iar aprovizionarea se făcea, mai obositor dar mai profitabil, într-un bazar din Istanbul. Aș încheia prin a spune că a fost și aceasta o ucenicie a libertății și – de ce nu? – o virtuală centură de siguranță. Aveam două de-acum, prima fiind certitudinea că indiferent ce-aș păți, sănătoasă fiind, pot reînnoa existența din punctul lăsat de bunele și străbunele mele.

Am învățat stilul jurnalistic al presei occidentale colaborând la „Alfa Magazin”, săptămânalul de divertisment condus de Dumitru Toma. Traduceam și adaptam articole din presa franceză preluând, din mers, stilul comunicării publicistice. Ar fi greu de închipuit acum succesul aceluia săptămânal monden editat în tiraj de 10 000. Îmi amintesc – că n-am păstrat niciun exemplar – de prima mea apariție editorială: *101 rețete ale bucătăriei franțuzești*. O broșurică nesemnată, rezultată din traducerile unor rubrici de gastronomie din aceleași reviste străine, vândută integral în câteva zile, la chioșcurile stradale.

Privați de exprimarea opiniilor, majoritatea dintre noi, și în principal noii veniți în redacție, preferau editorialul și comentariul. Utilizau ca sursă televiziunea

sau cotidienele naționale. Am preferat sursa directă a „martorului implicat” și poziția de interfață între cititor și eveniment. Documentarea a rămas într-una partea cea mai interesantă a profesiei mele de jurnalist. Privilegiul ecusonului și a legitimației de acces a fost schimbarea de care-am profitat cu asupra de măsură în anii 1990-1993 ca ziarist la „Adevărul” arădean.

Am vizitat localități românești din Voivodina, Ungaria și Ucraina. Nici nu știusem până atunci că români mai trăiesc de jur-împrejurul granițelor țării. Am călătorit în ținutul Herței din Bucovina, trecută în componența URSS de mina grosă a creionului lui Stalin ori poate a lui Molotov, în 1940. Aflam povești de viață greu sau imposibil de încadrat în contextul istoric. Nu cunoșteam, bunăoară, că românii din Basarabia respectă calendarul ortodox pe stil vechi astfel că în Chișinău am ajuns, prima dată, în Ajunul Crăciunului lor, cu autobuzul din Cernăuți. Voiam, în principal, să-i interviewez cu acele prilejuri pe vizătorii reunirii cu țara – poeți, scriitori, politicieni. Fără rezervări de cazare, cum era pe-atunci, m-am pomenit în necunoscutul serii căutându-l pe liderul unionist Iurie Roșca. M-a rostuit temporar într-un cămin de nefamiliști – dormitorul la etajul 4, baia la 7 și paznic la fiecare nivel. A doua zi am depus cererea de acreditare la Parlamentul Republicii Moldova și, necunoscând piața, mi-am schimbat toți banii. Bogăția aceea de lei moldovenești nu aveam pe ce-o cheltui însă. Rezultase o sumă cât să-mi adjucec stocul pe-o lună de la bufetul primei instituții a Moldovei: plăcinte cu brânză, varză și dovleac. În Bucovina ucraineană, nici atât, orice produs vânzându-se pe cupoane.

Am revenit la Chișinău însoțită de prietena și colega mea Cristina Dulaschi. Proclamarea Republicii Moldovenești Transnistrene degenerase în conflict militar. În primăvara lui 1992, cu permise de corespondenți de război, alăturate unei echipe de știri a televiziunii naționale din Chișinău, am trecut Nistrul la Coșnița și Dubăsari. Am intrat ca-ntr-un film de război. Aveam să retrăiesc aceeași straniețate a confruntării deja-vu-ului realității cu ficțiunea artei și în conflagrația iugoslavă. Alt război ciudat, altă documentare într-o Iugoslavie ce se autosfășia sângeros ca un bolnav mintal. De data aceasta, însoțită de Mircea Contraș, colegul prea devreme plecat dintre noi. Sunt de neșters amintirile baricadelor podului peste Dunăre spre Republica Krajina, străzile din Osijek și Vukovar cu stive de cadavre în saci de plastic și pereții exteriori ai unei cvartal de clădiri, rămași în picioare cu ghivece uscate de flori și rochii de mireasă fluturând din vitrinele sparte...

La Chișinău însă, în primăvara lui 1992, tragicul alterna cu opera bufă a rămășițelor sovietice. Precum regimul de viață al luptătorilor din tranșee. Sau interpelarea noastră într-un magazin sătesc transnistrean. Intenționam să ne cumpărăm de mâncare și cercetam rafturile cu conserve de pește și zarzavaturi. Accentul nostru, probabil, le-a trezit instincte belicoase clientelor locale. „De ce-ați venit aici? – ni s-au adresat cu arțag. Nu vrem să ne unim cu România!”. Ne-am prezentat intențiile pașnice fără succes. Să ne convingă de inutilitatea demersului, învățătoarea din sat ne-a invitat acasă. I-am admirat convingător căsuța și mica grădină, găinile, capra și porcul... Am avut atunci și surpriza de-a fi refuzate de colegii basarabeni la invitația unei tratații: ei n-aveau voie în hoteluri pentru străini. Prin ziarele lor însă, politicienii difuzau mirobolante scenarii de viitor. Într-unul din

ele, rușii urmau să-i implore pe moldoveni, în genunchi, să nu priveze Moscova de poamele lor; alții le promiteau să facă din Chișinău un oraș de bancheri și din Moldova ex-sovietică o Elveție turistică... În chiar acele zile, inflația a crescut într-o proporție fără precedent. Camera de hotel ni s-a scumpit de circa zece ori. Nu existau carduri, internet, telefoane mobile, transfer bancar în regim de urgență iar deplasarea se-apropia de final. Ne-am descurcat pe stilul nou de-a face bani: cu valizele pline cu tot ce venisem, ne-am dus la piață. În două ceasuri vândusem și haine, și încălțări, și geamantane. Am achitat hotelul și am achiziționat cu prisosul unicele potențiale cadouri pentru acasă: icre negre și vodcă.

Asemenea întâmplări nu încăpeau în spațiul tipografic al ziarului deși extins la 8 pagini în același format. Tipografia cu utilaje de proveniență stalinistă nu îngăduia extensii.

Transcriam uneori cu ceasurile un interviu luat în Parlament, apoi îl comprimam ca să-l aduc la forma publicabilă. Această acreditare a ziarului arădean în Senat și în Camera Deputaților mi-a schimbat perspectiva. Acea a fost, probabil, și singura etapă din istoria noastră când presa s-a manifestat ca a patra putere în stat. Ziariștii acreditați aveau acces la balcon cu vizibilitate deplină asupra sălii unde „aleșii” citeau ziarele zilei asistând la dezbateri. În pauze, îi interviewam pe temele ce asigură astăzi breaking-news-urile televiziunilor. Parlamentarii achiesau cu sollicitudine.

Prima parte – documentarea se bifa ușor. A doua – redactarea – devenea tot atât de anevoioasă ca-n gazetăria comunistă, dar din motive diferite. Fără cenzură și autocenzură, realizai că-n efortul selectării conținuturilor de interes pentru cititori, rămâneai cu mai nimic. „Limba de lemn” în varianta Ceaușescu revigorase în purtători și termeni noi. Densitatea de idei pe unitate de text era tot atât de rarefiată. Logoreea fostului lider o preluaseră de-acum mulți. Iar detestatele lui fraze lungi reverberau în verbiagele actuale. Adrian Severin, bunăoară, „lupul tânăr”, reformist de viteză care autodeclama cu gesturi ample, rotunde... – se dăruia, adică, din toată ființa, ideilor sale! Sub captația imagistică, nu decodai conținutul mesajului. La transcrierea pe hârtie descopereai că frazele sale de 80-100 de cuvinte, nu suportau conversia în propoziții simple, cu sens.

Percepeam ca tot mai interesant trecutul de sub coaja pietrificată a atâtor versiuni publice. Tehnicile și instrumentele jurnalismului mă ajutau să ating locuri fierbinți – zone ale memoriei colective interzise până atunci exploratorului.

Căci întâmplări gazetărești au alcătuit noduri în trunchiul interior al biografiei mele. Precum povestea de viață a soților Huiu, cunoscuți demult ca respectabili contabili, cu o frumoasă casă și gospodărie în Ghioroc. Îmi povesteau acum traiul de închisoare ca deținuți politici: el, condamnat în procesul de la Canal, ea, studentă la Iași care cântase, cu alții, „Hora Unirii”. Invitată la Șepreuş la comemorarea răzmeriței din 1949, am cunoscut capi ai revoltei, urmași ai celor executați, supraviețuitori ai condamnărilor la închisoare și deportării în Bărăgan. Vecinul meu de birou în clădirea redacției, inginerul Francisc Roncov m-a rugat să ascult relatarea părinților despre anii deportării în Bărăgan. Au evocat înlăcrimați sâmbăta de

Rusalii a anului 1951, când ei și sute de familii din Dudeștii-Vechi și din toate așezările de pe granița cu Iugoslavia au fost somați să urce într-un vagon de marfă cu tot ce-ar mai fi încăput acolo din gospodăria lor. Vor fi deportați, li s-a spus. Nu și rațiunile, locul, perioada... Au plâns la București – de bucurie! – când și-au dat seama că garnitura continuă drumul spre est, și nu spre nordul cu punct terminus în Siberia... Voiau acum să afle răspunsul care le măcinase viața: cine-a decis această tragedie și cui a folosit suferința lor de 5 ani?

Într-una din periodicele documentări la Parlament am solicitat cabinetului lui Alexandru Bârlădeanu, președintele Senatului un interviu cu titularul pe tema... reformei în istoriografie. Surprins de inedit și probabil suprasaturat de dilemele „clipei”, fostul lider comunist a acceptat. Mi-a programat interviul într-o pauză de 20 de minute dintre dezbateri. I-am expus povestea și dorința familiei Roncov. Perplexitatea interviuatului mi-a părut jucată. „Eu n-am fost în Biroul Politic unde se puteau discuta astfel de chestiuni. Ori poate nici acolo. Fiind de resortul Internelor, puteau fi transmise ca ordine direct prin consilierii sovietici. În 1951, ca ministru al Comerțului, am stat mai mult în străinătate; puteți verifica în ziare”, și-a motivat el (ceea ce presupuneam a fi) falsa ignoranță. Da, i-am răspuns, a scris și Ion Rațiu despre aceste lungi misiuni ale dv. în străinătate. Unde și când a scris Rațiu? Aș putea să-i aduc acea carte? Bruscat interesat, mi-a întors promisiunea cu oferta de-a mă recomanda lui Gheorghe Apostol. Fost membru al nucleului de putere din vremea lui Dej, ar fi putut cunoaște cauzele și circumstanțele deportării din 1951... Am fost primită, a doua zi, cu surprinzătoare ospitalitate de Gheorghe Apostol și de soția sa, Adriana, fostă cântăreață de operă. Cel recomandat de Gheorghiu-Dej pe patul de moarte pentru succesiune nu s-a declarat mai informat pe tema mea. Auzise de „satele strategice” din Bărăgan, netrecute pe hartă. Știuse că acolo trăiau cei cu „domiciliul obligatoriu”, un „exil intern” pentru foști sau potențiali dușmani ai regimului. După eliberarea tuturor deținuților politici din 1962-1964, s-au desființat și acestea... Dar asemenea chestiuni au fost fief-ul Securității și misiunile ei nu se discutau nici măcar în Biroul Politic...

Deloc convinsă de declarata ignoranță a acestor componenți ai fostelor nuclee de putere, trăiam ineditul altei revelații: foștii demnitari nu cunoșteau mai multă istorie comunistă decât absolvenții învățământului de specialitate. Reieșea că în „curtea secretelor” li se arondase, temporar, o parcelă, privilegiul ansamblului revenind primului din partid. Așa să fi fost, oare?

Dacă primele garnituri de demnitari post-comuniști mă edificaseră asupra conștiinței și științei politicii viitorului, trecutul apropiat s-a transformat într-un câmp cognitiv mai generos în informații și reprezentări. Jurnalismul nu-mi mai îngăduia nici cercetările, nici diseminarea rezultatelor acestora. Acesta a fost in-sight-ul meu psihologic, iluminarea asupra altei etape de viață.

Bifasem tot ce se putea într-un cotidian județean și îmi satisfăcusem toate curiozitățile epistemice la acest nivel. Împlineam cel de-al șaptelea an de muncă în aceeași comunitate – „Flacăra Roșie”/„Adevărul”. După preceptele psihologiei creativității, durata optimă și suficientă în afirmarea potențialului personalității într-o poziție care impune creativitate.

Cu detașarea nou dobândită în exercițiul piețelor turcești, ungurești și sârbești, m-am abandonat sorții. Aveam în memoria genetică, așa zice acum, spiritul libertății (nu eram „fiică a Țării Moților”?!), deprinderea călătoriei (nu-și finalizau munca, străbunii mei, cu trocul recoltei în „bucatele” din Câmpia Banatului?!) și simțul aventurii (nu emigrase străbunicul meu, 13 ani, în America?!). În plus, calitatea cea mai de preț a personalității mele – curiozitatea epistemică prin care apucasem pe calea cărții, inedită în neamul meu.

Fără gânduri precise de viitor, fără vreun plan fezabil de carieră, am demisionat din ziar în primăvara lui 1993.

M-am găsit, deseori și fără țintă precisă, în proiectele altora. A fost într-una, în tot ce-a contat, întâmplarea, apoi determinarea în etica lucrului bine făcut (nu din lozinca electorală, ci în cea teoretizată de Kotarbinski!). Și încredințarea că ființa mea interioară și-a structurat armonios memoria afectivă. Am estompat pete și cicatrici resemnificând, cu terapeutică empatie, relațiile lor cauzale. Mi-am trăit destructurarea căsniciei fără resentimentele despărțirii, optând definitiv pentru confortul și rafinamentele celibatului. Iar din memoria trasactivă a foștilor colegi arădeni de redacție, mi-am colorat partea, într-una, cu nuanțe calde. În editura înființată și condusă de Emil Șimăndan, am publicat prima carte despre puterea comunistă și volumul de versuri scrise în tinerețe. Am achitat Tipografiei Gutenberg prima ediție a interviurilor cu Ion Gheorghe Maurer datorită recomandării făcute de Dumitru Toma, vărului său, Ilie Stoichescu, proprietarul unei societăți de televiziune cu studiouri la Reșița, Craiova și Turnu-Severin. La lansarea în Arad a primei ediții a volumului despre ancheta și procesul lui Pătrășcanu, Dorel Zăvoianu mi-a prezentat cartea. Doru Sinaci mi-a facilitat sponsorizarea cărții de poezie. Vasile Filip a prezentat cititorilor săi cărțile mele. Iar cu Cristina Dulaschi, statornica mea prietenă, am făcut cele mai trăsnete și inimaginabile (la vremea cunoștinței noastre) călătorii...

Am conceput grile de programe și selectat personal pentru televiziuni locale, am înființat o secție de istorie recentă la „Jurnalul național” și am condus-o timp de 7 ani, după care alți doi am funcționat la „Adevărul” de București. În topul acelor ani așa așeza proiectarea și coordonarea suplimentului „Scânteia 1989 – După 20 de ani”, publicație cotidiană a „Jurnalului Național” pe parcursul anului 2009, cu format dublu ziarului „Flacăra roșie”. Deși mi-am promis (de câteva ori) să închei capitolul jurnalism, continui și azi. De 7 ani colaborez statornic cu TVR1 pentru serialul documentar „Adevăruri despre trecut” a cărui idee mi-a aparținut. Nu mișc un deget să primesc invitații la vreo instituție de presă dar nu refuz – decât dacă fizic nu pot – solicitarea vreunui gazetar. Solidaritatea de breaslă nu dispare și dintr-o activitate creativă nu te poți pensiona.

Dintre istoriile biografice, m-a fascinat legenda morții lui Socrate. Învăța să cânte la flaut în noaptea dinaintea zilei finale...

Am revenit și eu la școală. Din 1976 și până-n 1990 niciun absolvent al specializării mele n-a primit post în cercetare sau în învățământul universitar. Cu anvergura exploziei mediatică s-a produs și aceea a învățământului superior. S-au improvisat structuri instituționale și strategii avantajoase pe termen scurt. Psihologia

a captat aspirațiile multor liceeni. Ruptura desființării facultăților de profil, criza conducerilor de doctorate în domeniu, cenzura teoriilor și metodologiei de specialitate se resimțeau acut. În generația mea, bunăoară, cursul de psihologie socială a fost apanaj exclusiv al școlilor militare superioare. Iar psihologia politică, inexistentă în curriculele universitare românești. Pot spune acum că am publicat prima lucrare explicită în acest domeniu din România. Și că am susținut primele cursuri de psihologie politică la vechile universități din Cluj, Iași, București... Dar acesta e alt capitol al istoriei mele de viață.

Cu aceeași configurație a personalității, într-un punct zero al alegerilor profesionale plasat în context actual, aș fi optat, probabil, între a studia la Sorbona, Cambridge, Harvard... Asemenea prestigioase universități ofertează mai multe locuri, anual, într-o singură specialitate din socio-uman decât numărul studenților multidisciplinarei noastre promoții la scală națională. Piedici nu mi-ar fi pus nici media la bacalaureat, nici proba eseu. Cu palmaresul a două premii la olimpiadele naționale de literatură pentru liceeni și portofoliul publicațiilor în reviste culturale naționale, m-aș fi descurcat. În paradigma unei psihologii vocaționale, străină într-una de ținta lui „a lua locul”, reușeam, poate, avocatură sau servicii de consiliere. Altfel, abilitatea conexiunii unor variabile, aparent separate, dintr-un câmp situațional încărcat, o exersez în studiile curente. Într-un oraș bogat aș fi făcut, poate, psihanaliză. Dar prezumtivii mei clienți nu puteau fi mai interesanți decât intervievații de cursă lungă cu care-am dialogat.

Dacă aș alege să fiu jurnalist în România zilelor noastre? În aplicarea rețetelor dezbaterilor breaking-news și a opiniilor de top în accesări, aș repeta motivația și satisfacția „Agendei tineretului”.

Să nu exagerez însă. Nevroza e abatere de la destin, conchide Freud. Iar destinul conține zestrea eredității și imuabilitatea datelor spațio-temporale din începutul fiecăruia. M-am născut în 1956 cu darul curiozității epistemice. Nu-mi dau seama de unde l-am moștenit. Și nu-l regăsesc în alcătuirea urmașilor mei direcți. Dar a procrea nu este o știință ci, mai curând, un joc la „loteria genetică”.

Am crescut într-un sat din Apuseni sub semnul cărții. Continui să cred că a trăi în lux presupune consum cotidian de literatură, muzică, artă... Și în metafora Raiului lui Borges – O BIBLIOTECĂ.

Într-un epitaf optimist – dacă există așa ceva – aș menționa șansa vremurilor interesante. Cei 7 ani din redacția „Flacăra Roșie”/„Adevărul” Arad sunt culmea lor.

Lucia BIBART

Jurnalismul – un miraj. Pe cât de fascinant pe atât de solicitant

M-am născut într-un sat de câmpie din județul Bihor, așezat pe pământ rodnic, între Oradea și Satu-Mare, cu oameni de toate tipurile, bogați și săraci, harnici sau mai puțin, cu spirit sau fără, iubitori de carte sau dimpotrivă. Un sat în exclusivitate românesc, dar împresurat de altele, în mare parte, ungurești. Avea școală cu clasele I-VIII, biserică, sfat popular, dispensar,

magazin sătesc și miliție.

Da, numele meu voievodal, se trage din Țara Hălmagiului, (poate de aceea m-au chemat meleagurile astea!), de la cel dintâi „domn” cunoscut prin această parte de țară, Voievodul Bibart, atestat documentar, în anul 1359.

„BYBARCH Woevoda olahorum de Halmd” (Bibart voievodul valahilor din Hălmagi), într-un document dat în Alba Iulia de regele Ludovic al Ungariei, în proces cu soția unui orășan din Zlatna. Iată textul în limba latină a acestui document:

„Ludovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo ecclesiae Albensis Transilvaniae salutem et gratiam. Fidelitati vestrae firmiter precimus per praesentes quantenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Alexander vel Gyurka aut Erne aliis absentibus homo noster citet Bybarch woevodum olahorum de Halmod contra dominam relictam Remam olaki urbarii de Zlatna in nostram praesentiam ad terminum competentum et post haec diem et locum citationis nomina citatorum cum terminus assignato nobil fideliter rescibatis. Datum in Alba Iuliae, feria secunda proxima post fetum natiōdatis domini, anno eisdem MCCL nono”.

Traducerea în limba română:

„Ludovic, din grația lui Dumnezeu rege al Ungariei, supușilor din adunarea bisericii Alba din Transilvania sănătate și oblăduire. Desigur noi ne dăm seama de loialitatea voastră prin cei prezenți, întrucât trimiteți pentru depoziții un om al vostru demn de încredere, în prezența căruia un om al nostru, Alexandru, sau Ciorca, sau Erne, alții fiind absenți, o să citeze la judecată, care va avea loc în prezența noastră la o dată potrivită, pe Bibarch, voievodul olahilor din Halmad, împotriva doamnei Rema, moștenitoarea unui orășel olah din Zlatna. Și după aceasta să ne trimiteți în scris cu grijă, odată cu data fixată și locul citației și numele celor citați.”

„Dată în Alba Iulia, în ziua a doua a sărbătorii Nașterii Domnului, din anul aceluiaș domn 1359”. (vezi: <http://www.darnick.com/halmagiu/voievodat.html>)

Cum aș putea, deci să nu-l respect și să nu fiu mândră de numele meu? Și asta fără pic de infatuare, pentru că nu am niciun merit în a-l deține. Mi-a fost oferit, l-am moștenit. Depinde însă de mine, cum îl port.

Situația e similară cu frumusețea unei femei. Nu femeii i se datorează frumusețea. Doar, că ea o poate purta ca pe o haină sau o poate încorpora!

În familia mea, mama, Salustia, a avut rolul de stabilitate și organizare. Deosebit de practică, iubitoare de acareturi și de pământ, mama mea a fost (și este!) în mod vital atașată de el, ca marea majoritate a țăranilor români, încât viața își avea rațiunea, pe lângă credință și familie, în ariile de grădină, pe care le vedea rodind cu voia și-n rostuirea lui Dumnezeu.

Nu e nicio exagerare în scrierile lui Preda și Rebreanu, referitoare la problematica țărănească. Pământul a dat sens românului, așa cum azi nu se mai întâmplă. Acesta era stâlpul susținător al familiei, motivul de mândrie și asiguratorul unui statut social favorabil. Mama avea pentru mica ei „moșie” un soi de religiozitate preluată de la părinții, bunicii și străbunicii ei.

Harnică, loială, trudnică, determinată. Așa a fost dintotdeauna.

Simț estetic aveau amândoi părinții mei și îl dovedeau în alegerea pieselor de mobilier din casă sau de vestimentație pentru familie.

În tinerețe au iubit (din rațiuni foarte diferite!) balurile, strânsurile și nunțile, pe care le frecventau cu plăcere. Mai târziu, măritată, mama și-a petrecut timpul adâncită în treburile gospodărești, pe lângă copii, cu prieteni puțini. Treburile casnice nu-i lăsau răgaz defel pentru altele.

Povestea româncelor, valabilă, în mare parte, și azi.

Tatăl meu, Traian, era funcționar cu atribuții de țăran, fost elev al Școlii de învățători de la Oradea, deci cu apucături de intelectual. Pe lângă slujbă, se îngrijea de gospodărie, dar în timpul liber, în junețe, interpreta vocal melodii, piese pentru cor și sporadic la vioară. După ce a devenit familist, cânta serile cu noi impunându-ne voci și ordine. Cel mai mult îi plăceau doinele, colindele strămoșești și romanțele. Parcă-l aud fredonând „A ruginit frunza din vii”, „Arde focu’-n paie ude”, „N-ai să uiți niciodată”. I se umezeau ochii, cât era de bărbat, când recita poeziile lui Eminescu! „Doina” sau „Scrisoare a III-a”... Era talentat la matematici, juca șah, dar în egală măsură pasionat de cărți și filme, talentat la compuneri literare, povestitor cu simț al umorului și cu bucuria comunicării, a socializării.

Aș putea spune, deci, că talentul literar, artistic, descoperit devreme, l-am moștenit de la tata, iar bucuria comunicării și a socializării le-am preluat, odată cu sângele, din ambele familii ale părinților mei.

Școala a așezat cărămizi la baza formării mele, le-a organizat, sistematizat peste materialul ereditar. Fiecare tip de instruire urmat, începând cu cel din sat, continuând cu Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu-Silvaniei și apoi cu Facultatea de Litere din „Universitatea de Vest” din Timișoara, a avut impact educativ, uman și moral, bine asimilat de copilul, adolescentul și tânărul care le-a frecventat.

Copilăria mea, ca a multor copii de la țară, a fost marcată de atmosfera de caznă permanentă, de chin, în care sta fiecare familie de țărani. Viața lor rudimentară, privită prin ochii unui copil de 5, 6 ani însemna alergătură și agitație continue. De neînțeles! Se trezeau extrem de devreme, mama de multe ori în zori, la ora 4 și se culca pe la 1, 2, pentru că animalele și pământul nu așteptau. Ba erau la porci, ba în pod, ba în grădină, ba la moară, ba la normă... pe vremea comuniștilor. La țară fiind, chiar dacă puterile tale erau neînsemnate, ajutai, cât te pricepeai, în afara programului de studiu. Dar politicile casei, chiar și cea a satului Vășad, a

părinților cu viziune mai largă, era ca pruncii să urmeze o cale mai ușoară în viață, de aceea impuneau studiul. Deci, ai mei nu ne-au omorât cu gospodăritul. Devreme, de foarte devreme, am știut că viața de la țară, condiția de truditor fizic, nu mă reprezenta și că pentru mine împlinirea va însemna altceva, departe de munca brută și grea. Îmi era drag satul, sătenii, mă impresionau tradițiile, superstițiile, practicile lor, dar până la o limită, de la care nu mă regăseam între hotarele rurale. Nicio muncă a câmpului nu o făceam cu deosebit drag, decât de scurtă durată. Iubeam animalele, verdele câmpiei, apa canalelor și hotarele chivernisite, în măsura în care îmi permiteau reveria. Orice constrângere mi se părea obositoare, frustrantă, străină.

De mică am iubit poveștile și am însălat poezii și cântece, pe care le rețin și azi. Fiecare clipă de răgaz o foloseam pentru jocul cu imaginația, cu vorbele. De aceea, școala am resimțit-o ca fiind teritoriul meu, de la început. Niciodată nu mi s-a părut obositoare, deși matematica și celelalte științe exacte mi-au dat bătăi de cap.

Mă visam artistă. Nu m-am gândit că aș putea să fac o pasiune pentru jurnalism sau scris cărți. Dar eram creativă și impulsul acesta nu mi-a dat pace nicicând. Și nu-mi dă! Cum ajungeam în pădurița noastră de salcâmi, locul unde cu mult timp în urmă, – povesteau ai mei –, faimosul nostru berbec își dăduse viața înfruntând lupul, de după trunchiurile subțiri de salcâmi, din foșnetul misterios al coroanelor lor umbroase se șteau poveștile.

Primele încercări jurnalistice le-am făcut în perioada liceului, deși atunci, ca întotdeauna, acestea au fost subordonate literaturii. Dintr-o excursie făcută în Maramureș împreună cu alți elevi, am adus la școală un jurnal în care se regăseau elemente de reportaj și beletristice. Ca liceană am publicat în revista liceului meu, „Condeie sălăjene”.

Pe vremea comunismului, nu-ți imaginați că ai putea fi gazetar, prezentator de știri, redactor. Pentru asta trebuia să urmezi instruire politică, „practică” care mi-a displicut întotdeauna. Mi-a fost prea dragă libertatea de conștiință și de gând. Așadar, nici nu-mi puneam problema să pot ajunge să scriu la un ziar, să vorbesc la radio sau să apar la televiziune. În ființa mea rebelă, creativă și visătoare mereu și-a avut culcușul un justițiar. Chiar dacă unul subiectiv. Nu mi-a plăcut defel subordonarea, căciulitul și ipocrizia. De aceea, decât să le practic, am preferat să rămân un pas în urmă sau să accept o condiție mai modestă. N-am dat libertatea pe funcții! Singurele mele atuuri și recomandări au fost calitățile și talentele mele. N-am suportat compromisul și n-am fost niciodată – vorba cuiva!: „respectabilă prin soț”, nici unchi, mătușă etc. Respectabilă, dacă am fost sau sunt, mi se datorează.

Abia după revoluția din decembrie 1989 și după terminarea facultății de Litere de la Timișoara, m-au vizitat gânduri legate de ziaristică. Dar contactul cu această profesie a venit după 1990, mai precis în 1992. Mi-am făcut debutul gazetăresc la „Știrea”, ziar arădean condus de Adrian Ioanăș, cu un articol despre teatru, „Noi, oamenii”. În următorul an, am început colaborarea cu ziarul „Adevărul” – mai târziu cotidianul „Jurnal Arădean” –, unde am semnat știri cu caracter social, sub îndrumarea lui Mircea Contraș. Apoi am avut propria rubrică de comentarii, „Opinii”, timp de aproximativ un an – o rubrică despre viața cotidiană a urbei. Astfel i-am cunoscut pe gazetarii arădeni: Tristan Mihuța, Ioan Iercan, Dorel Zăvoianu,

Emil Șimăndan, Petru M. Haș, Doru Sinaci, Vasile Filip etc. De la ziaristul Mircea Contraș am învățat că scrierea materialelor de presă nu e similară cu scrierea literaturii. Că un text gazetăresc trebuie să fie obiectiv, iar autorul lui nu are voie să se implice sentimental. „Gazetăria nu e literatură!” – ne spunea domnia sa la începutul unei zile de lucru. Mărturisesc că inițial n-am priceput ce vrea și că am fost puțin mirată și nedumerită. Pentru mine să scrii bine, era destul. După ani de zile, ani în care mi-am exersat condeiul jurnalistic am realizat că cele două stiluri – jurnalistic și literar – sunt foarte diferite unul de altul și că ceea ce se voia de la mine era simpla redare obiectivă a faptelor, fără comentarii și „floricel”. Cum firea mea era a unui literat, mi-a fost extrem de greu să scriu fără figuri de stil și implicare. De aceea m-am regăsit întotdeauna în cronicile culturale, în rubrica mea „Opinii”, iar mai târziu în emisiunile de televiziune a căror concepție mi-a aparținut. Volens-nolens, am învățat și reușit să stau departe de conținutul celor redactate. Un rol foarte important în formarea mea jurnalistică, au avut șefii de compartimente de la care, în absența unei școli veritabile, „furam meseria”. O meserie fascinantă și deosebit de solicitantă, în același timp. Azi a 4-a putere-ntr-un stat!

În calitate de colaborator, după Revoluție, am semnat articole, recenzii și poeme în ziarele deja amintite, în revista culturală locală „Relief” (1990-1994), dar și în ziare naționale: „România turistică”; „România de azi” (2000-2002).

După perioada de presă scrisă, mi s-a deschis o perspectivă pe care nu aș fi bănuțit-o vreodată.

Televiziunea! Un miraj pentru orice tânăr de acum, darămite pentru cei contemporani cu ieșirea din lagărul comunist, un lagăr în care nu aveai voie să ai opinie personală.

Doar artiștii puteau fenta sistemul accentuând rolurile sau făcând gesturi, dincolo de text sau pur și simplu, improvizând, dacă erau actori; scriind subversiv, codat, exprimându-se prin parabole, dacă erau scriitori; sau înfățișând forme fantastice, avangardiste dacă erau artiști plastici.

Altfel, erai asemeni unui soldat căruia îi era interzis să iasă din pluton. Cu o condiție aparte, artiștii erau cumva privilegiații, răsfățații sistemului, dacă jucau inteligent.

În 1994, am aflat că Televiziunea locală „Intersat” („Info” TV mai târziu), prima televiziune particulară din țară, zic cunoscătorii!, susține concurs pentru două posturi de crainice și unul de reporter. Mi-a fulgerat prin minte să-mi încerc forțele și în acest tip de gazetărie. M-am trezit în dimineața examenului cu o curte plină de contracandidați, la fel cum, câțiva ani înainte, susținusem examen pentru ziarul „Adevărul” cu alte două săli pline de concurenți. Că așa erau concursurile pe vremea aceea! Am fost acceptată ca reporter, dar am făcut și muncă de redactor, moderator, realizator de emisiuni.

La Televiziunea „Intersat” i-am cunoscut pe șefii, colegii mei de redacție: scriitorii Gheorghe Schwartz (al cărui soție, scriitoarea Iuliana Petrian, urmărea cu sfințenie tot ce produceam noi, tinerii, și ne transmitea neregulile, greșelile făcute), Vasile Dan, Dorel Sibii, profesorul Lajos Notaros, istoricul Lavinia Betea, bibliotecarul Cristina Dulaschi. Colegi mi-au fost: Nadina Radu, Simona Bota –

crainice, Ovidiu Balint, Flavius Ștețcu, Alexandru Chiriță, Ioan Hamza, Oana Zöldi, Călin Ardelean, Edith Kadar, Emilian Pinte-reporteri, redactori, Tubi Eberlein, Gabriel Zöldi, Florin Varna – cameramani și băieții de la montaj și emisie, Alexandru Sándor, Dan Nicoară, Dan Domokos, Robert Demeter ș.a.

Am creat formatul și am prezentat emisiunile: „Microfonul vacanței” („Intersat” TV, 1994-1995) „Lecție deschisă” („Intersat” TV, 1994-1996), iar mai târziu: „Cuiul din talpă” („Info”-TV, 2005), „Ține-mi pumnii!” („Info”-TV, 2006).

Voi vorbi puțin despre două dintre ele.

„Microfonul vacanței” a fost o emisiune de vară, filmările au avut loc afară, din studio se deschidea și închidea emisiunea. Ea evidenția frumusețile urbanistice ale Aradului. Conținea, la final, o rubrică care semnală cu umor și ironie, aspecte negative surprinse în orașul nostru. „Microfonul” – la care am lucrat cu mare drag, a avut succes pe măsură. A fost trimisă la Oradea ca schimb cultural între televiziuni. Era o emisiune relaxantă, plăcută, estivală. Azi i-ar spune: de divertisment.

„Lecție deschisă” a fost o emisiune de pionierat, bine primită, de lungă durată, construită în jurul ideii de spontaneitate, comunicare, dialog.

Cum societatea noastră abia se eliberase de comunismul totalitar, românii nu știau să se exprime liber, erau plini de complexe, rețineri, îngrădiri și deosebit de împiedicați la limbă, minte și pas. „Lecția deschisă” se adresa tinerilor și îi îndemna să gândească și să-și formuleze gândirea. A avut un succes nescontat, liceenii fiind foarte dornici să-și spună opiniile. Au fost implicate toate școlile arădene, iar adolescenții abia așteptau să venim la ei.

Pe vremea „Intersatului”, pentru că reprezentam domeniul cultural, am realizat câteva interviuri cu personalități uriașe ale culturii naționale și locale, în fața cărora m-am pierdut și m-am regăsit adesea: Iosif Sava, Leopoldina Bălănuță, Ștefan Iordache, Mircea Albulescu, Victor Ioan Frunză, Radu Beligan, Mircea Cornișteanu, Gheorghe Schwartz etc.

Ce m-a învățat televiziunea? M-a învățat și bune și rele. M-a învățat că fetele sunt acceptate și-și păstrează locul pe sticlă în măsura în care sunt frumoase, asta dacă nu „au pe cineva”, că pentru un astfel de post nu e de lepădat inteligența, dar nici o condiție neapărat necesară, nu este. Că în televiziune, ca în viață, succesul e foarte trecător. Că profitând de tinerețea și de pasiunea cu care munceam 8, 10, 12 ore pe zi/noapte, de la caz la caz, eram plătiți pentru 3, 4 ore. Cunoscut, nu?

Am învățat că, pentru a porni cu dreptul, era necesar să fii exigent cu tine în lucrarea materialelor, convingător, concis și simplu. Că limba română este cel mai prețios material de construcție, alături de imaginație, inteligență și o bună redare/interpretare a faptelor cotidiene. Că era binevenit un mentor în lipsa școlii, dar că dascălul cel mai bun pentru tine erai tu însuși, încercând, fiind autodidact, autoperfecționându-te. Că știrea se verifică din 3 surse și nu este partinitoare. Materialul informativ trebuie să răspundă neapărat la 4 întrebări: cine, ce, când, unde?

Televiziunea mi-a oferit șanse nebănuite de formare, șanse de-a întâlni oameni pe care nici nu visam să-i văd de-aproape, darămite să le vorbesc! M-a perfecționat ca viitor autor de cărți.

Mai târziu, din postura de PR al Bibliotecii Județene „Alexandru D. Xenopol”, am colaborat cu mass-media locală / națională tradițională și on line, timp de 17 ani: „Observatorul arădean”, „Jurnalul arădean”, „Glasul Aradului”, „West” TV, „Radio-Televiziunea Arad”, „Info” TV, „Aradon”, „Actualități Arad”, „Kiss FM”, „Radio România Cultural”, „Radio Europa FM”, precum și cu revista de specialitate „Biblioteca”. Dădeam aproape zilnic știri sau materiale informative ziarelor arădene, doar că nu apăreau cu numele meu.

Tot în această perioadă de PR-at, am redactat, de asemenea, câteva materiale documentare din istoria Aradului: „Povești de la Palat” (2012) – documentar despre Palatul Cultural; „Palatul Bohuși” (2012) – documentar despre palatul cu același nume; „Tutun și arhitectură” (2013) – despre vechea fabrică de tutun, precum și interviul cu preotul Ștefan Negreanu, imprimate în perioada colaborărilor cu „West TV” Arad.

Azi mi-a rămas, în special, presa scrisă. Cu televiziunea arădeană mai colaborez la anumite știri legate de bibliotecă, cărți și scriitori. Mi-au mai rămas cronicile și materialele culturale. De curând am finalizat un interviu scris al cărui subiect este muzicianul arădean Sabin Drăgoi, un moment poetic televizat și am dat startul unei emisiuni tv cu și despre scriitori, „La moara cuvintelor”.

Mărturisesc că n-am lucrat în radio, deși mi-am dorit. Am început, demult, colaborarea cu un post de radio local, dar...nu s-au legat lucrurile! Sinuoase sunt căile gazetăriei!

De puțină vreme, dețin funcția de Secretar General de Redacție al revistei de cultură „Ateneu arădean”, revistă editată de Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad, apărută sub redactoratul colegului nostru, Doru Sinaci. A ieșit de sub tipar în luna iulie a anului 2020 și ne dorim să o facem națională. Cred în șansele ei. Ea vine oarecum în descendența revistei omonime, inițiată în anul 1934, la Arad de profesorul Alexandru Gavra.

În anii 1834-35, un grup de intelectuali arădeni și-a dorit nașterea unei reviste românești pe care aveau să o numească „Atheneu Romanescu”. Era ca ploaia în deșert, într-un spațiu în care nu a mai existat nicio publicație românească. Având în vedere acest aspect, revista urma să aibă o însemnătate deosebită: să fie prima revistă de limbă română de pe teritoriul țării. „Ateneu arădean” este, nu neapărat continuatorul, cât mai degrabă, împlinitorul unui vis cultural și istoric.

Celor bune întâmplări mie în anul 2020, adăugate la viața noastră supusă îngrădirilor sociale și la frica de boală, amintesc ieșirea de sub tipar al celui de-al treilea volum personal de poeme, intrarea în Cercul literar de la Cluj-Napoca, precum și în grupul jurnaliștilor profesioniști, UZPR.

Respect truda confrăților mei în aflarea și spunerea adevărului și în neabdicarea în fața tentațiilor de putere. Până la urmă, cronicarul timpurilor are o misiune nobilă, depinde de el dacă reușește să acopere această menire profesională sau nu.

Să auzim, scriem, vorbim, doar de bine!

Floare R. CÂNDEA

De ce scriu femeile?

Satul mi-a fost patron spiritual și azi, trecând prin el, îmi mângâie sufletul, îmi dă liniște și-și desface corola amintirilor înspre mine.

Ce liniște e acum!

A tăcut și vântul.

Ploaia cade, picurând stropi din voalul timpului...

Ploaia s-a oprit. Uite, un nor fuge deasupra casei.

Acum, casa are alt număr. Poarta e neagră, zăbrebind totul. Negrul ca de tăciune, ca de smoală, mă duce, ca dusă de frunze cazatoare, la anul nașterii mele, 1950 (4 mai).

„M-am născut / într-o zi de mai / cu flori de salcâm în poala mamei / și fața-i surâzând”. (Floare R. Cândea, Pagini trăite, 2004).

Numele? Mi se pare unul nimerit de fotbalist finlandez (pe care taica l-a găsit într-un Calendar pentru o sută de ani).

Căci taica citea mult.

Însemna mult în calendare pe care le convertea pentru mai târziu.

Citea „foaia” zilnic, cum ar fi mâncat-o pe pită cu prai și cafea de cursură sau cicoare sau ceai de zahăr ars.

Când era dus cu birja la piață la Otlaca Pusta sau Lokoshasza, ne aducea țucur nucă „bată-cârn” sau caramele.

Povestea lui miroase a Alba Iulia, miroase a căruță cu tului, a bătaie... dar a trecut cu bine peste filtrul vremii...

La școala din sat (Macea din Pusta Aradului), învățam pe caiete maculator și scriam la tablă cu cretă.

Podelele erau date cu smoală iar mirosul era purtat de noi, pe cărpele de cap și uniformă.

Și ce bucurie simțeam când eram trimisă după cretă sau să duc catalogul la cancelarie! Treceam printr-un coridor lung și păsări împăiate îmi călăuzeau pașii.

Și totuși...

Și azi la școala din sat, clopoțelul se trage de mână!

- De ce pleacă păsările călătoare, domnule profesor?

Am plecat din satul înconjurat de morminte, la granița cu Pichet de grăniceri dar am luat cu mine chipul oamenilor împănați sufletește și al dascălilor.

Unii sunt la Cer icoane, alții își tremură amintiri de la catedră doar când (din curtea de la Pădure) aud cum sună clopoțelul...

Căci nu-i mai cheamă nimeni pe un Scaun... la Ceremonialul de deschidere...

Și totuși...

Îi chem eu, acum, aici, pentru că am învățat „Gramatica limbii” și „Paradigmele exercițiilor” cu „arătătorul” la tablă sau pe „Planșa de perete” scrisă cu tuș negru.

Cu dascălii mei, Elena Feher și Carol Feher, am scris, mai apoi, Cărțile monografice ale satului (căci dânșii nu au copii naturali dar au alții, păsări călătoare, mii...). De la dânșii am deprins Tainele comunicării.

Cu bile de socotit, formule de chimie, ore de „Agricultură” și Examen de opt clase (pe care, la geografie, ca să promovez cu nota zece, am căpătat... zece la palmă, adică la degete cu bățul de la hartă!), îmi socotesc anii din geamantanul ecuațiilor școlare și caiete învelite în hârtie lila sau de ziar, prin tocul și penița din penarul de lemn.

Din Podul satului, încă mai bate un vânt de pustietate tămâiată de amintire.

Una e aceea a dascălului de „Agricultură” (Traian Lăpăduș) care, locuind pe aceeași stradă, mă lua la orele de Practică cu bicicleta și, voit, mă scăpa... să vadă ce spun...

Copilăria? Codițe împletite cu panglici și șosete albe, cojoc și pieptar de lână la păscut oile! Recreația? Cocoroada adusă la gard, caldă, era un aluat copt pe jar, cu sare sau cu brânză (un fel de pizza!).

Din plânsul meu, de odinioară, sunt anii de liceu (Liceul cu Plopi, din Cvtartalul Podgoria, numărul 5) și Facultatea de Filologie, Secția Limba română-franceză (Universitatea din Timișoara). Pe atunci se stătea la Coadă la posturi, după medii, după familie ori adresă.

Așa că am ales Școala de la Castel (în sat).

Castelul Csernovics a avut mai multe adăpostiri de-a lungul anilor.

Aici viața trepida între Corul copiilor cu deficiențe și Corul ciorilor!

Peste toate, însă, Teiul lui Eminescu aduna, an de an, Oameni de cultură printre care, m-am format ca Om.

Aici, am iubit Frumosul!

Aici, am văzut cum Profesorii scriu!

Atât opere personale (fie proză, ori poezie), fie la ziar.

Așa era atunci! Însă, atunci, se scria!

La Castel, ca să ajung, luam cursa ori trenul, ori făceam Stopul. La Castel, nimeni nu era supărat!

Odată cu Scările de la Turn, am început să scriu.

La început doar pentru mine.

Nu am furat meserie!

La început îmi cosmetizam vocabularul, sufixând ori prefixând neologic.

Apoi am parataxat contexte și texte, în urma lecturilor din presa bogată a vremii.

Duminicile erau suplimentate literar cu foarte multe pagini.

Și totuși...

Cultura de masă, căci așa se chema, ne mai aduna, adeseori, la Clubul Presei ori la Casa ARLUS, unde se schimbau idei, opinii sau se cuvânta. Bine!

Ascultam astfel Eseuri ori Dări de Seamă care nu induceau o stare de plictis, ci, mai degrabă, o savoare cât o aminumare (vezi câteva nume: Dumitru Mărcuș, Horia Truță, Ioan Biriș, Lavinia Betea ș.a.).

Când a venit vremea ca Terasesele de la Castel să se închidă și Poarta acestuia să se mute în alt sat, cu toții am plecat.

Am lăsat Gara și Cantina, casa și grădina, și am primit un post de conducere la Curtici.

Un oraș rural în care Fanfara CFR asmuțea zvonuri de calitate.

Și totuși...

Așa am început să mai scriu.

Planificarea anuală și Rapoartele erau sistemic ajustate cu generice care să placă cititorului (odată, o doamnă, Viorica, mi-a spus, cu glas șoptit: „Vai, să mai scrieți despre noi dar tot așa, să înțelegem!”).

Am devenit corespondent voluntar la Subredacția Curtici curând (1980) și periodic scriam. Acestea au fost, poate, primele legături cu presa scrisă.

Materialele nu le dactilografiam ci le aduceam personal la redacția ziarului „Flacăra Roșie” (în manuscris), apoi „Adevărul” și mai apoi „Jurnal arădean”.

Segmentele abordate erau diverse: Cultură, Agricultură, Sărbători (știri, reportaje, cronici ș.a.) etc.

Frecventam foarte des, când predam materialele, Clubul Presei.

În anul 1985 am primit Premiul Corespondentului voluntar pe Subredacția Curtici (cf. „Flacăra Roșie” din 11 ianuarie 1985; Câștigătorii Concursului nostru).

Anii frumoși aici (până în 1993) cu o pauză pentru Biblioteca „Strungul” mi-au fost fructuoși pentru că am plecat peste hotare, în Franța, Serbia, Ungaria, dar și într-o seamă de delegații, în urma cărora scriam Note și impresii decente.

Am prins, din zbor, unele deprinderi, colaborând, pe rând, la toate publicațiile arădene de dinainte de 1989, dar și după („Flacăra Roșie”, „Adevărul”, „Jurnal Arădean”, „Curierul Aradului”, „Agenda zilei”, „Măsura”, „Glasul Aradului”, „Informația etc.). Am prins și vremurile când, corespondent voluntar fiind, la un eveniment dedicat Zilei de 8 Martie, am fost căutată în geantă, dacă am cadou, săpun și parfum, Kent sau foi de dafin.

Modelele unor ziarști consacrați îmi erau imbold iar ca să ofer un manuscris, stăteam ore în șir la coadă, la rând, la redacție.

Consider ca nu am făcut o profesie din a scrie, nu am fost, nici nu pretind a fi un jurnalist.

Însă pasiunea de a scrie nu m-a părăsit nici astăzi.

De ce scriu femeile?

Această întrebare mă însoțește încă. Nu aveam niciodată pretenția că voi scrie o carte de raftul întâi, dar câteodată așteptărilor și culorile cernelurilor mă îndeamnă să povestesc (....).

Nu a fost o ambiție scrisul și nici un carnavalesc al zilelor de azi sau de atunci, ca niște mari cute înspre vârstele mele.

De ce scriu femeile?

Pentru o clipă, cândva, mi-am prins mâinile în palma ta, cititorule, cu glas feminin și tălpi de zâmbete...

Nu au fost nici constrângeri, nimeni nu mi-a zdrobit pasiunea care nu mi-a fost corvoadă! Profesia, cea de filolog, continui să o îmbin cu pasiunea de a scrie, fără a ofensa pe nimeni. Această alegere nu o regret, din contră! Continui să o înnod fără sughituri.

De ce scriu femeile?

Mă întrebam când nu eram la margine de Cer (când fiul mi-a plecat să învețe Altă carte!), când aveam nevoie să respir litere, silabe, numere pare și impare.

Cu adevărat, „Fractura istorică”, 1989, m-a prins... pe drum... adică mai întâi pe scenă... la Clubul Presei cu Sava Negrean-Brudașcu, Adrian Diaconu, când, la un semn... într-o altă limbă, mi se spunea să ne grăbim... Timișoara e pe aproape!

Am luat primul tren și dimineața, un alt tren înspre Păltiniș, să îmi recuperez fiul... iar libertatea mi-a inspirat penița, redând aici primul articol, id est „O, brad frumos, o, brad frumos...”, publicat în „Adevărul” (Arad), anul I, nr. 4, 26 decembrie 1989. O amintire organică la care sufletu-mi vibrează și ce este redată în prezentul imediat:

„Dintotdeauna, românul „s-a logodit” cu verdele brazilor și cu albastrul dătător de pace al cerului.

Acum, în ceasul răzvrătirii noastre depline, simțim, parcă mai mult ca oricând, că pacea va domni veșnic în casele și-n sufletele noastre și, sub cetină de brad, ne bucurăm alături de cei dragi de acasă. Spun „de acasă”, amintindu-mi cu durere și emoție de dramaticele secvențe pe care le-am întâlnit într-un itinerar fulger Arad-Sibiu-Păltiniș-Arad, alergând să-mi regăsesc fiul drag aflat într-o tabără. Și, iată-ne, strecurându-ne cu mult calm printre gloanțele ce amenințau până și aripile nevinovate ale vestitorilor păcii ce zburau prin brazii îngemănați cu cerul, iată-ne acum, plângând de bucurie, iată-ne acasă, în orașul nostru drag.

Am regăsit atât Aradul, cât și celălalt oraș care „m-a adoptat” prin natura locului de muncă, Curtici, luptând cu eroism și dăruire nemaîntâlnite, spectaculoase chiar, alături de milioane de suflete românești, pentru a repune grabnic, pe făgașul normal, întreaga activitate și a elimina orice umbră dramatică din imaginile noastre.

Și, așa cum aminteam la începutul reportajului, românul a iubit dintotdeauna tot ceea ce țara are mai bogat în frumusețe, munții, pădurile... apele, cerul scăldat de albul imaculat al porumbeilor și i-a plăcut, ca la ceas de praznic, să-și amintească de cei mai dragi, prin flori, felicitări și mici daruri, împletite în panglici și crenguțe de brad.

Se cuvine acum, când încă mamele își plâng pruncii, când pruncii-și plâng cu tristețe mamele, când mii de suflete și-au dăruit viața pentru viața noastră ce-ncepe azi cu „un brad frumos”, să-mpodobim și noi bradul din toate casele noastre cu beteală, peste care vărsăm lacrimi și cu multe lumânări pe care să le aprindem, însemn al recviemului pentru cei ce astăzi nu vor aprinde steluțe argintii alături de cei dragi. Să le dăruim, să ne aplecăm cu venerație capetele, să le dăruim așadar, „un brad frumos, un brad frumos, Cu cetina tot verde”, pentru că-n sufletele

noastre de români adevărați, ei nu sunt morți, flacăra jertfei lor va arde neîncetat și va rămâne vie, o vom păstra cu credință, așa cum și bradul, „copacul credincios”, „frunza nu și-o pierde”, iar clopotele să bată neîncetat pentru nemurirea lor.”

Astfel am „debutat” imediat în Liberare... cu acest material evocativ!

Imediat, când suflul unui alt vânt se răsucea peste coșurile de fum ale lăcașului de cultură, au sosit, urcând pe trepte, cei mai cunoscuți combatanți ai regimului, cântând, de-acum sfinte colinde, în preț de părăsire a ceea ce a fost!

Pentru mine, însă, nu a contat atât de mult!

Poziția mea era una echidistantă și de bun simț, în ceea ce era să urmeze.

Din Nodul memoriei desprind nu chiar „păcate” trecute ori prezente, ci mai degrabă, iuțea cât o aventură, fără a avea chemare, de cuvânt scris, înspre o glorie publicitară a ceea ce, ar însemna „presă” (media, adică, suferind la rându-mi ca un ciumete...). De pricepere e vorba!

Poate că, unii jurnaliști, încărcăți de superfluitate, în mass media scris-vorbită, n-ar strica să lase catargul gloriei publicitare, puțin mai jos, ocolind astfel, doza de veleitare.

Timpul, însă, nu bate cu Diplome!

De peste treisprezece ani, lucrez într-o editură și o redacție la Tipografia Gutenberg și confortabilul a luat locul unor enclave cât sincope în mintea mea.

Revista „Gutenberg Universul cărții” își urmează cursul firesc și apare trimestrial.

Am trecut, însă, cu bine, peste îmbrânceli, gen „maculatură sau non-literatură”, peste Halta unor colaboratori fără bilet dus-întors!

Fostul președinte francez François Mitterrand a avut dreptate. Vin însă și cu o adăugire: „Jurnalism e să tipărești ceea ce alții nu vor să fie tipărit. Restul sunt relații publice” (George Orwell).

Și totuși...

Texte, articole critice, literatură, artă, cronici, toate sunt Însemnări nu pentru azi nici pentru mâine, ci pentru un Timp care se va numi Trecut în Prezent sau invers.

Îmi las... Drept bunuri după moarte... un nume adunat pe-o carte...(de fapt, două cărți de Biografie intelectuală: „In/Out” (2017, Editura Gutenberg, Arad) și „Out/In”, 2020, Editura Gutenberg, Arad), în care am cules ce am semănat pe Ogor de presă, ca pasiune). Și... ca toate acestea... să fie învățate... calitatea de Membru UZPR, dobândită în anul 2018, vine ca o provocare a existenței mele pe acest tărâm al Celei de a patra puteri!

Și totuși... mi-am dorit să nu mă fi situat niciodată doar în plan declarativ.

Dacă aș consilia sau nu un tânăr să devină gazetar? Cam grea întrebare, atâta vreme cât eu am făcut doar o pasiune.

În calitate de redactor-șef al revistei „Gutenberg Universul cărții”, am și consiliat, am și promovat tineri, dar am și ratat!

Plaja unui potent gazetar tânăr sau voluntar (ca și mine) nu poate marja doar pe un nume și nu poate fi în același timp „de toate pentru toți” (editorialist, redactor, cronicar ș.a.m.d.).

Dar se observă un a(flux)fonism pe ici pe colo sau simplu: lipsa de experiență.

Aș lua cu, siguranță, de la început plăcerea de a scrie, însă nu mi-aș depăși calitatea, în numele decenței, aceea de pedagog.

De ce scriu femeile?

Filă cu filă, amprenta pasiunii și un strop de vocație, cât o concluzie, o resimt și azi.

Să fac ce-mi place.

Și, cum din lupa lucidității care mă urmărea pas cu pas, am redat realitatea prin adevărate jocuri de cuvinte, jurnalismul mi-a devenit o dragoste, pe cât de tânără, pe atât de statornică. Încă!...

Emil CHIRILĂ

Exerciții de supraviețuire

Motto:

„Nu este alta mai frumoasă și mai de folos
zăbavă decât cetitul cărților...”

Miron Costin

...și scrisul, l-am putea completa, cu adâncă
smerenie, pe Marele Cronicar!

...Suntem „somați”, în cel mai colegial și afectuos mod posibil, să facem o „anamneză” (se poartă, e pandemie!) a începuturilor noastre gazetărești! Primul paragraf, prima provocare: „Mediul, oportunități și opțiuni formatoare ale copilăriei și adolescenței”.

Obligatoriu trebuie să fac câteva precizări scurte, dar foarte relevante: mulțumită unui tată devotat, am învățat să citesc devreme – când colegii din clasa I abia descifrau tainele alfabetului, eu citeam deja binișor. Apoi, aveam cărți în casă, nu foarte multe, dar – important – cele numite generic „lecturile copilăriei și adolescenței” iar asta a făcut posibil „declicul”... cititul „zi de vară până-n seară”, acasă sau pe toate coclaurile din jurul Crișului (Chișineu-Criș)! A, desigur, peste ani („Vingt ans après”) în Clujul universitar, ca elev și apoi student la Litere în frumoșii ani '60-'70 (les années folles, belle époque), când ușa tuturor speranțelor era dată de perete, ne-am regăsit cu-aceleași amintiri despre precocea patimă a cititului – la câmp, la pădure, la păzitul animalelor (Cristoiu, Nistorescu, colegi de promoție) similar cu ce-am găsit în scrierile lui Marin Preda (*Imposibila întoarcere*, *Viața ca o pradă*) și ale atâtor alți cărturari din mediul rural! Pentru că mulți gazetari-condeieri din generația noastră se regăsesc în asemenea descrieri trebuie să fac (într-o tristă antiteză cu timpurile prezente) o scurtă paranteză! Scriitorul Varga Llosa – considerat printre cei mai influenți intelectuali din lume – a publicat, nu demult, un eseu: *La civilización del espectáculo*. Eseul este o acidă și foarte dură radiografie a societății contemporane privind trivializarea și denaturarea a ceea ce însemna odată „cultura, în sensul tradițional, înalt-intelectual. Varga Llosa face apel la o politică educațională care să promoveze din nou „lectura” ca parte a vieții familiei: „Dacă părinții nu citesc și copii nu văd cărți în casă, lectura și scrisul vor fi marginalizate cu consecințe foarte grave pentru democrație”... Revenind... La Cluj, ca elev, dar mai ales ca student la Filologie – promoția în jurul căreia s-a construit, cu efervescentă culturală, revista de mare notorietate „Echinox”, era imposibil să nu te contaminezi de pasiunea scrisului! La căminul studentesc, chiar din primul an ('67-'68), editam pe foi, cu scris de mână „Revista Camerei”... era competiție, dezbatere, brainstorming! Ne era la-ndemână „Studioul studentesc de radio”, unde cu niște magnetofone rusești imense, realizam reportaje cu teme din viața studentescă. Cum, la fel, scriam materiale cu aceleași subiecte pentru „Viața studentescă” – subredacția Cluj. Dar, cum să omit, celebra cafenea a scriitorilor –

„Arizona” – din vecinătatea revistei „Tribuna” unde-i puteam întâlni (și conversa!) pe Ioan Cocora, N. Prelipceanu, Augustin Buzura etc. etc. Ce vremuri! Toate curgeau parcă de la sine: cititul, cursurile (cu excepționalii profesori clujeni!) scrisul... Să-ți apară un material, un articol, semnat cu numele tău era, cu emoțiile aferente, „botezul focului”! Revista „Viața studentească”, subredacția Cluj, era foarte deschisă pentru doritorii cu „chemare”. Aveam apoi revista „Echinox” unde și-au făcut ucenicia câțiva dintre cei mai importanți poeți, critici, prozatori clujeni!... Timpul avea, parcă, nesfârșită răbdare cu noi! Starea de lucruri în cultură și presă a mai continuat, parcă din inerție, încă o perioadă de timp chiar și după Tezele din iulie, mai apoi după așa zisa „criză de hârtie” (1975) dar, încet-încet, totul devenea mai gri – Clujul, oraș universitar prin excelență, devenea tot mai apăsător, muncitoresc, cu multă industrie grea. Cunoscuta „buclă temporală” – dintr-un celebru roman – prevestea că se va închide: Timpul dădea semne – tot mai agitate că nu mai are răbdare, că tăvălugul ideologic va nivela tot!

După un parcurs la „Scânteia tineretului”, cotidianul „România liberă”, unde am lucrat (corespondent) o bună perioadă, avea prin conducătorul său – marele scriitor moralist Octavian Paler – un aer mai „destins”, cu rubrici și cronici care reflectau evenimente culturale și-n general cu mai puțină îndoctrinare, o mai relaxată perspectivă a cizmei ideologice care se prefigura, cu consecințe tot mai întunecate pentru presă, scriitori, cultură! Gazetăria intra, de-acum, sub un control ideologic total, programat și absolut!

Sinistrul Comitet pentru Presă și Tipărituri avea sarcina de a urmări înfăptuirea politicii partidului în domeniile presei, emisiunilor radioului și televiziunii, lucrărilor editoriale, spectacolelor, destinate și folosite ca mijloace de informare publică. Nimic din ceea ce putea leza „aureola” regimului nu trebuia să scape vigilenței angajaților.

Dar... continua să se întâmple un miracol... după expresia unui mare poet (Marin Sorescu):

„Oaia ce-a mâncat-o lupu’

A făcut cu el un cuplu.”

În anii ’65-’68-’70 (numiți anii de „liberalizare”) au fost (re)înființate importante reviste literare: „Familia” (Oradea), „Convorbiri literare” (Iași) „Ramuri” (Craiova) etc. etc.

Eram la Oradea în anii ’80 și era bine cunoscut și propovăduit (de multe ori chiar la radio Europa Liberă) statutul de dizident al revistei „Familia”, în care au apărut multe materiale „subversive”... fragmente din *Jurnalul fericirii* (N. Steinhardt), dar și cicluri de poezii ale Anei Blandiana, Adrian Păunescu etc., imposibil de publicat în presa centrală. Ele circulau pe foi dactilografiate ca o literatură samizdat, în toată România! Aveam deci posibilitate să scriem și chiar să publicăm și lucruri care contau! Mi-amintesc zicerea, admirativă, a maestrului Octavian Paler legat de aceste „tipărituri miraculoase”: „Nu există pustiul, ci doar neputința noastră de a iubi Adevărul și de a fi solidari”... marele moralist a fost, mai târziu, și el interzis ca și Blandiana și alți mari scriitori!

Anul de cotitură – 1989 – După înghețul totalitar, ne-am topit instantaneu într-un dezmaț al democrației prost înțelese și prost aplicate, reacționând, fără discernământ prin ură sau adulație!

Noua realitate a presei se va dezvălui nu atât în sporul exploziv de publicații, nu atât în libertatea de a critica Puterea, cât mai ales în apariția presei de partid. În primele luni ale lui 1990, practic fiecare formațiune se străduiește să aibă un oficios. Mai apoi competiția dintre formațiunile politice a început să se ducă pentru acapararea televiziunii publice. Ca influență, un ziar trecea neînsemnat față de TVR. Concomitent, cu mijloacele tehnice precare de-atunci, apăreau și televiziunile locale!

...Din lac în puț... abia scăpați dintr-o dictatură crâncenă, intram cu aplomb într-una subtilă, dar perversă: „dictatura actualității”! Avalanșele de știri contradictorii, încărcate de patimă, ură, lipsă de reflexie înfierau „zi de zi și ceas de ceas” conform definiției dată propagandei de chiar marele Lenin!

Televiziunile au o droaie de păcate, de bună seamă, însă nu ele au semnat certificatul de naștere al tabloidismului. Ele doar au încununat demersul. Cu ocazia manifestării „Roumanie et Francophonie. Etats generaux”, președintele Uniunii Internaționale a Presei Francofone (UPF), Hervé Bourges, vorbea despre necesitatea eliberării de sub așa-numita „dictatură a actualității” care nu face decât să alimenteze un „conformism intelectual”. Conformismul acesta (chiar și în lipsa dictaturii de tip comunist) este tot rezultatul unei „dictaturi”. Când entuziasmul mediatic postrevoluționar a anilor '90 s-a stins, cu el s-au dus și publicațiile de anchetă și reportaj din care ar fi putut crește un jurnal serios.

Făcătorii de știri, cât și publicul aderă la un alt model de jurnalism de tip tabloid!

Ierarhia valorilor s-a schimbat; înțelegerea greșită a stilului de viață democrat a permis raportarea individului nu la valorile culturale și morale ale societății ci la glorie și la bani. O lume neclară – oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi având de experimentat o „tranziție”. Sărăcia zestrei personale declanșează reflexul tabloid, scormonirea lacomă în subsolurile altor existențe, o fragmentare extremă, care face ca România să aibă un număr de canale media per locuitor mult peste media UE; și în mod clar, mult peste ce poate susține în realitate piața.

Vă amintiți replica memorabilă a lui Patriciu când a ieșit din arestul de o zi în 2005: „Gata, nu se mai poate, îmi fac grup de presă” – adică vreau influență, protecție, instrumente de acțiune politico-economică. Publicul nu consumă în România analiză reală, bazată pe document, date și argumentație. Gândirea critică nu vinde la noi: expertiza principală a „liderului de opinie” este să știe „dinăuntru” „povești”, „can-can”, în acest fel se completează bine cu politicianul autohton! Subordonarea (uneori ultimativă) a planurilor editoriale de către interesele comerciale și (foarte grav!) politice strivește tot mai apăsat credibilitatea presei. Din păcate, o ierarhizare oarbă – interesele politice și comerciale subordonează politicile editoriale – este periculoasă pentru credibilitatea produsului de presă. În goana după bani, pe o piață autohtonă de publicitate care a sărăcit dramatic, interesele comerciale ale companiilor de media pot naște niște monștri.

Resursele și supraviețuirea

... Presa – câinele de „casă” al democrației ?

Un jurnalist, sau o publicație, care alege să aibă o viziune mai puțin acidă asupra măsurilor luate de un Guvern, de exemplu, sau asupra anumitor decizii luate de diverse companii, el doar se adaptează pentru a putea supraviețui. Și cum supraviețuirea lui depinde de resursele altora (companii dar și ale statului) nu poate decât să speră că acestea vor fi generoase și abundente. De aceea încearcă să își ajute potențialii binefăcători evidențiind – la nesfârșit – partea luminoasă a lucrurilor.

De pildă, un producător de apă poate să-și cumpere articole de presă în care să-și laude apa sa ca fiind cea mai bună din lume. Chiar dacă dovezile arată că apa este chioară, trasă de la robinet, acestea trebuie ignorate pentru că, nu-i așa!, comercialul subordonează editorialul.

Dacă un politician lovit de vreo inițiativă „importantă pentru țară” vrea să explice națiunii cum stă treaba, el poate achita factura la un talk-show TV. Toți cei interesați ajung (marcând banul) să cumpere! Iar unii ziariști scriu ceea ce li se comandă, potrivit politicilor comerciale. Din păcate, s-au format deja reflexe ca unii ziariști să fie ca niște dealeri ce își onorează prompt „clienții”. Cu asemenea „politici comerciale” (care sunt vechi, dar în ultimul timp au luat amploare), bietul consumator român de presă este manipulat și umilit. El nu mai poate distinge informația ca produs editorial, cu adevărat relevantă în viața lui, de informația plătită și ambalată editorial, care este livrată cu scopuri obscure. Dar să nu-i considerăm pe toți românii ușor de mințit! Când astfel de practici (lăutărești) sunt recunoscute de public, audiența produsului de media se prăbușește. Pentru că subordonarea sălbatică a editorialului de către interesul comercial strivește credibilitatea presei. Ceva e defect în toată această ecuație. Asta este România pe care și-o doresc românii. Și ce să facem ? Să ne pliem toți după „vulgaritate”, kitsch și prost-gust? Și elită politică, și formatori de opinie, și televiziuni și presă. Într-o societate normală, nu doar oferta se pliază pe cerere, ci o mai și modelează. Adică, cu alte cuvinte, oricât de mari ar fi ratingurile și popularitatea demagogiei, nu putem ajunge chiar la aceste nivele...

Merită România o presă mai bună, mai competentă? Da, în mod evident. Ca să avem o presă mai bună, va trebui însă să avem un public mai exigent, care la rândul său va deveni un electorat mai exigent. Dacă abdică de la obligația morală a competenței, presa românească pierde oportunitatea, dar și dreptul, de a fi acel custode al unor valori la care pretindem că aspirăm cu toții: integritate și transparență. Pentru a merita privilegiul de a fi busola unei societăți democratice, presa trebuie să ajungă să fie definită de performanță și excelență, precum și de curajul, integritatea și profesionalismul jurnaliștilor – adică niște coordonate diametral opuse celor de acum.

...Rating-ul și „cercul vicios”

Televiziunea înseamnă costuri și prin urmare depindem de audiență. Oferim, deci, publicului, într-un cerc devenit vicios, ceea ce el cere. Publicul nu vrea teatru, Mozart, Tudor Arghezi. Publicul vrea Vulpița și Simona Senzual. E fals. Publicul e captiv și nu are de ales. În epoca Ceaușescu, lumea se uita la ce i se dădea. Dar când avea parte de un film bun, de o piesă de teatru „normală”, de o muzică decentă știa să se bucure. Cei care prindeau „bulgarii” sau noi în Ardeal „ungurii” n-o făceau ca

să afle intrigi amoroase, ci tot pentru un serial, un film sau un spectacol de calitate. Publicul nu e imbecil, doar dacă te ocupi asiduu, pe termen lung, de imbecilizarea lui. Dacă îl hrănești, ani întregi, cu surogat, îi atrofiezi apetitul pentru calitate și închizi cercul vicios printr-o malformare a adevăratului „gust public”!

Procentul de tabloidizare a atins cote îngrijorătoare. Fenomenul este simptomul unei primejdioase degradări sociale, morale și intelectuale, toate afectând bunul gust și buna cuviință. Suntem antrenați într-o nesfârșită scormonire prin subteranele sordide ale „cotidianului”. Moartea, adulterul, fițele fătucilor care se aruncă-n fața microfoanelor ca Ana Karenina în fața trenului, violul, crima, sunt hrana zilnică a producătorilor TV și, în consecință, ale telespectatorului român. Inventarul „culturii” autohtone a ajuns să semene a groapă de gunoi: huiduieli la sărbătorile naționale și la înmormântări, hachițe, alcovul cuplurilor, răfuielile interlopilor etc. „Specificul” subiectelor atrage după sine, alegerea corespunzătoare a invitațiilor la „dezbateri”. Lipsa respectului pentru profesie, cultura precară, deprofesionalizarea – toate acestea fac ca unii „jurnaliști” să constituie un segment care nu poate informa corect societatea, devenind astfel un factor contra-productiv la formarea a ceea ce numim generic „gustul publicului”.

...Pofta de a fi „pe sticlă”

Această poftă e un fel de ebrietate, cuplată cu vanități și interese obscure.

Împătimitii acestui reflex trec seară de seară pe la câteva posturi de televiziune, uneori de la o emisiune la alta. Sunt de neoprit, inepuizabili.

Nu-i înțeleg nici pe moderatorii care invită, mereu, aceiași oameni. Aceleași portrete standardizate, aceleași opinii, aceleași retorică – toate la un loc nu pot duce decât la un coeficient maxim de previzibilitate, adică de plictiseală. Știm dinainte cine ce va spune. Scenariul e gata scris. În fapt, nu se discută nimic: se confecționează doar alte ornamente de vorbe goale, în jurul aceluiași titirez!

Dar miniștrii, la fel, indiferent de guvern, seară de seară – în plină pandemie sau criză – tăifăsuiesc relaxați, că, totuși, te întrebă ăștia când mai lucrează!

Talk-show-ul politic (emisiunea cel mai simplu de realizat, costuri minime) a căzut, demult, în retorică de bâlci și mahala de țate. Invitații, adesea, își dau – în direct – poalele peste cap, întrecându-se în vulgarități, mediocritate și kitsch. Justificarea? Lumea vrea! Lucruri de genul ăsta îi plac. Există, din păcate, în noi, o zonă de răutate cotidiană, vicioasă. A propovădui cotidian această zonă, a întărâta ce e mai rău în om, a face spectacol din mizerie, a convoca „(tele)spectatorul” la o bălăcăreală generală e cinic și condamnat!

La noi această presă se luptă, cu imense presiuni de natură politică, pe de o parte, iar pe de alta, cu propria superficialitate. Difuzarea unor false modele de comportament politic, social, lingvistic (!) nu se înscrie în sfera preocupărilor de promovare a unei societăți moderne, sănătoase ci dimpotrivă, conturează imagini degenerate care nu rezonază cu politica țărilor din vest!

Adevărata putere a Presei

Suntem mulți colegi cu decenii de activitate în domeniu și am urmărit de-a lungul timpului multe campanii de presă de mare răsunet: au căzut președinți, guverne, înalți demnitari, capete încoronate...

Cu cât mai puternică – și independentă – presa, cu atât mai sănătoasă și prosperă societatea – vezi țările din vest, în special țările nordice!

Ca publiciști, avem obligația să fim îngrijorați de „hrana” spirituală care se livrează concetățenilor. Nu ne poate fi indiferent ce sunt puși să „consume” toți cei care, cu un termen generic, se cheamă „electorat”. Ei votează și hotărăsc, astfel, cine ne va conduce. Și dacă viața lor este invadată de manipulări grosolane și de trivialități, devine alarmant că de opțiunile lor, atârnă și viitorul nostru.

Cu siguranță că aceia care (au) am făcut meseria asta pe alte coordonate și la alt nivel avem într-un fel datoria de a împărtăși din experiența dobândită, dacă vrem ca presa să aibă parte de un viitor cât de cât respirabil.

Avem acum cazul „Colectiv”, care dintr-o dată propulsează presa românească în prim planul interesului mondial! O anchetă jurnalistică, profesionistă și tenace, despre tragedia de la clubul Colectiv (cu marile ei implicații de corupție, hoție și minciună) stă la baza filmului documentar care a cucerit Lumea!

Închei (pentru a sublinia forța teribilă a scrisului, a presei) cu relatarea unei întâmplări reale din anii negri ai stalinismului – întâmplare cu un mesaj absolut cutremurător! Într-o noapte, camera unui cunoscut scriitor-gazetar este invadată de oameni în haine de piele. Este somat ultimativ: „predați armele!”.

Gazetarul, candid, le întinde stiloul!

..., *„Omnia mea mecum porto”*... „Tot ceea ce am duc cu mine” (Seneca, *Epistulae Morales*).

Cu alte cuvinte, „singurele lucruri de care am nevoie: curajul, înțelepciunea, creativitatea, le am mereu cu mine – toate celelalte lucruri – materiale și efemere – putând să-mi lipsească”.

Ne vom întoarce, astfel, la cuvintele marelui scriitor-moralist, Octavian Paler (amintite și mai devreme): „Nu există pustiu ci doar neputința noastră de a iubi, necondiționat, Adevărul și de a fi solidari”.

Vasile FILIP

De la poezie, la gazetărie

Am venit pe lume în 9 aprilie 1956, într-o familie modestă din satul Prunișor, aparținând de orașul Sebiș, județul Arad. Tata, George, era zidar – învățase meseria în armată – și mama, Mari, se ocupa cu ale bucătăriei, dar și lucrul pe lângă casă și holdă. Mai stăteau cu noi: moșul, tot George, care lucra mai mult cu caii (la arat, la prășit, ducea la moară pentru noi și pentru alții, ori căra lemne, piatră, nisip etc.) și baba, Zinca – zis Mura (fată de birău din Susani) – ce avea în grijă tot treburile gospodăriei. O duceam destul bine: aveam cai, vaci, porci, găini, găște, rațe, dar și bani.

Copilăria a fost ca a celor mai mulți prunci din sat. Toate erau ale noastre. Ne jucam pe deal, mergeam la vale – unde ne scăldam vara și ne dădeam pe gheață iarna –, ori cutreieram prin pădure, punctul de atracție fiind un observator rămas din război. Eram foarte fericiți că nu ne îngrădea nimeni, făceam ce doream și ne întorceam acasă doar când eram ruși de foame. Sunt multe de care acum, că am ajuns la o anumită vârstă, îmi aduc aminte cu plăcere. Mă bucuram de orice: sâmbăta, când cocea baba în cuptor, îmi dădea să mănânc cursură (adică pâinea ce se revărsa peste tipsie) și, să meargă bine, avea grijă să-mi facă și un pic de friptură cu jumări de găină; la tăiatul porcului nu mă mai săturam de șorici; admiram și pomul de Crăciun, chiar dacă era împodobit doar cu mere, nuci, câteva turcele... Revăd și ceva ce atunci, că eram prea mic, m-a fascinat: pe ulițele satului treceau, trase de cai, căruțe, legate unele de altele, încărcate cu pluguri, grape, sănii și tot ce se lua de pe la casele oamenilor. Moșu ascunsese, în podul cu fân, un plug cu brazde de fier, o grapă nouă, o cocie și o sanie (dezmembrate). Și mi-a atras atenția să nu spun la nimeni, că le dă el pe cele mai vechi. Nu știam ce se întâmplă, dar l-am ascultat și, mult mai târziu, am aflat că atunci a început colectivizarea.

Școala am făcut-o în satul natal. În primele trei clase am învățat cu Davidescu, dascăl pripășit prin părțile noastre din Oltenia. Cu el am deprins cititul și socotitul, dar nu-mi prea amintesc multe decât că ne dădea la palmă de câte ori greșeam cu ceva. Când eram în clasa a IV-a, a venit la Prunișor, împreună cu soția – tot învățător – și doi copii apropiați de vârsta noastră, un om cu totul altfel, Mariș Mihai. El a observat că îmi place să citesc și fac compuneri frumoase. M-a încurajat chiar să scriu poezii. Și am făcut câteva dar, zic astăzi, poate prea naive.

Când am terminat ciclul primar (doar patru clase se făceau la Prunișor – ca și acum), dascălul nostru a făcut o premieră cu totul deosebită. Ne-a adus în fața părinților, dar și a altor oameni din sat, curioși de ce se întâmplă, la un examen din aritmetică, citire și cunoștințe ale naturii. La evenimentul cu pricina a participat și consăteanul Terentie Bortiş (student atunci, dar, peste ani, profesor universitar la Los Angeles, în SUA), care a apreciat rezolvarea mea și mi-a prezis că voi fi un bun matematician. Dar n-a fost să fie...

Hai, pe jos, la Sebiș

Nu mă bucuram prea tare de premiul primit pentru că gândul îmi zbura la școala de la Sebiș. A urmat o vacanță frumoasă cu prietenii mei de pe uliță – Vasile Sărândan (ziarist și el, acum redactor la site-ul „arq” în Arad), Simion Mladin (preot cu vocație la Catedrala „Sfânta Treime” din Arad) și Luțu Fereștean (plecat prea devreme dintre noi, tocmai în Spania). Fiind cel mai în vârstă între ei, fabulam cât de bine va fi din toamnă la Sebiș și totul a fost extraordinar până a început noul an școlar, când aveam să văd că visul nu prea seamănă cu realitatea. Înainte de toate, în clasă, în locul blajinului dascăl, după fiecare ceas, venea altcineva. Fiecare ne vorbea de ale lui (materia pe care ne-o preda) și ne cerea să facem teme, să fim pregătiți pentru ora următoare. Ori, pentru noi, prunișoreni, nu era ușor pentru că trebuia să mergem, zilnic, pe jos: 5 kilometri până la Sebiș și tot atât înapoi. Acasă nu prea aveam condiții de învățat, pentru că citeam și scriam la o lampă (eu aveam una mai bunișoară, ca de birou, cu oglindă) și eram foarte obosit. Iar, dimineața, nu aveam timp că, pe la amiază, deja ne pregăteam de drum. Nimeni nu avea mașină – mai trecea câte un Carpați, dar plin cu lemne ori nisip galben pentru fabrica de cărămidă de la Bârșa –, și nu ne putea lua. Mai rar, când era liber, îmi dădea tata bicicleta.

Zilnic, ne organizam în grup și plecam spre Sebiș. Seara (că uitasem să vă spun, ciclul gimnazial avea cursuri după-amiaza, pe atunci era o singură clădire) ne adunam toți și, dacă aveam colegi mai mari, care aveau mai multe ore, mergeam să-i învoim. Chiar dacă nu le convenea profesorilor, totuși erau înțelegători. Și așa eram gata să ne întoarcem. Câteodată, vreo colegă (că ele erau mai pricepute) ne spunea că bagă pită la alimentara și atunci, aproape cei mai mulți, ne puneam la coadă să luam câte o pâine neagră (mai rar semi) pentru familie. Bucuroși, ne puneam la cale (nu era asfaltat, ci doar un drum de piatră și o potecă pe alături), ținându-ne de povești și șotii. Toamna, primăvara și vara era bine, dar iarna – o teroare. Ne era foarte frig și sus, pe Codru Moma, se auzeau urletele lupilor, care ne umpleau de groază.

În zilele de duminică (pentru că nimeni nu știa de sâmbătă liberă) și în vacanțe, făceam aproape tot ce făceam înainte. Am început să citesc mai mult, dar ca un apucat. Ne mai călăuzea unchiul lui Sărândan – frate cu mama lui (poetul Dan Damaschin), și neam cu mine, care, contra cost (adică să îl ajutăm să culeagă prune, ori la alte munci pe care trebuia să le facă el), ne mai povestea din ce credea că ne interesează.

Dar nu aveam cărți. În casa noastră nu am găsit decât o carte de rugăciuni (cât o broșură), nu era nici măcar Biblia (probabil se procura mai greu pe acea vreme). De fapt, ai mei nu prea erau religioși. Moșul a fost, înainte de război, cântăreț în strănă (avea o voce extraordinară) dar, cât a fost prizonier în Dombas și Siberia, nu l-au ajutat rugăciunile la Dumnezeu, ci doar faptul că era fecior sănătos și puternic, pentru care primea o rație mai bună ca să poată lucra. I-a murit și un frate în război și, de când s-a întors acasă, nu a mai intrat în biserică.

Norocul meu a venit tot din casă. Cei bătrâni aveau „buget” aparte, din ceea ce făcea moșul cu caii lui, și, în fiecare zi, înainte de a pleca la școală, mă chema baba pe la ei și îmi dădea 5 lei, cu condiția să nu spun la mama sau la tata. Îmi

convenea de minune să am bani necontabilizați pentru că puteam face ce voiam cu ei. Și le-am găsit rapid locul: o carte din colecția BPT costa exact 5 lei; dacă romanul era în mai multe volume (de exemplu, din câte îmi amintesc, „Winnetou” de Karl May a apărut în cinci volume, „Don Quijote de la Mancha” a lui Cervantes – în trei) sau doream o carte dintr-o colecție mai prețioasă, ce era ceva mai pipărată la preț, așteptam câteva zile până adunam suma.

Și așa, an după an, ne apropiam de terminarea învățământului obligatoriu. Deși prunișorenii erau considerați mai slab pregătiți (ca să nu spun proști), fiind, de regulă, în clasa C – e adevărat că ne „întreceau” doncenanii și sălăjenanii, care erau în D – nu a fost chiar așa.

Am avut profesori buni, care au știut să ne aprecieze: Vasile Zoican, zis Neica – la Română, Constantin Avram – la Istorie, Doru Delia – la Biologie, Virgil Bățică – la Matematică, dar și alții. Ne-am străduit și am făcut față aproape toți (doar câte unul „dezerta” și pleca la școală la Cărand, că acolo era mai lejer).

Eu mi-am văzut de ale mele. Îmi plăcea Româna (într-o zi, cred că prin a VII-a, Neica m-a dus la o clasă de liceu să le arăt cum se analizează o frază), mai scriam versuri, cochetam cu revista școlii. Începeam să devin o mică vedetă.

După gimnaziu, încotro ?

Ne gândeam cu prietenii ce vom face după ce terminam a VIII-a. Hotărât era doar Simion, el voia să se facă popă și pentru asta trebuia să meargă la Seminarul de la Caransebeș. Ceilalți încă făceam pe planuri, în special după ce ascultam poveștile unor copii mai mari, care făceau profesionala la „Vasile Roaită” sau UVA. Nu ne povesteau ei atât de mult despre meseria pe care o învățau, cât despre viață de la oraș, cât e de frumos la Arad. Și, după cum ne ziceau de toate ispitele, trăgând câte-o țigară, aproape că ne vedeam în clasa muncitoare.

Rezolvarea a venit însă de la ai mei. Mi-au zis că ar fi bine să mă fac învățător. Era excelent: nu mă duc la profesională, și ajung la Arad. Dar pentru a intra la Pedagogic trebuiau trecute probe eliminatorii (sport – nu era o problemă; și muzică – ori aici era bai mare). Discutam acasă cum să trec de acest hop. Nu știam să cânt și mi-au cumpărat un acordeon (poate e suficient să interpretez ceva la un instrument). M-au chiar dat la ore, la doamna Muscă (profesoară de muzică) și băteam pe clape, împreună cu Țucu Sărândan (se gândea poate și el la același drum), o dată pe săptămână. Cert e că, până la examen, nu știam să cânt decât „Doarme moșul sub umbrar”. Am și cântat-o la toată familia – do, do, mi, mi, sol, sol, mi – dacă tot au dat atâția bani.

A venit și vremea confruntării cu testul de muzică. M-am trezit în fața unui profesor jovial (cu care, peste ani, am fost prieteni buni), care mi-a spus să reproduc cu nota „la” sunetele pe care le scoate el cu vioara. Le-am numărat și am zi de cinci ori „la”, fără nici o intonație. Mi-a mulțumit, nu mi-a zis nimic, numai că, la câteva ceasuri, cineva a citit numele celor respinși, între care eram și eu.

Am fost foarte necăjit. Ce mai era de făcut ?

M-am gândit la Sebiș, la liceu, și am aflat că au rămas, pe toamnă, doar două locuri. „Numai două? Va fi foarte greu”, mă gândeam. Și în vara aceea am mâncat

jar, m-am pus pe carte. Dar a fost excelent, am intrat și, la începerea școlii, m-am reîntâlnit cu mulți colegi de gimnaziu.

Liceul, cu ale lui

Fostul meu diriginte din clasa a VIII-a, prof. Virgiliu Bățică, m-a felicitat și mi-a spus că, datorită notei pe care am luat-o la admitere, am intrat în clasa lui – experimentală de matematică. Nu eram prea încântat, mă gândeam că alți colegi, mai pasionați în ale cifrelor, și-o doreau, dar nu am îndrăznit să-i spun nimic. Și primul an de liceu a fost un coșmar. Nu eram bun la „Reală”, mai ales că și la fizică am început cu trei de 2, la profesorul Ionel Vesa (cu care m-am împrietenit, spunându-i sincer că nu îmi place, și notele au crescut spectaculos). Așa că, anul următor, am trecut la „Umană”. Aici parcă toate am revenit la normal. Am regăsit profesori pe care îi cunoșteam: Vasile Zoican – la Română, Costică Avram – la Istorie, mai apoi, Octavian Ana, zis Banditu – la Filosofie. Diriginte îl aveam pe unul Ștefea (profesor de matematică, dar manualul după care învățam noi, umaniștii, era cam subțirel), cu care ne amuzam teribil: el, de la tablă, ne întreba: „Aici avem un radi... ?” și clasa îi răspundea – „Cai”. Se enerva, ne dădea dracului de proști și, în anul următor (că nu mai făceam matematică), s-a scapăt de noi și noi de el. I-a luat locul profesorul de franceză Nicolae Irimie, un om extrem de spiritual, care ne spunea multe bancuri și făceam orele într-o atmosferă destinsă.

Nu a fost rău la liceu. Cu Neica mergeam – eu și cu Sărăndan – la olimpiada județeană de limba și literatura română. De fiecare dată, la câteva ore după concurs, ne spunea că am fost grozavi. Numai că, în fiecare an, amândoi ajungeam pe locul trei (ne întreceau colegi de la „Ioan Slavici” – acum „Moise Nicoară”, de la Pedagogic sau Liceul 2 („Ghiba Birta” de astăzi). Profesorul nostru se enerva tare și mergeam împreună la o cafea (atunci am băut licoarea pentru prima dată și nu mi-a plăcut) sau chiar ne lăsa să luăm o mastică (o băutură puțin alcoolică, cu gust mentolat). Puțin în extaz, noi nu dam importanță clasamentului, însă dascălul nostru suferea cumplit.

În rest, totul era bine. Eu cu Sărăndan eram la Sebiș, Mladin făcea seminarul de popi la Caransebeș și Fereștean învăța, la București, meseria de mecanic auto. Ne întâlneam toți rar, în sat, mai mult în vacanțe. Cum nu mai eram chiar copii, aveam alte preocupări. Dar tot participam la obiceiurile satului. Mergeam la hore, deși nu prea jucam, și ne amuzam cum învăteau feciorii fetele de li se dezveleau picioarele. Ne făceam paparude, când era secetă, și ceream să vină ploaia. Nu lipseam, toamna, de la făcutul mnerii (magiunului) pe la vecini, pentru că aici veneau femeii – dar și tinere – care învăteau, cu rândul, să nu se prindă prunele de căldare și momentele cele mai frumoase erau când își făceau apariția mumuiețile (tineri mascați, care mai de care mai cerniți și mai urâți) și le sărutau pe cele prezente (care pe cine prefera), ba chiar le pipăiau prin zonele intime. Dar nimeni nu se supăra, că doar așa era dintotdeauna.

Pentru mine, mai greu era când mă luau la sapă. Că doar puteam să ajut și eu un pic, nu ? Cu coasa am terminat repede. Am fost cu tata și cu moșu să tăiem iarbă pentru cai și vaci și mi-au dat pe mână o coasă arătându-mi cum pot lua o brazdă. Vrând să-mi dau toată priceperea și puterea, am lovit cu vârful coasei în pământ și

am rupt-o. M-au privit cu amărăciune, dar imediat au zâmbit. „Mă pruncule, asta nu-i gi cine”, mi-a zis tata și moșu a dat din cap a încuviințare. Drept urmare, coasa a devenit, pentru mine, o unealtă interzisă. Dar nu mi-a părut rău.

Gata cu poezia

În timpul liceului am continuat să scriu. În special versuri. Lucram cu Sărăndan la revista școlii și răspundeam colegilor, doritori să se afirme. Îmi aduc aminte că, într-o toamnă, când, de regulă mergeam cu școala la munci agricole – la cules de porumb, ori la adunatul merelor și perelor din fermele pomicole de la Cuied sau Voivodeni – o elevă mai tânără mi-a dedicat o poezie, pe care nu aș putea să o uit: „Mușcând din mărul mare ionatan/Eu mă gândesc la tine”. Am citit-o cu Țucu și ne-am amuzat, am râs cu lacrimi.

Tot la două săptămâni, eram și la ședințele cenaclului sebișan „Doina Crișului”, condus de bibliotecarul și scriitorul Vitalie Munteanu. Mai veneau, la aceste întâlniri literare, prof. Traian Oancea, de la Aldești, scriitor de literatură pentru copii, prof. Ioan Galea, poet (mai târziu, director al Casei de Cultură Sebiș), dr. Florin Bârnețiu, de la Chisindia, mulți tineri aspiranți, dar și poeta țărăncă, doamna Elena Roșca. Era o grupare veselă, în special când aveam întâlniri cu alți cenacliști din Gurahonț, Ineu (cenaclul „Liviu Rebreanu”, ori cenaclul militar, coordonat de soția generalului Golcea) sau Arad. În toate deplasările, doamna Roșca (care, spre hazul nostru, venea întotdeauna însoțită de Puiu, soțul ei) avea mână largă și ne plătea celor tineri tot ce doream.

De asemenea, cu prietenul Țucu, frecventam cenaclul „Nicolae Labiș” din Arad, ce își ținea ședințele la Comitetul Județean al UTC, mentor fiind tânărul (pe atunci) publicist Emil Șimăndan. Era fain acolo că ne decontau biletele de tren: dădeam doar biletul cu care veneam și ne plăteau și returul (mai luam de la alți călători câte două-trei bilete, inventam tot atâția alți participanți, și ne rămânea să mâncam ceva și chiar de-o bere). Ne adunam mulți tineri, chiar am publicat împreună și un volumaș de versuri, „Noi, poesis”, dar am iscat o mare „problemă”: scrisesem o poezie numită „Telurică” și o mare șefă de la UTC a întrebat, cu mânie revoluționară: „cine dracu e Telurică ăsta?”. Altfel, era lume bună (mulți, astăzi, cu cărți, recunoscuți – nu vreau să dau nume) dar parcă mie nu mi se părea ceva în regulă: deși se spunea că sunt talentat, eu nu mai eram atât de sigur.

La școală eram o vedetă și începusem, împreună cu alți colegi, să chiulim de la ore. Tata, care era bun meseriaș și a lucrat pe la casele multor profesori, a aflat și m-a chemat să-mi spună ceva. Mi-a arătat palmele. Dar nu ca să mă bată. Mi-a arătat palmele lui de zidar, crăpate, sângerânde, distruse cu cărămidile și mortarul, și doar atât a spus: „Dacă nu-ți vezi de carte, așa ajungi!”. M-am cutremurat, parcă eram din nou cu picioarele pe pământ. Am zis: gata cu poezia, cu caii verzi pe pereți. Trebuie să merg la facultate...

Voiam să dau la Filologie la Cluj și am început să mă pregătesc pentru examene: limba română (gramatica) – oral, pe note; limba și literatura română – scris; limba și literatura franceză – scris. La gramatică eram foarte bun, dar am citit suplimentar cărți scrise de universitari despre propoziția subiectivă, propoziția predicativă, morfologia, sintaxa, analiza frazei etc. Mi s-a și dus vestea în zonă:

profesorul Bejan, de la Moneasa, cu care mă confruntam deseori, îmi zicea „Element predicativ suplimentar”. Cu literatura nu erau probleme: cunoșteam foarte bine operele scriitorilor dar și părerile criticilor, în special George Călinescu. Franceza? Ei, aici nu eram prea încrezător. Citisem literatura franceză, cu principalii reprezentanți (pentru că în clasele a XI-a și a XII-a făceam o sumară istorie a literaturii franceze). Învățasem și gramatica lor, cu verbe, terminații, neregulate, Si conditionnel, concordanța timpurilor. Dar nu eram sigur de puterea mea. Dirigintele, prof. Irimie, mă încuraja că o să mă descurc. Numai că nu a fost așa. Am luat note mari: 10 la gramatică oral (i-am impresionat de-a dreptul pe profesori când le-am vorbit, la analiza frazei, despre teoria non persoanei) și 9.50 la limba și literatura română (nu știu ce nu le-a plăcut celor ce au corectat, de nu mi-au dat 10, dar a fost foarte bine). Numai că nota la franceză mi-a înmuiat picioarele: 3.66. Oare ce am greșit? Eu credeam că am scris bine. Nu putea fi măcar un 5 (că se intra cu opt și un pic)? Eram răvășit și cu greu mi-am revenit...

Viața cazonă, cu rele și bune

Nici nu apucasem să-mi revin după eșecul de la Filologie, că am fost luat cu arcanul la oaste. Am primit ordinul de încorporare și, într-o frumoasă zi de octombrie, eram la Comisariatul din Arad, într-o curte plină de tineri, cu cuferi din lemn, conform standardelor cazone. Ne-au băgat, pe rând, goi pușcă, la vizita medicală și verdictul era rapid: apt pentru serviciul militar. Pe la amiază, un tânăr locotenent ne-a adunat pe câțiva dintre noi și ne-a spus că mergem la Timișoara. Pe tren, ne-a tot zis că vom fi într-o unitate de elită, la Cercetare, unde sunt recrutați doar tineri valoroși. Părea că sună bine. Numai că ajunși la UM 01121, într-o cazarmă (pe Calea Girocului) unde mai erau un regiment de tancuri și o divizie de artilerie, aveam să trăiesc o mare decepție. Am fost repartizat la compania a II-a. Ceva de transportoare blindate cu echipe formate din patru soldați în termen. Și, de cum am ajuns, am fost luați în primire de căprari. Ne-au întâmpinat doi caporali, Lupu și Șarampoi, feciori falnici din părțile Moldovei, care ne-au lămurit imediat unde suntem. La prima lecție am aflat cum să conducem cuferele pe sub paturi, să le scoatem la interval, să se sature ei din mâncarea ce ne-o puseseră părinții de acasă. Și era doar începutul...

A doua zi, programul era de la ora 5. Suna goarna și toți am ieșit afară (la bustul gol). Am fugit, câteva minute, de nebuni, în jurul unității. Apoi am intrat în dormitor. Ne pregăteam de spălătorie: un pic pe la WC și apoi bărbierit și spălat (cu apă rece și totul contra cronometru). Pe plutoane și companii, ne-au dus, în coloană, la sala de mese. Deși era foarte dimineată, soldații de serviciu la bucătărie au pus, în farfuria de aluminiu, ceva mâncare gătită (macaroane cu brânză sărată) și în căni unsuroase (tot de aluminiu) ceai, fără nici un gust, de dulce nici să vorbim.

Fără siestă, fără țigară, urma să mergem pe câmpul de instrucție (unde, în spatele cazarmii). Dar cum? Așa cum ordonau căprarii: „pas alergător!”, „masca pe figură!”, „culcat!”, „salt înainte!”. Și alte comenzi cazone, de scoteau sufletul din noi. Așa era în fiecare zi. Mi-am zis atunci că nu poate exista pe lume un loc de dezumanizare mai groaznic decât este armata. Chiar mi-au trecut prin minte tot felul de gânduri negre. Dar am trecut peste obstacole tot cu ajutorul prunișorenilor.

Aveam un unchi, Ioan Filip, colonel în Garnizoana Timișoara, care periodic vorbea cu lt. col. Cucu (comandantul unității noastre) să-mi dea o învoire ca să vin la el în vizită. I-am zis cât e de greu, ce ne fac gradații, cum ne umilesc. Mi-a spus, zâmbind, să nu pun la suflet, să nu le dau prilejul să mă terorizeze, să fiu indiferent, să nu se vadă că sufăr că atunci sunt mai ai dracului. Am încercat să fiu un soldat Svejck (ca personajul lui Jaroslav Hasek – din „Peripețiile bravului soldat Svejck”, carte pe care o citisem, deja, de câteva ori și aveam s-o mai citesc). Nu mă arătam că-mi păsa de nimic (chiar și în duminicile când veneau părinții în vizită și-mi lăsau o grămadă de bunătăți pe care, cât ce le aduceam în unitate, le mâncau cu rânjete până la urechi). Rădeam și eu, chiar dacă apucam să iau doar o bucătură-două, iar ei credeau că am devenit un soldat ascultător.

Am avut și ore mai liniștite în armată, îndeosebi după-amiaza. Atunci aveam în program studiul regulamentelor, învățământ politic, muzică (venea să ne învețe un plutonier bătrân), cititul presei. Ne adunam pe băncuțe (care, de regulă, stăteau în capătul patului și foloseau la aranjarea ținutei militare înainte de culcare), eram mai relaxați și, în acest timp, puteam scrie scrisori pentru cei dragi. Când citeam presa aveam la dispoziție ziare centrale – „Scânteia”, „Scânteia tineretului”, „România liberă” –, dar și reviste militare: „Apărarea Patriei” (care apărea la București) și „Scutul Patriei” (de la Cluj). Într-o zi am văzut că propun un concurs pentru soldații în termen. Ambele cereau un material mai mare (articol, reportaj, interviu) și trei știri. Am citit ambele regulamente de câteva ori și mi-am zis să încerc și eu. Am scris în secret (toți credeau că mă ocup și eu de scrisori). Pentru o publicație am făcut un reportaj despre o aplicație la Muntele Mic și trei știri din activitățile unității, pentru cealaltă am scris despre o tragere pe timp de noapte în poligonul Chișoda, evident împreună cu știrile cerute. Nu după multă vreme au apărut rezultatele: aveam premiul I, la Cluj și premiul II, la București (desigur și articolele publicate, cu numele meu și unitatea militară din care făceam parte). M-am bucurat foarte tare. I-am arătat revistele comandantului de companie, care m-a felicitat surprins că am așa talent. La câteva zile, lt. col. Cucu ne-a adunat în careu și mi-a înmănat premiile, în obiecte, trimise de cele două redacții. Era și el bucuros că i-am adus mândrie unității pe care o conduce (despre care nu cred că mai scrisese cineva).

Toți mă priveau cu alți ochi (inclusiv caporalii). Oricum mă apropiam de terminarea ciclului primar, terminasem și eu școala de gradați și, baștaniei, nu se mai gândeau decât la liberare. Nu a trecut mult și evenimentul s-a produs: veteranii, în haine civile, așteptau să plece spre casă. I-am privit atunci pe Lupu și Șarampoi, îmbrăcați în niște haine modeste, sărăcicioase. Lupu a avut curajul să vină să-mi ceară o țigară. I-am dat un pachet de Carpați fără filtru (cum fumam și eu) și i-am zis: „Luați-le că aveți mult drum până în Moldova”. Mi-a mulțumit, puțin stingherit. „A fost prima dată în viața lor, și poate ultima, când au fost șefi”, mi-am zis, gândindu-mă că eu nu pot să mă comport rău cu recruții pe care, dintr-o zi în alta, îi voi vedea intrând pe poarta cazărării. Și așa a fost... Timpul până la liberare s-a scurs ușor, și într-o zi de februarie am fost lăsat la vatră. Trecusem printr-un coșmar...

În câmpul muncii

Acasă, pentru că le spusese prin ce am trecut, ai mei m-au lăsat să îmi revin. Dar relaxarea totală nu a fost de lungă durată. Într-o zi, tata îmi spune că ar trebui să lucrez și eu pe undeva. Am încuviințat. Dar el continuă: „E un post la birou, la spital”. „Mă voi interesa”, zic. „Am vorbit io. Te duci mâine la Chițu, să te vadă”...

Ce mai era de făcut? A doua zi eram la ușa biroului d-lui Chițu, șef de personal la Spitalul Orășenesc Sebiș. „Nu știi dacă e ce ți-ai dori tu” – îmi spune acesta, după ce mă privește și mă cântărește. „Am auzit că ești băiat deștept, dar ăsta poate fi un loc de unde poți merge mai departe...”. Am mulțumit, ca un fecior bine crescut, și ziua următoare eram la serviciu. M-a primit cu bucurie doamna secretară Nuși Mihocaș, care era consăteană cu mine. Mi-a spus că i-a părut bine când a aflat că eu voi fi noul angajat. M-a prezentat la colegile ei din celelalte birouri, doamne foarte cumsecade, cu care m-am înțeles perfect cât am lucrat acolo. Am cunoscut și un coleg, cam de vârsta mea, Simion Ursa, din Aldești, mai târziu aveam să ieșim des la cafea, la Blândoaca de la cofetărie. Și, evident, din nou în fața lui Chițu (de care, nu știi de ce, toți se cam temeau), care m-a bătut pe umăr, semn că totul va fi bine și o să mă descurc. După ce s-a terminat ședința de gardă, a venit la birou și intendentul (un fel de director adjunct) Gavril Căta. El mi-a spus cam ce am de făcut, dar să nu mă grăbesc – „mai ai mult până la pensie” – că vine Tibi (directorul Tiberiu Danciu) să semneze hârtiile, „cam pe la 12”, și atunci vom discuta. Îl știam pe doctor și el mă știa pe mine, mă mai văzuse. Așa că dialogul a fost lejer. Mi-au spus că vreau să pună la punct problemele de Protecția muncii și PSI (instrucțiuni, completarea fișelor și semnarea lunară a acestora) – să stabilim responsabilități pe compartimente și dispensarele arondate și eu să le controlez. Apoi trebuie să mă ocup de Metrologie (aparate de măsură), să am o evidență clară a verificărilor la tensiometre, să le duc, în termen, la laboratoare autorizate din Arad. „Să ne mai ajuți la hârtoagele astea, c-am auzit că ești deștept. Uite câte drăcovenii ne cer ăștia de la Direcția Sanitară” – concluzionează directorul, arătându-mi teancul de hârtii pe care le avea de semnat. „Acum du-te cu Simi, la o cafă, să-ți mai spună cum e la noi”.

Așa a fost prima zi de muncă, am încheiat-o optimist. Le-am și povestit acasă că îmi place. Era din ce în ce mai bine. Umblam prin secții, pe la ateliere, prin comunele din jur la dispensarele ce țineau de Spitalul Sebiș. Puneam lucrurile în ordine, așa cum mi s-a cerut. Pe la birou, mai stăteam de vorbă cu doamnele și toate mă îndemnau să nu mă las, că sunt „prea inteligent, citit, talentat”, ca să nu fac o facultate. Ba chiar doamna Radu (casiera) mi-a sugerat să mă duc la Agronomie (și fiul ei mai mic învăța acolo) și că a vorbit deja cu ing. Ardelean, dacă vreau, să iau ore. Contabila șefă – doamna Elena Cartiș – și celelalte colege – Titi, Irina, Mărie, Geta, Saveta – o țineau în cor că n-ar fi rău să mă fac inginer. Le-am ascultat sfatul și m-am înfățișat la ing. Ardelean (îl știam pentru că făcusem cu el „Agricultura” la școală, în ciclul gimnazial). Mi-a spus că, după noile cerințe, trebuie să știi pe de rost, tot ce scrie în manual. Am început cu bovinele (adică vacile), cu rasele, și-apoi, pe fiecare în parte, culoare, dimensiuni, cât are greabănul, cât lapte dă etc. Tot felul de bazaconii, că, după trei ore, i-am spus că nu pot să le învăț, să-i plătesc pentru timpul pierdut cu mine. A refuzat banii și mi-a mărturisit că și-a dat seama, din

prima zi, că nu e de mine. La birou, doamnele erau supărate, când au auzit. Dar tot ele au găsit repede scuza: el îi cu cărțile, trebuie să găsim noi ceva să i se potrivească.

Și se pare că eu chiar găsisem. La birou – stăteam și eu la secretariat – veneau mai multe ziare, presa centrală și locală („Flacăra roșie”) la care era abonat spitalul. Îmi făceam timp și citeam cât mai mult. Așa am observat că în ziarul Aradului se publicau articole semnate de corespondenți voluntari din Lipova, Gurahonț, Ineu, Curtici, Chișineu-Criș etc. De la Sebiș scriau Vitalie Munteanu și Pavel Bâdea. Mi-am zis că poate ar fi bine să încerc și eu...

Un nou orizont

Am scris un articol despre spitalul din Sebiș. Și, la puțină vreme, a apărut în ziar. Le-am arătat la toți și s-au bucurat. Doamnele, aproape la unison, au concluzionat: „Asta e de tine”. Așa m-am gândit și eu. Dar cum să ajungi ziarist? Am făcut ceva săpături și am aflat că trebuie să treci prin multe încercări pentru că Facultate de Ziaristică nu este decât în cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu”. În primul rând trebuia să ai o recomandare de la o publicație. Așa că m-am apucat de scris. Găseam subiecte interesante în oraș și articolele mele erau publicate.

Într-o zi, Pavel Bâdea, pe care îl cunoșteam și mă știa și el pe mine, vine la ziar și îmi spune: „Bonta (redactorul șef la ziarului „Flacăra roșie”) vrea să te cunoască personal. Când mai mergi pe la Arad, caută-l la redacție”. Am stat ca pe spini câteva zile până mi-am găsit un motiv să ajung la centrul de județ. După ce mi-am terminat treburile de serviciu, m-am dus la ziar (în centrul Aradului, lângă Hotelul Astoria). Am intrat la secretariat, m-am prezentat și, sfios, am spus că îl caut pe tovarășul redactor-șef Crăciun Bonta, că dânsul dorește să mă cunoască. Mi s-a spus că mă anunță, dar are pe moment pe cineva. După câteva minute s-a deschis ușa, d-na Nuți (secretara) m-a prezentat și am fost invitat în birou de un om blajin, foarte cumsecade, care mi-a întins mâna, m-a felicitat și mi-a spus că voi putea fi un ziarist bun, că trebuie să mai scriu și să mai vin pe la redacție, să cunosc alți ziaristi, cu experiență, de la care să mai învăț. Atunci l-am cunoscut pe Aurel Darie, secretar de redacție, care m-a chemat la o cafea. Mi-a povestit cum a ajuns el ziarist, că este căsătorit cu o doamnă din Hodiș (din apropierea satului meu), că îi place cum scriu și pot ajunge jurnalist. Experiența aceasta mi-a dat aripi...

Aș fi vrut să o păstrez în secret dar parcă doream și să mă laud, măcar Căta să știe... dar și doamnele, care mă simpatizau. A auzit și directorul, care a apreciat și el succesul meu, dar a... plusat: „Mă Filipe, dacă ești așa de talentat, ajută-mă să scap și eu de o belea: de la Partid îmi tot cer să avem și noi o formație artistică pentru Cântarea României”. N-am stat mult pe gânduri și i-am promis că aș putea face o brigadă. Un grup de satiră și umor, ce critica toate neajunsurile dintr-o comunitate; dar a fost cam greu de găsit subiecte: puteam să mă iau de portari, că mai primeau și ei câte un ciubuc; de muncitori, că mai trăgeau câte o dușcă în timpul programului: de asistentele cu minijupuri, care nu știu ce mai făceau; dar de doctori era greu să te atingi, că se supărau de mama focului. Am făcut, totuși, un text frumos, plin de ironii și ne-am calificat la faza pe județ. Dar până aici ne-a fost, pentru că erau câteva formații mai bune, în primul rând la Macea, un grup satiric condus de

talentatul prof. Traian Lăpăduș, textier de primă mână, bazat pe mult umor și grai local, cu interpreți pe măsură (profesori, dar și oameni simpli) în costume populare, care te făceau să râzi cu lacrimi.

Pentru spitalul nostru era însă de ajuns, așa că ne-au comandat la toți costume albe, pe măsură, și ne-am mai arătat talentul în multe alte ocazii.

Mie nu-mi stătea gândul acolo așa că, atunci când am citit în „Flacăra roșie” despre un concurs dedicat jurnaliștilor amatori (corespondenți), mai ales că acesta se lansa și pentru o selecție a celor care doreau să urmeze cursurile Facultății de Ziaristică, mi-am zis că e momentul să îmi arăt valoarea. Am scris câteva articole într-un ciclu de reportaje „Drumul lemnului” (cum se ocupau cei de la Ocolul Silvic de păduri – exploatari, pepinierie, întrețineri; cum era prelucrat lemnul în cherestea, la IFET; cum devenea mobilă de lux – chiar pentru export – la fabrica de profil din Sebiș), despre descendenții pietrarilor italieni, care încă făceau roți de moară, și alte subiecte. Bucuria mea a fost extremă: am luat premiul I și, de Ziua Ziaristilor, pe 15 august, am fost invitat la festivitatea de la Clubul Presei. Atunci l-am cunoscut pe un alt pretendent la Ziaristică, Mircea Contraș (care mi-a fost prieten până a trecut la cele veșnice) dar și pe jurnaliști mai în vârstă (Gheorghe Nicolăiță, Ioan Jivan, Terentie Petruți, Ioan Iovănescu, Cătălin Ionuțaș, Aurel Harșani, Livia Popa, Ioan Borșan etc.) ori ceva mai tineri (Ștefan Tabuia, Mircea Dorgoșan) și foarte tineri (Gabriela Groza, soții Alecu – Nelu și Cristina, Lavinia Stoicu-Betea). Pentru mine a fost ceva de neuitat. Credeam că l-am prins pe Dumnezeu de picior și doar așteptam să ajung la „Ziaristică”.

Nu a durat prea mult și am fost chemat, la telefon, de redactorul-șef care mi-a zis că pot să mă pregătesc de admitere numai că trebuie să fiu membru de partid și să cer secretarului de organizație, primirea în rândurile P.C.R. Secretar de partid la Spital era dr. Ioan Oancea, medic la Dispensarul Sebiș, pe care îl știam om de treabă. De multe ori, când mergeam cu probleme de serviciu pe la el, mă cadorisea cu câte un Kent (el primea destule) și mai stăteam de vorbă, în special despre noile cărți care apăreau. Părea că îi place cu mine, ce îi povestesc. Așa că, încrezător, l-am căutat și i-am spus că vreau să intru în partid. Mi-a zis că trebuie să știi Statutul și Codul eticii și echitații socialiste. „La prima ședință te punem în discuție”, a concluzionat doctorul, întinzându-mi mâna cu prietenie. Nu îmi putea trece prin minte ceea ce urma să se întâmple peste nici o lună, când a venit ședința cu pricina. În sală erau mulți, membri de partid din tot spitalul – doctori, asistente, infirmiere, muncitori de tot felul. După ce s-a discutat ce era pe ordinea de zi, dr. Oancea ne anunță – pe mine și pe Hanciuc, șofer la salvare – că vrem să devenim membrii P.C.R. și, cei care doresc, să ne pună întrebări. Ne-au pus o întrebare uzuală în astfel de cazuri: De ce vrei să fii membru de partid ? Eu am răspuns ca la carte, cum aflasem că trebuie să răspunzi. Hanciuc, prea sincer, le-a mărturisit că altfel nu primește permis pentru pușca de vânătoare. Ne-am amuzat un pic, ca între colegii și prieteni, crezând că totul va fi bine. Dar secretarul a dat verdictul: respinși. Eu nu puteam intra în rândurile gloriosului partid pentru că eram funcționar (doar la nu știu câți muncitori, putea fi primit câte un funcționar), iar Hanciuc pentru că voia să o facă din interes. A urmat un imens moment de tristețe și revoltă. De ce ? M-am dus direct la grădina de

vară, la o bere. Acolo am întâlnit mulți cunoscuți, care încercau să mă consoleze. Au fost și dintre aceia, care știau mai bine procedurile, ce s-au arătat revoltați pentru că doctorul Oancea putea să recurgă la meritele mele: aveam o brigadă artistică în „Cântarea României” (chiar dacă aveam premii doar la nivel județean), eram corespondent cunoscut la ziarul Comitetului Județean de Partid. Dar parcă nici nu îi mai auzeam, cât de furios eram pentru ce îmi făcuse acest minuscul doctor (toată lumea vorbea că habar nu avea de medicină).

Zilele următoare m-am dus supărat la lucru, colegii nu știau cum să se comporte cu mine. L-am sunat pe redactorul-șef și i-am spus ce am pățit. Mi-a zis că o să vorbească personal cu doctorul. La ceva vreme am primit un telefon de la Bonta. Discutase cu Oancea și, după ce i-a înșirat toate meritele mele, i-a cerut să mă reprogrameze într-o altă ședință pentru a deveni membru de partid. Răspunsul arogantului doctor a fost dur (deși vorbea, totuși, cu un redactor-șef): „Nu la următoarea ședință, niciodată!”.

Încă un ghinion

Salvarea a venit de unde nu mă așteptam. Într-o dimineață, Chițu mă invită în birou și-mi spune: „Oancea, deși pare el bun cu toți, e un mizerabil. Nu știi dacă din răutate, din invidie, sau ce jocurile măsii face (aș bănuia ceva, dar nu-ți spun, că nu sunt sigur). Eu m-am gândit la tine, când am văzut cât de necăjit ești, și am găsit o soluție, m-am și informat. La Liceul de Construcții din Arad (azi „Colegiul Național Vasile Goldiș”) se fac cursuri de calificare de șase luni, o dată pe săptămână. Te duci acolo și te înscrii pentru lăcătuș mecanic. Mergi cu trenul de 12 – eu o să am grija să ai de dus ceva pe la Direcție – mergi la școală, de la ora 17, și te întorci cu acceleratul de la 21. Din când în când îți mai decontăm și biletele – vorbesc cu d-na Cartiș treaba asta. Când termini și vii cu diploma, te trec pe post de muncitor (nu te șperia, faci ce ai făcut și până acum, Danciu și Câta nu vor fi de acord să nu te mai ocupe de Protecția muncii, PSI și Metrologie, unde, de când ai venit tu, nu mai avem probleme”. Parcă m-am mai înviorat puțin. Din câte am înțeles, toți de la birouri marșau pe această variantă. Așa că, în prima joi, am ajuns la școala cu pricina. O secretară drăguță m-a prezentat la ing. Păiș, cu care aveam să deprind (cât am putut) tainele meseriei. Inginerul era un tânăr isteț, care a înțeles din prima că îmi doream doar diploma (erau și alții, care cunoșteau meserie, dar, fără patalama, erau tot necalificați). Ca să fiu sincer, nici nu știu cum au trecut cele șase luni (ne distram la cursuri și mai mult pe tren). După ce am dus diploma de calificare, Chițu m-a „uns” lăcătuș mecanic de întreținere. Ostentativ, cerusem și un halat albastru, ba chiar și o salopetă, de la magazia spitalului. Și, nu după multă vreme, am făcut cererea să intru în partid. Pierdusem un an din viață, dar voi ajunge la Ziaristică...

Doctorul Oancea m-a chemat în fața adunării. Mi-au pus tot felul de întrebări, dar nu a avut încotro (te pui cu clasa muncitoare?) și, în foarte scurt timp, aveam carnetul de membru al P.C.R. Așteptam doar semnul să mă prezint la examenul de admitere la Facultatea de Ziaristică. Numai că aveam să mai aștept mult și bine...

Datorită penuriei de hârtie, ziarele județene, ce apăreau zilnic (în afara de luna), au ajuns săptămânale, iar la Ziaristică nu se mai primeau candidați (până la noi ordine).

Deși prietenii de la „Flacăra roșie” și redactorul-șef Crăciun Bonta mă linișteau că nu va fi de durată, eu am căzut într-o cruntă depresie. Sunt convins că mulți s-au bucurat, până și parșivul Oancea, care mă încuraja dar, probabil, era fericit că ceea a dorit el s-a împlinit. Unii îmi spuneau că am toate șansele să avansez, Căta nu mai avea mult până la pensie și eu aș fi cel mai potrivit să îi iau locul (mi-o zicea și el). Dar parcă nu mai aveam încredere în nimic. Totuși am continuat să scriu la ziar (nu eram un laș) și, an de an, luam premiul I la concursul de la „Flacăra roșie”...

Ai mei cred că înțelegeau prin ce trec și mi-au spus (poate să mă simt mai liniștit), că nu e rău să rămân unde sunt, că o să fie și mai bine, și ei s-au gândit să-mi facă o casă. „Nurorile de acum nu vreau să steie cu bătrânii. Am vorbit moșu-to să îți cumpărăm un loc și io îți fac o casă faină”. Am fost de acord și, la puțină vreme, au cumpărat de la Dodi, locul pe care îl moștenise de la Mitichir, tatăl lui (chiar în centrul satului, vis-a-vis de Căminul Cultural). N-au stat mult pe gânduri, au spart cele două clădiri mici și au început să ridice casa (pe care o am și astăzi).

Și eu mă gândeam că nu voi mai părăsi Sebișul, dar parcă nu-mi venea să mai joc rolul de muncitor...

Din nou printre artiști

Nu a durat mult până s-a ivit o ofertă. Discutam, dimineața la cafea, cu prof. Ioan Galea, care era director la Casa de Cultură, că poate ar fi bine să vin eu metodist în locul regretatei Mana (o pasionată de munca ei ca instructor și îndrumător). Activitățile mele mă recomandau pentru acest post și cei de la Primărie (de care ținea instituția) m-am acceptat. Așa că, după ani buni, eram, cu transferul în interesul serviciului, la birourile spitalului. Doamnele de la Spital m-au înconjurat, arătându-mi că nu ar vrea să plec, dar Chițu le-a lămurit: „Poate e mai bine pentru el, acolo face ce-i place”. „Da, dar să nu te lași, să ajungi ziarist, că ești prea talentat”, a concluzionat o colegă. După lungi îmbrățișări – nu înainte de a promite că o să-i mai vizitez (ceea ce am și făcut) – am plecat spre noul meu loc de muncă.

Pe Galea îl știam de mult, de când eram elev și ne vedeam pe la cenaclu. Acolo l-am întâlnit, la bibliotecă, și ne-am înțeles bine tot timpul. Era el poet dar s-a dovedit și bun organizator: a reușit să cumpere instrumente noi pentru fanfără, costume pentru instrumentiștii și soliștii vocali din ansamblul folcloric, stație de amplificare, microfoane...

Colegul, de acum, Liviu Magda, nu-mi era chiar atât de cunoscut. Îl întâlneam deseori la Casa de Cultură, când mai veneam pe la Mana (cu care colaboram direct), dar nu am prea vorbit decât lucruri mărunte. Aveam, însă, să-l descopăr ca un excelent instrumentist, un bun pictor și un om deosebit, dotat cu simțul umorului.

Primirea a fost așa cum mă așteptam. Ne-am bucurat că suntem o echipă, am vorbit despre ce trebuie să facem, mai ales că ne lovea „autofinanțarea ” (adică să producem bani și să cheltuim cât mai puțini).

Ar fi multe de povestit despre cum am reușit să ne descurcăm (spectacole pe sate cu ansamblul, cursuri de dactilografie și contabilitate, chirii sală pentru tot felul de evenimente și spectacole prezentate de alții etc., etc.).

Desigur, nu-mi puteam lua gândul de la Ziaristică. Mergeam des pe la Arad, pe la redacție, dar nici un semn.

O speranță neașteptată

Vestea bună avea să vina de unde nici nu mă așteptam. Într-o zi, după ședința de dimineață de la Partid (la Primărie), vine Galea, supărat de mama focului: „Mă, am încurcat-o. De săptămâna viitoare ne vine o brigadă mixtă de control. Știți voi ce-i aia? Nu-s numa' de la Arad, vin și de la București. Noi cum stăm? Rău. N-am făcut nimic. Da vă văd io. Pe tine Magda, că ești pe statul de funcțiuni, metodist cu educația, te controlează tovarășul Luca de la Cabinetul Județean de Partid, pe tine Filip, că ești cu artisticul, te ia în primire bucureșteanul de la «Ștefan Gheorghiu». Vedeți să vă puneți ordine în hârtii”. „No, acuma, hai la o bere!”, ne spune șeful după ce-și varsă năduful. Și am plecat la gradina de vară. Am comandat câte o halbă. Magda, care nu prea bea, nu a rezistat tensiunii cu controlul, a luat și el o bere. Părea, la un moment dat, ceva mai optimist: „La mine vine un arădean, nu se poate să nu mă înțeleg cu el, dar tu, Filipe, cum te descurci cu mahărul ăla pretențios, de la Capitală”. O fi el cumva. Dar a fost taman pe dos. Pe Liviu l-a luat în primire tovarășul de la județ, un tip înalt, slab, fără zâmbet pe buze; eu urma să fiu verificat de Alexandru Brad, care s-a recomandat că este profesor la Facultatea de Ziaristică din cadrul Academiei de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. I-am propus să începem cu cenaclul „Doina Crișului” (vorbisem cu scriitorul Vitalie Munteanu, să-l îmbrobodim noi cumva) și să mergem la Bibliotecă. Dar, când am ieșit din Casa de Cultură, am îndrăznit: „Dom' profesor, până să ne apucăm de treabă, nu ați dori să bem o cafea, aci aproape?”. Fără să stea pe gânduri, a fost de acord și am mers la barul Hotelului. Aici se făcea cafea bună (pe atunci, cam peste tot, găseai doar nechezol – un amestec de năut cu un pic de cafea naturală). Ne-am pus la o masă și am început să povestim. I-am spus că și eu aș fi vrut să ajung la Ziaristică, am fost chiar selectat de ziarul „Flacăra roșie”, dar, din păcate, nu se mai dau examene la Ziaristică. Dintr-o dată, profesorul m-a privit cu alți ochi și m-a luminat: „Din câte știu, la vară se va organiza, din nou, admitere. Poți să fii bucuros”.

Parcă îmi venea să îl iau în brațe. Am plusat: „La așa veste parcă ar merge o vodkă. Aici avem vodkă rusească» și l-am lăudat pe Arghirescu, președintele cooperativei de consum – de care ținea hotelul – că se descurca foarte bine și aduce toate bunătățile (țigări HB, ciocolată, bere de import, chiar pepsi și citrice). A primit, bonom, invitația, mai ales că simțea fericirea mea. Am povestit multe, am vorbit și despre ce fac eu la Cultură și că nu îmi plac hârtoagele... Pe la amiază am și mâncat ceva apoi am mers la Bibliotecă. La cenaclu, după fiecare ședință, trebuia să facem un proces-verbal: cine a citit, ce comentarii s-au făcut etc. Nu a mai apucat să întrebe ceva de documente (nici nu le aveam) că Vitalie a și început cu poveștile, fiind un pasionat al istoriei – scrisese câteva cărți despre Avram Iancu – și lui Alexandru Brad i-a plăcut foarte mult, mai ales că și el era ardelean.

Zilele următoare, i-am prezentat – printre pauzele binevenite – mai multe hârtoage cu titluri de montaje literare, piese de teatru jucate, formații din întreprinderile și instituțiile orașului. S-a uitat prin ele și și-a dat seama că sunt făcute de formă, dar a înțeles (mai ales după ce ne-am întâlnit cu mai mulți

intelectuali din oraș) că noi încercăm să facem treabă, chiar în condițiile grele ale autofinanțării. După câteva zile, controlul s-a încheiat. Colegul meu fusese supus unui tir de întrebări: ce este expunerea, dar masa rotundă ori simpozionul, cum stă cu informările la locul de muncă (în pauza de masă a muncitorilor) și alte bazaconii. Arădeanul lui a tras chiar concluzia că nu e bun pentru munca educativă. Era o recomandare, de care însă (spre cinstea lor) mai marii orașului nu au ținut cont. În schimb eu, cu bucureșteanul, am ieșit foarte bine. În documentul pe care l-a scris mă lauda de mama focului iar la despărțire mi-a zis : „Te aștept la București”. S-au uitat toți mirați la mine dar n-am vrut să mă laud iar. Am preferat să dau o explicație evazivă: „Poate a fost o formulă mai aleasă de a-și lua rămas bun”.

Alexandru Brad a avut dreptate. Redactorul-șef afluase și el vestea că se deschide Ziaristica. M-a chemat la Arad să-mi spună bucuria. „O să vină o comisie de la CC, de la cadre, dar pentru tine nu cred că sunt probleme”, a încheiat optimist Crăciun Bonta. M-am întâlnit cu mai mulți ziarști, am mers la o cafea la Clubul Presei, unde m-am văzut și cu Mircea Contraș, care era foarte fericit. Vom fi recomandați și eu și el, dar putem intra amândoi.

Nu a trecut mult și am fost anunțat că a doua zi, dimineța, să fiu la Comitetul Județean de Partid (nu mai fusesem niciodată acolo) la întâlnirea cu comisia. Eram încrezător, nu aveau ce să-mi reproșeze, ajunseseam deja și adjunct la Comitetul Orășenesc al UTC Sebiș. Poate o să mă întrebe de ce nici unul din familia mea nu este membru de partid, dar știam ce să spun. Problema însă venea din altă parte, de unde nici nu mă așteptam...

Erau doi tovarăși, mai în vârstă, oameni de treabă. După ce îmi apreciază recomandarea și activitatea mea, unul dintre ei îmi spune că în „Nota de relație” (cred că așa se numea) cineva din sat spusese că un bunic de-al meu este neoprotestant. Mi s-au muiat picioarele. Iar o dau în bară? Am avut, atunci, o prezență de spirit extraordinară și am zis: „Într-adevăr, am un bunic din partea mamei, care nu stă cu noi în casă, ce mai merge pe la adunarea penticostală. Dar nu știu cât de fanatic religios poate fi, dacă, după ce a băut o garnitură de tren cu cisterne pline de țuică, acum, la bătrânețe, vrea să fie iertat și s-a pocăit”. Cei doi s-au uitat la mine și au râs. „Ce să faci, așa sunt oamenii” – a concluzionat unul și a dat verdictul. Eram admis dar, pentru că am depășit 26 de ani (tocmai îmi împlinisem în aprilie), nu puteam da examen decât la fără frecvență.

Am venit la redacție să sărbătorim evenimentul împreună. Trecuse și Contraș. L-am felicitat și, în glumă, i-am zis să se bucure că nu mă are concurent. Redactorul-șef Crăciun Bonta, crezând că sunt un pic necăjit de ce merg la f.f., mi-a dat o încurajare: „Poate te ducem mai repede în redacție”.

În sfârșit, student

Acasă aveam să află că „la bază” fusese selectat și Cornel Golomici (secretar adjunct la Ignești), pe care îl știam, că stătea la Sebiș. A urmat examenul (pentru mine – așa mă laud – nu a fost o problemă) și, după câteva săptămâni, au venit rezultatele. În anul I, la fără frecvență, din județul Arad am intrat: eu – la Ziaristica, Cornel Golomici, Ioan Goina (de la Sântana), Iosif Retter (de la Pâncota) și Piști Șinca (de la Arad) – la bază, secția principală a Academiei „Ștefan Gheorghiu”.

Vestea s-a răspândit repede prin Sebiș. M-au felicitat foștii colegi de la Spital dar și cei actuali. Mi-am dat seama că sunt văzut cu alți ochi și la Primărie și prin întreprinderi și instituții, pe unde umblam mai des să scriu la ziar (doream să demonstrez că sunt bun și abia aștept să ajung în redacție). Dar mai aveam de așteptat...

La Casa de Cultură, toate le făceam de mântuială, vorba soldatului Svejik. Glumesc. Aveam de lucru, mai ales cu autofinanțarea. Trebuia să scoatem bani și-am început să facem turnee prin satele din jur. Dar era cam greu doar cu soliștii noștri, ne trebuia câte-un cap de afiș (îmi amintesc cum am fost cu Galea, la Reșița, să-l convingem Iosif Ciocloada să vină cu noi în câteva spectacole). Nu era rău, aveam formație buna și Magda se reprofilase, cânta la contrabas, deși lui îi plăcea chitara. Mi-aduc aminte de o întâmplare hazlie: într-un sat, ne-a invitat cineva la el acasă, colegul și-a lăsat broanca rezemată de căminul cultural – doar nu o fura nimeni și cum să cari ditamai instrumentul pe ulițe – dar la întoarcere a văzut că nu o mai poate ridica (pentru că blestemații de copii o umpluseră cu pietricele)...

A venit vremea să mergem la facultate. Erau două perioade de pregătiri (cam de trei săptămâni) urmate, la scurt timp, tot de atâtea sesiuni de examene. Se spunea că, fiind o școală de partid, vom avea condiții nemaipomenite, însă nu a fost chiar așa. Iarna era frig în camere și prizele sigilate. Dar, am aflat de la alții, ne-am descurcat. Un electrician ne-a făcut și nouă o improvizație: un cablu ce se înșuruba într-o parte, în dulia de la bec și în cealaltă era o priză în care puneam o aerotermă, pe care ne-a cumpărat-o un coleg de la Curtea de Argeș; câteodată foloseam priza pentru termoplonjon, să ne mai facem o cafea sau un ceai. Vara era foarte cald (nici nu se știa pe atunci de aer condiționat) și apa de la robinet, coclită, nu se putea bea. La cantină era ca la orice facultate: mergeai cu tava și îți luai o ciorba (acără) și un felul doi (cu un pic de carne). Dacă aveai bani, puteai mânca ceva mai bine la bufet (un șnițel, o friptură de porc sau de pui, cu ceva garnitură). Cea care servea era o femeie cam grasă și unii puși pe șotii o întrebau: „Doamnă, aveți piept?” și ea, dotată cu simțul umorului, le răspundea râzând: „Ce se vede!”. Ne mai țineam și de poante. Lui Titi, un coleg de-al meu grizonat, pus la patru ace, i-am făcut o farsă. I-am trimis un bilețel parfumat, chipurile de la Rodica (o colegă cu Mircea Contras, cam cât ușa), scrisorică în care își mărturisea admirația și îl invita în camera ei. Titi, răvășit în amor, ne zice cum a făcut el o victimă „de la zi”. Îl felicitam pe Don Juan-ul nostru și-l învățam că ar fi bine să îi ducă un buchet de flori și un vin, că se asortează bine cu amorul. Iubițelul face rost de toate cele și, într-o după amiază, aranjat ca un june, se prezintă la ușa domnișoarei (noi stăteam într-o altă cameră ca să trăim evenimentul). După ce-și aranjează bine ținuta, învinge emoțiile și bate la poartă. Se deschide și apare, în toată splendoarea ei, „studenta de la zi”. Netrecându-i prin cap că ar fi cea cu călcâiele aprinse după el, zice: „O caut pe domnișoara Rodica”. „Io îs – vine răspunsul – da’ tu cine p... mății ești?”. Noi nu ne putem opri din râs, când Titi o ia la fugă. Nu s-a supărat, mai ales că i-am găsit repede întrebuintăre sticlei cu vin.

Dar câte și mai câte n-am făcut – mai ales când mergeam la spălarea creierului după examene (iarna – la Cireșica; vara pe terase, după ce bani aveam – mai mult la

Carul cu bere). Îmi amintesc de o întâmplare veselă din Cișmigiu. După o sesiune, ne hotărâsem, cu câțiva colegi de an, să mergem la restaurantul „Monte Carlo”, să invităm și câțiva profesori mai apropiați. Stabilim ora la care să ne vedem acolo, dar eu mai aveam ceva treburi și am întârziat puțin. Când ajung, ai mei se puseseră bine pe bere; mă îndrept spre ei, când o chelneriță drăguță mă strigă: „Filip!”... Și se îndreaptă spre mine să mă sărute. Era Ofelia, o știam de când era ospătăriță la Moneasa. Toți colegii rămân cu gura căscată. „Dar tu dragă, ce faci în Capitală?”, o întreb și răspunsul ei vine că un trăsnet: „M-am măritat cu Păunescu”. Acum șocul era la extrem. Eu auzisem de el, știam cine e, că o curtase când a cunoscut-o în stațiunea de la poalele Codrului. Dar ceilalți credeau că e vorba de cunoscutul poet (era frumoasă, puteau admite că i-a căzut cu tronc chiar și lui Păunescu).

Nu aveam să le spun decât mai târziu, mai ales că și profesorii mă priveau admirativ („Arădeanule, cum te cunoaște lumea și la București”), iar Ofelia se învârtea că un titirez în jurul nostru.

Că tot am adus vorba de profesori, am avut dascăli buni, mai ales la disciplinele care îmi plăceau – Teoria și practica presei, Limba și literatura română, Istorie, Filosofie, Estetica, Logica, Sociologie etc. Dar am avut și materii, pe care nu le suportam și nu le vedeam utilitatea în viitoarea mea profesie – Economia ramurilor, Planificare, Știința conducerii, ori cele de partid, precum Socialism științific, dar le-am învățat și le-am trecut cu bine.

În familia jurnaliștilor

Timpul trecea și vestea bună de la Arad întârzia să apară. Redactorul-șef mi-a spus că e cam greu să mă aducă în redacție, dar să mă pregătesc să fac primul pas, la corectură. Aud că e un loc liber, însă trebuie să vină Corneliu Faur de la Radio Timișoara, căruia i s-a redus postul, și s-a intervenit să fie ajutat de „Flacăra roșie”. S-a mai vacantat un post, dar l-a vrut Gelia, fata contabilului șef Jurma, de la Partid. Ce poți să mai faci ? Doar că domnișoara nu a stat prea mult, poate nici nu-i plăcea, și am fost anunțat să vin la Arad. Am stat câteva zile la o verișoară, apoi la căminul de nefamiliști de la UVA (ajutat de un prieten, ce ajunsese președinte de sindicat la cunoscuta întreprindere), până am primit o garsonieră într-un bloc nou, la etajul V (eu la o scară, Contraș la alta).

La corectură, în tipografie, nu era prea greu. Corneliu (Dumnezeu să-l ierte, am auzit că a trecut la cele veșnice) era un intelectual, un om citit. Avea el păcatele lui, își ducea câte o sticlă și o ascundea la WC (fie-mi iertată măgăria – într-o zi am pus într-o altă sticlă, originalul, și într-a lui, am băgat apă; Doamne, ce necăjit a venit după ce voia să-și facă necesitățile). Dar m-a învățat repede meseria: la o pagină citește unul și celălalt urmărește manuscrisul (paginile venite din redacție, bătute la mașină de d-na Nuți ori d-șoara Dana Todor). Nimic mai simplu, ziceam eu, dar tot el m-a avertizat: „Ai grijă la titlu, și mai ales la tovarășu’. Mai bine citești pe silabe, să nu o dai în bară”. Auzisem și eu că un coleg (care era cap limpede – adică un redactor de serviciu, ce citea după corectură), Constantin Simion, scăpase în titlu „Schimb de masaj tovarășul Nicolae Ceaușescu și Andreas Papandreu”. O buclucașă vocală „e” din „mesaje” i-a adus mari necazuri, chiar și de sănătate. Corneliu m-a făcut să înțeleg mai bine când a citit un text de la Marea Adunare

Națională: sfârșitul unui rând se încheia cu numele Nicolae și el l-a citit chiar pe litere, numai că, în rândul următor, era Giosan, și l-a înjurat de mama focului că ăștia (deși președinte al Adunării), nu era gaură în cer de îi pocea numele. Altfel, în tipografie era fain. Nea Mitică se ocupa de telex (la etajul I, chiar lângă corectură). Era un om în vârstă, fost învățător, care urmărea toate informațiile venite pe Agerpres (agenția națională de știri), le decupa meticulos, le dădea titluri și (dacă era loc în pagina a IV – atâta avea ziarul) puneă pe cele ce le credea mai importante. La parter era munca tipografilor. La culegere se muncea pe linotip (o mașină rusească din care apăreau, în plumb, rândurile de ziar); într-un atelier alăturat, unde aveam și noi o masă la care făceam corecturile de final, (și, de regulă, citeau ziarul, redactorii de serviciu ori cei din conducere, care erau supervizori), erau zețarii, cei care din sertare uriașe, numai de ei cunoscute, puneau titlurile, după mărime și caracter de litere (așa cum erau indicate de secretarii de redacție). Evident, după ce erau așezate într-un ship (ca o tropsie de mărimea filei de ziar) rândurile articolelor, așa cum veneau de la linotip (se mai întâmpla să le mai scape pe jos și atunci, ca să le aducă în ordine, era cumplit pentru corectori).

A fost bine cu Faur, doar că, într-o zi, a aflat, cu bucurie, că poate să se întoarcă în redacție. A venit, în locul lui, Dumitru Toma, care, de multă vreme, își aștepta rândul...

Toma era scriitor de literatură pentru copii, unul foarte talentat. Nu scria, cum se obișnuia în astfel de cărți, cu Feți-Frumoși, personajele lui erau Moștrofonți, Pichiponți, un fel de SF adresat vârstei juvenile. I-am făcut și eu o cronică de care s-a bucurat și le-a plăcut foarte mult și prietenilor lui, critici literari de la Timișoara.

Făceam o adevărată echipă și după ce Borșan (ziarist foarte apreciat în redacție) a scris în caietul de însemnări (nu știu cum i se zicea) că nu a găsit nici o greșeală după corectură, eram foarte bine văzuți. Ne simțeam bine, cu excepția serilor în care Nea Mitică ne ducea de la telex ceva ce trebuia să apară neapărat și ne întorcea pe dos tot ce munceam până atunci (așa s-a întâmplat cu Tezele din Aprilie – o cuvântare a lui Ceaușescu – pe care a trebuit să o publicăm, și, dintr-un ziar de patru pagini, am apărut în 32 de pagini).

Deși nu eram obligați, veneam în fiecare dimineață, pe la redacție. Poate să aflăm dacă nu s-au găsit greșeli de corectură. Odată, chiar era să o încurcăm. Într-un titlu apărea că au fost conflicte în Pakistan (nu Afganistan, cum era corect) și s-au zburlit tare la noi, mai ales de la Partid. Așadar, echipa valoroasă, cum eram considerați noi, cam dă rateuri. Numai că s-au umflat degeaba. Greșeala i se putea imputa doar lui Nea Mitică. El pusese titlul, cu pixul lui, pe știrea de la Agerpres, ori noi, corectorii, am respectat manuscrisul. Ce puteau să-i facă bătrânului Vizitiu, care, seară de seară, venea la tipografie pe bani puțini? I se făcuse o rubrică „Breviar pionieresc” cu știri din județ, ce mai primea de la tovarășul Ionică Iovănescu de la „Scrisori”, ca să-i poată da ceva bani. Așa că au lăsat-o mai domol.

Veneam, cum zic, pe la redacție, la o cafea, în special cu cei mai tineri. Povesteam de toate, că nici noi nu o duceam bine. Nu mai știam ce să punem pe masă (după o vreme, la multe insistențe – din câte am aflat, ale lui Dorel Zăvoianu, care venise secretar general de redacție – primeam și noi, o dată pe săptămână, o

rudă de salam de vară de la Hotelul Partidului, azi Hotelul Central). Mai bârfeam, mai spuneam bancuri, ne bucuram împreună.

În decembrie '89, situația în țară (ca în toate țările comuniste) era foarte tensionată. Toma, care avea mulți prieteni la Timișoara, îmi zice într-o zi: „Bedraxos, se mișcă țara!”.

Și a venit „Adevărul”

Știrile lui Toma era din ce mai clare: la Timișoara începuse Revoluția. Și a urmat Aradul (nu intru în amănunte, a făcut-o prea bine colegul nostru, scriitorul și publicistul Emil Șimăndan, în mai multe cărți dedicate evenimentelor din decembrie 1989). În 22 decembrie, revoluționarii au schimbat numele ziarului local în „Adevărul”, iar seara am plecat la tipografie. Când am ajuns acolo, am fost șocat de câtă lume era în hala mare de la zețarie. Veniseră foarte mulți colegi din redacție, scriitori, revoluționari și fiecare voia să contribuie cu ceva la primul ziar liber al Aradului. Nici nu știu cum am făcut corectura, că toți voiau să ne ajute. Îmi amintesc doar că, spre dimineață, împreună cu Toma și scriitorul Florin Bănescu, ne-am urcat în mașina tânărului Tuțu Sabău (prieten din Prunișor), după ce am umplut portbagajul de ziare, și am plecat spre centrul orașului. Am oprit în fata Palatului Administrativ. Am deschis capota și le-am oferit, tuturor celor adunați aici, ziarul proaspăt ieșit de sub tipar. Oamenii ni-l smulgeau parcă din mâini, erau extrem de bucuroși. Ziarul „Adevărul” își lua zborul spre cititorii lui, arădenii.

La câteva zile, Dumitru Toma, ajuns redactor-șef, îmi spune că trebuie să mă duc zilnic la FSN, să informăm cititorii cu toate deciziile ce se iau pentru oraș și județ. Eram redactor...

Cei mai frumoși ani

După ce lucrurile se mai limpeziseră, lucram mai mult în redacție și scriam de toate, dar mai ales din cultură. Mulți ziaristi, mai în vârstă, se pensionaseră, așa că eram foarte puțini. S-au mai angajat foști jurnaliști, profesori, iar, nu peste multă vreme, avea să vină un val de tineri (unii chiar foarte talentați).

Nu mi-am propus să realizez o istoria a presei, au făcut-o, deja, alți colegi ai mei. Dau doar câteva repere mai importante din ceea ce a însemnat viața mea de ziarist profesionist. Unul dintre acestea m-a făcut să-mi fie frică: privatizarea ziarului. Trebuia să aducem de acasă 100.000 de lei (cu mult mai mult decât o mașină nouă și, rar, care avea o Dacie, pe vremea aceea). Le-am spus la ai mei dar nu aveau nici ei de unde să îmi dea atâția bani, ba mai mult, mă sfătuiau să nu intru în bancă (să nu mă împrumut) că au văzut ei cazuri când alții au pierdut tot ce-au avut. Nici colegii din redacție nu stăteau mai bine. Dar ne-am hotărât să luam de la CAR. Am girat unii pentru alții, așa am devenit acționari la ziarul „Adevărul”. Și a fost foarte bine...

Ziarul începea să meargă, o duceam și noi bine, odată cu el, Tirajul creștea, nevoia de publicitate era tot mai mare (începeau să apară firme private), creșteau salariile. Aveam impresia că trăiesc un vis frumos. Mă gândeam că ar fi cazul să mă însor (mai ales că și de acasă mă tot băteau la cap că îmbătrânesc fără să am o familie). Și a venit momentul: am cunoscut-o pe Adriana, soția mea, pentru că venea pe la o fostă colegă de facultate (ea a terminat Filologia la Cluj – ca să vezi,

Franceza! –, și a venit, prin repartitie guvernamentală, la Colegiul Național „Moise Nicoară”). Am făcut o nuntă frumoasă, cu neamurile, și – la inițiativa redactorului-șef de atunci, Tristan Mihuța – a doua seară, tot la Clubul Presei, am repetat-o cu colegii de redacție. Împlinirea a fost desăvârșită, în anii următori, când au venit pe lume Laurian și Francesca, doi copii frumoși și foarte deștepți (nu o spun numai eu).

Odată cu trecerea la formatul nou al ziarului și reorganizarea redacției, în anul 1993, am fost numit șeful secției cultură, știință, învățământ. Era, cu siguranță, apogeul carierei mele. Nu mai eram doar un ziarist pe proprie răspundere, trebuia să lucrez cu alții, și toți colegii de secție cu care am colaborat aveau personalități puternice: Monica Lațcov, venită după concursul organizat de redacție, era profesor și nu îi plăcea să fie corectată (nu știu dacă din acest motiv a plecat, dar după un an-doi s-a întors în învățământ); Eugenia Bărdaș, tot admisă la concurs (a stat foarte puțin în secție pentru că Micea Contras l-a convins pe Mihuța să o lase la „Eveniment”, că acolo se învață „abecedarul” pentru un tânăr gazetar); Petru M. Haș, profesor de literatură română, venit prin transfer de la Făgăraș (ca orice poet care se respectă – și el se respecta, când avea cu ce – nu prea le avea cu disciplina, dar, când scria, nu aveai de ce să-l critici; cu el am scos suplimentul „Salonul literar”, ce s-a bucurat de aprecieri dincolo de marginile județului); Dana Todor, fostă dactilografă, dar foarte bună cunoscătoare a gramaticii limbii române și iubitoare de concerte (avea o scriitură fără reproșuri, însă nu era lipsită de tabieturi iar, adeseori, după ce mă „amenința” cu vreo cronică sau interviu, venea a doua zi, pe la amiază, și-mi spunea, cu seninătate, „N-am maichii!”; dar, cum eram prevăzător, aveam cu ce umple pagina); Cătălina Latu, tânără absolventă a Universității din București, venită la recomandarea unui coleg (în prima fază, m-am cam speriat că e doar o pilă, dar s-a dovedit un ziarist foarte bun, cu o lejeritate de scriere extraordinară; avea și ea un „nărav”, nu se putea scula prea dimineață și mă aștepta sfioasă, la Clubul Presei, pe când ieșeam de la ședința de colegiu; nu îi reproșam – mai făceam doar câte-o poantă – pentru că ea lucra până târziu și scria de la aproape evenimentele de seară); Vasile Sărândan, prietenul meu din copilărie (am reușit, în sfârșit, să lucrăm împreună și îi știam talentul, cum scrie, dar mai târziu, a fost atras și de jurnalistică fotografică).

Cum spuneam, au fost anii cei mai frumoși. Dacă ar fi să aleg din ceea ce am făcut, aș putea să mă laud că sub ochii mei, s-a născut noua Catedrală Ortodoxă „Sfânta Treime”. Am scris de la primele discuții despre sfântul lăcaș – în toate etapele edificării – până la târnosirea oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel (poate cândva voi scrie despre asta; mă bucur că Părintele Simion Mladin, vecinul meu, a realizat o amplă și documentată monografie „Catedrala Arhiepiscopală «Sfânta Treime Arad»”).

Aș putea să mă bucur că am stat față în față și am luat interviuri patriarhilor Teoctist și Daniel (pe când actualul patriarh era mitropolit al Moldovei). Pe P.F. Teoctist l-am cunoscut când a venit să târnosească biserica din Șagu, căreia chiar el îi pusese piatra de temelie pe când era episcop la Arad. A fost și evenimentul când l-am impresionat. Eram la sfințire și l-am rugat pe părintele Pop, consilier cultural la Episcopia Aradului, să-mi dea un preot tânăr, deștept, să mă ajute. A venit cu cineva

și i-am spus că, după slujbele din afara bisericii, noi nu vom intra (numai fotografia ziarului, Viorel Muscă), ne vom retrage pe terasa de peste drum, iar eu mă voi apuca de scris, el să mă corecteze doar din punct de vedere bisericesc. Auzeam tot ce se petrece, la difuzoarele care erau puse afară, și când a fost gata slujba, și articolul era încheiat. M-am întâlnit cu Viorel, i-am dat articolul și i-am zis să ia mașina, să meargă în redacție, să facă fotografiile, să dea articolul la calculator (pe atunci aveam doar două calculatoare pentru așa ceva, toți ziaristii predau materialele scrise de mână) și să se întoarcă la agapa de la Șagu. Eu am rămas cu părintele Pop și alți prieteni preoți. Cum au făcut ei, cum n-au făcut, m-au așezat aproape vis-a-vis de Părintele Patriarh, cu care am stat mult de vorbă pentru un interviu. S-a întors și fotoreporterul, mi-a spus că la secretariatul de redacție ne vor aștepta cu pagina gata, doar să îi fac corectura. A doua zi, P.F. Teoctist trebuia să viziteze Facultatea de Teologie, așa că m-am prezentat și eu cu un braț de ziare pe care le-am oferit oaspeților. Patriarhul a văzut prima pagină și cineva i-a arătat reportajul din interior (o pagină întregă cu text și fotografii). S-a uitat curios la mine și m-a întrebat mirat: „Când ai făcut toate astea, că am fost împreună toată seara!?” Așa am rămas... „pretini”. Nu la multă vreme, Patriarhul a revenit la Arad, pentru a pleca a doua zi, la Gyula ca să-l instaleze pe primul episcop român din Ungaria. Voiam să-i iau un interviu despre acest eveniment (unde urma să fim și noi prezenți), mai ales că P.S. Șofronie Drincec este arădean. La sediul Eparhiei m-a întâmpinat un episcop, care îl însoțea, și mi-a tăiat-o scurt: „Prea Fericitul se odihnește, nu dă interviuri!”. Pe când mă pregăteam să fac cale întoarsă, pe hol își face apariția, într-un alb imaculat, Patriarhul și, când mă vede, exclama: „Pretinul meu!”, apoi mă invită înăuntru, spre deruta „gardianului” său...

Am luat interviuri unor mari actori – Radu Beligan, Ioan Besoiu, Oana Pelea, Colea Răutu, Dorel Vișan și mulți alții – am stat de vorbă cu cunoscuți artiști plastici și scriitori din București ori Arad. Am scris reportaje, am făcut anchete...

Nori cenușii cu pete negre

Ziarul era apreciat și respectat; într-adevăr, o putere (nu știu a câta), iar noi, cei care îl făceam, ne bucuram de prețuire pe oriunde mergeam în documentare. Era frumos și credeam că nu se va termina niciodată. Asta până când asupra noastră s-au abătut norii, veniți tocmai din Austria. Un tip mărunțel, Kogler, începuse să dea târcoale ziarului, pentru că trustul lui de presă voia să ne cumpere. Nu credeam că o să se întâmple, până când am observat că începe să ne dezbine. Auzeam tot mai mulți colegi că ar fi bine să vindem, că ne dă bani frumoși, că poate, mai târziu, nu mai putem spera la așa preț. Eu eram printre pușinii care nu doream această tranzacție, dar m-au lămurit câțiva prieteni pricepuți că, dacă mă încapățânez să rămân cu acțiunile mele, în câțiva ani, austriecii vor tot mări capitalul și voi rămâne cu o cantitate neglijabilă, adică voi pierde și ce aș lua dacă nu mă opun. N-am avut încotro și am capitulat (am semnat și eu contractul de vânzare).

Așa că, din 2005, eram supuși austrieci. Dintre colegi am rămas pușini sub noua ocărnuire (cum zice cineva). Mulți s-au pensionat sau au ales alte căi. Eu nu am avut curajul să o iau de la capăt, poate aș fi găsit undeva (unii prieteni chiar mi-au făcut oferte), dar nici nu voiam să las ziarul deși, pe urmă, de multe ori,

mi-am reproșat. Mi-am adus aminte și de eșecul de la Filologie: ce bine era să fiu profesor, îmi făceam orele, veneam acasă liniștit și-mi vedeam de ale mele.

Cum bănuiam, viața mea de ziarist la „Adevărul” (devenit „Jurnal Arădean”) era într-un peisaj cenușiu cu pete negre. Austriecii au umblat întâi la salarii. De ce să o ducem noi bine? Au tot tăiat (sporul de vechime, că nu ai nici un merit că ești mai bătrân; pentru ei, experiența era 0, mai ales la ce ziar făceau), până am ajuns la aproape cât câștiga un măturător. Ziarul începea să se transforme. Veneau tot felul de gazetari de-ai lor, din Austria, să ne învețe cum să scriem, făceau cu noi training-uri (nici nu mai auzisem de-așa ceva). Am început să scoteam o foaie asemănătoare cu a lor: colorată și împistrată ca un ou de Paști doar că, dacă o desfăceai, dădeai de un ou clocit.

Mai mulți dintre vechii colegi au plecat sau au fost ajutați să plece și rămăsesem foarte puțini, de fapt, puțini eram cu toții. Eu am continuat să intru în șabloanele ziarului și să pun tot ce se cerea: atac unu, atac doi, foto de atac, coloniță, știre pe două coloane, titlu din cifră, titluri de 25-28 de semne, titluri pe două coloane și alte bazaconii că nici gramatica buchisită de Trăsnea lui Creangă nu era mai întortocheată.

Rezistam eroic de dimineața până seara în birou. Cam greu era cu deplasările, că șefa ne voia prezenți la ședințele ei de machetă de la orele 14 și 18. Prea de dimineața nu îi găseai prin instituții, ori, pe când era posibil să stai de vorbă cu cineva, nu mai aveai curajul, că nu ajungeai la ședință și-atunci să vezi mânia șefei. Mă descurcam cum puteam, mă documentam prin telefon, planificam întâlniri de documentare, convingându-mi prietenii din cultură să ne vedem mai devreme ca să fiu la timp la prețioasele ședințe, sau, de cele mai multe ori, după ora 18 (că doar eram liberi), mergeam la lansări de carte, vernisaje ori alte evenimente. Dar cum trec bucuriile, trec și necazurile (deși mai greu).

Așa se face că, în momentul în care am putut ieși la pensie, am spus adio carierei de ziarist. Fără festivități, fără baston și pălărie, cum se mai obișnuia...

La moșie, cu președinție

Am ce face. Pot să mă relaxez, să citesc când vreau și ce vreau, să stau mai mult la „moșia” de la Prunișor (să lucrez în grădină ori pe pruniștea din deal, să am grija de animalele din curte. Cel mai bine mă simt când ne adunăm cu toții la „babi” (maica-mea) și ne bucurăm de roadele activităților mele.

Dar nu m-am desprins total de jurnalistică. Pentru că, în 16 martie 2018, șapte membri UZPR din Arad ne-am întâlnit la Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” și am hotărât să ne constituim în Grup, conform Statutului Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. Atunci, la propunerea colegilor, am acceptat funcția de coordonator, până vom îndeplini condițiile să redevenim Filială. Obiectiv pe care l-am atins în câteva luni. Acum, filiala arădeană, ce poartă numele celui mai important scriitor și jurnalist arădean din toate timpurile, Ioan Slavici, are peste 40 de membri și are o activitate frumoasă. Am publicat și prima carte – volumul „Voci și vocații jurnalistice arădene în UZPR”, coordonat de Emil Șimăndan, întâiul președinte al filialei, și cu o contribuție mai mică din partea mea. Suntem apreciați

la conducerea Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, președintele Doru Dinu Glăvan onorându-ne cu prezența la mai multe evenimente organizate la Arad.

În primăvara anului trecut am ales o nouă conducere. Împreună cu Doru Sinaci, Lavinia Betea, Daniel Scridon și Lucian Șerban (vicepreședinți), Gabriela Groza (secretar) și Gabriel Constantinescu (membru) – veniți alături de mine – cred că formăm o echipă ce ridică prestigiul filialei. Nu este întâmplător faptul că am fost aleși să organizăm, la Arad, în perioada 17-18 octombrie 2020, prima întâlnire a Consiliului Național Consultativ al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, din care fac parte președinții de filiale din țară și diaspora. Din păcate, pandemia de Covid-19 ne-a împiedicat să găzduim această întâlnire de nivel înalt. Sper că anul acesta va fi mai bine, vom putea să facem tot ce ne dorim ca să ne bucurăm de aceleași aprecieri.

Și ce-ar fi dacă...

Poate am povestit prea mult. Dar am trecut prin multe și pentru mine nu a fost ușoară ascensiunea spre frumoasa profesie de ziarist. Acum, dacă o vedetă din presa de azi (vedeți se poartă titlul și la junele din TV) m-ar întreba de aș putea (sau aș vrea) s-o iau de la capăt, poate aș sta pe gânduri, dar i-aș răspunde: „Da!”.

Cu o condiție: să fac presa adevărată. Pentru că, în ceea ce citesc astăzi, văd, adesea, cu întristare, că: se caută o jurnalistică facilă (întrebarea care mă frământa pe mine continuu era „Ce scriu mâine?”); documentarea serioasă (ca să nu mai vorbesc de predocumentare) aproape nu există; se apelează prea des la comunicate (fără nici o verificare din alte surse), în care fiecare se laudă cum vrea (sunt ziariști care le și semnează, chiar dacă textele nu le aparțin); există o sărăcie în abordarea genurilor de presă (lipsește anchetele, comentariile și cronicile, reportajele). Ba, prin unele redacții, se poartă obediența față de șefi, pupincurismul față de unele personaje, mai mult sau mai puțin controversate, din interes personal, ceea ce îi duce la discreditare.

Nu știu dacă aș putea consilia un tânăr ziarist sau pe cineva care ar dori să devină gazetar (chiar dacă am fost doi-trei ani lector univ. la o facultate de ziaristică). Dar i-aș recomanda să citească și să aprofundeze „Codul deontologic al jurnalistului profesionist”, elaborat și editat recent de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, pentru a afla cele „cinci seturi de obligații esențiale” care „definesc activitatea jurnalistică”: „cultul adevărului; verificarea temeinică a datelor și informațiilor care se difuzează; independența și suveranitatea jurnalistului în actul jurnalistic; loialitatea și buna credință în actul jurnalistic; respectarea dreptului persoanelor la propria imagine și la manifestarea propriei lor personalități”. De asemenea, poate afla, explicit, cele 16 „noduri” din „arhitectura complexă” a profesiei: adevărul, calitatea, loialitatea jurnalistică, obiectivitatea, imparțialitatea, realismul, legalitatea, libertatea, responsabilitatea, respectul personal, integralitatea, integritatea, operativitatea, ingeniozitatea, perseverența, creativitatea jurnalistică implicită.

Nu în ultimul rând, dar esențial, aș accentua recomandarea de a respecta adevărul pentru că „meseria de jurnalist este incompatibilă cu neadevrul” și – așa cum se arată în Cod – „dacă o singură dată, un jurnalist scrie, exprimă, susține și/sau

întreține, cu bună știință, un neadevăr, s-a descalificat, din punct de vedere etic și profesional, pentru totdeauna”.

Gheorghe HODREA

O altfel de literatură, un altfel de jurnalism

Eu, Gheorghe Hodrea, sunt un om obișnuit, născut o singură dată în toamna anului 1964 și renăscut de fiecare dată când reușesc să fac o faptă bună. Dacă ar fi să-mi fac o caracterizare atentă, mi-ar fi destul de greu, pentru că este foarte ușor să creionezi fizic sau chiar moral portretul altcuiva, însă, dificil să-ți dezvălui propria persoană. Ce pot afirma cu tărie, însă, este că sunt un visător, un melancolic, poate prea mult ancorat în trecutul cu amintirile bogate pe care mi le-a acordat cu atâta dărnicie copilăria petrecută în cel mai frumos loc de pe fața pământului, Sinteza Mare, județul Arad. Pe de altă parte, sunt un credul, acord celor din jur încredere maximă fiind devotat până la capăt cauzelor nobile.

Zilele trecute, după atâta timp trecut de la primii ani ai copilăriei, am aflat într-un cuțar vechi, ros de vreme, un caiet pe ale cărui file am descoperit primele mele desene. Da, de când mă știu mi-a plăcut să desenez și cu siguranță atunci, la doar câțiva anișori, conform obiceiului pământului de a-i scoate pe copiii mici în popor spre a se obișnui cu lumea, ai mei mă vor fi dus la cine să mai știe a cui înmormântare, moment ce mi-a inspirat așternerea pe hârtie a câtorva desene simple, „copârșauă” (sicrie) și cruci din lemn, înalte, cu capetele brațelor treflate. Inexplicabilul de atunci, peste ani buni, la vârsta maturității, și-a dezvăluit taina, viața purtându-mi pașii înspre Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad (1992-1996) unde, prin studiu și rugăciune, mi-am desăvârșit educația primită în familie. Din anul 1993, fiind hirotonit diacon, slujesc Domnului și credincioșilor la altarul Catedralei Vechi din Arad.

Până a nu ajunge teolog, de un real folos mi-a fost pregătirea la unul dintre liceele tehnice din Arad (1978-1982) unde, cu maximă seriozitate, am învățat să fiu disciplinat, meticolos, să gândesc rațional și să acționez cu maximă atenție și mai ales răspundere, deprinderi care m-au ferit de accidente grave ce puteau interveni în munca sub tensiune electrică, pe care am desfășurat-o apoi, vreme de 8 ani la una dintre întreprinderile arădene. Nu în cele din urmă, felul de a gândi și a aprecia valorile în vederea alegerii de modele care să-mi marcheze pozitiv viața, mi l-am însușit experimentând ororile vieții de ostaș (1983-1984) din prima jumătate a stagiului militar, cărora s-au contrapus, în cea de-a doua jumătate, atitudinile, comportamentele și manierele fine, de înaltă ținută, de care am avut parte la Clinica de Oftalmologie a Spitalului Militar Central din București, unde am funcționat ca sanitar la sala de operații a ilustrului medic chirurg prof. dr. Mircea Olteanu, perioadă în care am înțeles cât de importantă este sănătatea și ce valoare trebuie să aibă actul medical.

Deoarece toate își au rostul lor, care uneori ni se descoperă în timp, cele două cursuri urmate la Școala Populară din Arad (instrument, teorie și solfegii și canto muzică clasică) mi-au fost de real folos la deprinderea întru cântarea bisericească, iar alte două cursuri, de calculatoare, m-au ajutat în munca pe care am desfășurat-o ca secretar la Protopopiatul Ortodox Român Arad (1996-2012), activitate pe care am încercat să o ridic la nivel înalt prin urmarea unui curs de masterat – Finanțare și Management în Administrație Publică.

Și pentru că Dumnezeu mi-a dăruit multe căi însoțite, presărate cu oameni frumoși și buni, între anii 2010-2013, am urmat cursurile de doctorat, susținând teza cu titlul „*Darul în viața tradițională a românilor din Ținutul Aradului*”.

Acum, după atâția ani, realizez că începând cu anii copilăriei, cei mai curați și frumoși ani, continuând cu cei ai tinereții și apoi cu cei ai maturității, toate cele ce mi s-au întâmplat s-au înscris într-un curs ascendent al vieții mele, pregătindu-mă inclusiv pentru aplecarea spre scris.

Bace Toghiera

Cât privește scrisul, mărturisesc că, încă din copilărie, îmi doream să consemnez, să compun, cel puțin mai mult decât cele prinse în paginile caietelor cu temele de casă obligatorii. Cum, însă, nu mi-a fost dat să am un îndrumător, iar anii m-au purtat pe alte drumuri, cu alte preocupări și priorități, realizarea vechii mele dorințe a început în anul 2007. Totul a pornit de la câteva povești hazlii pe care le-am spus câtorva apropiați. Mai apoi, când s-a conturat săptămânalul arădean „*Flacăra Roșie*”, am avut șansa să fac parte din colectivul redacțional și să public în primul număr o poveste cu Bace Toghiera. Am așteptat apoi cu nerăbdare, dar și cu teamă, reacția cititorilor, pentru că începând de la modul în care era scris, stilul și cuvintele vechi folosite, materialul meu era neobișnuit, chiar greu de citit. Mi-am asumat riscul, bazându-mă pe credința că încă mai sunt generații care cunosc cuvintele vechi din zona noastră și deseori se gândesc cu nostalgie la anii copilăriei, la pita cu unsoare împănată cu ciapă și presărată cu sare, piper și piparcă rîjnită, la tocana dă croampe cu carne, la plăcinta coardă cu mac... la care adaug obiceiurile și tradițiile de la sat. Spre surprinderea mea, reacțiile pozitive au apărut în scurt timp. Așa că poveștile lui Bace Toghiera au început să curgă ușurel, una după alta, ajungând la un număr de 150, însoțite de o siglă, concepție proprie și câte un desen. Parcă și acum îl aud pe renumitul pictor arădean Mihai Takacs, cu care legasem o relație de prietenie, zicându-mi: „- Mă, Bace! Pe cât de simple îs desenele tale, să știi că au un farmec aparte!”. Din păcate, a trecut prea devreme în lumea umbrelor și nu a apucat să mă îndrume în organizarea unei expoziții.

Alături de cei apropiați, mulți cititori pe care nu-i cunoșteam înainte, m-au încurajat să duc poveștile mai departe. Nu pot să uit cum după primele două, trei, povești publicate, într-o sâmbătă, având drum prin Pâncota, l-am însoțit pe directorul săptămânalului „*Flacăra Roșie*” la o întâlnire pe care a avut-o într-un restaurant din localitate. La una din mese ce credeți că se întâmpla? Câțiva bărbați râdeau în hohote ascultând o poveste a lui Bace Toghiera, pe care unul dintre cei prezenți o citea din ziar. Urmarea interesului crescut al din ce în ce mai multor cititori, poveștile au fost republicate în reviste de câte zece episoade. Astfel au apărut, până

în prezent, 13 numere, revistele fiind dăruite cititorilor fideli din zona noastră, precum și celor stabiliți în alte părți ale țării ori celor ce sunt departe, peste țări și mări.

În multe rânduri am fost întrebat ce m-a motivat să scriu aceste povești. Întotdeauna, în viață, de la vorbă la faptă e un pas. Uneori pasul e mic, alteori e atât de mare încât ne e de-a dreptul groază să-l facem, nu de altă dar din zisa lu' Bace Toghieri „*ni-am puchia dăjghina*” (desface, demonta). Și cum frica-i mare, multe idei nu ajung în „*prafitică*” niciodată. Când însă îți iei inima în dinți, cu ajutor de Sus, dar și de la oameni, poți duce ceea ce începi la bun sfârșit. Așa s-a întâmplat și cu Bace Toghieri, care, în scurt timp, a ajuns un personaj cunoscut, atât de cunoscut încât a devenit brand (marcă înregistrată și model industrial protejat la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci), în anul 2013, luând locul I la concursul „*Cel mai iubit brand din regiunea Crișana*”, organizat de firmele de branding și publicitate „*Seed Consultans*” și „*Landor*”, împreună cu postul național de televiziune „*Antena 3*”.

Dacă aș fi întrebat care este rolul acestor povești, aș da următorul răspuns: ele, poveștile, nu se vor doar aducătoare de zâmbete sau chiar hohote de râs, ci vin să împropăteze în mințile și sufletele noastre amintirile anilor frumoși petrecuți la sat. Presărate cu multe cuvinte vechi, din păcate multe dintre ele pe cale de dispariție, poveștile mele vor să-i întinerească pe cititori preț de câteva clipe, „*clătânind ușurel baierile inimilor*”. Prin aceste povești, am încercat să-i fac pe cititori să revadă cu ochii minții casele vechi, ulițele satului, lavițele de la uliță, chipuri de oameni, obiceiuri... De altfel, nu am uitat să adaug și câteva rețete de „*mîncăruri și plăcinturi*” dintre „*răpțăchile lu' Nană Floriță, muieria lu' Bace Toghieri*”, în așa fel încât, citindu-le, să le simțim parcă mirosul bine plăcut. Apoi, poveștile lu' Bace Toghieri transmit mesajul păcii, al buneii înțelegeri, al omeniei, al stării de liniște, al comuniunii și, normal, al iubirii. Dacă am reușit să transmit aceste simțăminte, atunci bucuria mea e mare. În caz contrar, probabil că am reușit, măcar pentru o clipă, să descrețesc frunțile încrâncenate de atâtea probleme și neajunsuri zilnice.

Atât pentru debut, cât și pentru îndrumări și sfaturi de specialitate nu voi uita niciodată să-i mulțumesc domnului Romulus Dubăț, directorul săptămânalului „*Flacăra Roșie*”, care m-a încurajat să scriu și mi-a dat șansa să fac cunoscute poveștile lui Bace Toghieri vreme de 4 ani. De altfel, reușita punerii în practică a unei idei trebuie să îndeplinească trei condiții: să fii la locul potrivit, în momentul potrivit și în prezența omului potrivit. În cazul meu, omul potrivit a fost Romulus Dubăț, căruia mereu i-am spus, îi spun și îi voi spune, ca de altfel și tuturor cititorilor mei: „*Mare atenție! Viața-i frumoasă da-i scurtă, așe că ascultaț' și veghieț!*”.

Dincolo de hazliul poveștilor mele, scrisul în grai, presărat cu atâtea și atâtea regionalisme, precum și cu nenumărate înțelepciuni populare, vine să redescopere satul cu universul lui măcinat de atâtea disfuncționalități provocate de modernismul exacerb al vremurilor în care trăim. Prin scrierile mele am încercat să reconectez lumea de azi cu ruralul sacru printr-un proces de reîntoarcere la izvoare, la tradiționalul sănătos, pur, de acasă. Apoi, fiecare poveste este animată de personaje vii, în care se pot regăsi mulți dintre cititori. Desigur, toate aceste personaje se învârt

în jurul eroului principal, Bace Toghieri, un personaj parte real, parte imaginar, înțeleptul satului care la orice ceas din zi sau din noapte oferă soluții pentru rezolvarea a te miri ce probleme ivite în comunitate. Și pentru că toate aceste povești sunt spuse copiilor, pe laviță la uliță, întregul meu demers literar primește un farmec aparte.

Poezie

Constatând interesul pentru acest gen literar (materialele publicate în rubricile pe care le-am avut atât în publicațiile locale, în cele din țară precum și în câteva din diaspora fiind foarte apreciate), mi-am continuat activitatea publicistică prin tipărirea a trei cărți de poezie în grai, la care prefațatorii au menționat aspectele următoare:

- „*În placheta sa de versuri, părintele Gheorghe Hodrea ne oferă o evocare a unui sat tradițional din Câmpia Aradului. ... Farmecul aparte al acestor poezii este generat, însă, de forța de expresie a cuvântului dialectal, întrebuițat altfel decât conștrății bănățeni. ... Sonoritatea însăși a vocabularului folosit de părintele Hodrea contribuie din plin la obținerea unui efect estetic particular. Și poate că aceasta constituie nota originală a poeziei părintelui Hodrea*”. (Horia Medeleanu – din prefața la volumul de poezii „*Mi-e dor*” – Arad, 2009).

- „*Poeziile în grai, ale părintelui Gheorghe Hodrea, trezesc în simțirea cititorului nu numai dorul de casă, de satul cu oamenii săi, de vatra casei părintești. Versurile dovedesc cât de mare e puterea gândului, atunci când dorul și amintirea străbat cărările sufletului, într-o caldă unduire a trăirilor trecute ...*”. (Pr. Înv. Ioan Pagubă – din prefața la volumul de poezie „*Acasă*” – Arad, 2011).

- „*Prin versurile prinse în acest Caiet de cântări, autorul aduce lumea satului mai aproape de sufletele noastre, o lume cu bune și cu rele, o lume hâtră, curioasă dar dreaptă și cu frică de Dumnezeu... O parte din creațiile autorului din acest volum sunt puse pe muzică, fiind astfel însoțite de partituri muzicale, cealaltă parte urmând să-și găsească jumătatea muzicală... Pentru două din poezioarele de față am avut privilegiul de a compune muzica și pot afirma, fără falsă modestie, că mi-a fost foarte ușor, inspirația venindu-mi de la prima lecturare a textelor, fapt care îmi întărește încă o dată credința că textul unei melodii, indiferent de gen, este în egală măsură la fel de important ca muzica ce îl însoțește*”. (Prof. Vasile Rus, conducătorul și dirijorul orchestrei „*Rapsodia*”, director al Școlii Populare de Artă din Arad – din Cuvânt înainte la „*Caiet de cântări*” – Arad, 2014).

Proză

A urmat apoi, în anul 2015, tipărirea a două cărți de proză în grai „*Sărărița cu piper*” și „*Cujetările lu' Bace Toghieri*”. În prefața cărții „*Cujetările lu' Bace Toghieri*”, prof. univ. dr. Anton Ilica menționează: „*Cele 555 de «cujetări» sunt în bună parte zicale populare, care au fost împărtășite de comunitățile rurale în haina potrivită satului lor. Așa că valoarea lor constă tocmai în calitatea înfățișării, în modul de pronunțare, în zorzoanele armonice pe care le adoptă... Ioan Groza Kett „ilustrând” caricatural foarte inspirat unele dintre acestea*”, iar prof. Horia Truță, în prefața cărții „*Sărărița cu piper*” afirmă: „*Deși comorile spirituale ale satului sunt folosite ca pretext literar, putem considera arta lui Gheorghe Hodrea ca un omagiu*

adus comunităților rurale, cu propriile obiceiuri, tradiții și exprimare. De aceea, admiratorii săi sunt asemenea personajelor lui Caragiale nu doar celebrități intelectuale ci și oameni pe care ți-i poți face prieteni chiar și la o tavernă, serbare populară, sau întrunire publică... Volumul se constituie într-o foarte serioasă prezentare a satului românesc contemporan cu imaginație și ironie, printr-o formă în care comicul își manifestă vizibil latura subiectivă. Aceasta presupune însă existența unei prezențe vii, aparent dar voit naive a omului din popor – Bace Toghiera, o sumă de personaje care reprezintă însăși esența acestuia”.

Pentru a fi în ton cu tehnica și cu mijloacele moderne de informare, la un moment dat, am început să-mi promovez scrierilor pe site-ul bacetoghiera.ro, pe pagina de facebook și în publicații online. Astfel, de un neașteptat interes s-au bucurat materialele postate în publicația online Arq.ro, puse pe seama unui personaj nou creat, Unchioaia Persîda. Sub titlul „*Unchioaia Persîda și zghoghitu' vremii*”, am publicat zilnic prognoze meteo pe cât de hazlii pe atât de reale, care, mai apoi, au văzut lumina tiparului în patru volume. Unchioaia Persîda, de fapt, „*ne spune povestea vremii, o vreme bogată în trăiri, realizând prin aceasta o întoarcere la vremea trăită de bunii și străbunii noștri*” (din prefața volumului I, semnată de meteorologul previzionist Silvia Barbu, Director al Centrului de Meteorologie Banat-Crișana). Pe Unchioaia Persîda, „*anii adunați în atâtea crâmpete de trăire în vatra satului, o îndreptățesc să vorbească despre vreme cu o convingere susținută de semnale întăritoare, mereu venite ca un sprijin pentru o zгодire reușită*” (din prefața volumului II, semnată de Pr. Ioan Pagubă, profesor inv. primar, Colegiul Național „*Vasile Goldiș*” Arad). De fapt, „*Unchioaia Persîda zгоghește (potrivește, nimerește) vremea, după anumite întâmplări corelate cifric. Deci, vremea și vremurile sunt pretexte pentru idei – încropite în fapte – cu tâlc moral și înțelepciune populară*” (din prefața volumului III, semnată de prof. univ. dr. Anton Ilica, Universitatea „*Aurel Vlaicu*” Arad). Nu în cele din urmă, Unchioaia Persîda este „*variantea populară a meteorologului de serviciu... al cărui limbaj și mod de prezentare a previziunilor, comparativ cu cel al specialiștilor de la Administrația Națională de Meteorologie, este mult mai plăcut urechilor, mai plin de culoare și de farmec*” (din prefața la volumul IV, semnată de Aurel Usca, iubitor al scrisului și al vorbitului în grai).

Bace Toghiera și Unchioaia Persîda

Farmecul previziunilor meteo hazlii ale Unchioaiei Persîda nu doar i-a încântat pe cititori, ci a provocat demararea unui proiect deosebit de interesant mulțumită unei colaborări excelente cu Remus Nistoran, realizatorul emisiunii „*Orele satului*”, la Radio Timișoara. Astfel, în data de 8 februarie 2015, a avut loc debutul rubricii permanente „*Bace Toghiera despre vreme și vremuri*”, rubrică prezentată duminica dimineața, de-a lungul a 4 ani. Colaborarea cu Radio Timișoara, de fapt, a început înainte cu câțiva ani, fiind prezentat și prezent la rubrica „*Gura satului*” cu primele 10 dintre „*Poveștile lu' Bace Toghiera*” și cu poeziile în grai apărute în cele două volume amintite mai sus, înregistrate pe 2 CD-uri. Înregistrarea poveștilor și a poeziilor în grai și transmiterea lor la radio s-a constituit într-o altă etapă a demersului meu jurnalistic. Această nouă abordare a creat o mai facilă

înțelegere a literaturii în grai. Rostirea nuanțată a regionalismelor, impregnarea unui ritm anume acțiunii povestite, intonațiile, volumul adecvat anumitor momente presărate de-a lungul poveștii, precum și unele efecte speciale adăugate, toate acestea pe un fundal muzical atent ales, îl poartă pe ascultător cu ușurință în mijlocul celor povestite, încântându-l în așa măsură încât mai că-i vine să intervină în acțiunea derulată. Toate aceste aspecte au dat o notă de originalitate și farmec poveștilor mele care, cu ușurință au fost acceptate, spre încântarea ascultătorilor din țară și din diaspora, în rubrici permanente și la alte posturi radio (Ciocârlia – Londra; Favorit FM – Oradea și Max FM – Arad), precum și în emisiuni ale radiourilor: „Radio România Antena Satelor”, „Radio Szeged”, „Radio Favorit FM” și „Radio Arad”.

Și pentru ca previziunile Unchioaiei Persîda să rămână peste ani nu doar în fonoteca Radio Timișoara, în anul 2019 am publicat cartea „O sută de duminici la Radio Timișoara”, „... o carte amplă de 520 pagini, cântărind 0,5 kg. cumpănită în patru părți și precedat de un Cu Vânt de început și ambalată sub o etichetă sugestivă: tabloul cu personajele, Bace Toghierie și Unchioaia Persîda (autor artistul plastic Mihai Takacs), Gheorghe Hodrea cu laibăr, cămeșă și clop de Sinteia și un radio vechi, la care cineva o fi ascultat Europa Liberă... Conținutul întâmplărilor prinde viață prin nararea lor în grai popular, care întrețin farmecul textului: e umor, ironie și încântare. Toate narațiunile sfârșesc optimist, fiind un prilej pentru Unchioaia Persîda să încerce zгодirea vremii. E o plăcere specială pentru cititor și ascultător (încântarea ar fi o lectură cu glas, rostită de chiar Bace Toghierie, adică de autorul Gheorghe Hodrea...). Cine ascultă «întâmplările» celor o sută de duminici devine vesel, tonifiant și zâmbăreț, arătând că viața-i frumoasă (încât cineva spunea că poveștile s-ar distribui mai potrivit în farmacii pentru inducția sa tonifiantă de veselie)! Pățaniile hazlii sunt relatate cu mult farmec, iar Gh. Hodrea dispune de toate ingredientele literare pentru ca textele să îndeplinească cerințele unei literaturi mature. Nu vorbim de comic, acesta având iz moralizator și batjocoritor. Vorbim de umor, ca veselie de dragul bunei dispoziții, de întâmplări cu personaje reale sau imaginate, dar după vreun model cunoscut din sat”. (Anton Ilica, 14 decembrie 2019, în „Critic Arad”).

Prezentă la lansare, moderatoarea evenimentului, prof. Florica Ranta Căndea, a consemnat în „Confluențe literare”, 15 decembrie 2019: „Cuvintele cărții au fost mai întâi unde, iar acum funde de peste 500 de pagini scrise în grai local, crișean arădean. Autorul și-a ales interlocutori din satul natal, Sinteia Mare, ca la Hanul Ancuței, spre a zгоди vremea vremurilor probabile. O carte cu Unchioaia Persîda, o muiere cam ca Vitoria Lipan care de bărbată ce era... citea timpul probabil, dar nu oricum. Prin pilde!”. Cu referiri la aceeași lansare de carte, Dorin Ocneriu, colegul meu de la Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România nota: „Când am primit invitația de a participa la lansarea cărții, am fost sigur că e vorba de un subiect religios, date fiind titlul și profesia autorului. Unele gânduri m-au îndrumat însă și spre latura sprințară, șugubeață, a firii acestuia, așa că, având o nedisimulată curiozitate, am pășit pragul localului unde avea loc evenimentul, pregătit fiind să mă aștept la orice. Pritocind prin acest labirint de fînțe, lucruri și năravuri,

părintele Hodrea nu s-a mulțumit să rădă singur, ci a cutezat și a reușit să le dea luminii tiparului și undelor radio, fericind cititorii și ascultătorii cu glumele lui. Diverși vectori media s-au arătat interesați să le propage: reviste, ziare, emisiuni radio și tv, edituri sau simple ședințe de cenaclu. Pentru că harnicul slujitor al altarului și al cuvântului nu a îngropat talentul, ci l-a înmulțit pe toate căile posibile, apelând cu insistență la colegi, prieteni, cunoscuți sau chiar la necunoscuți, pentru a reuși să-și facă auzit graiul neaoș ardelenesc. Strădania lui n-a fost zadarnică: i s-au publicat articole, cărți, studii și, iată, a reușit să facă O SUTĂ de emisiuni la radio! Câți dintre noi se pot lăuda cu asemenea performanță editorială? Bravo și sărutăm dreapta, părinte!”

Teatru

Făcând acum o retrospectivă în demersul meu literar, observ o înlănțuire neîntâmplătoare a etapelor parcurse, acestea generându-se una pe alta parcă într-un firesc bine direcționat, deși, la început, totul a pornit de la o simplă idee – Bace Toghier, care mai apoi, cu răbdare și tenacitate, a odrăslit cu folos în creații și activități deși atipice actului jurnalistic pe care îl știm din totdeauna și mai ales literaturii consacrate, uzuale, însă din ce în ce mai acceptate mai ales de către cei care își au rădăcinile la sat. Pe de altă parte, scrierile mele în grai au surprins cu atât mai mult cu cât noi, cei de dincoace de Mureș, nu avem tradiția și experiența bănățenilor care, de-a lungul vremii, au dat naștere atâtor scriitori în grai încât astăzi sunt constituiți în diferite asociații culturale și promovează literatura în grai bănățean cu succes pe toate căile (În cartea cu titlul „*Concursul de literatură dialectală bănățeană Marius Munteanu*” p. 149, Ioan Viorel Boldureanu, membru al colegiului de redacție, ca o recunoaștere a activității mele nota: „*Un cuvânt bun se cuvine... îndeosebi lui Gheorghe Hodrea, talentat autor de texte în grai crișean...*”, iar organizatorii Festivalului Concurs „*Tata Oancea*“, de la Bocșa, județul Caraș Severin, mi-au oferit două premii, în anii 2014 și 2015, semn că literatura în grai crișan se află pe drumul cel bun). Lipsa scrierilor în grai în părțile noastre, cele de dincoace de Mureș, explică și succesul materialelor mele difuzate duminica, vreme de patru ani, la Radio Timișoara, spre bucuria ascultătorii fideli dintr-o arie întinsă pe suprafața a aproape patru județe. Astfel, Bace Toghier ajunsese să fie al lor, se mândreau cu el pentru că le vorbea în graiul de acasă, poate nemaiauzit și nemaivorbit de prea multă vreme. În tot acest timp, avea să se deruleze un proces interesant de metamorfoză, ajunsesem, fără să-mi propun, Bace Toghier. Din ce în ce mai mulți cititori și ascultători m-au identificat cu personajul pe care l-am creat. Foarte mulți mi se adresau respectuos cu apelativul Bace Toghier. Cei mai mulți nici acum nu-mi știu numele și prenumele. Astfel s-a ajuns ca personajul creat să „*eclipseze*” creatorul, ceea ce chiar mă bucura. Unul dintre aceștia, într-o bună zi a anului 2017, mi-a zis: - „*Bace! Ai putea să scrii un scenariu pentru patru actori, da' să fie ceva hazliu, în grai?*”. Am stat, am cugetat, după care am răspuns scurt: „*Da!*”. Și uite așa a văzut lumina scenei (a fost jucată în 20 de localități din județul Arad, la două licee și la cinematograful „*Arta*”, din municipiul Arad), dar și a tiparului, comedia țărănească „*Internetul și sătenii*”, cel care îmi propusese participarea la acest proiect fiind Costică Florea, actor la Teatrul de Stat din Arad.

Poate că așa fi refuzat propunerea doar că o minimă experiență de scenarist aveam în acel moment deoarece scrisesem o scurtă comedie țărănească, „*Bace Toghiere, Bace Ghiuri și cînile*”, pe care am prezentat-o la ediția din anul 2015 a Festivalul de satiră și umor de la Macea, județul Arad, „*Gura satului*”, mai precis în deschiderea concursului, în ziua de 8 august, împreună cu prietenul meu Ardelean Ioan Alexandru, fiu al localității Macea. Cu mulțămăta că prestația noastră a primit aplauze și aprecieri atât din partea spectatorilor cât și din partea juriului (actorul Dorel Vișan – președintele juriului; membrii juriului: caricaturistul Ștefan Popa Popas, Cornel Udrea – membru al Uniunii Scriitorilor din România, și Ionel Iacob Bencei – epigramist, prozator și poet), mi-am făcut apoi datoria față de generațiile ce vor veni publicând textul acestei comedii țărănești, un text în care am presărat regionalisme printre expresii de tâlc, toate acestea fiind răcorite cu stropi de umor sătesc sănătos, aducător de pace, liniște și desigur înțelegere între oameni. Apoi, în același ton hazliu scrisesem comedia țărănească „*Pă laviță la uliță*”, care a fost jucată cu succes de către cinci elevi de la Liceului Național de Informatică din Arad, în cadrul Concursului Regional de Tradiție și Umor „*Numai cânt și voie bună*”, în anul 2017, reluată în anul 2018, luând de fiecare dată locul I. Astfel, cele două încercări reușite mi-au dat curajul să scriu scenariul piesei de teatru „*Internetul și sâtenii*”, de astă dată pentru profesioniști, patru actori ai Teatrului de Stat din Arad, regizată de actorul Ionel Bulbuc.

Piesa prezintă lumea satului cu trăitorii ei, o lume conservatoare, prinsă în propriile-i reguli de viață și conviețuire comunitară, dar și curiozitățile acesteia, îndreptate spre tot ceea ce e nou. Fie că acceptă sau se prefac că acceptă noul, trăitorii din spațiul rural își duc viața, în cele din urmă, într-un mediu sănătos, pe cât de arhaic pe atât de necesar păstrării autenticului, nealteratului, a obiceiurilor și a tradițiilor, fie ele și cel puțin culinare. Între protagoniștii acestei piese de teatru, intervin diferențele de păreri, viziuni și înțelegere a celor ce se întâmplă în lume și în societatea actuală, marcată de atâtea schimbări, frământată de atâtea preocupări moderniste ce presupun cunoașterea tehnicii moderne, o tehnică pe cât de casnică și îmbietoare, la întâlnirea cu noul, pe atât de vicleană și aducătoare de instabilitate, ce perturbând în cele din urmă stabilitatea bine îndătinată a lătorii satului.

Scenariul în sine dezvoltă o stare de competiție, nu neapărat între persoane, grupuri, generații în cele din urmă, ci între rural și urban, între tradițional și modern, între real și virtual. Dincolo de noutățile aduse de Internet, noutăți ce presupun cunoașterea lumii întregi din propria casă, viteza circulației informației, deschiderea spre nou... rămân toate cele sănătoase ale „*lumii mici*” – lumea satului, o lume în care fiecare se cunoaște cu fiecare și atenție!, nu e vorba de o cunoaștere virtuală, ci de una reală. Deocamdată, și sperăm că pentru mult timp, în mediul rural ne vorbim față către față, trăim bucuriile și necazurile împreună, ne simțim unii pe alții, suntem toți unul și unul toți, știm să ne bucurăm din fiece, apreciind totul și puținul din jurul nostru. Tocmai din aceste motive piesa se dorește un îndemn la o privire mai atentă asupra valorilor neîntinate ale satului. Ea este și un semnal de alarmă, tras la moment de răscruce în viața poporului nostru. Funcție de cum îl vor percepe factorii decizionali, nestematele patrimoniului cultural vor fi scoase la lumină sau vor fi

lăsate de izbeliște, iar praful nepăsării și al dezinteresului le vor ascunde pentru o vreme mai scurtă sau mai îndepărtată, spre bucuria celor care, din prea multă aplecare spre cele străine de noi, aduc peste cele îndătinat obiceiu și tradiții necunoscute, stricătoare de bune rânduieli.

Fără a uita rolul regionalismelor presărate de-a lungul textului, precizez că piesa se adresează nu doar celor din mediul sătesc, dedați cu toate cele amintite mai sus, ci mai cu seamă celor plecați de acasă demult, frământați de atâtea ori de dor după cele ale satului: lavița de la uliță cu poveștile ei, liniștea rurală, obiceiurile, tradițiile și sărbătorile de peste an, mirosul bunătăților culinare, pregătite cu atâta pricepere, gustul răchiei de prune...

Obișnuit pentru trăitorii din mediul rural, aducător de amintiri pentru cei plecați de acasă în lume și stabiliți în te miri care și de unde oraș, provocator pentru cei din tânăra generație, scenariul piesei se dorește a fi nu doar aducător de zâmbete sau chiar de râset sănătos, ci și un îndemn de întoarcere la izvoare, o reorientare a atenției noastre spre ceea ce ne definește și ne reprezintă în fața atâtor curente, orientări și preocupări moderne, toate acestea nu întotdeauna aducătoare de bine și bunătațe.

În sfârșit, nu pot trece mai departe fără a preciza că scenariile celor trei piese de teatru, comedii țărănești, le-am scris și în vederea împlinirii unei datorii asumate față de cei care iubesc frumosul grai al locului în care viețuim, dar și față de cei care, peste ani, când noi vom fi „oale și ulcele”, nădăjduiesc că vor redescoperi valorile lingvistice ale unui trecut plin de autentic și farmec.

Nu în cele din urmă, precizez că cele trei piese de teatru, așa cum am menționat mai sus, au văzut lumina tiparului în anul 2018, fiind prinse într-un volum, în a cărui prefață Ionel Bulbuc, actor și regizor, director al Centrului Cultural Județean Arad în acea vreme, nota: „*Gheorghe Hodrea, autorul celor trei comedii țărănești..., are ambiția de a păstra viu un gen literar aparte, reinventând și mai ales readucând în actualitate, cea scrisă desigur și nu numai, a graiului din părțile sale natale, a frumosului grai crișan, acum când, din păcate, suntem martorii unui proces de continuă decădere a mediului satului tradițional, odinioară atât de curat, autentic și binefăcător pentru generațiile de până mai ieri. Printre „vorbe de duh”, cuvinte de înțelepciune dar și nenumărate regionalisme ce vin să trezească amintiri și trăiri nebănuite, autorul satirizează subtil dar și apreciază modul de viață simplu, dar suficient de înțelept al viețuitorilor ruralului, care în cele mai multe rânduri au o filozofie de viață pe cât de simplă pe atât de sănătoasă. De altfel, viețuitorii satului au preferat întotdeauna exprimarea simplă și directă, fără încâlcituri care să ascundă interese meschine și strategii periculoase. În sprijinul acestei afirmații nu putem trece cu vederea momentele în care trăitorii satului își spun „verde în față” adevăruri care uneori deși dor, vin în cele din urmă să reînnoade relațiile rupte între membrii aceleași familii, între neamuri, vecini sau consăteni”.*

Profesorul Sălcuță

Una dintre preocupările mele de-a lungul demersului literar a fost crearea unor personaje care să aibă corespondent în realitatea imediată, cărora să le recunoaștem cu ușurință comportamentul bogat în atitudini și reacții care, de altfel,

ne stau și nouă, tuturor, în obișnuință. Așa, bunăoară, în anul 2017, am oferit cititorilor mei cartea „*Profesorul Sălcuță, clipe de viață*” (coperta – ilustrația Ștefan Popa – POPA’S), în care am pus pe seama personajului profesor Sălcuță întâmplări pe cât de hazlii pe atât de serioase. De fapt, cartea a luat naștere în urma prelucrării mai multor articole publicate într-o rubrica permanentă, săptămânală, în publicația online „*Special Arad*” (2014-2017). Deși nu e o carte scrisă în grai, vorba prefațatorului, prof. Lajos Notaros, „...*autorul textelor care urmează în acest volum este rudă sau cunoștință apropiată cu Bace Toghiere. Amu, asta n-ar fi bai, chiar dimpotrivă, Bacele fiind prieten vechi cu noi, jurnaliștii de prin Arad mai deschiși pentru inedit, umor și sarcasm domol și lipsit de obrăznicie. Tocmai asta este, suntem puțini, unul nou în bandă e oricând binevenit, nu că am duce mare lipsă de profesori, dar nu se știe niciodată!... Amu ce să zici, de așa o carte pe vremuri oricine avea nevoie ca în lungile seri de iarnă, fără televizor, fără wi-fi, fără telefon deștept, mai deștept decât majoritatea proprietarilor, la un vin fiert, ascultând trosnetul lemnelor în sobă, s-o răsfoiești fără grabă, să te oprești la fragmentele care ți-au reținut atenția, eventual să mai porți și un schimb de păreri cu cineva din cameră despre cele găsite sau spuse prin ea. Desigur, este o imagine idilică, neverosimilă și înghețată pentru totdeauna, poate, în trecut. În acel timp în care Bace Toghiere și profesorul Sălcuță erau prezențe vii, iar o întâlnire între cei doi reprezenta un adevărat festin pentru cei care tocmai nimereau pe acolo...”. Dar, ce aș mai putea adăuga eu la cele prezentate de către prefațator? Mărturisirea completă, a doamnei prof. Florica Ranta Căndea, în „*Glasul Aradului*” din data de 07.06.2017: „*Clipele de viață ale profesorului, pe care, nu de mult l-am ivit la braț cu nimeni altul decât Bace Toghiere, ne induc, când la savoare, când la contemplație, când la interiorizare, când la exteriorizare, dar pigmentarea lor cu sare, din Sărărița cu piper, nu doare la... stomac, produc empatie și au charisma autorului. Ritmul este antrenant, structura nu este aiurea, conținutul volumului nu cade în pantă ci se scurge ca o cascadă de-a râsu-plânsu și ne produce o stare extraordinară, ne dă palme cu... aplauze, pe ici pe colo, în pauze!*”.*

Șirul personajelor cărora le-am dat viață continuă cu o altă variantă a profesorului Sălcuță. Deși nu i-am dat nume în episoadele postate pe pagina mea de facebook, eroul principal al rubricii „*Povești din Parcul Bătrânilor*” continuată cu rubrica „*Povești din tramvaiul nr. 7*”, prezintă pe cât de hazliu pe atât de serios întâmplări picante la care participă fie în calitate de martor ocular sau chiar fiind parte integrantă din scenariile prezentate. Acțiunile se petrec pe o arie restrânsă, Parcul Bătrânilor, în mijlocul unui grup de pensionari bătrâni care joacă șah, sau cărți, iar mai apoi în drum spre stația de tramvai, în tramvaiul nr. 7 și pe traseul de întoacere de la stația de tramvai până acasă. Viitoarea carte, cu cele două părți, va prezenta cititorului aspecte ale vieții cotidiene pe lângă care, de obicei, trecem cu ușurință, cu nepăsare deși, locurile în care se desfășoară poveștile pot oferi stări de relaxare, aducând spectatorului zâmbete sau chiar hohote de râs.

Muzeu etnografic

Ca o desăvârșire a etapelor parcurse, după atâtea povești scrise, simțind nevoia să ofer cititorilor nu doar locul și personajele descrise pe hârtie, ci și altceva,

chiar pipăibil aș spune, în data de 1 septembrie 2018, la casa cu nr. 87 din Sinteia Mare, casa părintească, în prezența unui public numeros (aproximativ 150 de persoane), a avut loc inaugurarea „Muzeului etnografic Gheorghe Hodrea” și sfințirea unei troițe. În cadrul acestui eveniment a avut loc lansarea cărților „Unchioaia Persîda și zgoghitu’ vremii – vol. IV” și „Teatru”. În luarea de cuvânt prof. univ. dr. Anton Ilica menționa: „Optimismul, tighelat adeseori pe vreun conflict ironic care se destinde într-o glumă împăciuitoare, e o caracteristică a vieții rurale. În cazul lui Gheorghe Hodrea și în dorința sa de a salva cuvintele vechi și regionale de la pieire, limbajul devine o sursă de farmec și emotivitate”, iar doamna prof. Florica Ranta-Câdea, prezentă la eveniment, avea să consemneze următoarele: „La Casa Muzeu Gheorghe Hodrea, am găsit dragoste, iar în pădurea de salcâmi liniștea unui paradis rural din care ne luăm respirația celestă. Aici ingeniozitatea a luat locul imposibilului. Aici vor fi peste timp florile, spicele, frunzele și zăpezile unui timp domesticit de la cultura imaterială, iată, cultura materială însușită de mintea, mâna și iscusința părintelui diacon dr. Gheorghe Hodrea, brand de Crișana, Bace Toghiera...” („Începutul anului bisericesc la Sinteia Mare – note de drum”, în „Glasul Aradului” nr. 2980 din 7 septembrie 2018).

Istorie

În paralel cu demersul meu jurnalistic, am urmat studiile doctorale la Facultatea de Istorie, Relații internaționale, Științe politice și Științele comunicării, din cadrul Universității din Oradea, fapt ce a făcut să mă simt obligat să particip la conferințe și simpozioane și să scriu studii și articole de specialitate. În acest sens am publicat materiale în reviste din Arad și Oradea.

În anul 2017, împreună cu părintele Iov Orădan, protopop al Aradului, am publicat cartea cu titlul „Istoricul Protopopiatului Ortodox Român Arad”, despre a cărei lansare prof. drd. Paul Krizner a consemnat: „...într-un cadru select, cu personalități de marcă ale culturii arădene, a avut loc lansarea lucrării „Istoricul Protopopiatului Ortodox Român Arad”, semnată de Arhidiaconul Iov Orădan și de Arhidiaconul dr. Gheorghe Hodrea, o lucrare monumentală, cu imagini și date despre fiecare lăcaș de cult, precum și despre fiecare parohie din acest protopopiat, lucrare care credem noi ar trebui să fie în toate bibliotecile parohiale implicate” (în „Glasul Aradului” din data de 26.01.2017).

În anul 2019, am publicat cartea cu titlu „Darul în viața românilor ortodocși din Ținutul Aradului”, nu doar pentru a onora promisiunea făcută comisiei doctorale și profesorului Ioan Godea, coordonatorul tezei mele de doctorat, ci și pentru a prezenta cititorilor din eparhia Aradului, trăitori ai acestor locuri, precum și celor interesați, actul dăruirii derulat din vechime până nu demult, în această parte de țară. Făcând referiri la această lucrare prof. univ. dr. Anton Ilica preciza: „Gh. Hodrea a consultat Listele de inventariere și Istoricile din fondurile arhivistice ale multor parohii arădene, dar și Protocoalele sinodale episcopale de prin anul 1883 până în prezent. Autorul a fost interesat de „dăruirile” creștinilor ortodocși din Eparhie, daruri oferite sub formă de biserici, picturi, reparații, case parohiale, carte bisericească, clopote, veșminte preoțești, obiecte de cult, sume de bani, prapori,

obiecte de mobilier etc. Gh. Hodrea insistă asupra caracterului obligativ al darului, în sensul în care cei care oferă (persoane juridice ori persoane fizice) nu condiționează gestul și fac dăruirea în mod voluntar și necondiționat. Ar mai fi de spus despre structura volumului, specifică unei lucrări de doctorat, folosirea unei bibliografii ample, înregistrările din arhive, traducerea rezumatelor în engleză și franceză și organizarea de ansamblu a discursului argumentativ... Bazată pe o amplă bibliografie, cu consemnarea izvoarelor arhivistice inedite, documentarea asupra istoricului numeroaselor parohii și biserici, pe consultarea Protocoalelor despre ședințele Sinodurilor eparhiale din Dieceza română greco-orientală a Aradului, pe fișarea unor periodice, dicționare, texte istorice, lucrări de specialitate etc., Arhidiacon dr. Gheorghe HODREA a realizat o lucrare științifică, cu o excepțională valoare documentară. El însuși consideră această carte drept un DAR, rostuit să contribuie „la păstrarea sau restabilirea stării de pace socială, la păstrarea sau restabilirea legăturilor cu cei plecați din această lume și cu Divinitatea...” (recenzie în „Critic Arad”, din data de 10 decembrie 2020).

Dorin Ocnereu a consemnat (în data de 11 decembrie 2020) că lucrarea „*este rodul unei îndelungate și neobosite aplecări asupra unor surse bibliografice variate și numeroase... Autorul a studiat cu atenție și cu migală arhivele parohiale și monahale, suflându-le colbul și deslușindu-le slovele, pentru a pătrunde înțelesul uneori ușor de găsit, alteori tainic și greu de pătruns. Este meritul acestui fiu al locurilor că a știut să găsească firicelul de aur în nisipul apelor învolburate ale istoriei, a adus la lumină vechile înscrisuri și le-a valorificat într-o teză de doctorat unică în conținutul ei*” (site-ul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România).

La capăt de prezentare, nu și de drum jurnalistic, după derularea traseului meu literar pornit de la o simplă idee și apoi presărat cu atâtea împliniri, mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru inspirație, dar și oamenilor de bine, specialiștii într-ale scrisului care cu bunăvoință mi-au împărtășit din experiența lor, susținându-mă de fiecare dată la dobândirea succesului în toate proiectele mele. Nu pot să închei fără să afirm că sunt onorat de primirea făcută în anul 2019 în *Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România*, ca o recunoaștere a preocupărilor mele jurnalistice pe care le-am derulat și le voi derula și în continuare.

Anton ILICA

Zilnic, citesc și scriu ca să-mi prelungesc ființa și să respir lumină

Ziarist? Sunt mai degrabă un profesor pur și simplu, care și-a încercat ratările în filosofie, presă, poezie, sport, proză, apicultură, viticultură, găsindu-și refugii duminicale în plăceri rătăcitoare. Nevrednic în cultura unei pasiuni intense, am devenit un harnic și hrăpăreț cititor, iar opiniile mi-au devenit recenzii, eseuri, articole, știri, care m-au convertit într-un *colaborator extern* al diferitelor publicații, cu redactori generoși. Sunt un publicist amator și scriu pentru că nu pot să tac și să asist nepăsător la confuzia de valori, la invazia unei terminologii rebarbative, la vedetismul efemer al unor diletanți, la derapajele unor experiențe sociale înspre vicii, prin manipulare. Citesc și scriu neconținut ca să-mi hrănesc sufletul și să respire lumină.

Eu? Ianuarie este luna mea, a Capricornului ajuns, ca în poveste, în apele Vărsătorului (de pe timpul potopului lui Noe). Nașterea mea biologică a avut loc în 2 ianuarie 1947, iar nașterea mea administrativă în 29 ianuarie 1947. Eram al treilea fecior, cu speranța familiei că voi fi fetiță, dar dezamăgirea de atunci a părinților mei, Elisabeta și Alexandru, avea să fie compensată de un băiețel năbădăios, plângăreț, pofcios și mai ales neastâmpărat. Bunicul meu, Anton, avea și el prețuirea sa specială pentru cel care-i va purta numele. (Remarc, aici, numele de împărați ale părinților mei, Elisabeta și Alexandru, ale bunicilor, Virgil și Lucreția, deși acolo în satul din sprânceana Codrului Moma a Munților Bihorului, oamenii purtau nume ca în poezia lui Radu Gyr, *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*) Aveam eu impresia că Bunicul mă iubea mai mult decât pe ceilalți nepoți, și, adeseori, repeta povestea vieții lui de „nomad îndrăgostit”. A venit din Vidra arădeană, cea de lângă Vârfuri, pe loitra unei căruțe care aducea pe la țărani din câmpie, mere și ciubere, măhuri de târș și coșuri de nuiele. L-a ademenit bunica Lucreția, cu prăjiturile, cu hărnicie, cu daruri feminine și astfel a rămas în Tăgădău, dar cu privirea nostalgică îndreptată spre înălțimile moțești, consumându-și mai multe straturi de melancolie. Anton Crișan Ilica Barna Virgil avea harul cântatului, fiind apoi cantor bisericesc, luându-mă, adeseori, în strană să rostesc în fața altarului „*Înger, îngerășul meu*”. Dispunea de un cult al muncii, din moment ce, după vreo treizeci de ani, va fi declarat „chiabur”, pentru că a agonisit pământ, batoză de treierat, cazan pentru țuică și animale de montă, casă frumoasă în centrul satului Tăgădău. El avea îngăduința cea mare pentru mine, făcându-mi toate dorințele copilăriei mele.

Am nevoie de mulți ani fericiți și de sănătate spre a iubi suficient viața copilăriei și adolescenței. Copilul din mine purta cu sine un zâmbet bun și o privire curioasă și clară, iar acum îmi înghit amintirile, constatând că nicio întâmplare mai fastă n-ar merita relatată. Poate aceea că, în familia mea, nu exista bibliotecă,

limbajul regional fiindu-mi singura sursă care-mi întreținea aroma de aer proaspăt pentru suflet. Așa că timpul acela, foarte tulbure, după cum aveam să aflu mai târziu, a fost pentru mine în deficit de semnificație. Eu eram copilul năzdrăvan și neastâmpărat, căruia nu-i pasă de vremuri și nici vremurile nu-l băgau în seamă.

Satul mi-a oferit o copilărie liberă. Plecam de acasă, cu ceilalți băiețandri de seama mea, dimineța și veneam seara, flămânzi, murdari, obosiți, colindând zilnic împrejurimile, până sus la Codrul Moma, dar și spre Crișul Alb, spre Moneasa, cu mocănița cea exotică, ori spre Ineu. Peisajul nu avea secrete, iar cireșele ori perele pângave ale sătenilor erau gustate cu prioritate, prin furțișag, de gloata de copii ai satului meu, între care eram printre cei mai blânzi. Țin minte doar imaginea fugară a învățătorilor mei, rămași pentru mine „soții Muscă”, cei care orânduiau învățătura copiilor în două clase simultane. El era mai generos și mai temeinic, iar „tovarășa” mai aspră și mai agitată. Totuși, am avut „pe linie nota 5”, am devenit pionier și școala din Beliu s-a mândrit cu grupul de 7 elevi frumoși, educați, harnici și dornici de învățatură din Tăgădău.

Între Beliu și Tăgădău, se afla doar o tablă ruginită, pe care mai adormeau doar câteva litere. Beliu era centrul de comună, unde veneau oamenii la târg în fiecare zi de miercuri și unde tăgădăuănițele și belenițele își vindeau produsele din gospodărie, iar bărbații se regăseau pe la cârciumi, bând aldămașe și laudându-și boii ori caii, dar și nevasta, cu copiii și cu casa frumos rânduită pe șoseaua principală. Mai apoi, colectivizarea a năvălit peste familii tuturor țăranilor, iar într-o seară, mama Elisabeta – cea care „purta pălăria casei” – îmi spune că, fiind atât de slăbuț și ne-bun de lucru, mă va da la școli orășenești să mă fac popă ori dascăl. Am cedat tentația unei cariere bisericesti pentru dascălie.

Formația? La 13 ani, am părăsit casa copilăriei luând trenul spre „școala cea mare”, la Liceul Pedagogic din Arad, iar satul Tăgădău a rămas doar locul vacanțelor, al reîntâlnirilor cu copilăria, cu cei dragi în vacanțele școlare. Vara, lucram în agricultură, la drumuri și poduri, la achiziționarea fructelor, la încărcat de baloți, la cules de fructe de pădure spre a-mi face rost de puțini bani pentru haine. Mama ținea să fiu elegant, să intru „cum se cuvine în lumea domnilor”. Era o mamă strașnică, ținea gospodăria, căci tata se îndeletnicea cu animalele, cu vânatul, cu lucrurile cele mari ale casei și ogorului, cu iubirile lui ascunse. Mama privea spre cei 7 copii tăgădăuani de aceeași seamă cu mine și când veneam acasă îmi întreținea orgoliul de frumosul ei fecior: „Ești ca o floare între ceilalți”. Eu știu că nu am fost (foarte) frumos ca o floare de orhidee, cum mă vedea mama, dar nici urât ca să nu mă iubească ceilalți oameni. La liceul cel mare din Arad, l-am avut ca prim diriginte pe profesorul de românească, tov. Corbeanu, autorul mărturisirii „*Amintirile unui las*”, în care se spovedește că a făcut servicii securității (mai apoi, avea să fie delegat în secret la postul de radio Deutche Welle). Au urmat apoi profesorii Lăpușan, de limba română, prof. Deac de pedagogie, dar cel mai prețuit ne-a fost, tuturor, profesorul Marcu, de educație fizică. Mi-i mai amintesc cu drag pe Ioan Aron, Tatiana Crișpai, Gh. Crep, A. Drăgulescu, Melania Popa, Pavel Sfârâilă, Mihai Sieber și mai câțiva, care au fost exigent conduși de un director autoritar și sever (mai sever cu profesorii decât cu elevii), prof. Vasile Popeangă („director incomod

pentru profesori comozi”), secondat de Nicolae Roșuț și Magdalena Guran. Atmosfera din liceu mi-a fost prielnică și binefăcătoare.

Având un gol imens de lecturi, (până la liceu nu citisem decât manuale!) îmi petreceam timpul lecturând, împreună cu colegul și prietenul meu, Dumitru Mureșan, fiul unui șef de Aprozar timișorean, care ne făcea rost de cărți, inclusiv de, pe atunci, interzisă *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, ediția din 1941, a lui George Călinescu. Liceul Pedagogic din Arad, organizat pe 6 ani, ne-a format într-o exigență culturală exemplară. Majoritatea elevilor aveau condiția mea socială, venea de la țară, trăind în internat, unde am învățat să ne spălăm, să dormim, să vorbim, să iubim, să ne descoperim sinele, să conversăm civilizată, să învățăm, să dansăm, să ne îmbrăcăm elegant și curat, să mințim, să chiulim etc. Făceam toate sporturile, fiind pregătit pentru performanță la volei și fotbal. Am deprins iubirea copiilor de școală primară, făceam lecții de probă (înainte de a ajunge învățător, am predat 67 de ore pregătitoare) și aveam, în profesorii noștri, modele de comportament și buni sfătuitori. Am învățat de toate, limba și literatura română și istoria, matematică și biologia, arte și activități practice, pedagogie și psihologie, cântatul în cor și la vioară, fără a putea spune că m-a pasionat un domeniu al cunoașterii. Ca învățători, trebuia să avem cultură generală și să fim „mici preparandii” în satele unde ne vom ocupa de „copii țării”.

Ca să rămân în caligrafia „crochiului”, am urmat Facultatea de filologie (secția română-franceză) a Universității din Timișoara, pe care am absolvit-o cu o teză de licență despre criticul literar *Mihail Dragomirescu*. După o experiență profesională ca învățător, profesor de limba și literatura română la gimnaziu și liceu, fiind director o perioadă la Școala Generală nr. 9 din Arad (Bujac), am ajuns la Liceul Pedagogic din Arad, profesor și director. În fine, m-am transferat la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, pe baza doctoratului în științele educației cu teza *Pedagogia lecturii*, conducător fiindu-mi prof. univ. dr. Miron Ionescu, de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. La Universitatea arădeană, am fost decan al Facultății de științe ale educației, formatoare de cadre didactice pentru învățământul preșcolar și primar (am semnat cumulativ, la pedagogic și facultate, circa zece mii diplome de învățători și educatoare). Am avut experiența unui eșec în filozofie, renunțând, după doi ani, la studiile universitare de la Cluj-Napoca. Adeseori, mă autocaracterizez ca „filosof ratat”, dar lecturile mele și cochetările cu filozofii sunt, și în prezent, dinamice.

Primele legături cu presa? Am elaborat articole pentru presa literară (cu debut la revista *Orizont* (Timișoara), în martie 1967, publicând o recenzie despre poetul Dimitrie Rachici, originar din satul Călugăreni, comuna Zădăreni); am fost „colaborator extern” la presa arădeană (*Flacăra roșie*) și presa școlară (*Gazeta învățământului*). Am înființat reviste școlare (*Catarge*, *Artis*), reviste didactice (*Catedra* colab., *Îndrumări metodice*, *Educația – Plus*) și am publicat periodic la reviste literare (*Arca*, *România literară*, *Vatra*, *Familia*, *Viața Românească*, *Gutenberg*), dar și la reviste pedagogice (*Revista de pedagogie*, *Tribuna învățământului*, *Învățătorul modern*). Ca student la filologie, aveam disciplina *Practica presei*, iar o lună de practică am petrecut-o în redacția *Flacăra roșie*, în

urma căreia adjunctul Gheorghe Ciudan mi-a dat nota 9. Mai apoi, scriitorul Dimitrie Rachici a venit din Capitală în Arad și m-a introdus în biroul șefului, C. Bonta, recomandându-mă, fără să știu, pentru angajare. Eram deja profesor la Liceul Pedagogic din Arad, iar dascălia mi-a plăcut prea mult pentru a renunța la prețuirea elevilor. Puțina mea memorialistică nu întreține decât hibridarea unor gânduri de intersecție cu oamenii din presă. Nu-mi amintesc prea multe din viața ziariștilor arădeni, deși finul meu, Constantin Simion, a făcut atac cerebral în urma unei neglijențe de text („...Ceaușescu a făcut schimb de *masaje* cu Gadhafi...”); lui Cătălin Ionuțaș, care se ocupa de cultură și-i trimiteam recenzii, iar pe Emil Șimăndan îl cunosc de prin redacție. Din când în când, mă vizita, la liceu, activistul T. Luca de la partid, spre a-mi reproșa că unele puncte de vedere din presă sunt greșite.

Am făcut *eseistică în profesiunea didactică*, predând scriitori și curente literare, critică literară, manualul fiindu-mi doar reper pentru analize proprii. Apariția numelui în presă mi-a încurajat orgoliul și dorința de a repeta experiențe publice, refuzând să mă dezgolesc, credeam eu, de slavă. În căptușeala gândului meu, sălășluia totuși un zâmbet bun și un suflet curat și neprihănit, motiv pentru care discursul jurnalistic mi-a fost blând, curtenitor, cumpănit, bazat pe un limbaj elevat și evlavios. (Când am publicat un articol despre „*Domnul Zăvoianu*”, ziaristul I. Iercan m-a etichetat „pupincurist”). Scriam ca să mă reconstruiesc, să-mi stimulez entuziasmul și să mă regăsesc cât mai mult într-o stare de emoționalitate. Nu am răutate, deci nici capacitatea de a fi un luptător pentru o idee. Sutele de articole și studii au apărut apoi în volume „de scriitor”, cum ar fi *Lucian Blaga – metafora iubirii* (2000), *Restituiri* (2018), *Eseuri și pledoarii* (2020), deși altele, din colecțiile ziarelor și revistelor din 1967 până în prezent, mă trag de haină să le orânduiesc în volume de autor. Cele 20 de cărți publicate, cu tematică literară, pedagogică, didactică și istorică, plus atâtea colaborări în presă m-au sprijinit să devin membru al UZPR, deși n-am făcut din jurnalism o profesiune, ci doar o externalizare a pasiunii pentru cuvântul scris. Experiența din televiziune mi-a confirmat lipsa mea de talent pentru rating. Mie, timpul nu mi-a împrumutat nici cumpănire, nici creativitate, dar mi-a oferit capacitatea de a-mi întreține condiția umană în preajma celor ce dispun de talent, echilibru emoțional, tenacitate și farmec. Prin scris, am pus artă în cuvintele mele, cărora le-am dat semnificație, spre a fi sursă de desfătare. În același timp, limbajul meu eseistic conține o nebanuită rezervă de absurd, fiind în stare să dezvolte imagini unse cu miere sau dedate cu venin. Prețuirea scriiturii m-a îndemnat să fac din texte un mod de a fi.

Nu am fost gazetar profesionist în perioada comunistă, după cum n-am lucrat în vreo redacție nici după 1990. Am colaborat la *Adevărul*, *Jurnal arădean*, *Glasul Aradului*, *Știrea*, *Observator*, *Occident*, *Confluente literare* etc., în presa *online*, am tipărit studii în publicații din țară și din străinătate, iar colaborarea cu presa din Serbia mi-a fost recompensată cu titlul de membru al Academiei Sârbe pentru Educație. Am urmărit evenimentele vremii și le-am filtrat prin mirările proprii. Trecerea de la „presa comunistă” la „presa liberă”, de la „presa oficială” la „presa privatizată” a marcat un moment tulburător în modul de receptare a

schimbărilor sociale și politice. Bănuiesc că jurnaliștilor cu experiență din redacții nu le-a fost ușor să-și schimbe discursul, mentalitatea, comportamentul și limbajul. Dispariția cenzurii (de partid și tipografice) a permis apariția unor articole violente, imorale, toxice, cu atacuri hrănite de fățarnicie, minciună, delațiune. Desființarea cenzurii de idei și de limbaj a permis invazia mitocăniei. Orice pare permis, de la injurii de vagabonzi și exprimări puerile, până la utilizarea unor exprimări vulgare, sexiste, deșănțate, vulnerabile gramatical și moral. Oricine poate scrie orice pe banii săi, oricine poate înființa o publicație, declarându-se gazetar, scriitor, publicist, chiar dacă validitatea sa morală, intelectuală, biografică ori socială este surprinzător de subțiată. Mai mult, noua protipendadă politică găsește în presă un spațiu de expunere a promisiunilor electorale, a justificărilor pentru actele lor de corupție și incompetență administrativă. Nulitățile resimt nevoia unui răsfăț publicistic, oglindindu-se narcisiac în laude cumpărate. Politicienii ademenesc presa, gazetarii, făcând ca orice fel de cod deontologic al ziaristului să fie dosit în cotloanele conștiinței. Confuzia de valori polenizează cu mult aplomb așa zisa „presă liberă” și „presă privatizată”. Mai mult, în alergătura după cititori ori telespectatori, oficiile de presă încurajează publicarea știrilor picante, senzaționale, chiar dacă personajele sunt de teapa „vulpiței”, a vreunii „salam” ori a vreunei „andreea siliconată”. S-a dobândit libertatea de a scrie și publica orice fel de banalități și în oricare formulă de exprimare. În fața unor astfel de comportamente, unii cititori își dezgheață entuziasmul, deși realitatea tânjește după adevăruri. Se păstrează totuși o demnitate a scrisului în presa literară, științifică și didactică.

Păcate? În sinteză, consider că *presa liberă are mai mult decât trei păcate*.

Dintre acestea, menționez:

- „*libertatea de/ în exprimare*” îngăduie derapaje de la onestitate, omenie și deontologie;
- lipsa de atitudine față de *agresiunea unui limbaj josnic*, agramatical și sufocat de etichete murdare;
- utilizarea *fotografiilor toxice* pentru știri banale;
- folosirea evenimentelor „spectaculoase” – lectura de o zi – *pentru „știri-bombă” și corupția (financiară, politică, administrativă a) gazetarului din televiziune sau din presa scrisă*.

Puterea presei? După atâtea (în)semne ale memoriei, suntem stimulați să răspundem la „noduri” ale memoriei. „*A patra putere în stat*”?! Când celelalte „puteri” oficiale ale statului greșesc, într-un fel sau altul, presa devine cea care semnalează derapajele, încercând să corecteze deraierile politice și administrative, determinându-le să intre pe fâgașul lor natural. Fără atitudinea critică a presei, multe ticăloșii s-ar putea strecura în activitatea managerială, financiară, morală, politică și socială, într-un spațiu anesteziat de imoralitate. În complicitatea suspectă dintre politicieni (fie la guvernare, fie în opoziție), presa devine una dintre puterile tari ale unei democrații. Articolele de presă trebuie să aibă mirosul gazetarilor aleși, intelectuali subțiri, cu o conduită elevată, cu artă în cuvinte și cu o argumentație corectă și nepărtinitoare. Presa devine puterea care poate lupta împotriva

mediocrității lustruite, a gulerele albe și a imposturii îmbrăcate în elegante fracuri politice și administrative.

Francois Mitterand avea dreptate. Gazetăria îți ascute spiritul de observație, lustruiește limbajul scris și vorbit, ajută la discernerea corectitudinii, configurează combativitatea, întreține spiritul de ordine, alimentează aspirația și dorința/ vocația de a rosti dreptatea. Orice profesie are nevoie de asemenea calități și comportamente. Unele profesii presupun, în plus, tenacitate. Presa actuală, nu doar de la noi, lasă prea mult loc pentru impostură și diletantism, fiind părtinitoare și stânenitoare, încălțită și adeseori persuasivă. Media întinde o capcană periculoasă cititorilor fără discernământ, întreținând o asimetrie morală prin lipsa de atitudine. Resimt că presa are nevoie de o profundă revoluție pentru schimbarea infrastructurii mentalității jurnalistice.

Ucenicia tinerilor? Eu am făcut gazetărie din plăcere, din dorința de a-mi apropia cuvintele și a le pune „să vorbească” în alt registru decât cel obișnuit. În jurnalism, poate exista poezie, la fel de mult ca și expresia unei gândiri ascuțite și stilate. **Tinerii au nevoie de afectul admirației pentru modele.** A avea discipoli înseamnă a avea modele și repere morale în exercitarea unei activități. Pentru un tânăr jurnalist n-aș fi un model, dar mi-ar face plăcere să inițiez un tânăr în ziaristică. Facultățile de profil își asumă această competență. I-aș spune tânărului să urască lașitatea, compromisurile și să evite trădarea de sine. În vremuri tulburi, e nevoie de suflete viforoase, aprige în recuperarea spiritului de dreptate și de onestitate. Să-și reverse cu disperare nemulțumirile și talentul pentru recuperarea valorilor, împotriva imposturii, minciunii și corupției. Are nevoie de un ideal înalt, pentru a resuscita emblemele demnității! L-aș convinge că trebuie să fie un luptător care se sacrifică pentru a înlătura din societate indolența, șmecheria, precum și lichelele, mincinoșii, corupții și versalii. El, tânărul gazetar, poate schimba lumea, poate construi o paradigmă politică nouă, având la temelie valorile omului, ale faptelor sale și conturul unei vieți fericite pentru întreaga umanitate. Având idealuri, tânărul jurnalist va putea deveni parte a unei lumi fericite la care aspiră toate generațiile.

O restructurare a mentalității jurnaliere poate începe prin modificarea fermă a conținutului de manifestare a moralității ziariștilor. Dacă vrea să fie „o putere în stat”, presa online și cea tipărită, presa vizuală și imprimată să-și asume dreptul la onestitate, la corectitudine, la nepărtinire, la obiectivitate în comentarii și în selectarea știrilor. Jurnalistul dispune de o personalitate puternică, e intelectual. Unui tânăr aspirant la semnătură și opinie publică i-aș explica sinonimia dintre ziarist, jurnalist, publicist și gazetar, despre noile semnificații ale profesiei, despre competențele comunicative, despre *fake news*, despre manipulare în oferta de știri zilnice, știri culturale, științifice, politice și sociale.

O concluzie? Absența unor amintiri din activitatea jurnalieră m-a determinat să-mi revărs ofurile prin ceea ce aș fi dorit să fac, dacă aș fi lucrat într-o redacție. Refularea mea se răsfrânge în cuvinte banale, cu iz de nostalgie, despre momentul în care vreun articol de presă semnat de mine apărea în spațiul public. M-a bucurat la fel de mult apariția vreunui comentariu, ca și publicarea unui studiu sau a unei cărți. Scriu (și am scris) ca să exist, acesta fiind un foarte bun antrenament al minții, al

plăcerii de a frământa cuvinte, al confruntării cu opiniile celorlalți. Am fost adeseori bântuit de spaima ratării. Asta pentru că în viață, voi am să fac mai mult decât am făcut și am visat să stau mai mult în lumea presei, să scap de dezgustul față de mediocritatea agresivă. Pentru mine, scrisul a fost o prelungire a ființei în cuvânt.

Virgiliu JIREGHIE

Nostalgia imaginii

A1. Sunt născut la 23 ianuarie 1942 în Chișinău. Tata, Ioan, economist, mama, Tatiana, învățătoare. Studii Liceul „Moise Nicoară”, Arad, Universitatea București: Facultatea de Geologie-Geografie, IATC, „I. L. Caragiale” Facultatea de

Teatru-Film-Televiziune, Doctorat UVT Facultatea de Arte plastice și Decorative.

Copilărie frumoasă în Arad.

Aptitudinea comunicării a fost descoperită de mama mea.

A2. Primele legături cu presa au fost în ziarul local „Flacăra roșie”, unde am publicat primele fotografii, când eram student la București.

Meseria de foto-reporter am învățat-o din cărți de specialitate și profesori de la IATC (Silviu Comănescu, Costache Ciubotaru, Nicolae Costrachevichi).

Am fost deranjat de multe ori când aveam în față indicatorul „FOTOGRAFIATUL INTERZIS”.

Am ales să fac din gazetărie o profesie și am ales bine!

Evenimentele din decembrie 1989 le-am trăit la București, în TVR.

Primul reportaj TV l-am realizat la data de 22 decembrie 1989, în Piața Romană, apoi la Gara de Nord, Piața Universității, Metrorex, Piața Unirii.

TVR a trecut de la presa comunistă la presa liberă cu brio printr-un experiment unic în lume.

În UZPR am fost membru de la înființare!

Am fost implicat de la început în privatizarea presei. La 14 ianuarie 1990, prin Decretul FSN Arad am înființat Televiziunea Liberă Arad, care, apoi, se transformă în Radio Televiziunea Arad SRL, în asociere cu cei mai potenți agenți economici din municipiu.

Dilema mea în raport cu deontologia profesională a fost legată de lupta contra aservirii TVArad partidelor politice.

Două păcate ale Media actuale sunt legate de aservirea politică și corupție.

Am fost un component activ a celei de-a IV-a putere în stat la TVArad și TVR când am dezvăluit și mediat multe probleme socio-economice.

Nu sunt de acord cu aserțiunea d-lui Președinte F. Mitterand.

Am format și consiliat mulți tineri care lucrează în televiziunile din Arad și București.

Pe un nou drum voi porni mereu!

Tristan MIHUȚA

Ziarist sub două regimuri

Pentru mine, scrisul a fost și este cel mai facil mod de a comunica. La toate examenele scrise luam nouă și zece. Pe cât de emotiv și de plăcut sunt în comunicarea orală (ce groază aveam de luările de cuvânt, de discursuri!!), pe atât de bine mă simțeam în fața colii de hârtie. Scriam și scriu cu voluptate. Prima frază este întotdeauna cea mai grea și, totodată, cea mai importantă, fiindcă de la felul în care o formulezi, gândul poate urma mereu și mereu altă cale, altă direcție, spre alte sensuri. După prima frază, scriu pe „nerăsuflăte”.

Mulți se simt crispați în fața hârtiei, ori în fața „albului” din computer, mai nou. Eu am intrat în presă cu dezinvoltura cu care m-am așezat la volanul unei rable de Dacia 1300, din prima zi, la școala de șoferi. Văzându-mă necrispat, dezinvolt, instructorul (Mocrișchi, parcă așa îl chema) mi-a zis: „Dumneata ai mai condus”! Nu mai condusesem. Nici nu mă gândisem la o mașină, până când am renunțat, la rugămintea soției, să ne facem un apartament, cu bani împrumutați de la CEC. Nu mai stătusem la volan, nici în joacă.

Am întâlnit, de-a lungul anilor, tot felul de oameni, tineri dotați și nedotați. Și unii, și ceilalți vin în presă cu o dorință nemaipomenită de a se afirma. Marea eroare a unora este aceea că vor să scrie capodopere. Sunt aidoma aceluia Grand, din „Ciurma” lui Albert Camus, care zăbovea „Seri, săptămâni întregi asupra unui cuvânt... și uneori asupra unei simple conjuncții”. Decis să scrie o capodoperă, Grand nu reușea să treacă de prima frază: „Într-o frumoasă dimineață din luna mai, o elegantă amazoană parcurgea, pe o superbă iapă alezană, aleile înflorite ale pădurii Boulogne”... I se părea că nu e tocmai ce-și dorește și întorcea cuvintele, schimba topica și nu progresa deloc cu scrierea. Rămânea tot la prima frază. Scrisul la ziar, dar și în literatură, cred, presupune naturalețe. Este preferabil să comunici exact ceea ce simți, să scrii simplu și coerent ceea ce crezi, să nu alterezi emoțiile ori mesajul gândit, prelucrat cu cuvinte pompoase, cu prețiozități care, inevitabil, vor sărăci scrierea și vor șubrezi puntea pe care trebuie să o ridici între tine și cititor.

Nu e locul, *hic et nunc*, unui curs de presă. Tot ce intenționez să spun este că aveam însușită o oarecare deprindere a scrisului, că nimic din această meserie a jurnalistului nu îmi era străin.

Când eram tânăr, adolescent și chiar student, nici nu îmi trecea prin minte că voi ajunge să lucrez la un ziar, să fiu ziarist, cum se spune... Și încă, vreme de 34 de ani!... E drept, mă aveam bine cu scrisul... Mult mai bine decât cu „discursul” oral. Încă din liceu, citeam Jack London, Franz Kafka, Albert Camus, Dostoievski, Hemingway... și luam câte o idee de acolo, o despicam în patru, mai

mă contraziceam cu personajul, uneori chiar cu scriitorul... Ce vreți!, adolescent, care credea că le știe pe toate... Dar, scriam cu avânt, într-un caiet din acela gros, de 100 de file, care costa 10 lei...

Mai apoi, în facultate, visam să mă axeze ori pe critica literară, ori pe estetică... Cărțile de specialitate din biblioteca mea sunt și azi o mărturie... Știu că le-am trădat, și uneori parcă simt o ură din partea lor, când le privesc. Sigur, exagerez. Numai că s-a întâmplat ca în anul trei să avem, alături de logică, istoria filosofiei, etică, estetică, psihologie etc., și un alt curs de presă. Facultativ. M-am dus. Nu mi-a fost lene. Îl ținea Octavian Butoi. Mi s-a părut interesant. Apoi, practica de primăvară, datorită acestui curs, am făcut-o la „Scânteia tineretului”, iar cea de vară, la Arad, la „Flacăra roșie”. Redactorul-șef, Crăciun Bonta, m-a dat pe mâna lui Emil Șimăndan... Și Emil m-a purtat pe șantierul de locuințe din Vlaicu, pe la căminele de nefamiliști – cred că, pe atunci, Emil se ocupa de „Pagina tineretului”. În fine... Am scris câteva articole, un reportaj. Apoi, pauză... Până când, după absolvirea facultății, am ajuns la Muzeul Județean, la secția de artă. De acolo, scriam pentru „Flacăra roșie”, una, alta... Articole din domeniul culturii, dar gândul tot nu mă ducea să ajung redactor. Până într-o bună zi, când mă întâlnesc cu regretatul Crăciun Bonta, pe Corso. Parcă văd și acum. Se întâmpla în dreptul fostei Farmacia 72, „farmacia mare”, cum îi ziceau toți arădenii, pe atunci. „Te salut, tovarășe!”, zice. „Nu te-am văzut de mult timp. Dar am mai vorbit de dumneata, chiar de curând. Ce zici, nu ai vrea să vii la ziar?”. Într-o secundă, în ciuda surprizei, am spus pe nerăsuflăte, fără să mă gândesc: „Ba, vreau”!

Și apoi am tot așteptat, luni de zile. La un moment dat, crezusem că m-am amăgit sau că m-am amăgit eu degeaba. Dar vine o zi când, în Tipografia Gutenberg fiind, îl întâlnesc pe Cătălin Ionuțaș, de la „Flacăra roșie”. El edita, îngrijea un număr din suplimentul ziarului. „Cariatide” se numea suplimentul respectiv. Eu mă ocupam de editarea numerelor revistei „Ziridava” – „revistă”!, erau volume de sute de pagini, uneori chiar de peste 900 de pagini. Eram la masa din secția zețarie, acolo unde, ani de zile, seară de seară, ziaristii de la „Flacăra roșie” făceau pe responsabilul politic de număr. Adică, peste corectori, ziarul mai era citit de câte un redactor. Și, din una, din alta, îi zic lui Ionuțaș: „Era să fim colegi, la „Flacăra roșie”... „Și de unde știi că nu o să fim?!” mi-a replicat el. Lămurindu-mă apoi că nimic nu e pierdut, că mă aflu în cărți pentru a ajunge la ziar. Vestea m-a „înviorat”. Apoi, curând, sunt chemat „urgent” la Partid. Că era o problemă! Deși aveam 28 de ani, nu eram membru de partid! Or, ziarul era „organ al Comitetului Județean de Partid”. În două săptămâni, am primit carnetul roșu. A trebuit să știu Statutul P.C.R. pe de rost, dar nu l-am știut. Nu-l puteam memora. Cert e că am balmăjit eu ceva la „examen” și Comisia, din rândul căreia mi-i amintesc doar pe primarul Marțian Fuciu, pe Ciongradi și pe tovarășa Ana Mănescu, a constatat că sunt „apt”... Apoi, de la 1 ianuarie 1979 am ajuns în redacție.

M-am prezentat la Flacăra roșie în 2 ianuarie, 1979, dimineața. Mi se spusese că programul începe la 7,30. Tot era mai bine decât la Muzeu, unde începeam de la ora 7,00, precum cei din fabrică. Conștiincios, pe la 7,25, sunt acolo. Prin birouri, nimeni. Doar în biroul mare, în stânga, după ce intrai în secretariat,

Alexandru Chebeleu. Îl știam de când lucra la cenzură (îi zicea, de acum, mascat, Comitetul pentru presă și tipărituri) și mă duceam la ei cu volumele „Ziridava”, editate de Muzeu, volume de care mă ocupam. Chebeleu abia făcuse ochi — fusese „ofițer de serviciu”, că așa era la sărbători, se asigura permanență în redacție, de parcă cineva se temea să nu „înghețe oțelul” pe țeavă. Strângea păturile, așternutul, de pe canapeaua pe care dormise. Se uită mirat la mine și zice, pe sub mustața lui eternă: „Ce-i cu tine?” „Păi, de azi, suntem colegi”, zic. „Știu, dar la ora asta?”. „Mi s-a spus că programul începe la 7,30”. „Uite ce e, zice, să nu aduci aici obiceiuri proaste. Nimeni nu vine la ora aia. Abia pe la 8”... Și așa și era. Ne adunam în redacție pe la 8, opt și ceva, și stăteam la cafea, jos, la Clubul presei, până pe la 9. Lecția primei zile s-a încheiat la ora 16, când portarul Negrea a băgat capul pe ușă și m-a întrebat de ce nu plec acasă, că de mult nu mai e nimeni în redacție. Ca o paranteză, Negrea era un oltean simpatic, cu bun-simț, dar foarte exigent cu faptele de viață: „Apă de plouă, tov. Mihuța”, era sentința lui necruțătoare, la mai toate judecățile sale de valoare. Revenind, la „Flacăra roșie” nu mai aveam condică – la Muzeu, aveam condică, dar și caiet în care, directorul Nicolae Roșuț ne cerea să scriem când ieșim din instituție, unde mergem, cu ce scop, ora reîntoarcerii... Așa că mi-am intrat repede în ritmul redacției. Viața de la ziar mi se părea, din punctul de vedere al libertății de mișcare, minunată. Ce vreți, sunt un geamăn get-beget, greu de prins și de ținut în tipare!

M-au plasat la „cultură”. Cu Emil Șimăndan și Cătălin Ionuțaș. Am scris de toate, inclusiv cronici plastice, teatrale. Nu știu cum s-a întâmplat că atât Șimăndan cât și Ionuțaș au plecat în concediu și „cultura” a rămas pe umerii mei, cruzi în ale presei. 14 ianuarie... Ușa minusculului birou în care era secția cultură se deschide brusc și violent. În spațiul deschizăturii, capul tovarășului Ioan Borșan, redactorul-șef adjunct. „Mihuța, mâine e 15 ianuarie, ziua nașterii lui Eminescu. Fuși la bibliotecă, fă rost de ceva cărți, și scrie ceva!” Era panicat, uitaseră... A trântit ușa. Mă gândeam, ce să iau de la bibliotecă? Iar până acasă, cum să mă duc, cu ce? – stăteam la socri, în Grădiște... Mașină nu aveam... Și am recurs la „biblioteca” din capul meu. Am scris articolul (ce curios aș fi să știu ce am scris atunci!)... Într-o oră am fost citat pe ordinea de zi, cum se spune la armată, pentru calitatea materialului și pentru operativitatea cu care știu să mă documentez... Doar că „documentele” erau luate din mintea, din cunoștințele mele, ca să nu zic din cultura mea... Na, să mă și laud, cum am rezolvat o situație de panică, ivită în redacția „Flacăra roșie”.

Am început la secția de cultură, dar curând mi s-a dat „Pagina tineretului”. Cred că o luasem de la Ștefan Tabuia. Ioan Borșan, redactorul-șef adjunct, spunea că la „tineret” se scrie „bătrânește”. Adică, se aștepta ca eu, cel mai tânăr din redacție la acea dată, s-o revigorez. Nu știu dacă am reușit. Nu era deloc ușor, pentru că registrul era limitat. Se cereau modele de tineri uteciști, bravi „oșteni” ai zilei de mâine. Țin însă minte că am făcut o pagină cu trei educatoare, despre copiii de grădiniță și Ștefan Tabuia îmi spunea: „Te felicit! Nu credeam că se poate scrie așa de interesant despre copiii de grădiniță, și încă pe o pagină întregă!” Și cred că era sincer, pentru că el era genul acela de om, ce avea în gușă, avea și în

căpușă. În fine, curând am predat „Pagina tineretului” Gabrielei Groza. Mai că îmbătrânisem și eu, cu pagina aceea „scrisă bătrânește”.

Cum spuneam altădată, a început să „curgă” în redacție cu tineri trimiși la „Ștefan Gheorghiu”, care acum se reîntorceau. Era nevoie de „școala” asta ca să fii ziarist? Eu cred că nu. Se risipeau bani mulți pe o școală fără rost. Ziarist e cel care are har și cultură generală. Cel care are capacitatea de a comunica, de a transmite emoții. Ziaristul nu se fabrică! Și îmi aduc aminte de o replică genială a lui Mihail Sadoveanu. La începutul anilor '50, prin 1951, 1952, se înființase Școala pentru literatură, care avea sarcina să scoată scriitorii care să zugrăvească noua eră. Mihail Sadoveanu, care era „șeful” ei, a fost întrebat ce crede, câți scriitori vor ieși din această școală. Marele prozator a răspuns genial: „Câți au intrat”! Adică, cine avea har va fi scriitor, cine nu avea, nu i-ar fi folosit nici 50 de ani de școală. Așa și cu ziaristii.

Ce mi-a mai plăcut la „Flacăra roșie” din acea vreme, începutul anilor '80, era faptul că exista preocupare pentru socializare, deși nimeni nu folosea pe atunci acest termen. Mergeam tot colectivul, cu partenerii de viață, cu copiii la iarbă verde, pe Valea Mureșului, la Socodor... Ne opream, făceam grătare, povesteam, glumeam, beam un spritz, o bere și petreceam împreună o zi agreabilă. Îmi amintesc cu plăcere și de un Revelion, cu noi, cei de la „Flacăra”, alături de ziaristii de la „Vörös Lobogó”. Viața era infinit mai puțin sofisticată, prietenii erau de durată, iar oamenii erau mai puțin egoiști. Cum ar veni, erau mai OAMENI!

Odată, peste ani, pe când eram director de ziar, un tânăr abia sosit în redacție m-a întrebat: „Pe cine ați avut mentor?”. Surprins, întreb la rândul-mi: „Adică?” „Cine v-a învățat să scrieți?” Niciodată nu mi-am pus o atare întrebare! Fiindcă nimeni, niciodată, nu mi-a spus scrie așa, nu fă asta, e bine să faci cutare sau cutare lucru. Am intrat în redacție și mi s-au dat niște coli de hârtie de ziar, tăiate din căzăturile de la rotativă și atât! Și trebuia să scriu, Uneori, mi se indica o temă, un subiect, dar rostul ziaristului este să caute subiecte, nu să gândească altcineva pentru el.

Nu am urmat nicio școală de ziaristică și nici nu i-am simțit lipsa vreo clipă măcar. Terminasem Facultatea de filosofie și, cum am mai spus, aveam harul de a comunica limpede, coerent. Știam, eram capabil de a transmite cititorului emoții, trăiri care să-l facă părtaș la o întâmplare – or, asta nu cred că se învață. Pur și simplu, ai sau nu ai acest, hai să-i zic așa, „har”. Filosofia este „bemolul” vieții, te ajută să adâncești lucrurile, stările sufletești cu o jumătate de ton, spunea Lucian Blaga, cu drept teme. Studiile din facultate, analizele pe text mi-au fost bază pentru capacitatea de a „despica firul în patru”, când situația o impunea.

Curios, și spre filosofie tot scrisul m-a dus. Citeam, notam, dezbăteam, făceam un fel de eseistică, filosofam, cum ar veni. Jack London mi-a pomenit de Herbert Spencer. M-a incitat. Așa am și pus mâna pe primele cărți de filosofie, prin clasa a zecea de liceu.

Revenind, condiția ziaristului, înainte de 1989, nu era una comodă. Iar dacă aveai și orgoliul de a fi citit, apreciat, trebuia să dansezi pe sârma de deasupra prăpastiei. Eu m-am refugiat adesea în cronicile și comentariile sportive, care

atrăgeau cei mai mulți cititori și apoi sportul era o zonă unde mai puteai „ciupi” și autoritățile locale.

Când mă simțeam mai bine la ziar, într-o zi care nu anunța nimic deosebit, vine Crăciun Bonta, redactorul-șef, și îmi zice: „Tovarășe, du-te la Partid, la tovarășa secretar Salvina Marchiș”. Marchiș era secretar cu propaganda, după înlăturarea Mariei Laiu. „Ce am făcut?”, întreb, că acolo nu erai chemat la felicitări. „Nu e nimic de rău”, mă asigură el. Mă duc, presimțind că totuși nici de bine nu poate fi. Mă primește zâmbind, mă întreabă ce mai fac și ajunge, pe ocolite, la subiect. „Tovarășe Mihuta, vei fi viitorul corespondent al „Scânteii” pentru județul Arad, în locul lui Mircea Dorgoșan. Așa a decis tovarășul prim-secretar, Pavel Aron”! Deci, nici tu vrei, nici tu ești de acord, chestiuni cât de cât protocolare. Suna a imperativ! Am înghețat. Și am contraatacat instinctual. Că eu nu scrisesem materiale economice, că nu stăpâneam domenii ca viața de partid etc. La care, Axente Țolea, care altfel mă simpatiza, ripostează: „Tristane, aici nu se discută. Sau accepți, sau te duci înapoi la Muzeu. Dacă te-i duce și acolo!”. Hm! Chiar la Muzeu, un fel de închisoare cultă, care te ținea între ziduri opt ore din zi, nu m-aș fi întors. Cum am mai spus, sunt născut în zodia Gemenilor, sunt un spirit care adoră libertatea, diversitatea; or, presa îmi oferea asta. Am cerut, chipurile, timp de gândire, sperând să intervină o minune și să scap din clinci. În final, am înțeles că situație e de genul „ori, ori”... Și m-am decis să recurg și eu la șantaj... Ne-am reîntâlnit peste câteva zile. „Ei?”, începe Salvina Marchiș discuția. „Accept, cu o condiție. Am cerere pentru locuință, de doi ani și ceva, și nimeni nu m-a băgat în seamă. Vreau un apartament cu trei camere”. „Nicio problemă, se rezolvă”.

După ce ani de zile nu luase nimeni în considerare cererea mea pentru a primi o locuință de stat, în decurs de o săptămână am primit trei propuneri. La primele două am strâmbat din nas, forțându-le mâna în continuare. Unul dintre apartamente era în Micălaca, zona 700. „Nu!”, am zis, dar imediat i-am spus familiei Alecu, Ioan și Cristina, că ar fi un apartament... Știam că aveau și ei, tineri, recent căsătoriți, cerere depusă. Informația i-a ajutat, iar eu aveam să le dau o mână de ajutor ca să care mobila la etaj. Am fost printre pușinii din redacție care puneau mâna să ajute colegii, la nevoie. Alții... Alții nu mergeau nici la câte un deces survenit în familia colegilor lor. Am mai primit o ofertă, un apartament cu trei camere, la etajul I, zona Miorița. Acolo unde azi sunt dispensare, cabinete medicale, la parter. Nu mi-a plăcut. În final, mi-au oferit un apartament cu trei camere, tip „vagon”, la etajul patru. Am acceptat și am bătut palma.

Trebuie să precizez că, în calitate de corespondent al „Scânteii”, urma să fiu angajat al Secției de propagandă, la Comitetul Județean de partid. Ceaușescu făcuse mari reduceri de personal, prin 1977, și cei de la „Scânteia”, ca să păstreze oamenii din redacție, au venit cu soluția salvatoare – corespondenții din județe să treacă la Comitetul județean de partid. A fost o decizie păguboasă, pentru că se anihila libertatea de mișcare, dar mai ales libertatea de opinie a corespondentului. Eram la mâna primului-secretar, al celorlalți secretari.

În fine. La „instalarea mea”, vine la Arad Constantin Moraru. Era șeful secției „Viața de partid”, de la „Scânteia”. Nu mai știu cum a fost la Partid, ce s-a discutat

acolo, dar știu foarte bine că pe la ora 15 am intrat la restaurant, la „Astoria”, și am ieșit de acolo a doua zi, la trei dimineța. Omul era campion la băut. La un moment dat, seara, după ce „hai noroc, și hai noroc!”, îl chem pe prietenul Viorel Rațiu, directorul Hotelului. „Viorele, hai, salvează-mă, că ăsta mă îmbată. A intrat el în rol, iar eu am reușit să mă sustrag, cât de cât. Pentru Constantin Moraru, toți eram „Joe”. „Măi, Joe, dacă eu nu simt sticla lângă picior, când scriu, nu pot să scriu”. Avea să îmi probeze asta, cu vârf și îndesat – o să povestesc altădată. Deocamdată, mă ținuse până la trei dimineța, vreme de 12 ore. Când am ajuns acasă, nevasta mi-a spus doar atât: „Fain debut”! Nu am avut replică.

Opt ani am suferit la „Scânteia”. Începând din decembrie 1981, până spre finele lui 1989. În nenumărate rânduri, m-am milogit de Salvina Marchiș, apoi de Alecu Floareș, de Axente Țolea, care era vizitat mereu de un amic al lui, de la Secția de propagandă a C.C. al P.C.R., să mă „elibereze”. Eu eram cu tot sufletul legat de „Flacăra roșie”, unde publicam în continuare, pe gratis, cronici sportive, avem și o rubrică permanentă de comentarii, miercuri de miercuri („Post-cronica microbistului”), scriam reportaje, interviuri... Îmi aduc aminte de un fotoreportaj, pe care l-am făcut la Lipova și pe care Dorel Zăvoianu îl dădea ca exemplu celor de la „Flacăra roșie”. Îmi plăcea să scriu! De ce? Directorul adjunct de la New York Times a fost întrebă o dată de ce scrie săptămânal. „Fie și numai pentru a-mi vedea a doua zi numele în ziar”, a răspuns el. Și așa este! Ce ziarist ești dacă nu îți vezi numele în ziar, dacă nu te știe lumea, dacă nu comunică cu cei din preajma ta?! Există un orgoliu al ziaristului, cum există un orgoliu al actorului, al fotbalistului... Dacă nu apari în prim-plan, ești un pârât în meserie, ești un ratat.

Casa Scânteii este o clădire rece. Spații mari, generoase, culoare întunecate. O știam, de când făcusem practică la „Scânteia tineretului”. Atunci, în 1973, nu mi s-a părut așa de sumbră. Era primăvară, aprilie. Împreună cu prietenul și colegul meu de la Filosofie, Grigore Spermezan, un ardelean de calitate, din zona Năsăudului, ne-am prezentat la redactorul-șef, Eugen Florescu. Doi „studentași”, de fapt niște nimeni, veniți să facă practică, să ia contact cu ziarul. Ei bine, omul acesta a stat cu noi de vorbă aproape două ore. Îmi amintesc că ne povestea drama lui Nicolae Breban, rămânerea lui în Occident, sinuciderea soției sale. Adică a soției lui Breban... Sigur că au fost multe altele, dar asta îmi amintesc bine, probabil pentru că m-a marcat.

Revin. La „Scânteia” mergeam trimestrial. Ne instruiam și ne analizam, două zile. Mă apropiasem de Ioan Laza, corespondentul din Bihor, și de Sabin Cerbu, corespondentul din Hunedoara, și împărțeam aceeași cameră, când cu unul, când cu celălalt, cum se nimerea. Îi simțeam mai aproape de felul meu de a fi, de a percepe realitatea. Redactor-șef era Ion Mitran (am și azi legitimația), iar de corespondenți „răspundea” Petre Popa, un profitor notoriu. Nu cotizai, nu te publica, dosea articolele trimise de corespondenți. M-am prins târziu de „schemă” și o dată i-am dus și eu niște salam de Nădlac. Am dus-o bine cam un an, în sensul că publicam frecvent. Apoi, nu i-am mai dus nimic. La urma urmei, mă obligam la niște oameni din județul nostru și îmi era rușine să cer, iar și iar...

Dar așa erau cei mai mulți din redacția „Scânteia”. Sunau: „Mihuta, vezi că vin la Arad. Voi cum stați cu aprovizionarea? Poate mă ajuți cu ceva”. Și îi

„ajutam”. Mai pe la Alimentara, prin spate, acolo plăteau, mai pe la un CAP sau IAS. M-a „călcat” inclusiv Ion Ceaușescu, fratele secretarului general. Am fost cu el la Stațiunea pomicolă Lipova, condusă de Nicolae Voștinar. Sunase în prealabil tovarășa Doina Vasilescu, secretarul județean cu agricultura, să aibă grijă de oaspete. A avut grijă, domnul Voștinar, încât doar eu am plecat cu mâna goală de acolo. Altfel, Ion Ceaușescu era un tip agreabil, cunoștea bine ce se întâmpla în jurul său, în societate în general, trăia printre oameni, nu în turn de fildeș. El era oaia neagră a familiei, neagreat de Elena Ceaușescu. Ne-a spus atâtea bancuri și întâmplări cu fratele său, de am ajuns să ne doară fălcile de răs.

Ufff! Grele zile de „școală”, în ale gazetăriei!!... Cu Pavel Aron mă întâlneam rar. Când mă chema, știam că nu e de bine. Am două momente cu el, pe care nu le pot uita. Primul, mă sunase tovarășa Salvina Marchiș, seara – „Mihuța, să fii dimineață la 7,30 la mine. Mergem la tovarășul prim”! Na, zic, în sinea mea. Mă miram că nu m-a chemat cu o zi înainte. Că apăruse în „Scânteia” un articol extrem de critic. Scris de Iosif Pop, care mă semnase și pe mine. Omul venise la Arad, cu gânduri pașnice. Era un orădean de treabă, rătăcit în București. Lucra la „Scânteia” la Secția agrară. Ne întâlnim, era cazat la Hotelul Partidului, azi Hotelul Central, îmi spune ce planuri are și mergem la Direcția agricolă. Ne primește Nicolae Mihalache, directorul general. Ne ascultă intențiile, eu îi fac semn cu ochiul, să fie atent cu oaspetele. Pricepe, ne face traseul. Primul popas la CAP Șiria, unde să servim și masa de prânz. Zicea că va vorbi el cu președintele, ca să fie totul ok. Ne dă mașina, șofer era tatăl fotbalistului Adi Ungur, și plecăm. Ajungem la Șiria. La sediul CAP, aflat la vreo 200-300 de metri de primărie, poarta încuiată. Insistăm. Nimic! Momentul devenise jenant. Se enervează Pop și zice: „Tristane, uită de traseu”. Și am luat-o peste câmp, ne-am oprit unde se lucra, a găsit numai lucruri în neregulă, proastă organizare. Nimic din „îndicațiile” tovarășului Nicolae Ceaușescu, transmise la ultima teleconferință cu prim-secretarii. La Moroda, ne întâlnim cu primarul, lângă sediul primăriei. Era îmbrăcat de sărbătoare și îl însoțeau alți câțiva bărbați. „Merem la o întâlnire cu muierile, să le învățăm să facă prunci, că se pare că nu mai știu”, zice el, pe un ton care se voia glumeț. Era o campanie pentru creșterea natalității, declanșată tot de Ceaușescu... Numai că Iosif Pop n-a gustat gluma nesărată a primarului și l-a „trosnit” bine de tot și pe el... A ieșit un articol în care Aradul nu arăta deloc bine. Așa că Pavel Aron m-a convocat, împreună cu tovarășa Marchiș, care, teoretic, era șefa mea.

Ne prezentăm, dimineața, la ușa primului-secretar, conform convocării. Romică Hațegan, tatăl arbitrilor de fotbal, Ovidiu Hațegan, ne spune să așteptăm, că „tov. prim” e ocupat cu repartizarea motorinei. Salvina Marchiș era un „stup” de nervi, avea emoții. Mă certase că nu am avut grijă de Pop, că trebuia să îi spun ei, ca să fie totul în regulă etc. Agitată cum era, aruncă privirea pe reverul stâng al hainei mele. „Ce dracu e aia?”. „Aia” era o insignă a clubului Real Madrid. „Să o dai jos, imediat! Nu vezi că are coroană regală?”! Am refuzat să o dau jos. Era prea de tot. Avea tovarășul prim-secretar altă treabă cu noi, nu să se uite la insigna mea. Dar teama Salvinei Marchiș era sugestivă pentru teroarea quasigenerală, ca nu cumva să se „interpreteze”. În fine, intrăm. Aron era calm, mai calm decât mă așteptasem. „Ja

zi, măi, Mihața, cum a fost pe teren”. Îi povestesc. Pune secretara, să-l caute pe Mihalache. „Măi Mihalache, tu ești ca un fierăstrău știrb, măi, când lucrezi bine, când lucrezi prost, ca dracu”... Și-l face albie de porci, amenințându-l că-l va trimite la un CAP. Marchiș plusează și ea, acuzându-l pe Mihalache, pentru că în felul acesta se scotea și pe ea din ecuația critică. Bineînțeles, Pavel Aron nu s-a chiorât la insigna mea. Cu totul altceva îl agasa...

Atunci, am scăpat relativ ieftin. A doua oară, era să o încurc rău de tot. Am scris un reportaj de la seceriș. Cei de la „Scânteia” îmi ceruseră să mai adaug și câte un aspect critic, că prea „defilam cu drapelul în vânt”. Adică, relatam doar aspecte pozitive, de teamă să nu-i supăr pe cei de la Partid. Îi iau cu mine pe Mihai Radu, directorul Direcției agricole, fost director la IAS Scânteia, apoi la Trustul IAS. Om cu experiență, specialist sadea. Prin județ, toate bune, până ne oprim la Vinga. Acolo, trei combine nu au reușit să secere grâul de pe zece hectare, în patru zile. Se defectau, nu aveau piese de schimb etc... Și scriu, la finalul articolului toate acestea, concluzionând că Vinga face „notă discordantă” cu tot ce se întâmplă în campania de seceriș, în județul Arad. Nici nu apare bine articolul în „Scânteia”, că vine Dana Todor și mă scoate de la cafea. „Să-l sunați urgent pe tovarășul Hațegan”! Mi-a crescut pulsul. Îl sun. „Tov. Mihața, haideți urgent la tovarășul prim”. Mă duc. Când intru în birou, îl aud: „O să văd, tovarășe Dincă... Uite, chiar acum intră în birou corespondentul ăsta, al meu, care s-a apucat și el să facă pe deșteptul”! Am înțeles, vorbea cu Ion Dincă, poreclit „Ion-de-te-leagă”, pentru că mergea cu cătușele după el prin județe (A fost socrul lui Nicolae Badea, acționar la Dinamo București, până de curând). Probabil, Dincă îi spusese că nu e bine să se „reliefeze” că nu e totul în regulă, în campanie, că se supără TOVARĂȘUL! Și mă ia Aron în șuturi! „Ce e aia „notă discordantă”, mă?! Și chiar așa de bine te pricepi la agricultură?!” Mărturisesc că, după atâți ani, mai pricepeam și eu câte ceva, în domeniu. Îi spun că am fost cu Mihai Radu, specialist, director etc. „Sunteți niște proști amândoi! O să îți dau o formație de combine să o conduci tu, dacă te pricepi așa de bine”... A continuat cu bălăcăreala și nu mai știu ce-a zis, nu-l mai urmăream. Mă gândeam că de-aș putea să scriu liber, ce vreau, ce gândesc, l-aș pune la punct cu sânge rece, l-aș face praf. Poate acum veți înțelege de ce, după 1989, am prețuit libertatea de a fi eu însumi și nu m-am vândut nimănui. După Revoluție, aveam să scriu doar ce gândeam, doar ce credeam, doar adevărul, așa cum mi se arăta acesta. Era condiția ziaristului la care visasem, fără să știu atunci, în fața lui Aron, fără să sper, că o voi trăi vreodată!

Anii de după Revoluție, mai cu seamă primii 15, au fost cei mai frumoși ani pe care i-am trăit în presă. Ne-am privatizat. Noi, redactorii, eram propriul nostru patron. Nu ne porunca nimeni, nu ne plătea nimeni, nici nu ne trăgea cineva de urechi. Aveam un entuziasm enorm, neîngrădit. Primul articol scris de mine în decembrie 1989 a fost despre ȘANSA ROMÂNIEI. Înflăcărat, dar și naiv, scriam ceva de genul că viitor de aur țara are. Argumentam cu „explozia” României interbelice, cu geniile acestui popor care au marcat spiritualitatea lumii, arta, știința (Brâncuși, Enescu, Eliade, Cioran, Ionesco, Palade etc.). Vedeam, în ani, România ca o a doua Japonie – distrusă de război, dar renăscută din propria-i cenușă. Aici începea naivitatea mea. Românul nu a avut și nu are nici azi educația japonezului.

La noi, bunăoară, simțul datoriei și onoarea nu sunt valori existențiale supreme, dumnezeiești. Mă rog, se poate discuta mult pe seama acestei naivități entuziaste, care se născuse în mine odată cu zgomotul lanțurilor care cădeau peste tot.

Ne-am privatizat, cum am spus, i-am învățat cum să ne urmeze pașii pe confrății din Oradea, Baia Mare, Cluj-Napoca. Am adus tipografie Offset, pe când doar Renașterea bănățeană mai avea în România (a timișorenilor era donată de Iosif Constantin Drăgan).

Adesea privesc în urmă cu nostalgie. E rușine să fii nostalgic? Nicidecum. Nostalgia este un sentiment care aparține omului care gândește și trăiește clipe, ani, vremuri. Îmi amintesc cu nostalgie cum organizam concursuri pentru angajarea unor redactori. Le dădeam un titlu pentru o compunere. Așa vedeam dacă au capacitatea de comunicare a unor stări, trăiri, dacă au darul de a însufleți cuvântul. Apoi, le ceream să adreseze zece întrebări primarului, șefului Poliției etc. – ca să văd dacă trăiesc conștient în realitatea comunității. În fine, le povesteam o întâmplare și ei trebuia să alcătuiască o știre din maximum 50 de cuvinte. Vă asigur că nu putea exista un filtru mai bun pentru selecție.

Trăiesc apoi nostalgia vremurilor în care îi trimiteam pe redactori la Parlament – casă, masă, servicii de transmitere a materialelor. Sau îi trimiteam în străinătate – la Războiul din Iugoslavia, în Basarabia, în Franța, Spania, Germania, Polonia, Grecia etc. Din Budapesta ne transmitea corespondențe Dorin Suci, în Basarabia aveam corespondent. În astfel de misiuni au fost Ioan Iercan, Lavinia Stoicu – Beta, Simion Todoca, Doru Sinaci, Dorel Zăvoianu, Mircea Contraș ș.a. Redactorii de sport însoțeau UTA peste tot, nu scriau, ca astăzi, după televizor sau din relatărilor unor conducători ai cluburilor UTA; ASTRA; ICIM ȘI WEST PETROM la baschet etc. Eu însumi am fost în lume, am fost la un Turneu Final de CM, în SUA.

La fel am procedat și la „Observator”.

În mintea mea, arădeanul avea dreptul la un ziar cu deschidere națională și chiar mai mult, nicidecum de o fițuică de târg obosit. Ziarul încorporează toate genurile gazetărești, de la reportaje la foiletoane, de la cronici literare, teatrale, la anchete, la comentarii politice necenzurate. Ce a mai rămas din această lume a presei – care a fost o lume vie, pasională, profesionistă? Nimic! Cu noi a murit presa scrisă și i-a luat locul (pentru scurtă vreme, sunt sigur) un fel de gazetă de perete a Primăriei. Nici ziaristii, cu rare excepții, nu mai sunt ZIARIȘTI. Nu aș putea lucra într-o asemenea conjunctură morbidă. Sub ochii noștri a murit o lume.

Irreparabile tempus fugit!

Cred că am fost un ziarist norocos. De ce? Pentru ce? Pentru satisfacțiile pe care le-am trăit în slujba acestei profesii. Imediat după Revoluție și până la vânzarea lui, în 2005, ziarul era și putere și proverbialul câine de pază al societății. Era temut de cei „mari” și respectat de mulțimea pe care o slujea. Au fost ani în care am scris zilnic, cu bucurie, cu entuziasm. Am trăit mari satisfacții și m-am simțit ZIARIST în multe împrejurări. Toate au culminat cu prezența mea la Turneul Final al Campionatului Mondial de Fotbal, din SUA, în 1994. (Cu permisiunea dv. o să reproduc câteva trăiri de atunci, consemnate în cartea mea „Adevărul, gol-goluț”).

„Marți, 14 iunie. Urcăm în autobuz la prima oră. Suntem vreo 20 de ziașiști din toate colțurile lumii. Trecem pe la un alt „Holiday Inn”, luăm alți „confrați”, apoi, în câteva minute, ieșim pe Autostrada 101, după care intrăm pe Autostrada 110. Mergem așa cale de 11 mile, circa 18 kilometri și ajungem în Pasadena, la centrul de presă; în fapt, centrul de presă era un cort uriaș, dotat cu mese, calculatoare, imprimante, faxuri, telefoane pentru fiecare om, televizoare, tot ce putea fi util jurnaliștilor. Acest „cort” putea găzdui, simultan, peste 1.000 de ziașiști. Nimic nefiresc, dacă avem în vedere că aici urma să se dispute și finala Campionatului Mondial. Într-un „buzunar” al Centrului de presă prezentăm acreditările, ni se fac poze și primim passcardul care va fi nelipsit de la pieptul nostru la meciuri, la accesul în Centrul de presă, la diferite evenimente – conferințe de presă, acces în zona mixtă, a interviurilor de după meci etc. De acum, puteam solicita un loc la masa presei la oricare dintre meciurile Turneului Final. Așa că am văzut, am consemnat despre toate meciurile care m-au interesat, inclusiv finala Brazilia-Italia. Mă simțeam ziarist în sensul plenar al noțiunii”.

Și încă un moment de neuitat. „Pe 14 iulie, de Ziua Națională a Franței, am fost la Primăria orașului Beverly Hills. Acolo, pe gazonul imens din spatele Primăriei (City Hall), Federația Franceză de Fotbal invitase oficialitățile fotbalului mondial (FIFA) și ziașiștii acreditați la World Cup '94 la o „reuniune tovarășească”. Dincolo de sărbătoarea lor națională, francezii mai aveau un motiv temeinic pentru organizarea evenimentului: următoarea ediție a Turneului Final al Campionatului Mondial de Fotbal, cea din 1998, urma să fie găzduită de Franța. După câteva spiciuri, al lui Michel Platini și al unei doamne ministru a Tineretului și Sportului, o franțuzoaică blondă, suplă, frumoasă, al unui oficial FIFA, Josef Blatter, ne-am retras care încotro, în grupuri, ca să socializăm. Toți eram cu paharul de vin roșu, franțuzesc, în mână. La un moment dat, Constantin Alexe, de la „Gazeta sporturilor”, îmi prezintă un domn, mai scund, rotofei, trecut de 60 de ani – Nicolae Munteanu, de la Radio „Europa Liberă”. De câte ori nu l-am ascultat și, acum, iată-l și pe el, în carne și oase! Întindem și susținem un dialog despre fotbal, despre țară, când mă întreabă brusc: „Îl știi pe ăla de acolo?”, și mă ajută să identific persoana despre care vorbește. „Nu-l știu”. „E Gyorgy Szepesi sau Szepesi Gyorgy, cum își scriu ei, ungurii, numele”. Îi spun că îl știu din auzite, că era proverbial cum înflorea relatările sportive, că un șut departe de poartă era la el „milimetricuș”. Și Nicolae Munteanu mă duce la el. Mă prezintă, că sunt din Arad, România. Szepesi mă ia pe ungurește, apoi, văzând că nu îi știu limba, vorbim în engleză, chestiuni banale, de complezență.

Se însera. Mirosul gazonului binecuvântat de rouă îmi amintea de mirosul ierbii de pe câmpul din marginea Micălăcii, unde mingea de fotbal mi se uda de două ori pe zi: întâi, de roua dimineții, apoi de roua serii. O, tempora!... Copilul de ieri, era acum ziaristul prezent la un Campionat Mondial, alături de cei mai mari ziașiști sportivi ai lumii.

O întrebare rămâne: EU am ales presa sau PRESA m-a ales pe mine? Cum nu aveam în minte să mă fac ziarist, cred că presa m-a ales și eu am zis DAAA! Ca de atâtea ori în viață, ÎNTÂMPLAREA și-a jucat rolul: dacă nu optam pentru acel curs

facultativ de Presă poate drumul vieții mele ar fi fost altul.

Alexandru MOT

O viață marcată de radio și televiziune

Nu este deloc ușor să te întorci în propria viață în urmă cu 30 de ani. Nici măcar când aceasta a fost dominată de radio și televiziune. Și să te întrebi cum s-a întâmplat de ai ajuns să îmbrățișezi această meserie, după o copilărie trăită ca toate copilăriile de atunci, cu prieteni, într-o libertate deplină și fără internet și tot felul de device-uri, care de care mai sofisticate.

Cu siguranță, cea care a contribuit la formarea ta ca om, dincolo de educația primită în familie, a fost școala. În cazul meu, învățătorii și profesorii de la actualul Colegiu Național „Elena Ghiba Birta”, unde am intrat în școala primară și de unde am ieșit după absolvirea liceului, la un profil real, pentru a-mi continua studiile la Facultatea de Electrotehnică din cadrul Institutului Politehnic „Traian Vuia” din

Timișoara. Veți spune probabil că acest lucru nu are nimic în comun cu jurnalismul. Până aici, așa este.

Doar ca am avut colaborări atât cu revista liceului cât și cu revista „Forum studentesc”, în facultate. Și am mai avut ceva special: chemarea spre jurnalism, în detrimentul ingineriei. Iar acest lucru a fost posibil la începutul anului 1990, odată cu apariția Televiziunii Libere Arad, așa cum se numea la început. A fost momentul în care, având prieteni în proaspăt înființata televiziune, am devenit pentru început colaborator al acesteia. În acele începuturi, în principal, tot ce se întâmpla în televiziune, se învață din mers. Dincolo de pasiunea pentru mirajul televiziunii acelor ani, am avut șansa să lucrez, alături de ceilalți colegi, cu echipa TVR pentru județul Arad. Mai târziu, odată cu afilierea cu Antena 1, lucrurile s-au schimbat mult în bine, prin participarea întregului personal la workshop-uri și team building-uri organizate pe secțiuni de către Antena 1.

O experiență deosebită a însemnat câștigarea și a unei licențe radio, Radio Arad – 99.1 FM în prezent, la început 65,95 MHz. A fost o experiență nouă, interesantă și plăcută, întrucât prin natura lui, radioul se făcea în principal live.

Așadar, în cei aproape 30 de ani de activitate în jurnalismul audiovizual, am fost pe rând colaborator, reporter, redactor, redactor șef TV, realizator de emisiuni TV. A urmat apoi redactor radio, redactor șef radio și realizator de emisiuni radio. Iar din 1997, după șase ani de redactor șef radio-Tv, am devenit directorul SC Radioteleviziunea Arad SRL. În această perioadă, mi-am completat studiile de specialitate cu un masterat în Jurnalism și Multimedia.

Momente negative din aceasta perioadă nu am păstrat, decât mai târziu, odată cu schimbarea structurii de acționariat a societății, când a apărut un acționar

majoritar, fără nici o legătură cu audiovizualul, acest lucru repercutându-le subiectiv asupra politicii editoriale. A fost prima constrângere pe care am simțit-o după 20 de ani de radio și televiziune. Și așa cum era și firesc, în acel moment m-am despărțit de Radioteleviziunea Arad, în favoarea unei societăți comerciale proprii care a administrat stația regională de televiziune Antena 1 Arad (canal 33, Șiria). Stația a funcționat până în momentul în care s-a desființat rețeaua Antena 1, aceasta trecând pe un alt brand.

Privind retrospectiv, pot spune acum că, în principal, activitatea mea de jurnalist a fost așa cum mi-am imaginat-o, având în vedere că eu am început această activitate în anul 1990. Consider și acum însă că structura de acționariat a societății care gestionează licențele de radio sau televiziune, poate fi determinantă în ceea ce privește calitatea jurnalismului practicat. Din păcate, eu am avut o experiență neplăcută, care a distorsionat discreționar activitatea în radio și în televiziune, după bunul plac și interesul personal al acționarului majoritar.

Oricum, am învățat foarte multe în tot acest timp, atât despre jurnalismul în radio și televiziune, cât mai ales despre oameni. Sunt absolut convins că atunci când am hotărât să renunț la inginerie în favoarea jurnalismului, am făcut foarte bine și, dacă aș putea să dau timpul înapoi, cu siguranță aș face din nou la fel. O experiență de o viață.

În acele începuturi, de pionierat, am devenit membru al Asociației Ziaristilor Profesioniști din România, filiala Arad, filială condusă în acea vreme de Emil Șimăndan. Dacă ar fi să notific acum primele trei „păcate” ale presei actuale, acestea consider că ar fi:

1. Polarizarea presei (scrisă și audiovizual);
2. Politica editorială, dictată de fapt de interesul proprietarului/ acționarului majoritar;
3. Autocenzura, generată de constrângerile politicii editoriale, care este, din punctul meu de vedere, poate mai periculoasă decât cenzura în sine.

În final, aș aprecia că am avut o carieră lungă și frumoasă în jurnalismul audiovizual. Cât despre momentul de vârf al acestei cariere, acesta a fost fără îndoială, acceptarea Televiziunii Arad cu drepturi și obligații depline în EACTV, un organism european al televiziunilor locale și regionale din țările Uniunii Europene, organism cu sediul la Bruxelles.

Ca o concluzie, jurnalismul în audiovizual mi-a marcat puternic și ireversibil întreaga viață. Și repet, dacă aș putea să dau timpul înapoi, aș lua oricând totul de la început. Acum, cu experiența unei lungi perioade petrecute în radio și în televiziune. Însă ar trebui să reflectez foarte bine dacă ar fi să recomand astăzi unui tânăr să devină jurnalist.

Viorel Teodor MUSCĂ

Când vorbesc vizual-conceptual

M-am născut în comuna Șimand, județul Arad, în 18 octombrie 1951. Bunicii din partea mamei în casa căroră am crescut, erau țărani harnici, cu credință în Dumnezeu, cu respect față de semenii. Tatăl meu era născut în Arad, bunicul fiind ceferist dar bunica a murit la doar 36 ani... Au rămas trei copii orfani de mamă, din respect mă ocup de mormântul ei. Tata Lelu s-a format ca strungar la Uzina de Vagoane Călători, era pretențios cu el însuși dar, în tot ceea ce întreprindea, impunea rigurozitate. Așa m-a format și așa am încercat să trec prin viață, urmându-i exemplu!

Școala generală am început-o și terminat-o în comuna Șimand apoi am intrat, prin examenele inerente acelor ani, la Liceul „Ioan Slavici” din Arad (actualul Colegiu Național „Moise Nicoară”). Am avut dascăli buni care au contribuit la formarea mea.

Copilăria am împărțit-o între joaca pe ulițele satului și plăcerea de a citi. La locul numit Fântâna lui Stupăroi (de unde căram apa de băut), era și un magazin sătesc de unde cumpăram cărți din puținii bani pe care-i primeam de la părinți. De prin clasa a șasea, îmi comandam cărți prin „Cartea prin poștă”, abia așteptam să apară poștașul... așa mi-am format biblioteca personală. Tata Lelu era „navetist” la Arad iar seara abia așteptam să scot „Sportul popular” din geanta lui, ce mirosea plăcut a pâine și slănină. Poate că așa mi-am format dorința de a fi în preajma sportivilor, de a consemna și păstra momente din istoria sportului.

Tot prin clasa a șasea, dascălul Dema (care mai apoi s-a transferat la Palatul Copiilor din Arad) a înființat, la școala din Șimand, „Cercuri tehnice” de radio și foto. Le-am început pe amândouă, dar am finalizat doar cursul Foto care m-a ajutat să-mi perfecționez cunoștințele în domeniu pe tot parcursul vieții. Ca moment de referință în cariera mea ulterioară de fotojurnalist, cred că a fost anul 1966. Aveam vreo 15 ani, când proaspătul conducător al României, Nicolae Ceaușescu, a vizitat comuna Șimand. În parcul din Centru a vizitat expoziția cu animale ale CAP Șimand. Cum am ajuns în preajma lui, nu mai știu, dar am avut permisiunea de a fotografia acele momente. Probabil aceea a fost scânteia care, peste ani, m-a ambiționat să mă recalific ca fotojurnalist de presă.

După absolvirea liceului, am dat examen de admitere la Institutul Politehnic din București și am absolvit Facultatea de chimie industrială. Repartiția guvernamentală m-a dus pentru câțiva ani în Lupeni, la Fabrica de mătase artificială. Soția, Mariana, era educatoare repartizată acolo după absolvirea Liceului Pedagogic din Arad. În Lupeni, am redescoperit drumetețiile pe munții Vâlcăni, Parâng, Retezat. Au fost ani grei, dar au rămas amintiri pentru întreaga viață. În baia apartamentului mi-am improvisat laboratorul foto...

Am revenit în Arad, în anul 1977, ca inginer tehnolog la Fabrica de păpuși. Acolo am găsit câțiva pasionați de fotografie iar alături de ei am expus „fotografiile

artistice” pe panourile din incinta fabricii. În anul 1978, m-am înscris la cursul Foto din cadrul Universității Populare din Arad. Cursul l-am urmat timp de doi ani, profesor de specialitate a fost maestrul Frangopol, regizor la Teatrul din Arad, absolvent al Facultății de Teatru și Film din București. Prin dânsul, am dobândit cunoștințe tehnice și artistice, de la modul de a fotografia până la tehnici de prelucrare a filmului. Fotografia clasică pe peliculă presupunea să deprinzi cunoștințe despre expunerea corectă a peliculei foto iar apoi să aduci la lumină, imaginile imprimate în cutia magică a aparatului foto. Aceasta presupunea cunoștințe temeinice de chimie deoarece, în acei ani, găseam greu chimicale specifice procesului de dezvoltare a filmului. De multe ori îmi preparam soluțiile de dezvoltare și fixare a filmului... Apoi am devenit membru al Foto Club Arad iar maestrul Virgiliu Jireghie (absolvent al Facultății de Film din București) mi-a devenit mentor, îndemnându-mă să perseverez. Ca „artist fotograf” am participat cu lucrări la Saloane Foto, organizate în Arad. Mi-am descoperit, în acei ani, plăcerea de a fotografia la evenimentele culturale și mai ales sportive (întreceri moto pe pistă și circuit, ciclism, fotbal...). Am devenit membru al Foto Club Arad (actualmente sunt „Membru de onoare” al Foto Club Pro Arad). În 1981, am îndrăznit „să bat” la ușa redacției „Flacăra roșie” din Arad cu câteva fotografii de la un meci de fotbal. Fotoreporterul Marcel Canciu a propus publicarea uneia în pagina ziarului... Apoi au urmat altele de-a lungul anilor în presa de limbă română dar și maghiară, germană. Așa am ajuns să mă mândresc ca am devenit „fotoreporter colaborator” în presa arădeană. Am continuat activitatea la Fabrica de păpuși „Arădeanca” până în mai 1993, când s-a ivit oportunitatea de a participa la concursul pentru un post de fotoreporter la cotidianul „Adevărul” din Arad. Am participat vreo doisprezece și am fost angajat împreună cu mult mai tânărul Onoriu Felea. Așa mi-am început cariera de fotoreporter profesionist... A fost o întâmplare, destinul m-a pregătit pentru acel moment al vieții mele.

Consider ca am avut șansa de a-mi pregăti al doilea job care, pentru mulți ani, a devenit sursa de plăcere și de venit. Iată că suntem în anul 2021 iar eu continui să activez ca fotojurnalist de sport, pentru cel mai important și citit site cu profil sportiv din Arad, www.sportarad.ro (fiind printre primii colaboratori încă din 2006, anul apariției acestei publicații on-line, printre primele din Arad și țară). Câțiva ani am colaborat cu situl www.ghidularadean.ro cu articole însoțite de imagini foto. Am avut șansa, dar și puterea de a învăța tehnicile noi presupuse de noua eră a tehnologiei digitale, am trecut din presa scrisă și tipărită în presa on-line.

Nu m-am gândit niciodată, înainte de evenimentele din decembrie 1989, că-mi voi schimba meseria de inginer chimist, făcând din gazetărie, o profesie. Dacă în acele zile de la revoluție am participat, alături de un grup de colegi de la „Arădeanca” la evenimentele din Piața Primăriei din Arad apoi, în anii următori, am resimțit declinul în care a intrat industria românească... am decis să caut alternative profesionale astfel că, din luna mai 1993, am intrat oficial în rândul gazetarilor profesioniști.

Au urmat ani de muncă trepidantă în redacția cotidianului „Adevărul” din Arad, alături de echipa formată din tinerii nou veniți dar și vechii ziariști. În aceeași

zi trebuia să abordez subiecte diferite, de la fotojurnalismul de stradă, interviuri, conferințe, evenimente social-culturale, sport, divertisment, viața la țară, dar și imagini șocante de la multe accidente mortale etc. Am avut momente grele când „mă bătea gândul” de a părăsi munca din presă, dar mereu mă răzgândeam... Fotoreporterul trebuia să fie prezent peste tot, imaginile foto erau surprinse la fața locului, era o autentică muncă de autor. Am avut satisfacții de a mă regăsi, ca fotojurnalist acreditat, în fața personalităților vremii, precum președinții României (Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Traian Băsescu), politicieni precum Ion Rațiu, Corneliu Coposu, Corneliu-Vadim Tudor, Adrian Păunescu, Regele Mihai etc., etc. Am avut șansa de a avea în colimatorul aparatului de fotografiat, personalități din lumea teatrului (Aradul a găzduit ani de zile Festivalul teatrului clasic), am trăit momente unice din lumea sportului alături de UTA Arad, Baschet BC. ICIM, West-Petrom Arad etc., etc. Am „bătut” județul Arad în lung și lat, alături de colegii mei, publicând în paginile ziarului „Adevărul” fotografii document despre „Viața la țară”.

Concluzionând, munca de fotojurnalist mi-a adus multe satisfacții deoarece am acumulat experiența de viață unică având posibilitatea de a fi un atent observator, ca și cronicar în imagini foto... Am avut bucuria de a fi recunoscut ca ziarist profesionist, membru al UZPR – Filiala Arad, încă din 1994 (în 2000 am obținut „Ordinul Ziariștilor clasa III-a”) împreună cu ziariști de calibrul din presa arădeană.

În anul 2020, în plină criză a microbului Sars-Covid 19 (am obținut acreditare în condiții grele), am trăit momente unice pe stadionul din Pitești unde am consemnat în imagini foto, revenirea echipei UTA în eșalonul de elită al fotbalului românesc... microbul muncii de jurnalist nu cred să aibă vindecare.

Iată că suntem în anul 2021 (am intrat în al 70 an de viață), continui să public în mass-media on-line pentru www.sportarad.ro (dar nu numai), fotoreportaje din lumea sportului arădean...

Cu Dumnezeu înainte!

Carmen NEAMȚU

Fiecare jurnalist se crede un Bond. James Bond

Educația generală și profesională. Primele legături cu presa

Primele legături cu presa le-am avut în facultatea de filologie. Îmi propusesem de pe atunci să nu închei nicio zi fără să citesc 20 de pagini. Pentru că aveam bibliografia de la cursuri parcursă și fișată din timp, aveam momente de „calm plat” (ca să folosesc un termen marinăresc, timp mort, cum e numit în presă), când pur și simplu mă plictiseam. Profesorii mei de la universitate, Mircea Mihăieș și Rodica Draghinescu, m-au încurajat să scriu pentru revistele culturale. Am publicat în studenție la câteva reviste: „Orizont”, „Contemporanul – ideea europeană”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Zburătorul” etc. Apoi, la Arad, am recenzat o mulțime de cărți pentru publicațiile coordonate de ziaristul Emil Șimăndan. Țin minte că le trimiteam scrise de mână, pe vremea aceea le culegea altcineva la calculator. În 1997, am trimis o cronică și la revista Uniunii Scriitorilor, filiala Arad, „ARCA”. Când am luat, de la revistă, Premiul „Ovidiu Cotruș” pentru critică literară, au fost foarte surprinși că eram arădeancă. Doi ani mai târziu, în 1999, s-a organizat un concurs pentru un post de redactor și de atunci am intrat în redacția revistei.

Din 1997 și până în 2007 am fost redactor la ziarul „Observator” unde am exersat și jurnalismul cotidian, nu doar cel de nișă, cultural. A fost o perioadă minunată și plină de adrenalina vânătorii de subiecte la zi.

Din 1993 am început să-mi perfecționez încă o limbă străină, franceza. Și apoi, ca să mă tratez și de timiditate, m-am înscris la Jurnalism. Majoritatea burselor și granturilor din perioada studenției, și după ea, le-am obținut pe filiera de Jurnalism-Comunicare. De altfel, acest domeniu mi-a adus Europa mai aproape. Să predai cursuri, să participi la conferințe afară, să faci ce-ți place, ce e mai bine de atât?!

Imediat după Revoluția din 1989, în urma deschiderii universitare spre Occident, Jurnalismul oferea multiple posibilități de perfecționare. Și, un lucru foarte important, accesul se făcea „nu doar pe pile”, ci pe bază de concurs, deschis, în timp ce deplasările de la Facultatea de Litere de la Universitatea de Vest din Timișoara (nu generalizez, vorbesc de perioada studiilor mele, 1992-1998) erau destinate profesorilor, culoarul era „închis” tânărului student, oricât de studios era el.

Venirea la Timișoara, la secția de Jurnalism, a numeroși universitari americani, Peter Gross, Henry Morgan, Marry Ann Szabo, nume cu greutate în publicistică, ei înșiși redactori la publicații importante (News Week, Riders Digest, Chicago Tribune sau profesori la universități americane prestigioase, ca în cazul

prof. Gross) a deschis frontul unor colaborări academice inedite. Profesorii străini și nu numai, de la departamentul de Comunicare, au impus profesionalism și corectitudine. Plus că au adus cu ei o serie de cărți în engleză și franceză, de tehnici de redactare, de comunicare eficientă, de etică, pe care le-am parcurs cu neșă. Astfel, preocupările mele legate de limbajul presei, de stilistica aparte a textului din mass-media, au putut prinde contur.

În anul 1996 am absolvit Școala Internațională de Vară organizată de Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea București, și Centrul pentru Jurnalism Independent: Mass-Media – „Political Processes, Elections and Democratic Change”. Eram încă studentă și – în urma unui concurs (care îmi acoperea financiar deplasarea și cazarea) – am fost selectată să particip din partea centrului universitar Timișoara. Eram interesată atunci de stilistica discursului politic, de mecanismele de manipulare prin limbaj.

În 1997 am fost bursieră „Soros”, pentru programul „New Technologies and the Future of Journalism”, al Universității din Braga, Portugalia. În anul 1998, am participat la Universitatea Americană, Blagoevgrad, Bulgaria, la programul „Political and Economical Pressure on the Media”. Între 2000 și 2001 am fost bursieră a Guvernului danez, prin Fundația pentru Democrație, Copenhaga, Danemarca.

Cum nu mi-au plăcut niciodată căile prea ușoare, în loc să aleg un doctorat în literatură, care îmi era mai la îndemână, am ales un domeniu nou, stilistica limbii. Deoarece aria limbajului publicitar era una prea puțin cunoscută și analizată la acea vreme, bursa daneză a Fundației pentru Democrație mi-a deschis perspective noi asupra domeniului de studiu, având posibilitatea să mă documentez în bibliotecile marilor centre universitare din Århus, Vejle și Copenhaga. Această experiență academică am valorificat-o din plin, nu doar în teza mea de doctorat, dar și în studiile viitoare asupra limbajului mass-media. Pot spune că experiența daneză m-a marcat, m-a organizat mult mai bine, deoarece a trebuit să-mi împart eficient timpul și mi-a dezvoltat abilități de comunicare, în afara țării, într-o cu totul altă cultură și mentalitate. De atunci exersez zilnic spiritul *hygge* sau rețeta daneză a fericirii.

Începând cu anul 2002, am participat la programul „Multi skilled Journalism” al Universității de Științele ale Comunicării din Helsinki, Finlanda; 2004 – Universitatea din Tilburg, Olanda, programul „European Integration and Journalism”, Facultatea de Științele Comunicării & „Fontys”, Tilburg; 2005 – Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Ankara Universitesi, Turcia, programul internațional „New Media Structure. Journalist: Insider or Outsider?”; 2006 – Facultatea de Științele Comunicării, Atena, „Media Eth(n)ic”; 2007 – Facultatea de Jurnalism Științele Comunicării, Neuchatel, Elveția, „Media and Minorities”; 2008 – Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Zagreb, Croația, „Freelance Journalism”; 2009 – Lincoln University, Marea Britanie, „Multi-platform Media”; 2013 – Utrecht University, Olanda, „Cultural Journalism”.

Între 2008 și 2010 am fost *visiting professor*, profesor invitat să predau la cursurile de masterat ale Facultății de Litere din cadrul Universității de Vest din Timișoara; 2015, *visiting professor*, la Instituto Politecnico de Lisboa, Portugalia;

2016, *visiting professor*, la Institutul „Miguel Torga”, Coimbra, Portugalia; 2017, *visiting professor*, la Escola Superior de Comunicacao Social, Lisboa, Portugalia; 2018, *visiting professor*, la Instituto Politecnico de Lisboa, Portugalia. Acum, cu pandemia, a trebuit să amân plecările pentru timpuri mai sigure din punct de vedere sanitar.

Cum furi meseria, cum pui la treabă talentul?

Nu cred în muze, în inspirație, în talent necultivat, în „cântatul la plesneală, după ureche”. Mi-a confirmat aceeași idee, într-un interviu, regizorul Radu Penciulescu, care era convins că „nu există talent, există doar comportament talentat. Trebuie să fii disciplinat, să-ți faci rigurosa treaba și deplin, să te documentezi, să te pregătești”. La fel, cred și eu în tenacitate, perfecționare, ambiție, organizare, în curajul de a nu amâna lucruri. Și în puțin noroc la momentul potrivit.

Cred că e important să ai talent, dar talentul necultivat nu te duce prea departe. Și e important să ai și o disciplină. Și să nu îți pierzi bucuria în ceea ce faci. În timp, am înțeles că înveți câte ceva cu fiecare carte citită, cu fiecare interviu al tău. Există o expresie în japoneză, „a îngriji o grădină de împrumut”. Împrumuți de la cei care te-au format și pe care i-ai citit, și oferi, dacă poți, varianta ta de autenticitate, îngrijești. Ceva se întoarce și celui care pune întrebările. Cred că Nietzsche observa cum întrebarea conduce la ceva special. Cel care întreabă intră în capul celui întrebat, iar acesta la rândul său în alte capete. Interviul, pe care l-am îmbrățișat cu o mare fascinație din prima clipă, mi-a oferit tot atâtea lecții, câți invitați am avut. Și nu au fost puțini. Unii mi-au fost profesori de literatură, de scriere creativă, de gândire critică, de generozitate. Am învățat să mă feresc de superficialitate, de îngâmfare goală, deranjantă. Îmi place să le spun povești studenților mei, să le clarific noțiunile de redactare în presă, PR, publicitate, iar în ceea ce scriu acum să aduc în fața cititorului oameni pe care nu i-ar întâlni niciodată, dar pe care au ocazia să-i descopere prin interviurile mele.

Fraza cu „furatul meseriei” din redacție – și nu de pe băncile unei facultăți de jurnalism – e lansată de cei care nu au niciun fel de studii de comunicare sau jurnalism. Se perpetuează astfel ideea că ziaristul ar învăța, precum cizmarul odată, de la maestrul său mai experimentat. În realitatea de azi, a anului 2020, toți studenții mei pot să confirme: în redacțiile de acum competiția e atât de acerbă încât nimeni nu mai are energia ori disponibilitatea să îți predea propriul meșteșug. Dacă nu ai nicio idee clară despre cum se scrie un text, dacă greșești într-o documentare, ești luat imediat peste picior de colegi sau îți se „suflă” domeniul pentru care scrii. Întotdeauna va exista un „coleg” convins că scrie mai bine decât tine și tot mai rar unul care să te îndrume în redacția în care tocmai ai intrat. Așa că singura ta șansă e să treci pe la școală, să vii pregătit și apoi motivat să fii cel mai bun.

Azi, șansa lui „007” e să treacă pe la școală

Cred că jurnalistul trebuie să fie precum un „zgomot alb”, care să-i irite pe cei aflați la putere printr-un bâzâit neîntrerupt. În mod sigur, fiecare jurnalist se crede un James Bond. Un Agent 007 al cuvintelor (să nu uităm că există mai mulți *James Bond*, mai multe tipologii, vremuri tehnologice diferite). Tragem zilnic cu vorbele noastre scrise, îi rănim pe unii sau îi sensibilizăm pe ceilalți, îi înduioșăm, îi

enervăm, îi scârbim, îi emoționăm. O facultate de jurnalism/comunicare îți calibrează această armă cu care tragi. Îți arată cum să tragi folosind cuvintele tale în așa fel încât ele să ajungă eficient la țintă. Să poți influența, să schimbi, să lași ceva în urma ta, să îngrijești. Desigur, veți spune, poți foarte bine să citești și singur, în fotoliul de acasă, sunt atâtea cărți disponibile de jurnalism în toate limbile pământului. Într-o facultate, un profesor bun îți arată scurtătura, drumul direct prin care îți economisește din energie, te îndrumă. Să ai mai mult timp, să fii eficient și să oferi calitate proiectelor tale.

Dacă ceea ce faci e un *hobby* pentru tine (pasiune, ce mai), desigur că nu ai nevoie de studii instituționalizate, ești autodidact, adică unul dintr-o sută de mii. Dar dacă *hobby*-ul îți devine meserie, nu văd de ce să nu-ți dorești să te rafinezi în domeniul pe care te-ai hotărât să-l practici? Așa cum nu ne lăsăm pe mâna unui doctor dacă știm că nu are facultatea de medicină absolvită, de ce n-am fi la fel de exigenți și când vine vorba de calitatea celor pe care-i citim într-un ziar? Acest „lasă, dragă, că merge și așa”, venit la pachet cu o proastă creștere și cu impolitețea crasă, asezonate cu un soi de impostură agresivă, mă scot din sărite. Dar am speranța că fiecare generație de studenți care termină o facultate va aduce în presă mai puțină improvizație profesională și mai multă bucurie estetică.

Din propria experiență, pot spune că nu există diferențe mari între felul cum se abordează predarea la noi față de universitățile europene sau americane. Un profesor are acum acces la ultimele studii din domeniu. Dar plafonarea, autosuficiența sau necunoașterea încă dau târcoale în mediul nostru universitar. Ceea ce ne diferențiază totuși de universitățile de afară sunt dotările materiale (mai ales pentru disciplinele care țin de studiul audio-vizualului, radio și televiziune, *new media*) și mentalitățile. În Occident, studenții sunt mai prezenți și mai responsabili. În Danemarca sau Olanda, am fost surprinsă să văd că participă la cursurile de jurnalism studenți la inginerie, la arhitectură, la muzică ori design, care mărturiseau că acest domeniu îi ajută să se exprime mai coerent, să vadă lumea cu alți ochi, să poată porni degajat o discuție. În România, studentul încă așteaptă să fie împins de la spate, de părinte, de bunici, de profesor, iar sistemul să-i livreze „pe tavă” cunoaștere. Fără pic de efort din partea lui.

Păcatele presei după Revoluția din 1989

Din nefericire, remarca din anul 2000 a jurnalistului Cornel Nistorescu este la fel de valabilă și azi: „La noi, o presă în stil anglo-german sau în stil francez ar arăta ca un domn cu papion, dar în fundul gol, pierdut într-o populație de salopete”. Dacă s-a pierdut ceva pe drum, odată cu tentația controlului politic asupra presei, aceasta a pierdut din autoritatea de care se bucura în anii '90. Cu democratizarea scrisului, orice posesor de *facebook* se crede jurnalist și de la înălțimea ego-ului său supradimensionat (alimentat și de nenumărate fotografii cu el, din toate unghiurile și din toate spațiile locuinței proprii) predă lecții zilnice de narcisism.

Criza economică din 2008 a dus la închiderea sau restructurarea multor publicații. În Arad, odată cu „Observator”, au murit și reportajul inteligent, și ancheta incisivă, și comentariul sau analiza coerentă. Trăim, din păcate, un timp în care ziarele sunt din ce în ce mai puțin colecții de idei și din ce în ce mai mult o

adunătură de știri. Cel puțin la nivel local, nu am mai citit demult un reportaj bine scris, niciun interviu inteligent, nicio anchetă curajoasă, niciun editorial care să-ți dea idei și să te facă să gândești mai departe. În presa arădeană de azi observ preferința pentru articole informative (care nu dau prea mari bătaii de cap jurnaliștilor), tip știre, cel mult relatări.

Lipsa genurilor/textelor mai complexe din presă trebuie să ne dea de gândit, mai ales când ea este suplinită de opinia semnatărilor. Dar nu într-un articol separat, de comentariu, editorial, analiză, ci chiar în interiorul știrii. Informația brută este infuzată de subiectivitatea jurnalistului, care vrea să scrie mai mult decât o simplă informare despre ce s-a întâmplat. Rezultatul e o avalanșă de texte înțesate de pornirile/umorile semnatărilor, de simpatiile sau antipatiile lui, jurnalistul găsind cu greu echilibrul, tonul neutru al informației. Tentația de a da lecții, verdicte în orice articol, indiferent de genul lui, este tot mai frecventă. Rezultatul stilistic e o „struțocămilă”, simple evenimente sunt supradimensionate, exagerate. „Show”, „Mega Eveniment”, „WOW – Spectacol”, „Halucinant”, „E revoltător”, „Incredibil. Se întâmplă în România” etc. Din ce citesc zilnic, pare că trăiesc în țara lui Șoc-Șoc, Of-Of, Ah, Ioi, în plină eră interjecțională.

Apoi, nu pot să nu observ obediența jurnaliștilor față de putere/șefi (din orice spectru politic vine ea, pe principiul „să ne avem bine cu toți, că nu se știe”). Oda, osanalele, „ridicatul mingii la plasă”, lingușeala „în direct” la TV, fără pic de documentare serioasă, fără a întreba nimic care să deranjeze cumva egoul invitatului, toate nu fac cinste acestei profesii și duc, în timp, la decredibilizarea ei. Pe principiul „nu vezi că toți ne mint” sau „precis are ceva de câștigat/pierdut din asta”! De aceea, pledam de la bun început, pentru o profesionalizare a jurnalistului, care nu e nicidecum un scrib. Adică nu transcrie liniștit tot ce i se dictează de cel din fața lui. Nu asistă, căzut într-o adorație tâmpă, la lungul monolog al invitatului său. Ci se respectă. Gândește cu propriul lui creier. Pune întrebări, preia neliniștile publicului său și e dator să transmită întrebările acestuia, tocmai pentru că îl reprezintă.

Ați consilia un tânăr să devină gazetar? Ce i-ați spune important?

Într-un eseu semnat de George Banu, în care radiografia lumea românească actuală, criticul remarca un aspect ce-ar trebui să ne dea de gândit: societatea noastră va fi asemenea societății medievale – barbarie în jur și în mijloc oaze de cultură. Unui tânăr i-aș spune să-și găsească oaza lui, în care să facă, ca un profesionist adevărat, ceea ce îi place.

Farmecul profesiei de jurnalist vine din provocările zilnice cărora trebuie să le facă față, mereu noi subiecte, oameni, situații. Ziariștii văd viața ca un bazar viu, care se cere povestit celorlalți. Iar aceștia din urmă exclamă: „Bine le mai zice!” Iată-l pe James Bond trăgând cu pistolul. Cuvintele lui bine plasate pot nu doar să informeze, ci și să înduioșeze, să înflăcăreze, să inflameze, să exaspereze, să facă bine tuturor. Aici intervine gradul de expresivitate al jurnalistului, talentul lui, anii de studiu în școală, felul cum se folosește de limbă pentru a crea un stil unic, inconfundabil. Adrenalina zilnică, descoperită din întâlnirile jurnalistului cu oameni și locuri noi, este combustibilul care îi face pe mulți colegi de presă să nu abandoneze. Și apoi plăcerea de a spune celorlalți ceea ce ei nu pot exprima atât de

ușor.

Unui tânăr jurnalist i-aș spune ceea ce am învățat de la profesorii mei și de la familia mea. A fi cultivat nu înseamnă să fi citit o carte sau alta, biblioteci întregi, ci să știi să-ți găsești repere și să le combini cu altele, într-un discurs coerent. Să arăți că trăiești din plin.

Oricărui om care vrea să facă orice meserie din lume i-aș spune să nu „cânte după ureche” în domeniul pe care și-l alege. Să meargă la școală și să exceleze în pasiunea lui. Să nu fie ignorant și să perpetueze „lasă că merge și așa”, „mulți văd, puțini pricep”. O facultate de jurnalism te ajută să te descurci pe teren. Nu ești aruncat direct în gura lupului, cunoști tehnicile de redactare, când și cum să le folosești mai eficient. La facultate ai dreptul la eroare, pe când într-o redacție nu îți este permisă mult timp. Ești luat peste picior de colegii care râd de tine și de-abia așteaptă să-ți preia ei domeniul, pe care, iată, ai dovedit cu vârf și îndesat că nu îl stăpânești.

La cursurile mele de redactare nimeni nu râde de textele sau de întrebările studenților. Asta îți dă încrederea că poți clarifica neînțelegerile, fără să fii luat drept diletant. Îmi place să cred că fiecare student are potențial care trebuie exploatat, șlefuit. Și mă străduiesc să nu ne plictisim împreună. Sunt convinsă că pentru a face performanță în orice domeniu trebuie să fii pasionat de ceea ce faci, să-ți dorești să sporești, să fii la curent cu tot ce e nou, să citești tot ce apare în domeniul tău.

În această profesie e important să fii punctual, riguros, să nu-ți pierzi entuziasmul, să ai speranța că oamenii sinceri și cinstiți vor răzbate, iar cei care mint și înșală, vor pierde. Studenții intuiesc setea de vulgar a societății în care trăim. După ce urmează o facultate de jurnalism, își dau seama că depinde numai de ei dacă răspund doar cu un „nou scandal” sau/și cu un editorial corect structurat, cu un interviu captivant, cu un reportaj fermecător, cu o știre bine documentată.

Tânărul student la jurnalism are ocazia să se familiarizeze cu exigențele argumentării sau persuasiunii din textele „culturale” și în același timp să fie capabil să stăpânească o diversitate de discursuri, de la cel critic, la cel umoristic, la cel ironic și câte și mai câte. Țin minte că în facultate erau profesori care, auzindu-ne citind la seminar analiza unei cărți, ne spuneau: „nu sună bine” sau „nu îmi place cum ai structurat critica”, fără a mai adăuga și cum ar fi să îmbunătățim textul pe care îl prezentăm. Ce lipsește din el, ca să fie un text nu doar interesant la lectură, ci și plin de miez informațional? Mi-am promis atunci că, dacă voi ajunge vreodată să predau, voi încerca să explic studenților mei ce înseamnă ca un text literar (și nu numai) să sune bine, să fie lizibil, „curat”, de ce place o variantă în detrimentul alteia. De ce detest un anume stil, de ce e bine ca un text să fie scurt și altul lung, cât de lung să fie totuși și în ce condiții pot apărea diverse genuri literare și de presă.

Tânărului meu student i-aș spune că peștii se prind cu undița, iar oamenii sunt și ei la fel, pentru fiecare îți trebuie un cârlig anume, o „momeală”, că îi poți prinde cu vorba bună și blândă, știind foarte bine materia pe care o predai. Cred că îndemnul lui Heliade Rădulescu: „Scrieți, băieți, numai scrieți!” nu e doar depășit, ci și periculos azi. Jurnalismul are reguli de redactare, concepte clare, „trucuri” care se învață acum în facultate. În 2020 nu ți-e de ajuns doar talentul care te bântuie.

Trebuie să-ți dorești mai mult să te profesionalizezi, chiar și în presă, unde nu puțini cred că, dacă știi să scrii corect românește, e suficient. Sper, cu fiecare promoție de absolvenți, că va fi mai puțină improvizație „dictată” în presă și în relațiile publice.

Vasile OBSIȚOȘ

Exerciții de viață cu camera video

Născut la 27.06.1957 în localitatea Negrești Oaş, jud. Satu Mare, într-o familie de țărani ce se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor, am făcut studiile medii și liceale în localitate, după care am continuat studiile postliceale în Arad.

După absolvirea liceului Teoretic din Negrești Oaş (1976), m-am înscris la Facultatea de Electrotehnică din Timișoara, fără a trece examenul. În octombrie 1976, am fost încorporat la unitatea militară 01864 J Radio Tășnad, jud. Satu Mare timp de un an și patru luni (atât era stagiul militar pentru militarii în termen). După terminarea stagiului militar (eliberare) în februarie 1978, am venit la Arad, unde aveam și un frate mai mare, stabilit cu familia aici. Venind la Arad, m-am înscris la școala postliceală ce pregătea muncitori cu înaltă calificare. După terminarea studiilor postliceale, am fost angajat la fabrica de strunguri ca și electrician automatizări, la secția montaj, unde se montau strunguri cu bandă program până în anul 1982. Tot în acea perioadă, am fost secretar U.T.C. pe aceeași secție. În anul 1982, corespondentul T.V.R. pe jud. Arad, Timiș, Hunedoara și Caraș Severin, dl. Lupaș Gheorghe a realizat un reportaj cu uzina de strunguri din Arad. Pe vremea aceea, toate filmările se făceau cu acordul și sub supravegherea secretarului de partid din unitatea respectivă. Domnul Lupaș i-a cerut secretarului de partid Sârbu Ioan, un om din fabrica care să-l ajute la filmări. Acesta m-a propus să-l ajut la filmări pentru un cablaj la curent. După terminarea filmărilor, dl. Lupaș a fost foarte mulțumit de cum a decurs colaborarea dintre noi, moment în care i-a solicitat secretarului de partid să fiu transferat la T.V.R. Bineînțeles că eu eram sceptic în privința asta, deoarece îmi plăcea să lucrez în fabrică și aveam o bună colaborare cu întreg colectivul de acolo. La insistențele domnului Lupaș, am fost contactat de către o doamnă de la T.V.R. București ce mi-a propus un dosar pentru angajare la T.V. R direcția Știri – corespondenți teritoriali timp în care am fost cercetat (3 luni) dacă nu am rude în străinătate, dacă nu fac parte dintr-o anumită sectă sau partid, sau dacă nu avut vreo condamnare în trecut. Când dosarul a fost finalizat, am fost chemat la București pentru angajare cu condiția să continui pregătirea pentru operator de sunet și imagine, cursuri urmate în T.V.R.

După angajare, am reluat munca cu dl. Lupaș și aveam de străbătut patru județe: Arad, Timiș, Hunedoara și Caraș-Severin. La vremea aceea, o echipă de filmare era formată din cinci persoane: un reporter, un operator, un sunetist, un electrician și un șofer. Noi, însă eram două persoane toată echipa.

Filmările se realizau pe un film pe role, timp de două minute, alb și negru cu un aparat de filmat cu arc Paiard. Mai târziu am primit un Ariflex cu trei obiective, pelicula folosită era Orwo și Azomureș în două role de două minute.

La evenimentele importante se folosea și pelicula color Agfa, sunetul se

înregistra separat pe un magnetofon UHAR care făcea sincronizarea sunetului cu imaginea mai târziu. După câțiva ani, am primit magnetofon mai performant (Neagra).

Munca în echipă se făcea în felul următor: în fiecare dimineață, la ora 7:00, redactorul șef adjunct suna corespondentul zonal și îi dicta textul în funcție de ce evenimente se petreceau sau sub îndrumarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și a soției acestuia.

Noi realizam reportaje din domeniul agriculturii, industriei, reportaje culturale, sociale, politice și economice în cele patru județe. Atunci când realizai un reportaj, te prezentai la directorul sau secretarul de partid pe unitate care îți furniza toate datele necesare în vederea realizării reportajului. Toate informațiile trebuiau prezentate numai de bine după care se trecea la etapa a doua, și anume sincron (interviu). Se scria textul cu caractere mari pe o coală A4 folosind o cariocă. Coala se atașa pe un suport din tablă de aluminiu care în centru avea o gaură pe unde intra lentila pentru a se putea citi cât mai aproape. Sunetul pe magnetofon și imaginea pe peliculă se înregistrau, după care se făcea un colet și se punea la șeful de tren sau aeroport și se trimiteau la București, unde se dezvoltau a doua zi și intrau la montaj. Reportajele nu se transmiteau în ziua în care erau realizate deoarece nu dispuneam de o tehnologie avansată.

Până în anul 1989, nu am făcut un revelion acasă, toate le-am făcut pe Valea Jiului deoarece tovarășul Nicolae Ceaușescu trebuia să vadă cum au petrecut minerii noul an la vremea respectivă și trebuia să prezentăm mărețele realizări ale acestora.

Pentru a realiza reportaje în cele patru județe, aveam în dotare o mașină Dacia 1310 de culoare neagră cu numere galbene B 2417. Singurul avantaj pe care îl aveam era faptul că puteam circula în fiecare duminică fără niciun fel de restricție, având în vedere că într-o duminică circulau mașinile cu soț, iar în cealaltă duminică circula mașinile cu număr fără soț.

Bineînțeles că de-a lungul anilor am avut tot felul de întâmplări plăcute, mai puțin plăcute sau chiar deloc plăcute, însă toate acestea au făcut parte din activitatea mea profesională de până acum.

De exemplu, de 8 martie, de ziua femeii, făceam reportaje dedicate primei doamne. După ce primeam textul de la București, de la dl. Tică Brateș, cel care era responsabil de corespondenți, trebuia să căutăm o doamnă drăguță, cât de cât prezentabilă, și care știa să citească textul trimis de către acesta dedicat tovarășei Elena Ceaușescu. Și cum la Arad erau multe femei care lucrau în industria textilă, ne-am gândit să mergem la U.T.A. Filmarea am făcut-o cu câteva zile înainte de ziua femeii, cu acordul conducerii U.T.A. Ni s-a pus la dispoziție o doamnă așa cum am solicitat, totul a ieșit perfect, din punctul nostru de vedere, am trimis filmare la București, iar a doua zi, dl. Lupaș a fost sunat de către dl. Brateș. Acesta din urma l-a întrebat pe dl. Lupaș câte femei lucrează la fabrica de textile din Arad. Răspunsul a fost vreo 300 de femei. Indignat, dl. Brateș îi face observație domnului Lupaș că din 300 de femei a găsit una al cărui nume este tocmai GOGOĂȘĂ ELENA. Cum nu mai era timp să facem altă filmare, ne-am gândit să-i schimbăm numele din GOGOĂȘĂ în POPESCU, astfel rezolvând situația la momentul dat.

O altă întâmplare petrecută de-a lungul timpului a fost cea de la Râul Mare Retezat, unde s-a dat în folosință tunelul de aducțiune a apei din Munții Retezat. Viaductul avea o lungime de 18 km. În munte s-a săpat o galerie mare unde s-a montat turbina. Hidrocentrala funcționa cu un debit mic, dar cu cădere mare. Lucrarea a fost inițiată din două părți, din amonte s-a săpat de către mineri, iar din aval s-a săpat cu un utilaj Ronson cu role de diamant care casa stânca și care, în urma săpăturilor, trebuiau să se întâlnească la 9 km sub munte. La inaugurarea tunelului au fost invitate toate oficialitățile, inclusiv primul ministru de la acea vreme, Ilie Verdeț.

La mijlocul tunelului, unde trebuia să se întâlnească cele două echipe de mineri, era amenajată o scenă pentru oficialități care trebuiau să admire cum utilajul Ronson își face treaba, și anume să distrugă ultimul metru de rocă ce făcea legătura cu cei din amonte. S-au pus lămpile cu lumina în prim plan pe domnul prim-ministru că nu aveam alte reflectoare și așteptam pregătiți momentul culminant. În momentul în care a pornit utilajul Ronson și a început să spargă roca, s-a creat un curent și tot praful de pe piatră a venit peste invitații îmbrăcați festiv ce și-au acoperit fețele cu batistele apretate scoase din buzunarele pantalonilor de la costum. Evident că filmările au fost oprite.

După ce domnul Lupaș a trecut în neființă, în anul 1987 am colaborat cu un alt coleg, Virgiliu Jireghie, corespondent TVR, până în anul 2000, când acesta s-a pensionat. Din anul 2000 până în prezent, am rămas singur, dar am avut norma de lucru redusă din 1991 pe un singur județ, Arad.

În 18 decembrie 1989, tovarășa prim secretar a județului Arad PUGNA, ne-a trimis la Timișoara să filmăm evenimentele de acolo. Am filmat împreună cu colegul meu Virgiliu Jireghie, la casa pastorului Tókéş László. În 20 decembrie, la ora 4 am primit permisiunea să ieșim din Timișoara, iar în 21 decembrie 1989 au fost manifestații și la Arad.

În anul 2000 am absolvit Facultatea de Teologie din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad.

În prezent, îmi continui activitatea profesională tot la T.V.R. cu aparatură modernă, cu o tehnologie avansată ce îmi facilitează munca.

Dorin OCNERIU

Jurnalismul a câștigat prin mine un slujitor dedicat și devotat

Am văzut lumina zilei într-o noapte, 1/2 ianuarie 1959, ora 1,00, fapt care m-a făcut să plâng de necaz: de ce mama nu s-a grăbit un pic, să mă nasc în prima zi a anului? Sunt sigur că așa fi avut o altă karma, mult mai reușită!

Am crescut în familia mamei (părinții erau divorțați), care era una tradițională: bunicii țărani chiaburi, mama a ajuns muncitoare din cauza G.A.C. (C.A.P.). Familia tatălui (la care mergeam des, fiind în aceeași localitate) era la fel, așa că sunt primul din

familie care poartă cravată și are câteva litere mici înaintea numelui.

Oameni simpli, ai mei cultivau valori temeinice precum cinstea, munca, bunul renume, credința ortodoxă. Erau apolitici și respingeau regimul comunist, care le-a luat pământul. Singura lor politică era buna cuviință și dacă voiam să merg undeva cu un grup de copii, mă întrebau: - *Al cui copil mai merge?* Dacă înșiram nume de copii din familii respectabile, mă lăsau. Dacă nu, trebuia să mint sau să nu le spun cu cine „mă însoțesc”, pentru că lumea satului era împărțită în „oameni” (cei mai mulți) și „oameni de jos”, adică săraci, hoți, mincinoși, comuniști și milițieni. Tata era un filosof popular, hâtru, ironic, uneori sarcastic. Ambii bunici erau veterani ai Primului Război Mondial și-mi povesteau lucruri foarte interesante, pe care le ascultam cu nesaț. Singurul lucru pe care nu-l înțelegeam era o vorbă anume a bunicului matern, care-i ura pe ruși. Eu însă îi admiram, sub efectul filmelor propagandistice sovietice. – *Moșule, dar așa-i că rușii țin cu noi?* – *Da, sigur, țin de noi!* zicea bunicul, râzând amar. Abia mai târziu am înțeles ce înseamnă acel „țin de noi”.

La grădiniță și la școala primară/gimnazială eram considerat un mic geniu, care memora și recita zeci de poezii, povești, povestiri etc. Excelam la toate materiile de școală, însă nu prea toceam manualele, bazându-mă mai mult pe memorie și pe învățatul din clasă (pe vremea aceea – anii '60-'70 ai secolului XX – profesorii „mâncau cretă”, adică predau de-adevăratelea). Prin clasa a treia am descoperit lectura, care a devenit principalul factor al dezvoltării mele intelectuale. Eram iubit de dascăli, care vedeau în participarea mea interactivă din timpul orelor de curs un feed-back pozitiv al efortului lor didactic. O încasam la palmă deseori, că eram neastâmpărat (niciodată nu mi s-a spus celebra „*Brânză bună în burduf de câine*”, dar mereu auzeam „*Ești primul la învățătură, dar al doilea la răutate, după Demian – oaia neagră a clasei*”).

Ca și Nică a lu' Ștefan al Petrii Ciubotarul, pot spune că am avut o copilărie fericită, contopit fiind cu natura plină de farmec, în simplitatea tenișilor ruși la fotbal, a pâinii cu marmeladă sau cu untură și a dragostei celor din jur. M-a caracterizat o curiozitate multilaterală și o foame de cunoaștere neostoită. Am avut

norocul să mă formeze școlar și profesional într-o perioadă de relaxare ideologică și de promovare a adevăratelor valori sociale, adică anii '70 ai secolului XX. Pe vremea aceea, orice copil avea posibilitatea să se realizeze, indiferent de postura socială sau materială a părinților. Nu m-au marcat deloc excesele comuniste de dinaintea acestei perioade faste (cred eu) a istoriei României, (diferența de opinii dintre ce învățam la grădiniță/școală – „partid iubit îți mulțumim” – și discuțiile din familia de țărani mijlocași distruși de colectivizare), dar nici cele de după (cei trei F – foamea, frigul, frica), pe care le-am îndurat cu elanul tinereții și speranței. N-am fost niciodată disperat, pentru că am tratat totul cu calm sau chiar cu nepăsare.

Am urmat un liceu teoretic în orașelul natal, apoi am avut o deziluzie în faptul că n-am reușit „din prima” la școala militară. Făcând armata la trupă, am căpătat competențe și calități morale și de viață foarte folositoare ulterior, ceea ce m-a convins să încerc din nou la școala de ofițeri – Academia Forțelor Terestre de azi – de la Sibiu, lucru pe care l-am reușit cu brio. Am rămas instructor la elevii militari sibieni timp de patru ani după absolvire, după care am fost mutat la Lipova, unde am lucrat tot cu elevi militari, teriști care deveneau ofițeri de rezervă. Astfel că am avut contact cu tineri intelectuali în devenire, care mi-au stimulat dorința de învățare și mi-au ridicat nivelul de cultură generală. Cu ei am reușit să încropesc primele tentative jurnalistice, exprimate în apariții periodice cu caracter militar și literar. O oarecare experiență aveam din gimnaziu și liceu, unde scriam mici articole la revista școlii sau la gazeta de perete. Am cochetat o vreme cu poezia, dar, chiar dacă aveam succes la versificație, firea mea ușor superficială nu mă lăsa să aprofundez teme majore, ci doar le făceam pe plac profesorilor care-mi cereau versuri comunistoide pentru publicat în revista școlii. Mai târziu am încercat proza, dar nu am suflu pentru roman (mă plictisesc repede să „bat câmpii” pe sute de pagini); poate așa fi avut mai mult succes la proza scurtă...

Jurnalism propriu-zis n-am învățat de la nimeni anume, ci doar din intuiție, din lecturarea materialelor de presă de tot felul, dar mai ales din ce simțeam că trebuie să relatez în acel articol și ce ar stârni interesul cititorului.

Voi relata pe scurt devenirea mea jurnalistică așa-zis „profesionistă”.

Trecusem în rezervă din armată și lucram ca profesor la Liceul „Sever Bocu” din Lipova. Citeam zilnic presă de mai multe tipuri – locală, națională, militară – iar ziarul „Adevărul” de Arad era printre publicațiile favorite. Prin martie 2002, am citit un anunț prin care se căutau colaboratori la secția Politică. Am mers la redacție, fiind îndrumat spre responsabilul secției respective, Ioan Iercan, un ziarist de mare notorietate. După o discuție introductivă, m-a rugat să scriu un scurt material cu tentă politică, să vadă cum scriu. M-am așezat la un calculator și am scris câteva rânduri despre patriotul basarabean Ilie Ilașcu (aflat pe-atunci în prim-planul atenției publice pentru martiriul său de român înstrăinat). Am printat textul, iar dl. Iercan l-a citit, cu un interes tot mai vădit. La terminarea lecturii, mi-a spus:

- Domnule, dincolo de subiectul abordat, vreau doar să evidențiez modul concis, sintetic, în care vă exprimați și mai ales că nu faceți greșeli gramaticale. Sunt primele condiții cerute în ziaristică. Vă aștept cu materiale pentru ziarul nostru, de preferat din zona dvs., Lipova și Valea Mureșului, unde nu avem drum

prea des.

- Bine, am răspuns eu, voi căuta subiecte cu tematică politică. Dar aș putea scrie și din alte domenii – educație, sport, social, cultură...?

- Da, chiar ne-am bucura, sigur o să fie de acord și colegii mei de la celelalte secții ale ziarului.

De-atunci, am trimis și mi s-au publicat sute de articole, din cam toate domeniile de activitate. În anul 2004 am semnat contract de colaborare și am primit remunerație. Colaborarea plătită a încetat în anul 2016, din cauza dificultăților economice prin care trecea acest ziar, devenit „Jurnal Arădean”, însă și după aceea am mai trimis materiale spre publicare.

În paralel am mai colaborat și cu alte publicații locale sau naționale, ba chiar am inițiat – singur sau în colectiv – câteva publicații cu apariție meteorică. Singura revistă care apare neîntrerupt de mai bine de 5 ani este STINDARD, editată de Filiala Județeană „ZIRIDAVA” Arad a ANCMRR, în colaborare cu Liga Scriitorilor Români – Filiala Arad. La această revistă, la care am fost adus de ziaristul Emil Șimăndan și de generalul Heredea, am fost pe rând colaborator, redactor, redactor șef adjunct și redactor șef (din 2018).

Privind în urmă, deși, repet, nu sunt jurnalist profesionist, cred că relația mea cu presa a fost o emulație biunivocă, din care fiecare parte a câștigat ceva. Eu mi-am împlinit o dorință latentă, care tânjea să se afirme, iar jurnalismul a găsit în mine un slujitor dedicat și devotat.

Anul 1989 a fost un an de schimbări profunde în toată societatea românească. Eu am participat direct, ca ofițer, cu militarii TR de la Lipova, la evenimentele din municipiul Arad, din 21 decembrie, ora 11,30, până în 26 decembrie, ora 14,00 și am scris mult despre asta. Primele articole mi-au apărut în zilele de 29 și 30 ianuarie 1990 în „Adevărul” de Arad, un serial de două articole în care descriam acțiunile militarilor TR de la Lipova în zilele eroice ale revoluției din Arad. În anii care au urmat am mai scris multe materiale pe această temă încă fierbinte și cu multe aspecte nelămurite.

Simțindu-mă jurnalist „în cuget și simțire”, cu o activitate neîntreruptă de mai bine de două decenii și cu legături temeinice în breaslă, am salutat cu bucurie (re)înființarea filialei UZPR Arad. Imediat am luat legătura cu ziașiștii Vasile Filip, Vasile Sărăndan, Emil Șimăndan, Gabriela Groza, Adriana Barbu, Daniel Scridon și alții, pentru a fi primit și eu în filială, lucru care s-a realizat în toamna anului 2018. Am trimis spre publicare și mi-au apărut pe site-ul UZPR până acum vreo două duzini de articole din varii domenii.

Din păcate, chiar și cu reușita reînființării și recunoașterii juridice a UZPR ca instituție de utilitate publică, sunt multe cauze care ne afectează deontologia profesională și consider condiționarea economică drept cea mai gravă dintre ele. Un ziarist cu venituri minime se va lăsa cel puțin influențat (dacă nu chiar robit) de cel care-i dă un bănuț în plus. Am reținut în acest sens un citat foarte sugestiv al gânditorului polonez Stanislaw Jerzy Lec: „Când mi-a strâns mâna, mi-a pus în palmă o monedă. Probabil ca să mă doară mai tare”. Așa este și jurnalistul. Îl doare că scrie pentru un nemernic, dar „golătatea înconjoară iar foamea dă de-a dreptul”.

Pe lângă condiționarea economică, mai sunt evidente în aceste vremuri scăderea dramatică a nivelului profesional și cultural al profesioniștilor presei, precum și polarizarea spre centrii de putere și de interese, lucru care nu este doar lipsit de etică profesională, ci duce și la scindarea dureroasă a breslei, nu în „smintiți și în mișei”, ci în „ai lor” și „ai noștri”.

Orice am zice, a fi ziarist presupune a avea un statut social ridicat, de elită, nu doar profesional, ci mai mult moral, etic, deontologic. Vrând-nevrând, ziaristul este un formator de opinie, lumea îl citește, îl citează, îl urmează, îl dă ca exemplu, își pune speranțe în el. Cât de mult reușește omul-ziarist (sau mai bine zis omul din ziarist) să se ridice la înălțimea acestor așteptări, depinde de fiecare dintre noi.

În tot demersul meu jurnalistic, m-am simțit mândru că sunt ziarist și că fac parte dintr-o breaslă de elită, cu rol important în viața comunității. Indiferent că-mi apărea un articol pe prima pagină despre o temă majoră sau doar abia găseam prin paginile de interior o știre scurtă de sport, mă simțeam ca Einstein când a descoperit teoria relativității. Am avut parte de laude, de stimă, de respect, de apreciere, chiar de unele avantaje (minore, că n-am făcut niciodată uz de calitatea de ziarist pentru a obține ceva material sau a face trafic de influență). Am fost uneori greșit înțeles, vorbit de rău, înjurat sau chiar amenințat. Le-am tratat pe toate cu calm și detașare, am continuat să relatez evenimentele zi de zi cu respect față de adevăr și de cititor, încercând să fac din pasiunea mea o profesiune de credință.

Consider că sunt jurnalist cu sufletul și cu mintea, cu creația rămasă în urma mea și cu opinia cititorilor, nu cu cartea de muncă sau cu studiile de specialitate.

Ce faci cu drag și cu pasiune îți oferă întotdeauna satisfacții, chiar și atunci când nu te ridici la înălțimea așteptărilor sau nu obții rezultatele dorite. Trebuie doar să perseverezi, să învingi obstacolele și să ții fruntea sus.

Încredere și succes, dragi colegi din presă!

Dani ROCKHOFF

**Despre jurnalismul liber-profesionist în
Germania și în România:
*Sunt un maidanez al presei!***

Parafrazându-l pe Ion Creangă, pot spune ca nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Alba-Iulia, la șanțurile Cetății și la parcul din fața bisericilor, unde ne jucam pe când eram copii, la statuia lui Mihai Viteazul și celula lui Horea, eroii noștri de neam, îmi saltă inima de bucurie. Alba-Iulia era un oraș cu multă istorie, dar cam provincial și cam plicticos. Cel puțin așa îl vedea mama, tânjind după Sibiul ei natal. Iar simțămintele ei a reușit să mi le insuflă și mie. Așa că, la 14 ani, am plecat să studiez la Cluj.

Am văzut întunericul vieții la 1 noaptea, în 2 iunie 1959. I-am văzut și lumina, în zori. Am avut o copilărie îndestulată și fericită, plină de cărți și reviste străine pentru copii, cumpărate de tatăl meu. Medic primar și șef al secției de boli contagioase a Spitalului Județean din Alba Iulia, tata avea și vocație de artist: picta în acuarelă, era neîntrecut la portrete și caricaturi. Casa noastră era înțesată de albume de artă și cărți, pe care mama le aranja săptămânal la loc. Ca farmacistă, era obsedată de curățenie și ordine. Aceste două spirite mi-au marcat, cu siguranță, copilăria.

Seninătatea ei mi-a fost în parte spulberată de faptul că, pe când aveam șapte ani, tatăl meu a suferit o intervenție neurochirurgicală pe creier. La momentul acela traumatizant din copilărie, tocmai citeam cartea „Cuore. Inimă de copil“, a lui Edmondo de Amicis și mă rugam cuiva, sus, ca tata să scape de „brânca la cap“. Hematomul de sânge a fost extras de mâna unui medic tânăr și priceput, din echipa profesorului doctor Arseni, de la București. Sechele nu au urmat, iar tata a continuat să trateze oameni bolnavi, până la pensie, și a trăit fericit mai departe, cu familia noastră, până la frumoasa vârstă de 84 de ani.

Singură la părinți, am fost o fetiță cochetă și răsfațată material, dar și premiantă întâi, mereu cu burta pe carte. În casa noastră se discuta despre toate și orice, de la probleme de familie și serviciu, la călătoriile imaginare, istorie, artă și cărți. În acest univers, rotund și sigur, a fost mai puțin loc pentru prietenii. Iar la colegii și colegele de școală mă raportam concurențial.

Când am plecat din Alba-Iulia la liceul special de engleză, iar apoi la Filologia din Cluj, n-am regretat deloc. Aveam viitorul în față, aveam planuri mari. Ulterior, am plecat spre vestul țării și chiar și mai departe spre Vest, în Germania, unde mi-am găsit marea iubire, pe soțul meu Tibi, și am petrecut 23 de ani din viață. Câtă vreme părinții au locuit în Alba, îi vizitam anual. Apoi s-au mutat și ei la Arad. Ultima oară am trecut prin orașul meu natal, cu mare istorie și puternic iz de poveste, în timpul unui concediu de vară. Am trecut în goana roților de tren.

Dând povestea înapoi, la vremea crudă și pasională a liceului, mi-e clar și acum că aceasta trebuia să fie calea pentru a mă împlini profesional, cu tot riscul părăsirii cuibului călduț de acasă. N-am regretat deloc cei unsprezece ani din marele oraș universitar al Ardealului, plin de forfotă tinerească și studentească, de plăceri, dar și de provocări intelectuale.

În plin ceaușism (1974-1978), școala la liceul *Ady-Șincai* din Cluj a fost o vreme a competiției. A competiției școlare, preambul al luptei pentru existență și reușită. La *Special English Highschool* s-a intrat cu examen pentru clasa a noua. Un examen dur, cu patru candidați pe loc, din toată țara. S-a intrat pe valoare, nu pe pile. Că pilele n-au funcționat, a dovedit-o și primul an de liceu, în care odraslele de doctori și nomenclaturişti își lingeau rănile, înainte de corigențele de luat în toamnă.

Dacă în primii doi ani aveam nouă ore de limba engleză pe săptămână și conversația o predau lectori din Anglia, din anul trei fizica, biologia și chimia ni se predau pe manuale speciale, tot în engleză. Iar dacă profesorii cu pricina făceau față, atunci trebuia să facem și noi: la clasă, la teze și la examene. Pentru clasa a XI-a am dat încă un examen de treaptă, la care conta și media din primii doi ani de liceu. A trecut cine a putut, alții au rămas de căruță.

Acest modul de învățământ din vremea ceaușistă a scos un fel de hibrizi, româno-englezi, inimaginabili pentru un sistem social al închistării și tăvălugului de gândire. Ne simțeam ceva deosebit? Da, ne simțeam și citeam cu frenezie tot ce ne pica în mână, în engleză. Lumea gândea altfel, la vest de Cortina de Fier, iar noi începeam să gândim critic și contemporan, odată cu ea. Prin lecturi, prin conversații, prin dispute și dezbateri tematice între noi și cu profesorii, despre teme tabu.

Liceul l-am absolvit ca șefă de promoție și cu nota maximă pe atunci, 10 la bacalaureat. Urmarea firească a studiilor mele a fost Facultatea de Filologie, secția engleză-română, la Universitatea Babeș-Bolyai, tot în Cluj.

Pe atunci nu existau la universitățile de stat secții de jurnalism. Deceniul început în 1980, în România, a însemnat declinul și mai mare al libertății de opțiune și de exprimare. Studiile de jurnalism, după canonul vremii socialiste, erau rezervate mai ales unor viitoare „trâmbițe de partid“, unor tineri dispuși la înregimentarea în politica momentului. Astfel de studii oferea Academia „Ștefan Gheorghiu“, de la București, o școală superioară pentru cadrele Partidului Comunist.

În ce mă privește, la vremea aceea nu prea citeam ziare și mă uitam rar la televizor, deoarece mass-media socialistă era plină de minciuni. Dacă nu te interesau anunțurile publicitare, cele venite de la poliție pe „Fapt divers“, sau rubrica de sport, „făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate“ – la care Ceaușescu și alții ca el erau cap de afiș –, hârâia ca o placă de patefon stricată, mereu aceeași, pe prima pagină și pe multe alte pagini din ziar. Mie, ziarul mi se părea o slugă semidoctă, față de Doamna Carte. În universul acesta livresc am trăit, până când repartiția după Facultatea de Litere, iar apoi Revoluția din 1989, mi-au dat planurile peste cap.

Și totuși, gândul de a scrie pentru reviste culturale, poate chiar fără să conștientizez atunci acest lucru, mi se înfiripase în subconștient mai demult.

E ciudat cum o întâmplare îți poate schimba sau defini calea spre viitor. În cazul meu, a fost vorba despre o scurtă proză apărută într-o revistă literară clujeană,

sub numele și poza unui coleg de facultate, din anul întâi. Aveam doar nouăsprezece ani, și eu și el. Mie, părinții îmi recomandaseră o carieră în medicină, după tradiția lor. Lui, părinții cu titluri universitare îi neteziseră un traseu pe potruva lor. Povestirea se referea la ora de glorie a unui țăran din Oaș, venit la oraș, care „se dă în stambă” într-un birt, ulterior trântindu-și pălărioara de pământ, în efortul de a-și afirma demnitatea în contextul străin, pe care îl simțea ostil și provocator.

Era o povestire reușită, la granița dintre literatură și reportaj. Poza autorului trona deasupra textului: tinerească dar serioasă, cu o ușoară ironie în colțul gurii. Ca o Mona Lisa în varianta masculină, parcă ascunzând un secret. Cel puțin așa am văzut-o eu, pe atunci. Poza și proza mi-au rămas multă vreme în minte, deschizându-mi un alt fel de orizont. Era cel al unui vedetism public, care în zilele noastre se practică masiv pe rețelele de socializare și, în general, în mediul online. Cu toții vrem să ieșim din anonimat, se pare.

În anii '80, a-ți apărea o creație într-o revistă tipărită și, în plus, sub o poză de tânăr de 19 ani, era o performanță greu de închipuit și nu la îndemâna oricui. Probabil că, fără să conștientizez, mi-am dorit și eu, începând de atunci, o astfel de reușită. Eram o studentă la fel de bună, la unele materii chiar mai bună ca fiul rectorului Universității din Cluj. Eram însă, oare, și talentată la scris?

O primă amplă încercare a fost lucrarea de diplomă, în limba engleză. Tradus, titlul era „Aspecte ale structurii narative în romanul polițist englez și american”. Această lucrare de dimensiuni mai mari, pe lângă aspectul ei teoretic și interpretativ, reclama și creație, în sensul aducerii și susținerii unui punct de vedere nou.

Pe atunci fiind la modă structuralismul, m-am avântat într-o codificare algebrică a romanului polițist clasic, în descoperirea unui *pattern*, după cum o făcuse Tzvetan Todorov, pe basmul rusesc; după cum teoretiza, la modul general, John Cawelti, – în cartea sa apărută la Chicago, *Adventure, Mystery, and Romance* –, cu privire la narațiunile concepute pe structuri standardizate, „de formulă”, reprezentative pentru „cultura de masă”. Scriind această lucrare de peste șaptezeci de pagini, mi-am dat seama cât efort de documentare, câtă ingeniozitate de limbaj și câtă creativitate se cer, pentru a rezulta ceva interesant și original.

În anii '80, documentarea se făcea din cărți de la biblioteci sau cumpărate din librării. Tirajele cărților importante și de referință erau reduse, ajungeai cu greu la ele. Nu existau computere, cel puțin nu de uz propriu și nu în facultăți. Lucrările de diplomă se scriau de mână, fiind ulterior bătute la mașină de o dactilografă, deoarece mașinile de scris erau interzise populației de rând. Totul se scria de mână, litera tipărită fiind supusă controlului și cenzurii. Presa era și ea controlată, la fel.

Facultatea clujeană am absolvit-o între primii trei, devansată de beneficiarele celor cincizeci de sutimi la nota finală, pentru activitatea lor de partid. Însă în 1983, când a sosit momentul repartiziilor obligatorii la post, orașele mari erau închise pentru absolvenții Filologiei. Nu conta nota, nu mai conta nimic. De repartiziile ministeriale la sat sau „la dracu'n praznic” nu te salva decât, ulterior, o negație de la Inspectoratul Școlar. Însă cu toate visurile mele de a rămâne în învățământul superior sau de a lucra într-un institut de cercetare lingvistică, am fost prinsă, la fel ca mulți alții, în tăvălugul dictatului de partid. Vrând-nevrând, m-am decis ca, vreme

de trei ani, până la examenul de definitivat în învățământ, să mă iau la trântă cu viața și școala la țară. Prin urmare, am ales să profez în Silivașul de Câmpie, o comună navetabilă zilnic, la 67 de kilometri de Cluj. Condițiile deplasării, pe atunci, nu se compară cu cele de acum.

Peste doi ani și multe eforturi, visul meu de dascăl a început să se transforme în coșmar. Obsesiv, îmi trecea prin minte cuvântul german „Götterdämmerung”, amurgul zeilor (germana o învățasem încă de copil, apoi ca limbă străină secundară, la liceu). Zeii mei filologici erau striviți printre dinți, odată cu prunele carnoase care făceau faima locului. Universul meu clujean se prăbușea, înghițit de realitatea de Silivaș.

Așa mi-am început scrisul literar, ca defulare în poezii neconforme, pe vremea lui Ceaușescu. Îmi sprijineam capul obosit de bancheta autobuzului interjudețean cu care făceam zilnic, ca profesoară de limba engleză și alte discipline complementare, naveta de la Cluj la Silivaș. În mine se năștea revolta, iar aceasta se întrupa în cuvinte.

Erau versuri în spiritul poeziei „Eu cred“, a Anei Blandiana („Eu cred că suntem un popor vegetal/ De unde altfel liniștea/ În care așteptăm desfrunzirea?/ De unde curajul/De-a ne da drumul pe toboganul somnului/ Până aproape de moarte/ Cu siguranță/ Că vom mai fi în stare să ne naștem/ Din nou? Eu cred că suntem un popor vegetal/ Cine-a văzut vreodată/ Un copac revoltându-se?”). Erau poezii de supărare și „de sertar”, care probabil că nu ar fi fost publicate niciodată, în comunism. Cel puțin cu poezia mea, „Interzis”, precis mă luau băieții cu epoleți din vremea aceea, la întrebări. Ele au apărut ca restituiri poetice din anul 1984, precedate de un argument orwellian, 35 de ani mai târziu, într-un volum de versuri ilustrat, cu titlul „InterZis“ (2019, ed. Total Publishing, București).

În anii de dascălie la școala din Silivaș s-au petrecut multe, lucruri mai mari sau mai mărunte. Am avut elevi buni și elevi răi. L-am avut pe Irinel și pe alți câțiva ca el, care nu mă întrebau de ce le trebuie lor engleza „la căpălit”, adică la prășit, cum m-a întreat un tată la ședința cu părinții. Au fost copii de țară, cu părinți de la țară, care și-au deschis ochii spre viitor și spre șansa unei cariere prin învățarea de limbi străine. Au fost copii care au optat să mergem în tabără la București și să vizităm muzee, în loc să-și petreacă vara strângând frunze de dud, pentru viermii de mătase care „foșgăiau” prin toată școala. Ultima activitate de vacanță era directivă de autogospodărire, de la inspectorat și de la partid.

Am avut colegi buni și mai puțin buni, care băteau copiii cu liniarul la palmă sau își făceau parte din banul școlii. Am avut un director înalt de „doi metri fără cap”, care, în ultimul an, a început să-mi facă șicane, deoarece prea întârziem la prima oră de curs. Avea și el dreptatea lui, avem și eu autobuzul meu, uneori nepunctual. Am avut o tovarășă fostă educatoare, apoi vajnică activistă de partid, care „tăia și spânzura” în școală. Am avut și un primar în sat, un om cumsecade și blând, însă nedat la studiul abstract. Fostul tractorist a fost reciclat la facultatea pentru cadre de partid de la București, „Ștefan Gheorghiu”, ca să-și consolideze funcția pe care i-o vâna educatoarea, cu o asiduitate greu de oprit.

Am fost la porumb și la alte activități agricole, deoarece în noi era baza: în

elevi, profesori și militari. Am fost prin glod aspru, la margini de sat, să aducem la școlarizare copiii păduchioși de țigani. Păduchii nu erau vina lor, ci a părinților lor, pentru care igiena era un cuvânt străin. Am fost la serbări școlare, la botezuri, la nunți și la înmormântările din sat.

Când am plecat de la școală, fiindcă îmi găsisem un post în turism, în orașul natal, copiii mi-au umplut portbagajul cu flori. Colega de română mi-a pus în mână o scrisoare pentru fata ei, balerină la Cluj. Directorul mi-a dăruit un ceas deșteptător, ca să nu mai întârzii. Iar secretara cea grasă, *Mama Pământului*, mi-a pus în brațe o cofă plină de prune. De prune dulci-acrișoare, de Silivaș.

Reîntoarsă la Alba-Iulia, l-am cunoscut pe primul meu soț și, după un an, ne-am căsătorit. După încă un an, ne-am mutat la Arad, orașul său de baștină, de unde plecase doar prin detașare de serviciu. Cu scrisul am continuat sporadic, trecând de la poezia navetistă a frustrării, la ocazionale traduceri și la câteva proze scurte nepublicate, după întâmplări reale. Apoi au venit anii de cotitură 1989-1990, care au schimbat la față nu doar România și Europa, ci mi-au influențat destinul privat și profesional, în mod fundamental.

Odată cu noua ordine socială și proaspăta libertate de exprimare, în țară au apărut ziare, precum ciupercile după ploaie. Doream mai demult să scriu, însă nu „bla-bla” de lemn, ceaușist. În ianuarie 1990, am început să colaborez la un ziar nou-înființat și independent. Periodicul *Obiectiv* aderase la *Proclamația de la Timișoara*, care înfiera comunismul și cerea asanarea societății și guvernării românești.

Ca reporter, am ajuns și la Sibiu. Clădirea Securității era praf și pulbere. Din clădirea Armatei de vizavi, se trăsesse în neștire în sediul propriu-zis al Securității, dar și în două clădiri alăturate. Una dintre ele era un dispensar medical. Ambele clădiri erau ciuruite de gloanțe. Incendiul din interiorul clădirii Securității lăsase în urmă valuri de cenușă. Prin ferestrele fără geamuri mi-am luat, ca amintire, un pumn din scrumul dosarelor de pe rafturile metalice deschise, alunecate într-o rână. Din trecutul incendiat rămăsese doar scrum. O vilă din același perimetru era și ea neagră de fum. Se zicea că vila ar fi fost a lui Nicu Ceaușescu, în ultima vreme secretar de partid la Sibiu.

Apoi am scris „Tragedii ale revoluției” o anchetă jurnalistică făcută în primăvara lui 1990, despre o crimă petrecută într-o familie din Arad. După Revoluție, soții au ajuns să se certe de moarte, pe teme politice. Soțul și-a înjunghiat nevasta, cu 27 de lovituri de cuțit.

A urmat „O oră cu Doina Cornea sau pledoaria pentru simplitate”, când i-am luat un interviu renumitei dizidente politice, la locuința ei din Cluj, unde se presupunea că aceasta fusese iradiată. Doina Cornea era renumită și în străinătate pentru dizidența ei; glasul ei subțire, dar ferm, se făcuse demult auzit peste granițe. Dar ce folos? Și ea a fost amăgită de Frontul Salvării Naționale, ca și cei mai mulți dintre români. Însă poate că acest episod de presă merită mai îndeaproape povestit.

A fost cel de-al doilea articol pe care l-am publicat în viața mea de gazetar, la începutul anului 1990, când toate visurile, inclusiv cele profesionale, păreau să aibă cale liberă. Doina Cornea era, pe atunci, un star absolut, vânat

inclusiv de presa internațională. De la ziarul din Arad mi se sugerase sa-i iau un interviu. N-a fost așa de simplu, căci am gândit abordarea greșit.

Când patronul (concomitent și redactor-șef al ziarului la care tocmai începusem să colaborez, în regim de voluntariat) a aflat că am de gând să fac un drum la Cluj, în martie 1990, mi-a trasat, pe loc, o sarcină jurnalistică: „Ce-ar fi să-i iei un interviu Doinei Cornea, care locuiește acolo... dacă nu e pe la București?” În mintea mea de proaspăt și ambițios *would-be journalist*, imediat s-au înfiripat idei. Cu un astfel de interviu făceam saltul către „presa cea mare”, chiar dacă acesta apărea într-un ziar local.

Odată activată ambiția, mi s-au mobilizat și sinapsele, în vederea realizării unei intrări pe bază de recomandare la Doina Cornea, pe care nu o cunoșteam personal. Deși terminasem filologia la Cluj, ea fusese asistentă universitară la secția franceză, nu la engleză, unde studiasem eu. Primul impuls a fost să îl sun pe fostul rector al Universității din Cluj, care îmi fusese și profesor la Filo. S-a dovedit a fi un pas greșit. Recomandarea pentru un interviu mi-a fost refuzată scurt și ferm. Atunci nu am înțeles de ce. Ulterior, mi-am dat seama că, în timpul mandatului său de rector, Doina Cornea fusese sancționată de facultatea unde predă.

Al doilea impuls a fost să dau telefon unei foste colege, „persoană importantă”, umblată pe atunci prin toate cercurile clujene de literați și care, ulterior, a fost purtătoare de cuvânt a unui fost premier pesedist. Ex-colega mi-a răspuns și, după amabilitățile de rigoare, aflând ce doresc de la ea, mi-a tăiat elanul, pe un ton afectat: „Chiar crezi că Doina Cornea o să stea de vorbă cu tine, când pentru un interviu stau la coadă, două-trei săptămâni, chiar și jurnaliștii străini?”

Pe moment m-am rușinat de îndrăzneala mea de a intervieva, ca novice în ale jurnalismului cum eram, o personalitate adulată la momentul acela în țară și vânată (la modul pozitiv) de presa străină. Însă rușinea nu este unealtă de jurnalist, așa că, urcând cu mașina dealul Feleacului din Cluj, la un moment dat am tras de volan spre dreapta, intrând pe strada Alba-Iulia. Acolo știam că locuiește Doina Cornea, în casa în care se spune că a fost iradiată de securiști. Am coborât din mașină, pe o stradă pustie, în fața unei case cu poarta deschisă. I-am spus soțului meu să mă aștepte acolo, că probabil nu va dura mult. Sau chiar deloc, dacă gazda nu e acasă sau dacă nu voi fi primită.

Am pășit cu sfială în curte, apoi am prins curaj și, văzând ușa casei întredeschisă, am ciocănit și am împins-o ceva mai larg. Cu pași mărunți, o doamnă micuță, cu părul încărunțit și glas subțire, dar ferm, m-a invitat înăuntru și m-a întrebat ce doresc. Aflând despre ce este vorba, am luat amândouă loc la masă, iar eu am început s-o întreb, pornind reportofonul cu acordul ei, despre una, despre alta, mai ales despre disidența sa anticomunistă, despre Revoluție și incidentele cu maghiarii.

În martie 1990, Clujul fierbea de conflictul etnic româno-maghiar. *Vatra Românească* striga isteric: „De ce tace Aradul?” La Arad însă, pe lângă români locuiau pașnic unguri, șvabi, evrei, sârbi și slovaci. „E o dovadă de civilizație“, mi-a spus Doina Cornea, cu glas tremurător. Apoi, ea a nuanțat ideea:

„Eu cred în existența inconștientului colectiv. Resentimentele generalizate au

răbufnit la nivel de colectivitate, degenerând în violențele de la Târgu-Mureș, care ne-au îngrozit pe toți. Extremismul ambelor părți este reprobabil. Pe de altă parte, a existat o dublă manipulare. Cred că se poate face o legătură între alegerile care tocmai au avut loc în Ungaria și incitarea spiritelor din partea maghiară, tot așa cum, de partea română, actualele forțe aflate la conducere sunt interesate în a dovedi necesitatea acestui imens aparat de represiune numit Securitate, ai cărui membri sunt încă activi și le-ar putea aduce un sprijin în desfășurarea competiției electorale.

De fapt, acesta este unul dintre motivele pentru care mi-am dat demisia din Frontul Salvării Naționale. Am fost plimbată la București într-un tanc, pentru a fi apărată de un imaginar atac terorist. Am fost rugată să vorbesc la televiziune pentru a risipi o demonstrație organizată, chipurile subversiv, și despre care ulterior am aflat că era îndreptată tocmai împotriva Securității.

La Cluj am cerut unui procuror, trimis pentru a investiga cazurile de abuz din cadrul fostului aparat de represiune, să afle cine a ordonat supravegherea casei mele, cine a instituit acea procedură de intimidare, în contextul căreia milițianul care m-a bătut a fost o sărmană unealtă, doar un pion. Am informații că același procuror a trecut sub tăcere scrisorile și declarațiile de sesizare, de deconspirare ale unor cetățeni care demascau abuzuri și practici trecute ale Securității."

Așa mi-a povestit, în martie 1990, Doina Cornea, și mult mai mult. Disidenta cu trup firav și glasul subțire s-a opus comunismului și dictaturii, dovedind mult curaj.

În Germania, unde am emigrat câteva luni mai târziu, am avut prilejul să văd cum oameni scăpați din chingile comunismului au plecat încotro au văzut cu ochii, peste granițe, în căutarea unei altfel de vieți. Mulți dintre ei văd încă roșu în fața ochilor, când se gândesc la trecut. Copiii lor li se zburlește părul în cap la auzul cuvântului „comunist“, chiar dacă n-au mâncat salam cu soia și n-au băut nechezol. Pentru tinerii care nu știu ce e nechezolul: un înlocuitor din orz, din care se făcea cafea. Un motiv mărunț, de Revoluție.

Mult mai târziu, la moartea Doinei Cornea în mai 2018, îi aduceam un omagiu jurnalistic, dar și omenesc, scriind pentru Hotnews.ro: „Doina Cornea a trăit ceaușismul, a trăit Revoluția, ca și cei aproape 28 de ani care i-au urmat. Disidența sa activă s-a transformat, în timp, într-o rezistență discretă. Pentru amândouă, acum că ea nu mai este printre noi, îi mulțumim!“

Înapoi în timp, în vara lui 1990, ziarul *Obiectiv* din Arad, la care colaboram în regim de voluntariat, se împotmolea în șicane și opreliști de tip nou. Patronul său, după un prim entuziasm, se plângea ulterior că „realitatea fremătătoare a tinerei noastre democrații” l-a împiedicat să-l mai scoată și îmi explica, într-o scrisoare trimisă în Germania:

Deși se spune că cenzura a fost desființată, am fost cenzurați în cel mai subtil mod posibil, drept dovadă că, ziar de opoziție fiind, am încetat să apărem exact cu o lună înainte de alegeri. Algoritmul de obstrucționare a fost simplu și eficient: piedici în aprovizionarea cu hârtie, greutateți în obținerea spațiului tipografic prin neacceptarea comenzii de tipar sau acceptare, dar cu executare tardivă, astfel

informația devenind anacronică.

Am mai avut probleme cu difuzarea ziarului, întreprinderea de resort refuzând să o facă. Pur și simplu, au refuzat să perfecteze contracte ferme cu noi, ca întreprindere de sine stătătoare. Factorii care au creat aceste obstrucții sunt cei care au fost și au rămas organe de decizie, foști comuniști și securiști deveniți revoluționari anti-ceaușiști peste noapte. Cenzura s-a exercitat și prin introducerea unui agent în redacție, sau prin returnarea unor plicuri cu ziare, trimise prin poștă în străinătate.

Ca proaspăt patron de ziar nou, independent, acesta ajunsese la concluzia că în țară sunt la putere tot neo-comuniștii, ca și unii dintre „vechii băieți”.

La scurt timp după primele alegeri democratice din România, în urma cărora tovarășul Ion Iliescu a ajuns președinte de stat cu o majoritate covârșitoare de voturi, am plecat din țară cu viză de vizită la rude. Era o altă lume, frumoasă, ordonată, armonioasă, unde am rămas definitiv. După ce am emigrat în Germania, în vara anului 1990, n-am mai avut timp și resurse mentale pentru scris. În primii ani de emigrație, visul meu de a lucra în presă a trecut la sertar. La firmele germane și concernele internaționale la care am lucrat zi de zi, m-am ocupat mai mult cu cifre, lăsând literele pentru altcândva. Iar acest moment a venit în anul 1999, când am început jurnalismul prin corespondență, apoi la fața locului, în „patria presei”, la Londra.

Povestea începe acum mai bine de două decenii. Mă căsătorisem din nou, cu dragostea vieții mele, Tibi, după mulți ani de piedici și aventuri. Începea o nouă viață în Germania, unde plecasem mai mult fără voie și rămăsesem de drag. Era o țară atât de promițătoare, după ce trecusem prin calvarul României comuniste și al haosului unei Revoluții incerte. Toată mizeria răscolită în 1989 am uitat-o curând, prinsă de valul unor noi speranțe, într-un loc nou.

Germania mi-a adus dragostea adevărată, după o alta, trădată. Însă n-a fost de ajuns. Firii mele imaginative și ambițioase îi mai lipsea ceva. Cu o limbă germană cam șchioapă, la început, și cu un bagaj de cunoștințe greu de valorificat pe o piață a muncii pragmatică și concurențială, cum e cea germană, profesional mi-am găsit locul într-un birou. În mai multe birouri. Am descoperit cât de interesant e să lucrezi la calculator și cu cifre, care își au universul și farmecul lor. Însă nu destul de interesant, pentru a face din ele scopul vieții mele. Tânjeam la mai mult, visam la altceva. Ceva care, momentan, nu se putea. Nici măcar nu se întrezărea.

Munceam ca bezmeticii, să supraviețuim, pentru bani mărunți. Erau mulți bani, raportați la ce se câștiga în România, însă modești într-o țară pretențioasă, cum e Germania. Nu trăiam de pe azi pe mâine, ca să adunăm bani și să ne reîntoarcem în țară, ci pentru a rămâne acolo, teoretic pentru totdeauna. Iar acest țel însemna chirie, asigurări, haine de doamne-ajută, mașină, socializare, concedii, un întreg context în care te plasezi, pentru a te ridica la standardul lor. Al germanilor. Și totuși, când consideri că ai reușit, gândurile încep să o ia razna și te întrebă dacă asta e cu adevărat fericirea, împlinirea pe care ai sperat-o, pentru viața ta.

Așa m-am întrebat eu în toamna lui 1998 și am decis, hotărât, că „NU”. Voiam mai mult și, la început, nu știam exact ce. M-am lămurit printr-o întâmplare,

cum se întâmplă adeseori. La o petrecere dată de firma de traduceri unde lucram pe atunci, care edita și o revistă cu vederi avangardiste în business, *Wissensmanagement*, a venit un partener de afaceri, din Anglia. Bine dispuși, după o cină aleasă și câteva pahare de vin, am flecărit despre multe lucruri. Aflând că am terminat *Literele*, că am scris câteva articole în presa locală din România, la începutul anului 1990, și că mă ocup cu revista firmei-partenere, Peter m-a îndemnat să continui. Dar să o fac profesionist, ca la carte, urmând și o școală de jurnalism.

Acesta a fost declicul. Brusc, am știut că mi se arăta calea pe care o căutam. „A începe să scrii articole de presă în limba engleză e o provocare“, mi-am zis eu. O dublă provocare, de fapt, nemaiscriind demult nici în limba maternă, româna, nici în germană, pe care între timp o vorbeam ca pe apă. Însă cu răbdare, elan și multă muncă, am reușit. La finalul unor cursuri care au durat peste doi ani, am primit două diplome cu rezultate foarte bune, pentru „General Journalism” și „Freelance and Features Writing“. Cu aceste inițieri în jurnalismul profesionist urma să-mi fac loc pe o piață extrem de concurențială, practic închisă debutanților ca mine, care au început să scrie pentru presă relativ târziu. Însă când faci ceva cu pasiune, simțind că e parte din destinul tău, niciun sacrificiu, niciun efort nu pare prea mare.

În primii zece ani în Germania am fost ruptă de realitățile românești, în afara celor de familie. De aceea, despre evoluția mass-mediei din România în acea perioadă și transformarea presei autohtone într-o presă liberă de cenzura comunistă, pot spune mai puțin. Pot spune însă ceva despre presa germană, a cărei acuratețe, documentare, plurivalență și stil decent în exprimare îl apreciez și acum. Pentru mine, lecturile presei de știri internaționale au constituit și constituie o lecție continuă de jurnalism, fie că sunt în limba engleză, germană, franceză, sau altă limbă de circulație europeană.

Din păcate, dacă este să ne referim la presa anilor '90 în Germania, și aceasta a fost pe alocuri tributară presiunilor anti-imigrație, venite mai ales din spectrul politic populist și extremist de dreapta. Pe lângă repatrierea a aproape două milioane de etnici germani proveniți din România, fostul URSS și alte țări aparținând proaspăt căzutului Bloc de Est, Germania era asaltată de valuri de cetățeni străini, unii dintre aceștia trecuți pur și simplu prin Zidul Berlinului, ieșit de sub control.

Din 13 august 1961, acesta separa Vestul de Est, lumea democratică și capitalistă, de comuniști. La 9 noiembrie 1989, Zidul Berlinului a fost istorie și valuri de refugiați politic și oportuniști economic au dat năvală prin el, punând autoritățile germane într-o mare dificultate, de analiză și prelucrare a tuturor cererilor de azil. Cu timpul, lumea a fost filtrată. Unii au plecat de bunăvoie, alții au fost expulzați. Cei rămași, inclusiv românii, s-au adaptat după cum au știut mai bine. Presa germană obiectivă a scris și scrie mereu despre astfel de modele de integrare în societatea de adopție.

Însă multiplele cazuri de infraționalitate gravă sau medie, „de vitrină”, a unor cetățeni români au făcut ca imaginea României în Germania să nu fie de prim rang. Desigur că lucrurile s-au mai schimbat, odată cu renunțarea la regimul de vize și introducerea liberei circulații pentru români, la 1 ianuarie 2002. S-au schimbat și mai mult după aderarea României la Uniunea Europeană, în 2007, iar apoi odată cu

eliminarea restricțiilor de muncă, pentru cetățenii țărilor din UE.

Totuși, și în ziua de azi, unii conaționali ai noștri ne fac de râs, prin infracțiuni mai mărunte sau prin activități ilegale și criminale de clan, în stil organizat. Iar mass-media din străinătate relatează despre aceste abateri, cu informații precise primite de la autorități, sancționându-i public pe aceia cărora legea le este străină. La fel se întâmplă și cu abaterile instituționalizate, la nivel politic, referitoare la principiile democrației și ale statului de drept.

Pentru a-mi rezuma activitatea legată de presă, dar și pasul ulterior, de a scrie cărți, voi spune că sunt ziaristă de peste douăzeci de ani și scriitoare din 2013. Am lucrat ca jurnalistă *freelance*, liber-profesionistă, pentru multe ziare și reviste tipărite, ca și pentru presa online. Am colaborat o vreme, până la desființarea postului în limba română, la radio *BBC*.

Cea mai lungă colaborare este cea de șaisprezece ani, cu *Hotnews.ro*, o platformă de știri și multimedială care, încă din 1999, și-a dat seama că viitorul presei este în mediul online. Azi, *Hotnews.ro* este una dintre cele mai libere și credibile surse de presă, fiind un portal ce conține știri, comentarii, analize, difuzate non-stop în format text, audio, video, foto și fiind accesat, în medie, de peste trei milioane de vizitatori unici, pe lună. Între aceștia sunt și mulți comentatori, cu opinii diverse: unele lapidare și superficiale, alții aducând, prin mesajele lor publice, plusvaloare de dezbateră, articolului publicat.

Am scris pentru presa din Marea Britanie și presa de limbă română din Germania, Danemarca și România. Am fost redactoare-șefă la portalul românilor din Germania, *rom2.de*, și directoare pentru Germania a ziarului româno-german înființat și coordonat de mine, *Curierul de Vest*. Ca proiect transfrontalier, acest ziar editat la Arad, tipărit și distribuit pe tot teritoriul Germaniei, poate fi considerat un pionierat în antreprenoriatul de presă al anilor 2002-2003, când ziarele tipărite constituiau încă, alături de televiziuni, principala sursă de informare a publicului larg. Ziarul a avut și o timidă variantă online.

În acești douăzeci de ani m-am documentat, am călătorit și am scris mult, însumând, la ora actuală, aproape două mii de articole, apărute în diverse publicații de presă. Sub numele de autor Dani (de la Daniela) Rockhoff, am publicat în ziarele *Weekly Telegraph* din Londra, *Observer* și *Realitatea* din Arad, *Timișoara Internațional*, revistele de cultură și politică *Dorul*, din Danemarca și *Sinteza*, din Cluj. Am avut colaborări la revista online *Agero-Stuttgart.de*, la portalul românilor din Germania *Rom2.de* de la Frankfurt, la agenția de știri a județului Arad, *Newsar.ro*, agenția de știri a românilor de pretutindeni, *Romanian Global News* (București), site-ul economico-financiar *startupcafe.ro* (București) și la emisiunile în limba română ale *Radio Z*, din Nürnberg.

Câteva dintre reportajele scrise în timp le-am transformat în povestiri, apărute în 2013, sub titlul *Căpșunarii*, volum publicat la editura Humanitas, în colecția Hotnews. Au urmat romanele, cu unele capitole în stil reportericesc, *Iubita mea Mercedes* (despre emigrarea în Germania) și *Dezmoșteniții* (despre repatrierea în România), apărute în 2018, respectiv 2019, la editura Total Publishing, din București. La un moment dat, am simțit că literatura poate face casă bună cu

jurnalismul, fiind un alt mod, mai personal, de a te exprima în scris.

Startul a fost anevoios, însă am evoluat pe parcurs. Piedicile au venit mai ales din afara scrisului propriu-zis, deoarece presa de limbă română, pentru care am decis să scriu – simțindu-mă mai acasă, în limba maternă –, nu prea cunoaște noțiunea *freelance journalist*. Acesta nu este angajatul unei firme mass-media, ci poate scrie liber, pentru orice publicație este dispusă să îi „cumpere produsul”, plătindu-i un onorariu de autor. Sau, mă rog, în mass-media românească acest gen de colaborare jurnalistică este rezervată unor nume notorii, iar nu unor începători sau outsiders.

Parcursul meu de presă a fost „oblic”, neurmând căi bătătorite și conturându-se pas cu pas. Impulsul permanent a fost însă o pasiune a scrisului, prezentă și acum, poate chiar într-un mod mai accentuat ca la început. Nu mi-am câștigat existența exclusiv din scris, deoarece acest lucru pare imposibil în România de azi, dar greu de realizat și în Germania, unde am emigrat ca persoană adultă și am fost nevoită să lucrez într-un alt domeniu, pentru a supraviețui.

Însă scrisul mi-a fost completarea unei neostoite chemări intime și intelectuale, aducându-mi și niște bani de buzunar. Menționez acest lucru, deoarece, potrivit canoanelor jurnalistice din Vest, nu te poți considera *jurnalist freelance*, *jurnalist liber-profesionist*, sau *jurnalist liber*, cum spun nemții, dacă nu ești plătit pentru munca ta. În presa britanică sau germană, voluntariatul este doar pentru învățăcei, în timp ce acesta pare de la sine înțeles, la o serie de publicații românești din țară sau din diaspora.

Iar referitor la diaspora aș putea spune multe lucruri, însă mă voi rezuma la doar câteva, care țin de modul în care aceasta a început să se structureze la nivel asociativ (dar să se și destructureze, când n-au mai fost finanțări și bani). Detaliez acest lucru deoarece, dacă ziariștii din țară se raportau – în epoca tranziției la o presă liberă –, la realitățile politice, economice și sociale românești, eu, ca reporter și corespondentă de presă în străinătate, mă raportam la cele din țara de reședință, adică Germania. În plus, relatam despre evenimentele notabile ale diasporei, ca și despre o serie de vizite oficiale la cel mai înalt nivel, de premier sau președinte de stat, care aveau loc la sediile instituțiilor germane.

A fi corespondent de presă în străinătate înseamnă să acoperi, practic, nu un domeniu, ci un teritoriu pe care au loc evenimente de presă ce interesează editorul publicației pentru care scrii și implicit publicul-țintă, căruia i se adresează publicația. În acest sens, scrisul e o învățare continuă: informațiile din diversele domenii abordate nu trebuie doar deținute și obținute din surse credibile, ci trebuie redată jurnalistic, într-un limbaj specializat.

Mai ales în presa interactivă din mediul online, care are activată opțiunea de „Comentarii“, întâlnești virtual comentatori foarte avizați la temă și care imediat îți amendează orice derapaj. În presa actuală, dinamică și rapidă, mereu în competiție pentru întâietatea publicării unor știri și sub presiune financiară constantă, rolul corectorului de materiale de presă s-a diminuat semnificativ (dacă el mai există, de fapt). Prin urmare, jurnalistului îi revine și mai multă grijă pentru acuratețea textului de publicat.

În acest sens, colaborarea cu redacția sau redacțiile care lucrează (dacă e un

freelancer) se impune a fi armonioasă, iar atitudinea ambelor părți maleabilă, pentru ca produsul finit să fie, pe cât se poate, ireproșabil: atât ca și conținut, cât și ca formă (stil, exprimare, ortografie). Din acest punct de vedere, pot spune că am avut puține probleme cu redacțiile publicațiilor la care am colaborat. Pe parcursul celor două decenii de jurnalism mi-au fost refuzate la publicare doar câteva articole și aceasta fie din neconcordanța abordării mele cu linia generală a publicației, fie din vina mea.

Primul exemplu se referă la revista *Dorul*, din Danemarca, care prioritiza refuzul vechilor exilați români de a accepta evoluția pe scena politicii românești, lucru pe care eu îl consideram desuet, aparținând altor vremi: vremurilor „Europei Libere“, care prin presiunea sa mediatică a reușit să contribuie la crearea unei conștiințe treze și critice, la poporul român. Însă acele timpuri au apus, așa încât „lupta exilului“ cu diaspora, cu instituțiile și reprezentanțele oficiale ale României în străinătate, ar fi trebuit, în opinia mea, să ia și ea sfârșit mai devreme, nu la finele anului 2007, când această revistă de politică și cultură și-a încetat activitatea.

Al doilea exemplu se referă la câteva (puține) reportaje și analize pe care nu le-am prezentat echilibrat. Și noi, jurnaliștii, suntem oameni cu simpatii, preferințe, opțiuni. Însă patetismul nu își are locul în presă, iar acest lucru este amendat, în mod corect, de redacțiile profesionale. Pe mine, personal, „m-a luat valul“ cu prilejul protestelor legate de reînceperea activității miniere la Roșia Montană. Ecologista și patrioata locală din mine (Roșia nu e departe de Alba-Iulia, unde m-am născut) au pus prea mult patos în relatare, iar materialele de presă trimise de mine fostului redactor-șef de la Hotnews au trebuit rescrise în conformitate cu regulile abordării echidistante. El a avut dreptate, eu am greșit. Ca jurnalist, trebuie să accepți acest lucru, orgoliile nejustificate nu își au locul într-un context profesionist.

După această divagație, revin la modul în care eu, ca jurnalistă freelance în Germania, m-am raportat nu la politicul românesc din țară, ci la „durerile facerii“ unor structuri asociative românești, pe principii declarativ democratice, în țările Uniunii Europene. Mă refer în principal la Germania, însă și în Franța, UK, dar mai ales în țările de mare emigrație românească, cum sunt Italia și Spania, lucrurile s-au conturat cam la fel.

Aceste structuri s-au numit asociații, ligi, federații sau forumuri, iar majoritatea au funcționat ca promotore culturale și câtă vreme au avut bani. În afara unor mărunte contribuții din cotizațiile membrilor și a unor încasări din organizarea de spectacole și festivaluri publice cu artiști din România, unele structuri asociative, chiar dacă erau doar „întreprinderi de familie“, au beneficiat de finanțări nerambursabile, de la Departamentul pentru Români de Pretutindeni, de la București.

Chiar dacă și-a schimbat de câteva ori numele și „stăpânul“, acest departament devenit între timp minister, cu un buget anual de câteva milioane de euro, a finanțat, începând din 2003 și până în ziua de azi, nenumărate proiecte legate de activitatea culturală și religioasă a românilor din diaspora și din țările învecinate României (Republica Moldova, Ungaria, Serbia, Ucraina). Scopul declarat a fost și este păstrarea spiritului identitar românesc la românii de peste granițe. Un lucru bun, cu condiția ca banul public să fi fost alocat unde trebuie și în mod transparent. Din

păcate, în unele cazuri, scopul cultural a fost deturnat într-unul electoral.

Despre toate acestea am scris mult mai multe, într-o carte pe care o am în lucru și care se intitulează „*FREELANCE. Despre maidanezii presei*“. Sper ca această carte despre jurnalismul liber-profesionist, scrisă nu la modul academic, ci narativ, să fie publicată și prezentată publicului în 2021.

La finalul periplului meu jurnalistic în contextul acestei lucrări colective, voi răspunde punctual la câteva întrebări date ca reper:

1) **Trei păcate ale presei actuale:** graba, conformismul, superficialitatea. Al patrulea ar fi goana pentru articole de senzație, punându-se prea mult în față aspectul de divertisment, în detrimentul celui de educație implicită prin presă. Al cincilea ar fi penetrarea prea puternică în detaliile vieții private a subiecților de presă (persoane publice sau nu).

2) **Momentul în care m-am simțit ca și component activ al celei de „a patra puteri în stat”** a fost, în mod repetat, atunci când un articol scris de mine și publicat în presa online a cumulat, în 24 de ore, zeci de mii de vizualizări și zeci, poate sute de comentarii. Atunci am simțit și mai mult că aceea ce scriu contează, lasă urme și lansează teme de meditat, în mintea cititorilor mei.

3) N-am știut că **fostul președinte francez, François Mitterand, a conchis cu referire la profesia sa inițială, că „din gazetar poți deveni orice cu condiția să renunți la gazetărie”**, după cum se spune în crochiul de interviu, al prezentei abordări. Experiența mea a fost inversă. Întâi am profesat altceva, iar gazetăria am practicat-o în mod paralel. Însă pot da două exemple „de vârf”: remarcabilul jurnalist, analist politic de excepție și autor de cărți, Emil Hurezeanu, o voce de referință la *Europa Liberă*, dar și ulterior, în mass-media din România, este din 2015 ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Germania, la Berlin, și își îndeplinește misiunea cu mare dedicație. A fost o importantă opțiune a sa, dar și a statului român. Presa a pierdut, pentru o vreme, un reprezentant strălucit, însă România a câștigat. La fel poate fi amintit Luca Niculescu, fost moderator TV pe teme de politică externă și redactor-șef al postului de radio RFI România, care la doar 45 de ani a fost numit ambasador al României în Franța, Principatul Monaco și Principatul Andorra. Prin urmare, jurnalismul te poate propulsa foarte sus. Însă atunci când accepți o funcție publică, optezi pentru una dintre celelalte trei puteri în stat și nu mai poți pretinde că o reprezinți cu cinste pe ce-a de a patra. Este o incompatibilitate care ține de „deontologia postului”.

4) **Dacă aș consilia acum un tânăr care îmi este apropiat să devină gazetar?** Nu doar pe unul apropiat, ci pe orice tânăr care se arată interesat și dovedește minime aptitudini în direcția aceasta. O fac remarcând că termenul „gazetar” sună oarecum desuet, în epoca noilor tehnici de comunicare, în care poți fi blogger, vlogger, influencer, contributor, formator (sau deformat) de opinie, la aproape orice vârstă și fără a avea mari studii de jurnalism. Dacă totuși apuci pe o cale tradițională, de studiu academic al științelor comunicării și jurnalismului, atunci „a fi gazetar” nu este neapărat singura opțiune și cea mai bine plătită, în România. În alte țări europene situația se prezintă ceva mai bine, însă se începe de jos, de la voluntariat, și se ajunge mai sus după ani buni de experiență într-un mediu extrem de

concrețial. Studiul Comunicării, la nivel superior, poate însă să deschidă oportunități la instituții ale statului român, la cele europene, ca și la departamentele de Marketing și Public Relations (PR) ale unor companii. Am lucrat și eu, vreme de trei ani, ca „piaristă” pe tărâmul consultanței pentru comunitățile etnice din Germania, la un mare concern american, lider pe piața transferurilor de bani. Acestea din urmă sunt, cu siguranță, job-uri mai bine plătite decât cea de gazetar. Însă nu te poți aștepta acolo la libertatea de expresie pe care eventual ți-ai dori-o, dacă ești un spirit nonconformist și sedus de dorința de a dezvălui oamenilor în scris, adevărul tău necenzurat.

5) **Dacă aș lua-o eu, personal, de la capăt?** Cu siguranță că nu, sub forma în care s-a conturat traseul meu jurnalistic de până acum. Fiecare viață, inclusiv cea profesională, își are etapele ei. Structura în care profesiez jurnalistic acum îmi este suficientă, în România, în plus am proiectul cărții despre jurnalismul freelance, pe care vreau să-l închei. Ulterior, când libertatea de mișcare după pandemie se va restabili, aș dori să îmi lărgesc marja de prospecție jurnalistică în sensul unor reportaje pe teme diverse, dar și de călătorii.

În încheiere, doresc să mulțumesc Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, filiala din Arad, că mi-a dat prilejul să contribui la această lucrare colectivă. Sunt o membră mai nouă a acestei asociații profesionale, până nu demult fiind membră a *National Union of Journalists* din Marea Britanie și a *International Federation of Journalists*, cu sediul la Bruxelles. Din anul 2020, sunt și membră a Uniunii Scriitorilor din România. Astfel de uniuni și sindicate sunt binevenite, ele creează o apartenență de breaslă și stimulează comunicarea între autorii și jurnaliștii de toate vârstele și de toate orientările.

Vasile SĂRĂNDAN (Vasile de Zărând)

Norocul meu în presă poartă numele unei lesbiene

Nici nu se uscaseră bine cerneala pe cartea mea de muncă de proaspăt angajat la cotidianul „Adevărul de Arad”, că ziarul a și fost vândut, cu „păduchi” cu tot, trustului de presă „Vorarlberger Nachrichten”. Iar noul patronat austriac, deși se baza pe popularitatea și, mai ales, pe abonamentele cotidianului județean cu cel mai mare tiraj din România, dorea să-l mai și modernizeze și updateze puțin la unele secții și compartimente, ce erau ușor prăfuite acum, la început de Mileniu III. Așa că se intenționa dotarea cu o tipografie computerizată sau conceperea unui site suplă și de sine stătător și care să nu mai fie o simplă copie ON LINE a ziarului de hârtie.

În acest context, eu mă numărăm printre redactorii care aleseseră să rămână pe mai departe la ziar și lucram în continuare la Secția Cultură, secție la care colaborasem statornic în ultimii trei ani de zile, cât timp fusese apatrid și paznic de noapte la Cimitirul Pomenirea și câștigasem bani frumoși, datorită sistemului ingenios implementat de redacție, prin care articolele erau apreciate valoric și plătite după punctele acumulate. Și tot la această secție făceau practică și studenți și studente de la Facultățile de Jurnalistică ale celor două universități arădene, Universitatea „Aurel Vlaicu” și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”. Între cele două universități arădene era pe atunci o concurență acerbă, încât șeful Secției Cultură a ziarului, bonomul jurnalist Vasile Filip, ne spusese la un moment dat limpede redactorilor:

- Măsurați cu șublerul articolele și, câte rânduri are un articol despre o universitate, tot atâtea va trebui să aibă și un altul, despre cealaltă!

Aici s-a întâmplat să o cunosc pe (hai să-i zicem!) Măriuca, o studentă venită din Gubernia Bălți a Republicii Moldova și care alesese să facă orele de practică la Secția Cultură și avea cu mine în comun dragostea pentru filme, patima pentru ceai și iubirea necondiționată pentru pisici. Ajunsesem să beau cu fata asta și 10 cești de ceai verde și negru pe zi, tot discutând și certându-ne asupra vreunei secvențe din filmele lui Tarkovski sau Kieślowski, ea, normal, preferându-l pe regizorul mistic rus Andrei Tarkovski, în vreme ce gusturile mele mergeau spre viziunile subtil numinoase (sacre) ale polonezului Krzysztof Kieślowski, regizor pe care apucasem să-l văd în carne și oase la Festivalul Filmului de la Berlin, cu câteva luni înainte de moartea lui prematură și unde Kieślowski, la o conferință de presă de o oră, a reușit să fumeze un pachet de Marlboro, sudând realmente țigară de la țigară. De altfel, amândoi regizorii s-au prăpădit de tineri (sub 60 de ani), ca și cum exprimarea

sacrului ar uza cu rapiditate biologicul omului, ori poate că deosebita onoare ce ți se face de a te afla pentru o scurtă vreme în preajma „Focului celui Viu” trebuie, ca om, să o plătești neîntârziat?!

Și, de fapt, tot un film a fost pricina viitoarei legături apropiate dintre mine și Măriuca. Mersesem împreună la Cinema Mureșul (de pe str. Eminescu) la „Dogwille”, filmul care i-a adus lui Lars von Trier o grămadă de premii dar și o avalanșă de critici din partea organizațiilor feministe, critici alimentate și de Nicole Kidman, ce jucase (magistral!) în rolul principal și se plânsese apoi presei cât de inuman se purtase în timpul filmărilor cu ea misoginul regizor, ce mai era și de un antiamericanism strident, cel puțin în „Dogwille”. Motive arhisuiciente pentru ca Măriuca mea să-l urască pe căpcăun din toată firea ei pătimașă. Mai ales că fătuca și fusese doi ani la rând în STATE cu Program Travel și visa (în secret) să se stabilească definitiv acolo.

Așa că în momentul când șeful secției, hâtrul Vasile Filip, a ridicat glasul luând-o (în glumă, desigur!) la rost că de ce, după trei săptămâni de la vizionare, nu a scris nici până acum o cronică despre „Dogwille”, Măriuca, adică ființa cea mai lipsită de simțul umorului din Gubernia Bălți a Republicii surori, Moldova, s-a refugiat, tremurând toată, în brațele mele și a scos de acolo doar năsucul și i-a răspuns tiranului în cel mai dulce grai moldovenesc:

- Din comodități, domnul Filip, din comodități!

Prin urmare, ne-am teleportat urgent la Cafeneaua Joy’s, eu, Măriuca și pisica ei, Sonia, de care nu se despărțea niciodată. Am comandat un samovar de ceai negru și ne-am retras în încăperea cea mai liniștită din aripa stângă a localului și ne-am pus pe scris. A ieșit până la urmă o cronică de film mai neconvențională, sub formă de dialog și în care Măriuca făcea praf filmul, compătiment-o pe biata Nicole Kidman, în vreme ce eu îl ridicam în slăvi de Lars von Trier, acompaniați de sforăiturile Sonecicăi, care torcea la mine-n poală deosebit de mulțumită, deoarece îi lăsasem la discreție întreg pachetul de mâncare pentru pisici.

Atunci Măriuca m-a pupat stângaci pe obraz și mi-a mărturisit că ar fi încântată să petreacă noaptea aceea la mine, deși m-a prevenit că ea simpatizează mai mult femeile. Și, începând de atunci, Măriuca poposea (cum grăiesc moldovenii) pe la mine acasă două, trei nopți pe săptămână.

Și, din acel moment, trebuia s-o însoțesc cu sfințenie în fiecare miercuri seara, pe Ștrandul Neptun, la Club Space, unde se petrecea MIERCUREA STUDENTEASCĂ și unde fata se întâlnea cu tot soiul de prietene. Și, pentru a nu părea complet caraghios, tot proptind zidurile discotecii cu pisica în brațe în așteptarea iubitei, ce se dezlănțuia transfigurată pe ringul de dans, împreună cu alte studente, eu simțindu-mă exact ca țărăncile din satul meu, pe vremea copilăriei mele, când își însoțeau fetele la horă și stăteau lipite pe lângă pereții căminului cultural, cu hainele pupilelor în mâini și le priveau pestrecute (transfigurate), cum jucau fetele, Măriuca a avut ideea (ce s-a dovedit genială!) să iau de la redacție un aparat foto și să pozez și eu tot ce mișcă prin discotecă. Așa am început, într-o miercuri noaptea în Club Space și am continuat apoi, sâmbătă de sâmbătă, în celelalte cluburi de pe ștrand: No Name, Vox Maris (unde „gorilele” lui Beleiu mă puneau să șterg pozele

cu interlopții fotografiati întâmplător!), Latino, Club 4 You, Nefertiti, Soho sau Nerv, adică peste tot pe unde trebuia să o urmăresc (eu și Sonecica) pe nesățioasa Măriuca, în explorările ei erotice, căci îmi mărturisea că, uneori, parcă simte un balaur în vene.

Cu aparatul foto în mâna dreaptă și pisica agățată pe umărul stâng, mă simțeam ca un prinț din Levant, călărind cu șoimul pe braț, la vânatoare de imagini. Și care imagini s-au dovedit deosebit de apreciate de către cititorii site-ului *www.aradon.ro*, întrucât traficul portalului creștea substanțial de la o săptămână la alta.

Așa că, în scurt timp, m-am trezit poftit în birou la redactorul șef, Doru Sinaci, un ziarist născut iar nu făcut, un jurnalist cu o formidabilă intuiție a gustului publicului. Șeful m-a felicitat pentru ideea de a face poze prin cluburile Aradului, căci acest lucru a crescut foarte mult audiența site-ului, m-a anunțat că sunt propus pentru o primă substanțială și mi-a înmănat cheile unei Dacii Solenza a redacției, cu care să mă deplasez de acum înainte, noaptea pe ștrand, la discotecă. Mi-a stat de câteva ori pe limbă să-i mărturisesc că totul se datorează, de fapt, dragostei mele pentru studenta moldoveancă, dar totul era prea intim, și, în același timp, prea încălțit, iar redactorul șef nu prea avea el timp pentru efuziunile mele sentimentale.

Peste vreo lună de zile, vreme în care aradon-ul urcase uimitor în clasamentul național TRAFIC.RO, mă aflam, într-o după-amiază, numai eu cu Măriuca și Sonecica în biroul Secției Cultură al redacției și, normal, beam ceai discutând despre noul val al filmului românesc, când redactorul șef a intrat grăbit în încăperea și ne-a anunțat că s-a petrecut un accident mortal la podul de lângă Biserica Maranata și a bătut apropoul că ar trebui neapărat ca cineva să se deplaseze acolo și, la ora aia, el nu mai are pe nimeni în toată redacția.

Am protestat categoric, argumentând că eu mă ocup de chestii culturale și în viața mea nu am avut curajul să mă uit la un om mort, ba nici măcar s-o privesc pe maică-mea la țară, când tăia o biată găină. Numai că, imediat, la deșteapta de Măriuca a început să-i turuie gura despre neorealismul italian, despre scenele de violență din filmele lui Francis Ford Coppola, „Nașul” și „Apocalips now”, pe care, Țucu (așa mi se spune mie în privat și Măriuca știa, când voia ceva de la mine, să-mi rostească porecla cu atâta farmec...), „mi te-ai lăudat că l-ai văzut de 4 ori (filmul)”, și a luat aparatul foto și m-a luat de braț și m-a așezat la volan și, cu ea în dreapta și cu Sonecica pe bancheta din spate, nici nu știu cum m-am pomenit la capul podului de la Micălaca! Unde un biciclist fusese strivit de către o CIFA (mașină betonieră) și Măriuca s-a prezentat la poliștii ce făceau măsurătorile și i-a anunțat că noi suntem de la PRESĂ și a început să alerge de colo-colo prin „câmpul infracțional”, indicându-mi mie unde și ce să fotografiez, ba o mână, ba un picior, căci bietul biciclist fusese târât și destrămat pe o distanță de mai mulți metri de către ditamai camionul.

Întorși la redacție, Măriuca a insistat să scriu un articol tot așa, în stil hiperrealist, și să-l ilustrez cu cele 30 de poze atroce. Redactorul șef și cei doi web redactori s-au codit puțin, înainte de a posta pe aradon așa ceva, dar Măriuca a început o pledoarie aiuritoare despre Piero Paolo Pasolini, Antonin Artaud și

Marchizul de Sade, încât Doru Sinaci a dat până la urmă din mână, învins, și le-a zis celor doi să pună materialul, că, oricum, internetul nu e supravegheat deocamdată de CNA.

Era pentru prima oară când, de la un accident de circulație, apăreau pe net asemenea imagini șocante, așa că vă imaginați ce trafic a făcut în următoarele zile site-ul. Iar pe mine, peste câteva zile, mă chema redactorul șef – din nou la el în birou – pentru a mă anunța că, la sugestia lui, patronatul austriac a decis să-mi dubleze salariul și, de acum înainte, voi lucra, în primul rând, ca mobiljurnalist (MOJO), axat pe evenimente și doar în rest mă voi mai ocupa și de mofturi culturale.

În aceeași vară, Măriuca se ducea pentru a treia oară în SUA cu Student Travel, dar toamna nu s-a mai întors în România, ci m-a sunat din California, rugându-mă să-i trimit un mail cu toate articolele publicate de ea în „Adevărul de Arad” și pe site-ul aradon. Și din iarna aceluși an, Măriuca lucrează la Hollywood, unde editează o publicație bilingvă (americano-rusă) și mă ține mereu la curent cu noutățile și bârfele din „cetatea filmului”, invitându-mă sistematic de 10 ani încoace s-o urmez în America, unde este convinsă că, sub îndrumarea ei, voi ajunge un scenarist de succes.

Iar eu îi reamintesc, de fiecare dată, că sufăr de rău de înălțime (ca și prietenul-dușmanul nostru comun, Lars von Trier) și deci nu am cum să ajung vreodată în STATE, dar îi mulțumesc că mi-a lăsat-o mie pe Sonecica și, ori de câte ori m-apucă dorul de Măriuca sau sunt în pană de inspirație, e suficient să mângâi blana electrizantă a fenomenalei pisici.

Daniel Pavel SCRIDON

De 28 ani, fidel unui crez!

M-am născut la 19 iunie 1974 în municipiul Arad, fiind absolvent al Facultății de Educație Fizică și Sport din cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Pasionat de sport încă de la vârstă copilăriei, având fotbalul și baschetul „în sânge”, o întâmplare fericită avea să-mi schimbe destinul, să devin fidel unui crez. Mi-aduc aminte, de parcă ar fi fost... ieri.

Un meci de baschet feminin, la Cluj, între eternele rivale Universitatea și BC ICIM Arad, unde am avut șansa de a sta în camera de hotel alături de regretatul gazetar sportiv Alexandru Chebelev. Suporter al echipei arădene de baschet feminin, eram nelipsit de la meciurile echipei în care Monica Brosovszky și celelalte coechipiere scriau pagini de istorie pentru sportul arădean. A fost de-ajuns ca șeful secției sport a ziarului „Adevărul” să arunce o privire peste agenda mea de... împătimit al sportului cu mingea la coș, în care scriam secunda și cine își trecea numele pe lista marcatoarelor, pentru a mă provoca la o discuție. Care s-a sfârșit cu o invitație de a trece pragul redacției ziarului de pe Bulevardul Revoluției. Prima cronică sportivă apărută sub semnătura mea în ziarul „Adevărul” nu o voi uita niciodată. „Mascarada de la Petroșani” era povestea unui meci de fotbal dubios, încheiat 3-3, în care FC Bihor obținea un punct important în lupta directă cu UTA pentru promovarea în Liga 1. După o scurtă perioadă „de probă”, din 15 iulie 1993 am fost angajat ca redactor la cotidianul „Adevărul de Arad”, alături de care am rămas fidel timp de 28 ani.

Puncte de reper

Din anul 2006 am fost numit coordonatorul Departamentului Sport, prin mâna mea trecând multe din „penițele” care scriu, astăzi, despre sportul arădean. Cu nostalgie, mi-aduc aminte de acele vremuri, în care ghidat de „enciclopedia” numită Alexandru Chebelev, mă ocupam de „boboci”, de colaboratorii ziarului nostru. Erau timpuri în care pixul umplea foi de hârtie, iar dactilografele culegeau materialele. Ultimul „ochi” înainte de „bun de tipar” aparținea coordonatorului paginii de sport. Suplimentul de luni, cu câte patru pagini de cronici, rezultate și întâmplări din sportul arădean și nu numai, trecea ca „pâinea caldă”. Eram tineri, entuziaști, dornici de a oferi cititorilor informații prompte, veridice.

De-a lungul celor aproape trei decenii de presă scrisă am avut onoarea de a relata de la competiții de talie mondială. La loc de cinste stă prezența la Campionatul Mondial de fotbal Franța 1998, unde am făcut parte din naționala de suporterți a României la „mondialul” suporterilor de la Nantes, grație invitației lui Iulius Pop. Aidoma naționalei tricolore, am trecut de grupe, fiind învinși în optimile de finală. O experiență inedită, pe itinerariul Lyon-Nantes-Toulouse-Paris-Nantes, pe care orice jurnalist sportiv și-o dorește odată în viață. Un an mai târziu, la invitația lui Adrian Mateaș, am transmis de la Campionatul Mondial de haltere Grecia 1999, capitala

Atena cu nenumăratele ei puncte de atracție fiind o (altă) provocare în adevăratul sens al cuvântului. Pe lista prezențelor la întreceri de top figurează și Campionatul Mondial de atletism în sală, Ungaria 2004, dar și trei sezoane de Liga Campionilor la fotbal, fiind nelipsit de la jocurile echipei Steaua din „templul din Ghencea” în calitate de trimis al ziarului „Adevărul de Arad”, actualmente „Jurnal arădean”, în paginile cărui am scris și despre jocurile și trofee câștigate de echipa de baschet feminin a Aradului în cupele europene.

Pasiunea pentru jurnalismul sportiv m-a împins spre... riscuri. Rememorez o întâmplare din anul 1994, când militar în termen fiind la UM 01380 în Garnizoana Arad, într-una din permisiile primite de la regretatul comandant de batalion Ioan Memetea, am părăsit țara, fără consimțământ, pentru a fi alături de echipa de baschet feminin, BC ICIM, la Ruzomberok (Slovacia). Acolo, s-a scris, una din cele mai dureroase pagini din „cartea de aur” a sportului cu mingea la coș arădean, Diana Ciupe și coechipierele ei fiind eliminate din Cupa Campionilor Europeni după ce au câștigat la Arad la o diferență de 26 puncte. După nici o lună de zile, unele imagini difuzate de televiziuni, cu suporterii arădeni uluiți de ratarea calificării, au ajuns în biroul comandantului din Cetate. Firesc, a urmat și pedeapsa: trimiterea în arestul unității timp de... trei zile!

Activitatea mea jurnalistică nu s-a limitat doar la sport. Au fost ani în care, alături de Sorin Ghilea, am coordonat paginile de Tineret, cu apariții bisăptămânale în „Adevărul de Arad” și odată pe săptămână în „Alfa magazin”. Am bătut județul în lung și lat, de la Felnac la Moneasa, de la Pleșcuța la Păuliș, de la Lipova la Gurahonț, de la Sebiș la Ineu, brandul „Top 5 Adevărul Tineret” atrăgând în discotecile din localitățile județului nume mari de pe „portativul” muzicii românești, precum: ASIA, Talisman, Trei Sud Est, Andre, Laurențiu Cazan, Paula Seling, Ducu Bertzi etc. „Joile studențești” din celebrele discoteci arădene „Ring” și „Sfinx”, unde Cornel Lucaci și Geza Balog erau amfitrioni, rămân puncte de referință pentru generația 90, concursurile cu premii atractive fiind „frișca de pe tortul” unor seri memorabile, „zugrăvite” mai apoi în paginile ziarului nostru.

Experiența acumulată și o „scânteie” m-au determinat să abordez și genul comentariu. Astfel s-a născut „Albe și negre”, o rubrică nelipsită din paginile ziarului vreme de mulți ani. La început, opiniile aveau ca numitor comun sportul, dar încet-încet, am trecut și la alte abordări, cotidiene sau politice. Acide, pline de sens și pigmentate cu citate din clasici, au devenit un reper pentru cititori.

În paralel cu activitatea de jurnalist la cotidianul „Jurnal arădean” și site-ul online Aradon, timp de cinci ani am realizat, săptămânal, la postul local de televiziune „Info TV”, emisiunea „Dincolo de gazon”. O emisiune de analiză sportivă, cu invitați de marcă din peisajul sportului arădean și nu numai. Una dintre cele mai urmărite, discutate și apreciate emisiuni a fost dezbateră dinaintea alegerilor pentru funcția de președinte al Asociației Județene de Fotbal Arad, în anul 2010, când Dorel Cura rușea să-l „detroneze” pe Nicu Selejan, colonelul care a condus destinele sportului rege județean mai bine de un deceniu. Mulți dintre votanți au recunoscut că dezbateră de „Dincolo de gazon” i-au determinat să-și dorească o schimbare în fruntea AJF.

În anul 2018 am avut onoarea de a fi ales vicepreședinte al Filialei „Ioan Slavici” din Arad a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), care mi-a acordat Distincția „Credință și loialitate” pentru întreaga carieră jurnalistică. O carieră care mi-a fost influențată de oameni frumoși, de la care am „furat” meserie. Și de-a lungul căreia am fost susținut necondiționat de cei dragi sufletului meu. Evit să dau nume, de teamă să nu uit pe cineva, dar le mulțumesc tuturor pentru ceea ce sunt astăzi.

Paralele inegale

Dacă e să fac o paralelă între presa scrisă din anii 90 și cea de astăzi, sunt destule diferențe. Plecând de la încrederea Măriei sale, cititorul, în cuvântul gazetarului. Dacă în primii ani după Revoluție se vorbea despre presă ca „a patra putere în stat”, astăzi, puțini sunt cei care mai văd în reprezentanții media o astfel de... putere. Înmulțirea publicațiilor, multe dintre ele „arzând” doar o vară, creșterea numărului celor care și-au dat cu părerea în tot și toate, „pozând” în gazetari de succes, i-au determinat pe cititori să-și piardă încrederea în cuvântul scris sau vorbit. O altă discrepanță vizează calitatea actului jurnalistic. În anii 90, documentările, gen reportaje ori anchete, respectau regulile bunului simț și a dreptului la opinie și a celor arătați cu degetul. Astăzi, unii terfelesc imaginea cui doresc, funcție de interese. Politice sau financiare. Fără a acorda și celui „învinuit” dreptul de a-și expune părerea. Nu în ultimul rând, dezvoltarea nișei online, a determinat o scădere dramatică a tirajului publicațiilor scrise, mulți dintre gazetari reorientându-se spre alte domenii de activitate, mult mai bine remunerate decât în sectorul mass-media. Unul, care, cel puțin la nivel local, s-a încadrat în categoria „prost plătite”. Situație neschimbată, din păcate, nici astăzi.

Cu toate aceste neajunsuri, această meserie reprezintă un crez, la care nu voi renunța prea curând. Nu am făcut-o, în ciuda câtorva oportunități tentante ivite în ultimii ani. Pentru că „microbul” e în mine. Și mă simt în largul meu. Ieri, cu penița, azi, cu tastatura calculatorului. Doar în slujba cititorilor!

Nelu SCRIPCIUC

Originile impulsului creator

E ușor să vorbești despre oameni. Să prezinți fapte și evenimente. O scurtă documentare și uneori chiar și o singură fotografie te ajută să caracterizezi un om, să îl lauzi sau să îl critici, însă fără să îl cunoști prea bine. Mai bine de 20 de ani am surprins prin obiectivul aparatului foto oameni, animale peisaje, evenimente care, transpuse în paginile ziarelor, îl ajutau pe cititor să înțeleagă, doar privindu-le, care este subiectul știrii. Mi-au fost publicate nenumărate fotografii realizate în stradă, în piețe... cu persoane în diferite ipostaze, iar acele imagini spuneau totul – nu

mai era nevoie de descriere.

Pot să vă relatez o sumedenie de întâmplări, pot să caracterizez o mare parte din persoanele pe care le-am privit dincolo de obiectiv, însă este mult mai greu atunci când trebuie să vorbesc despre mine. Cine sunt eu? Ce am făcut? Unde am fost și unde am ajuns? Voi încerca totuși să realizez o autobiografie. Despre mine, Nelu Scripciuc. Spun Nelu Scripciuc și nu Ioan Scripciuc deoarece în domeniul foto-video, cu toții mă cunosc sub apelativul Nelu.

Artele vizuale au fost mereu o provocare pentru mine. Din copilărie eram captivat de aparatele foto. Înainte de 1989 nu erau însă atât de accesibile, nici nu le găseam în magazine. Priveam însă fotografiile din ziarele vremii și îmi promiteam că și eu voi ajunge să realizez fotografii.

Nu conta atunci ce voi fotografia dar mă tenta să am un aparat foto al meu. Bineînțeles că părinții nu își permiteau să îmi cumpere unul, doar pentru că aveam eu un moft. Însă, la vârsta de 14 ani, un prieten de-al fratelui meu, care știa cât de mult îmi doream un aparat foto a venit și mi-a spus că el pleacă în armată și că, dacă vreau, îmi lasă mie aparatul lui. Țin minte și acum cât de bucuros am fost și de încântat că el a decis să îmi lase mie o asemenea „comoară”. Deja vizualizam ce fotografii voi realiza, pe cine voi fotografia...

Fratele meu însă mi-a dat planurile peste cap. Fiind cu 10 ani mai mare decât mine, a spus că nu se poate așa ceva. Dacă eu voi primi aparatul, sigur îl voi strica! Și atunci a luat aparatul de fotografiat și l-a închis în dulap. Cum se apropiau sărbătorile de iarnă, după ce m-am necăjit puțin am găsit și soluția salvatoare. Aveam să îmi iau propriul meu aparat, din bani câștigați de mine. Cum? Ei bine, mi-am convocat prietenii de joacă și am pornit prin sat cu colindul. La final, când am împărțit banii și am văzut că îmi pot permite să îmi cumpăr aparatul visat, bucuria a fost imensă! Așadar mi-am luat un aparat rusesc Smena 8 – parcă și acum îl văd – care la acea vreme a costat 305 lei. Am mai făcut eu economii și mi-am cumpărat filme și apoi... am trecut la treabă. Am început să fotografiez tot ce îmi cădea la mână – de la animalele din curte, peisaje, oameni de pe stradă, colegi de clasă.

Doi ani mai târziu, un verișor avea de vânzare un aparat de mărit. Știind că sunt pasionat de așa ceva a venit la mine să mă întrebe dacă nu vreau să îl cumpăr. Fericit, am mers acasă, i-am explicat mamei mele cât de important este să am un asemenea aparat și am convins-o să mi-l cumpere. A costat 500 de lei și l-a cumpărat în două rate. Mai apoi, mi-am luat materiale fotosensibile și mi-am improvisat un laborator în bucătărie. La început, familia nu prea a fost de acord însă a înțeles cât de important era pentru mine. Am făcut câteva încercări dar nu a prea ieșit nimic. După câteva zile am reușit să obțin prima poză (fotografie). Am fost super fericit. Și de aici pot spune că a pornit pasiunea și dragostea pentru arta fotografică.

Între timp am ajuns la liceu, iar datorită pasiunii mele îmi câștigam banii de buzunar, făceam colegilor fotografii iar ei mă plăteau.

În anul 1989 am convins-o pe mama să mă înscrie la Școala de Arte din Arad, pe care am absolvit-o doi ani mai târziu cu nota 10. Mi-am făcut și alte specializări în domeniul artei fotografice. M-am specializat în meseria de laborant foto la Uzina de Materiale Fotosensibile AzoMureș din Târgu Mureș, apoi după ce m-am angajat în Arad, după orele de serviciu, mai lucram cu jumătate de normă la un laborator foto.

În anul 1997, am văzut un anunț într-un ziar local, în care scria că ziarul „Observator” angajează fotoreporteri. Nu am stat prea mult pe gânduri și am participat la concurs, unde am fost acceptat de către Maestrul Tristan Mihuța. A fost o adevărată provocare pentru mine pentru că eram conștient de faptul că fotografia realizată de mine trebuie să ilustreze exact știrea redactorului. La acea vreme nu erau site-urile de știri. Aradul abunda în abonamente la ziare, iar în cafenele, cititorii citeau ziarele din scoarță în scoarță și discutau pe marginea fotografiilor care ilustrau textele. Consider că m-am adaptat repede fotografiei de presă și am reușit să surprind miezul evenimentelor. Mai mult decât atât, în 1997, instituțiile mass-media erau în plină dezvoltare, comparativ cu ziarele pe care le răsfoiam în copilărie, acum abundau în informații din varii domenii. Treptat am ajuns să câștig respectul colegilor mei care mă trimiteau uneori singur la evenimente, iar în timp am reușit să închei colaborări cu publicații naționale.

Toți acești ani au fost cu urcușuri și coborâșuri. Am trecut de la fotografia argentică, la fotografia digitală, de la ziarul tipărit la ziarul online și mai apoi la presa audiovizuală. În timpul acestor tranziții, am avut ocazia să întâlnesc adevărați profesioniști alături de care am avut o deosebită plăcere să lucrez, dar doi dintre aceștia mi-au marcat drumul prin acest labirint. Tristan Mihuța a fost cel care mi-a deschis ușile spre această lume a presei scrise și mi-a dat impulsul necesar pentru a deveni un profesionist în fotografia de presă. Alături de Andrei Ando, am trecut, atât în presa scrisă cât și în presa audiovizuală, prin perioade bune, dar și dificile și a fost omul care m-a susținut necondiționat.

Pentru a cunoaște mai mult, pentru a descoperi această profesie nobilă mi-am perfecționat studiile în domeniul mass-media și am absolvit Facultatea de Științe ale Comunicării, specializarea Jurnalism din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad.

Deoarece mereu mi-am dorit să învăț mai mult despre arta fotografică și să fiu la zi cu inovațiile în domeniu, în paralel cu munca de foto-reporter, un an mai târziu, în 1998, m-am înscris în Foto Club Arad, iar în 2000 am avut prima expoziție personală, cu tematică plină de frumusețe – nud feminin. Tot în același an, am fost ales președinte la Foto Club Arad, pe care l-am condus până în 2008, când am decis cu alți colegi să constituim o altă Asociație, care funcționează și astăzi și se bucură de un real succes.

Fotografiile artistice le realizez în timpul liber, atunci când mă ocup de asociația pe care o conduc, FotoClubPro Arad, când călătoresc, mă plimb pe stradă și surprind diferite ipostaze ale cotidianului.

Mă întrebați ce mă interesează în momentul actual, ce direcție vreau să urmez. Ei bine, pot cu bucurie să spun că viața mi-a dat șansa să fac de fiecare dată ceea ce simt și așa cum consider de cuviință. Am muncit ani în șir pentru titlurile pe care le am, pentru premiile și diplomele primite, pentru recunoașterea pe care o am în acest moment. Nu a fost ușor dar am știut din start ce vreau și că îmi doresc să excelez în arta fotografică și iată că mereu, mereu mă perfecționez. Lucrările mele au fost acceptate și premiate la diferite saloane naționale și internaționale, au fost cuprinse în expoziții personale sau de grup, au fost folosite pentru a ilustra albume importante din viața Aradului, multe dintre ele se regăsesc pe pereții unor instituții de cultură, dar nu numai. Pot spune că sunt mulțumit de munca mea. Însă tot eu sunt cel care spune că omul cât trăiește învață. Așadar, mai am multe de învățat și îmi doresc acest lucru.

Însă, după acești peste 20 de ani frumoși trăiți în presă, am decis totuși să îmi schimb viziunea și să urmez cursurile unui masterat de specialitate unde pot cu adevărat să cunosc o altă perspectivă a fotografiei artistice.

Am realizat la Arad mai multe workshopuri unde am invitat profesori universitari din marile centre universitare din țară, printre care și de la Universitatea de Artă și Design din Cluj. Este vorba despre profesorii universitari Eugen Moritz și Karoly Feleki.

Ascultându-i în cadrul acestor workshopuri, am realizat că ei văd lucrurile dintr-o altă perspectivă și m-am gândit că ar fi bine ca și eu să mă specializez în acest domeniu. Având contact cu artiștii plastici din Arad cum ar fi prof. univ. dr. Dumitru Șerban și prof. univ. dr. Rudolf Kocsics, am aflat de studiile de masterat din cadrul Universității de Arte și Design din Timișoara. Așa că am decis să îmi încerc norocul. M-am pregătit pentru susținerea examenului de admitere și spre bucuria mea am fost acceptat la acest profil.

Am reușit cu adevărat să cunosc o altă perspectivă a fotografiei artistice și acest lucru se datorează mentorului meu de suflet, prof. univ. dr. Stelian Acea.

Acum îmi doresc să devin mai bun în acest domeniu, pentru că sunt sigur că acest master mă va ajuta să ridic și mai mult valoarea Asociației FotoClubPro Arad pe care am fondat-o și pe care o conduc. Sunt conștient că succesul pe termen lung nu ține doar de un om, ci ține de o echipă bine încheată. Asta îmi doresc eu pe viitor, să mă perfecționez și să mă dezvolt mai mult alături de echipa FotoClubPro Arad.

Acum lucrez ca fotograf în cadrul Complexului Muzeal Arad, iar în paralel colaborez cu diferite site-uri de știri.

Lucian ȘERBAN

Sunt momente în care am simțit că prin cele scrise am reușit să schimb ceva

M-am născut pe 15 august 1978 la Deva, dar copilăria, adolescența și o mare parte din tinerețe mi le-am petrecut la Șiria lui Slavici, scriitor ale cărui opere am început să le citesc de mic. Și, dacă tot a venit vorba despre citit, pot să spun că dragostea de lectură m-a ajutat foarte mult atunci când am ajuns pentru prima dată în redacția unui ziar și am fost trimis să scriu primul meu articol.

Îmi amintesc și acum prima carte pe care am citit-o singur, „Povestiri” de L.N. Tolstoi. Eram prin clasa a II-a și mă îmbolnăvisem, astfel încât nu puteam merge la școală. Ca să nu mă plictisesc, de la prima oră a dimineții, îmi amintesc și acum, era încă întuneric afară, am luat „Povestirile” și le-am citit din scoarță-n scoarță. Au urmat la rând, probabil mii de cărți, aproape toate volumele din biblioteca familiei fiind citite de cel puțin două ori până să ajung la facultate. Asta, pentru că, de mic, bunicul, bunica, mama, tata m-au îndrumat spre lectură și poate că, indirect, atunci a fost primul pas pe care l-am făcut spre profesia de jurnalist.

Nu pot să scriu despre perioada copilăriei fără să îmi amintesc cu nostalgie de învățătorul meu, domnul Borlea (n.r. – Gheorghe Borlea), omul care mi-a pus creionul în mână, omul care mi-a insuflat dragostea pentru istorie, geografie, pentru literatură, omul care mi-a cerut să fac prima compunere și care apoi a corectat-o, cel care îmi împrumuta, din când în când, câte o carte pe care credea că trebuie să o citesc. Am avut, ulterior, numeroși profesori pe care i-am apreciat, dar cum, pe lângă lectură, mi-a plăcut foarte mult istoria, un om care m-a ajutat foarte mult în această direcție a fost profesorul Ioan Mărcuț de la Pâncota.

Concurs la „Agenda Zilei – ediție de Arad”

Ca atâția alți tineri cu preocupări umaniste din România anilor '90, după terminarea liceului, am dat la Drept, facultate pe care am absolvit-o în 2001. Nu am ajuns însă să proferez niciodată, deși mi-am luat examenul de licență cu o medie ce îmi permitea să mă înscriu pentru a obține un loc de magistrat. Am lucrat câteva luni în comerț, iar în vara anului 2002, am aflat prin intermediul unei cunoștințe, jurnalistul Marius Grada, că „Agenda Zilei – ediție de Arad”, ziar condus în acel moment de Romulus Dubăț, în calitate de director, și Ovidiu Balint, în calitate de redactor-șef, caută ziariști. M-am prezentat la concurs, alături de alți candidați, am fost selecționat și am fost aruncat în focul luptei, fiind trimis de Alciona Popoviciu, o jurnalistă cu multă experiență, să fac niște știri despre UDMR. Cel cu care am stat de vorbă acolo a fost Andras Kiraly, care era președintele UDMR Arad, din câte îmi amintesc. Datorită faptului că mi-a plăcut să citesc, datorită faptului că pe lângă cărți, citeam și toate ziarele care îmi cădeau în mână, am avut o discuție interesantă, care s-a transformat în două articole. Am lucrat ulterior la „Agenda” cu Simona

Vălan, iar după cooptarea în echipă a lui Orlando Toader, am început să lucrez cu el la pagina de Județ. De la el și de la Teofil Grădinaru, care s-a alăturat și el în acea perioadă echipei conduse de Romi Dubăț, am învățat multe dintre secretele meseriei.

Experiențe noi și probleme pe măsură

Astfel, doi ani mai târziu, când acea parte a „Agendei” care a devenit „Ziarul Transilvania”, s-a închis în plină campanie electorală, mă consideram un redactor cu experiență. Experiență pe care apoi mi-am îmbogățit-o lucrând, puțin ce-i drept, la ziarul „Observator arădean”, condus de Andrei Ando și Flavius Ghender, câțiva ani la „Adevărul de Arad” devenit „Jurnal arădean”, condus din postura de director de Mircea Țișcă și de Doru Sinaci, Doru Sava și Adriana Barbu (redactor coordonator, redactor-șef, respectiv redactor-șef adjunct) și „Glasul Aradului”, condus de Cosmin Mihuța și Doru Sinaci, ca redactori-șefi. De altfel, la „Glasul” mi-am petrecut cea mai mare parte a carierei de până acum, peste nouă ani, aici fiind redactor, secretar de redacție, redactor-șef adjunct și redactor-șef, timp de trei ani, poate cei mai grei trei ani din istoria ziarului, ani marcați de mari probleme financiare și, câteodată, de personal. Din fericire, pot spune că problemele de personal au fost mult mai ușor depășite decât cele de natură financiară, astfel încât ziarul a supraviețuit când mulți îi cântau deja prohodul. Asta, pentru că în cea mai mare parte a existenței sale, ziarul a fost condus de ziarști, de oameni care „au venit din iarbă”, cum se spune în termeni fotbalistici, care au simțit pulsul redacției și au știut cum să gestioneze situația. Din păcate au fost însă și două excepții, chiar dacă au avut mandate destul de scurte, două persoane de tristă amintire pentru istoria celui de al doilea cotidian de limbă română din Arad, care nu au făcut decât să confirme regula potrivit căreia ziarele trebuie conduse de ziarști.

În aceste condiții, la începutul anului 2019, am făcut pasul către presa exclusiv online, preluând funcția de manager al portalului Arq.

Acum, după o experiență de 18 ani, pot spune că în ceea ce privește presa locală, despre presa națională nu vreau să vorbesc, pentru că nu o cunosc din interior, cea mai mare problemă este lipsa banilor, ceea ce duce la subdimensionarea personalului, scăderea calității noilor recruți și a textelor publicate, ceea ce duce implicit la scăderea numărului de cititori.

Bugetele de publicitate ale agenților economici sunt din ce în ce mai reduse sau lipsesc cu desăvârșire, astfel încât este foarte dificil să găsești surse de finanțare. Fără finanțare, salariile sunt plătite cu întârziere și uneori, rămân din păcate, neplătite, ceea ce duce pe cale de consecință la scăderea calității produsului final. De altfel, este din ce în ce mai greu să găsești tineri potriviți pentru munca în redacție. Cei bine pregătiți aleg domenii mai profitabile, unde salariile vin la timp, astfel încât în redacții ajung de multe ori tineri care se mulțumesc cu puțin, dar care, deși absolvenți de facultate, unii chiar de Jurnalism, cu mastere în CV, nu sunt în stare să scrie două rânduri fără greșeli. Astfel, unele articole pe care le citim ajung să semene cu niște compuneri stângace, numărul cititorilor scade, iar cea de-a patra putere în stat, varianta locală, își pierde tot mai mult din forță. Sigur, am avut parte și de tineri colaboratori talentați, cu tot ceea ce le trebuie pentru a face carieră în presă, dar din păcate, mulți dintre aceștia s-au reorientat din cauza problemelor de natură

financiară.

Nu trebuie să uităm însă nici amenințarea pe care o reprezintă rețelele sociale, cu ajutorul cărora, fiecare posesor de calculator, laptop, tabletă sau telefon smart poate să devină jurnalist amator. Evenimente de tot felul sunt făcute cunoscute publicului larg cu ajutorul rețelelor de socializare, iar când ajung să treacă prin mâna ziaristilor, care, din cauza bugetelor reduse, sunt din ce în ce mai puțini într-o redacție și au din ce în ce mai mult de lucru, sunt deja perimate.

Fără sprijin din partea statului, care să subvenționeze publicațiile serioase, presa locală riscă să se afunde din ce în ce mai tare pe drumul fără de întoarcere pe care a pornit-o în urma crizei din 2008-2009.

Nu știu cât a fost întâmplare atunci când am ajuns la „Agenda”, dar cu siguranță mi-am dorit să ajung să lucrez în presă. Îmi place ceea ce fac și cred că aș lua-o de la capăt, dacă ar fi să ne întoarcem în timp, în ciuda tuturor problemelor cu care m-am confruntat până acum și cu care sunt sigur că mă voi confrunța și în viitor.

Îmi place libertatea pe care ți-o oferă această profesie și faptul că sunt momente în care am simțit că prin cele scrise am reușit să schimb ceva. Cu toate acestea, nu știu dacă aș sfătui pe altcineva să facă acest pas. În orice caz, nu pe cineva căruia nu-i place să citească nici măcar ziarul și care vrea să aibă doar o ocupație onorabilă. Pentru că dincolo de a fi doar o ocupație, o sursă de venit, așa cum este el, destul de mic și nesigur, jurnalismul presupune în primul rând vocație. Nu este o meserie pe care o faci opt ore pe zi, este o meserie pe care o faci 24 de ore pe zi și șapte zile pe săptămână, dacă situația o impune.

Doru SINACI

Două pasiuni: istoria și jurnalismul

Pasiunea mea pentru istorie vine din copilărie. Eram prin clasa a treia când s-a introdus curentul electric și în Căpâlnășul natal, astfel că puteam citi în voie și nu mai eram dependent de lumina zilei. Bunica mea, care se ocupa cu producerea și cu desfacerea de produse

lactate – smântână, brânză și unt – mergea de câte două-trei ori pe săptămână la piața din Săvârșin, purtând câte trei coșuri pline deodată: două în mâini și unul pe cap. După o astfel de deplasare, bunica mi-a cumpărat de la librăria săvârșineană o carte de istorie, care, pur și simplu, m-a fascinat: Alexandru Mitru, „*Săgeata căpitanului Ioan*”. Din acel moment, legătura mea cu istoria a fost una totală. După un an, beneficiind de roadele electrificării, tata ne-a cumpărat un televizor. La acea vreme, dacă mai existau trei sau patru televizoare în sat, astfel că duminica seara casa noastră se umplea de neamuri. Televiziunea Română transmitea pe-atunci serialul „Mușatinii”, iar vecinul Pera, vânzător și mare pasionat de istorie, nu pierdea niciun episod. Venea cu câte o jumătate de oră înainte și discutam despre Ștefan cel Mare și despre istoria noastră națională, ridicată, firește, la valori superlative.

Mai departe, totul s-a legat strună. Părinții mei, destul de înstăriți, obișnuiau să țină în gazdă câte un profesor care preda la școala din sat. Firește, profesorul cu pricina se simțea obligat să-l supravegheze cu învățatul și pe fiul gazdei – adică pe mine – astfel că școala se continua și acasă. Am amintiri plăcute despre toți profesorii care au găzduit la noi, oameni absolut remarcabili, din toate punctele de vedere. Ajuns spre finalul clasei a VIII-a, tata mi-a pus înainte două alternative: să mă fac popă, sau dascăl. Ca o paranteză, unul dintre unchiile mei din partea bunicului matern, Ionel Tomșa, orbise de mic, dar cânta la o grămadă de instrumente muzicale, funcționând până la pensie în taraful restaurantului din Ilia. Cum-necum, imediat după ce am învățat să umblu pe două picioare, unchiul Ionel mi-a pus vioara în mână, iar după ce am trecut la gimnaziu și mi s-au mai întărit mușchii, m-a învățat și la acordeon. Prin urmare, făceam față și la probele eliminatorii de la Seminarul Teologic din Caransebeș sau de la Preparandia arădeană. Până la urmă, am venit la Liceul Pedagogic de la Arad, unde am avut parte de o serie de profesori extraordinari. Pasiunea pentru istorie m-a urmat și aici, iar profesorul Popa Mircea m-a pus chiar responsabil al cabinetului de istorie, cel mai modern cabinet multimedia de la acea vreme din județ.

Prin clasa a zecea mi-a căzut în mână o carte, care m-a făcut să visez la o carieră în jurnalism: Crăciun Ionescu, „*Corespondent din Orientul Mijlociu*”. La acea vreme eram și unul dintre preferații profesoarei mele de literatură, prof. dr. Radu Doina, care îmi urmărea, lunar, fișa de la biblioteca liceului. Acest lucru mi-a fost destăinuit de către profesorul-bibliotecar abia la întâlnirea de zece ani de la isprăvirea Preparandiei. După evenimentele din decembrie 1989, când fostul ziar

„*Flacăra Roșie*” s-a transformat și ziarul „*Adevărul*”, iar noua redacție avea nevoie de tineri jurnaliști, s-a organizat un concurs la care am participat vreo nouăzeci de candidați. Am intrat al doilea, după profesoara Monica Lascov și am fost repartizat la secția de politică, coordonată de către jurnalistul Ioan Iercan. În scurtă vreme am intrat „*în pâine*”, deoarece se desfășura la Timișoara congresul Partidului Alianța Civică, iar colegul Iercan m-a purtat printre somitățile care umpluseră holurile Operei bănățene, punându-mi în vedere să „*casc ochii*” la ceea ce se petrece și să fac câte interviuri pot. Zis și făcut. L-am văzut venind pe distinsul om de cultură Alexandru Paleologu și m-am repezit imediat să-l ajut să-și dea jos pardesiul și să-l predea la garderobă. Extraordinar de manierat, „*conul Alecu*” m-a luat apoi de braț, salutând în stânga și-n dreapta pe toată lumea. Apuc, în acest distins ceremonial, să-i spun că lucrez în presă, la „*ziarul Adevărul*” și că aș dori să-i solicit un interviu. Simt o schimbare radicală a atitudinii domnului Alexandru Paleologu față de mine, mai ales că nu-mi prea dădeam seama unde am greșit în strategia mea de jurnalist-începător. Noroc că m-am dumirit destul de repede și mi-am amintit că zilele trecute cei de la ziarul „*Adevărul*” de București publicaseră un articol destul de critică față de congresul PAC, atingându-l inclusiv pe „*conul Alecu*”. După ce i-am mărturisit că sunt de la „*Adevărul de Arad*”, distinsul meu interlocutor m-a luat iarăși de braț, ducându-mă către separeul în care organizatorii congresului încropiseră un mini-bar și, între două ceaiuri, mi-a acordat primul meu interviu. Începând de atunci, peste tot pe unde am umblat m-am legitimat ca fiind ziarist la „*Adevărul de Arad*”. Pe de altă parte, era și o problemă de prestanță să te revendici de la cel mai popular ziar județean din țară, care pe la acea vreme se apropia de tirajul de 40.000 de exemplare tipărite pe zi.

În toată perioada cât am lucrat la ziarul „*Adevărul de Arad*” am fost acreditat la Parlament, la Președinție și la Guvern, reușind să-i intervievez pe toți președinții și premierii României. Echipa redacțională a fost una de excepție, toți fiind adevărați profesioniști în domeniile lor de activitate. În fiecare dimineață, ziua de muncă începea cu ședința de la ora 10,00, când era analizat, pagină cu pagină numărul respectivului ziar. Mi-aduc aminte că, la un moment dat, se făceau și lecții de gramatică cu ziariștii specializați în alte domenii decât cele literare, iar exigența șefilor de secții față de calitatea materialelor era una destul de ridicată. Ca să mă refer doar la secția de politică a ziarului, toți redactorii au performat din punct de vedere profesional, remarcându-se mai apoi în diverse sectoare de activitate: Simion Todoca, Claudiu Horeanu, Șerban Popescu, Emanuel Socaciu, Florin Galiș etc.

Am avut apoi privilegiul să cunosc mari personalități ale vieții politice și culturale din România, de la care am avut foarte multe de învățat. Regretatul Ioan Alexandru a fost senator de Arad, iar lecțiile sale de trăire creștină și de ecumenism îmi revin și astăzi în memorie. De la Ioan Rațiu, deputat de Arad, am avut șansa să cunosc multe episoade din trecutul Partidului Național Român din Banat și Transilvania. În anul 2000, ziarul „*Adevărul de Arad*” a avut doi deputați în Parlamentul României: Dorel Zăvoianu și Nicu Cojocar. Am fost numit publicist-comentator și, săptămânal, realizam câte un interviu cu ziaristul Ion Cristoiu despre problemele politice ale momentului. A fost o perioadă prolifică pentru mine, iar din

acea vreme îmi amintesc drumurile pe care le făceam cu mașina la București împreună cu deputatul și colegul de redacție Dorel Zăvoianu în dimineața fiecărei zi de duminică, după ședința redacțională. Abordam un subiect de istorie și până la București discutam aproape exclusiv pe marginea lui. Până astăzi rar am mai întâlnit vreun alt interlocutor, cu care să depășesc raza Lipovei discutând pe aceeași temă de istorie... Firește, nu mă refer la istorici.

Am urcat toate treptele devenirii ziaristice, de la redactor, publicist-comentator, secretar de redacție, până la redactor-șef, activând inclusiv ca realizator de emisiuni de televiziune. Nu regret nimic, mai ales că am cunoscut perioada de glorie a jurnalismului, când un ziarist era răsplătit de două-trei ori mai mult decât un profesor de liceu.

Firește, am împletit cele două pasiuni, istoria și jurnalismul, și în ceea ce privește activitatea mea științifică. Mi-am dat doctoratul în istorie la Academia Română, având ca temă „*Discursul politic în perioada tribunismului arădean*”. Cu alte cuvinte, am analizat toate discursurile marilor ziariști, oameni de cultură, teologi și oameni politici care au publicat în paginile ziarelor „*Tribuna Poporului*”, „*Tribuna*” și „*Românul*” în perioada anilor 1895-1918, generația de intelectuali care au făurit România Mare: Vasile Mangra, Nicolae Oncu, Roman Ciorogariu, Vasile Goldiș, Ilarie Chendi, Octavian Goga, Ioan Russu-Șirianu, Gustav Augustini, Ștefan Cicio-Pop, Sever Bocu, Vasile Lucaciu, Ioan Mișu, Mihai Veliciu etc. Nu puteam cuprinde această tematică dacă eram doar istoric, fără să beneficiaz și de cele două decenii de experiență jurnalistică. Nu putem înțelege acel nucleu de intelectuali arădeni cunoscuți și sub numele de „*tribuniști*”, care vreme a două decenii și jumătate au condus activitatea politică a românilor din toată Monarhia Austro-Ungară, impunând Aradul în grandioasa poziție de capitală politică a românilor ardeleni.

Emil ȘIMĂNDAN

Festre memorialistice

PRIMELE AMINTIRI, SUB SEMNUL FRICII!

M-am născut la începutul celui de Al Doilea Război Mondial, la 3 septembrie 1940, în localitatea Curtici, județul Arad, într-o familie de mici meseriași, părinții mei fiind, amândoi, croitori. Tatăl meu a fost concentrat în 1941 și trimis pe front, participând la toate campaniile Armatei Române, până la Cotul Donului și Stalingrad, iar după 23 August 1944 – când România a încheiat pace cu Națiunile Unite – până în Munții Tatra. După patru ani de război, s-a întors acasă bolnav, în uniformă militară, cu răni mari la picioare, care i-au fost degerate.

În toamna anului 1944, înaintarea Armatei Roșii – în poveștile locale despre război – a încetinit mai multe zile în zona Curticiului, întrucât între Curtici și Șofronea, aproape de calea ferată, s-a aflat un depozit foarte mare, care adăpostea zeci de vagoane de băuturi spirtoase ale grofului Tagany. Când soldații au dat de alcoolul rafinat de 90 de grade, păstrat în rezervoare-cisterne de sticlă de mare capacitate, au început să consume cantități mari de alcool, fiind tot timpul, cât au staționat în Curtici, beți și umblau în grup ca lupii după „hazaica”, adică după femei. O grupă de soldați a fost cvartiruită în ograda bunicilor. Cu teama de a nu fi violate, mama și mătușa, care erau femei tinere cu bărbații plecați pe front, s-au ascuns în cocina de porci a vecinilor din spatele casei, în timp ce eu, împreună cu sora mea, mai mică, în grija bunicii, eram înspăimântați, trăiam în teroarea fricii în fața unor soldați, în uniforme militare, beți, gălăgioși, care vorbeau o limbă necunoscută, amușinând după „hazaica”!

Astfel, în primăvara anului 1945, când tata s-a întors acasă, bolnav, de pe front, în uniformă militară, niciunul dintre cei doi copii nu l-am recunoscut. Când s-a apropiat de noi, am început să plângem, să fugim cât mai departe de omul îmbrăcat într-o manta și uniformă militară! Tata s-a supărat foarte tare pe mama și pe bunica, învinuindu-le că ne-au crescut ca pe niște copii „sălbatici” întrucât în loc să ne bucurăm și să-l îmbrățișăm, fugeam de propriul nostru părinte. Au fost necesare câteva zile ca să ne împrietenim cu propriul nostru tată, bolnav, care s-a instalat în camera în care am dormit până atunci cu mama.

DISPARIȚIA DIN CLASĂ A PORTRETULUI REGELUI MIHAI!

În toamna anului 1947, la 15 septembrie, tata m-a dus la școală. Primul meu dascăl a fost învățătorul Petru Urzică, originar din localitatea Șiclău, județul Arad, care s-a stabilit, împreună cu soția, tot învățătoare, în comuna Curtici, în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Amintirea primului învățător am evocat-o într-o însemnare când a trecut în lumea umbrelor veșnice.

În clasa întâia, până la vacanța de iarnă, în fiecare dimineață, orele începeau

cu rugăciunea „Tatăl Nostru”, pe care o rosteam ridicăți în picioare, cu privirea îndreptată deasupra catedrei învățătorului Petru Urzică, unde, pe peretele din spatele catedrei se afla, înrămat frumos, portretul tânărului Rege Mihai I. Întrucât în timpul rugăciunii privirile noastre erau îndreptate spre portretul amintit, la început, în primul trimestru de școală, portretul Regelui l-am asociat cu rugăciunea „Tatăl Nostru”. Surpriza mare a venit după vacanța de Crăciun și Anul Nou, în primele zile ale anului 1948, când portretul Regelui Mihai de pe peretele din spatele catedrei a dispărut și în locul lui au apărut aliniate portretele a patru bărboși, al căror nume am fost obligați, în săptămânile care au urmat, să le memorăm: Marx, Engels, Lenin și Stalin! Cu aceste portrete și nume mi-am „oripilat” copilăria și adolescența, până în primăvara anului 1953, când a murit Stalin!

LICEUL METALURGIC ARAD ESTE TRANSFORMAT ÎN ȘCOALĂ PROFESIONALĂ DE UCENICI!

După absolvirea școlii generale, în anul 1954, am dat admitere la Școala Medie Metalurgică Arad, recunoscută în vestul Transilvaniei ca o excelentă școală superioară (liceu) de arte și meserii. Tatăl meu dorea să devin un bun meseriaș, să fac un pas înainte, spre oraș. Partidul Muncitoresc Român începuse deja acțiunea de lichidare a micilor meseriași, care reprezentau o clasă de mijloc. Pentru a putea intra la liceul industrial, iar sora mea la liceul pedagogic, părinții au fost obligați, cu multă durere și tristețe în suflet, să închidă atelierul de croitorie din centrul comunei și să facă un pas social înapoi, să se întoarcă la munca și îndeletnicirea părinților și bunicilor lor, de țărani, intrând cu pământul primit de la Reforma agrară (ca participant la război), în CAP. Hotărârea luată a fost fără întoarcere, chiar și atunci când nu am mai avut nevoie de bursă, când PMR a hotărât, în toamna anului 1956, să transforme toate Liceele industriale din țară, de toate profilele, în școli profesionale de ucenici, pentru a pregăti muncitori calificați pentru noua industrializare a țării. În plan personal, am simțit (trăit) o mare nedreptate. Jumătate dintre colegii de clasă, cu sprijinul unor directori înțelepți de la Uzina de Vagoane din Arad, am fost ajutați să primim aprobare să ne înscriem, în paralel cu școala profesională, la Liceul Seral Pentru Tineretul Muncitoresc din Arad, patronat de marea uzină arădeană. Cursurile serale se țineau în clădirea Liceului „Ioan Slavici” din Arad (fostul Liceu „Moise Nicoară”), avându-i ca profesori pe cei de la liceu. A fost o perioadă foarte grea din viața mea de adolescent și tânăr elev, dimineața urmam cursurile Școlii profesionale, ori eram la practica în producție, în atelierelor școlii, ori în fabrică, iar seara mergeam la liceul seral! Este o perioadă în care am început să îmi fac primele însemnări personale, să observ mai atent ce se întâmplă în jurul meu, în școală, în fabrică, în țară și chiar pe plan internațional, cum a fost Revoluția ungară antisovietică de la Budapesta din octombrie 1956, când profesorii și maeștrii din Școala profesională, noaptea, au dormit cu noi în căminul de ucenici, supraveghindu-ne. După evenimentele din Ungaria, PMR a desființat Regiunea Arad (Valea Crișului Alb a trecut la Regiunea Crișana, iar Valea Mureșului și municipiul Arad la Regiunea Timișoara). Pentru 12 ani, Aradul din reședință de Regiune a devenit reședința unui minuscul Raion, până la noua împărțire teritorial-administrativă din 1968. Am subliniat aceste lucruri întrucât se leagă de

intrarea mea în presă ca redactor cu probleme de cultură și învățământ la cotidianul arădean „Flacăra roșie”. Anticipez cu o informație: După noua împărțire teritorial-administrativă din anul 1968, când au fost reînființate județele, fiecare județ a primit dreptul să aibă un cotidian local, deci era nevoie de foarte mulți ziaristi, iar pentru aceasta s-a dat dezlegare ca în presă să poată fi angajați și absolvenți de facultăți umaniste, nu doar muncitori din uzine și fabrici, ori din stațiunile de mecanizare a agriculturii. Însă până la intrarea mea în presă, am parcurs câteva etape importante, dintre care unele mai puțin plăcute și încurajatoare.

STUDENT LA FACULTATEA DE FILOLOGIE DIN CLUJ-NAPOCA

După absolvirea Școlii profesionale de ucenici, am fost repartizat muncitor calificat, în meseria de frezor-rabotor, la noua Fabrică de strunguri „Iosif Rangheț” din Arad. Intram, în paralel, în clasa a XI-a de liceu seral (se făceau douăsprezece clase, cu un an mai mult decât la cursurile de zi). În fabrică am fost repartizat la o mașină (freză) pe care se lucra în două schimburi. Pentru a putea urma liceul seral, să fiu liber în fiecare după-amiază, să pot merge la cursuri, a trebuit să rog conducerea secției uzinaj ca în săptămâna în care eram în schimbul doi, să vin la lucru în schimbul de noapte, deci am ajuns la un program de muncă epuizant pentru un tânăr de 17 ani, câți am avut la intrarea în producție.

După absolvirea liceului seral, am dat admitere la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, spre surprinderea (și nemulțumirea) maiștrilor și inginerilor din secție, care m-au îndrumat insistent spre Politehnică, unde aș fi putut primi bursă de întreprindere! Totuși am preferat Filologia!

Ajungând student la Filologia clujeană, am constatat că am multe goluri în pregătirea mea de specialitate, la limbile străine, moderne și clasice, pe care nu le-am făcut la liceul seral, fiind scoase din programa școlară în acei ani. Abia prin anul trei de facultate (se făceau cinci ani la filologie), am reușit să ajung cu lecturile obligatorii „la zi”, lucru pentru care mi-am petrecut foarte multe ore în Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca și în Biblioteca Regională de la Palatul Cultural, de unde puteam să împrumut mai ușor cărți pentru lecturile obligatorii. La Biblioteca Centrală Universitară și la Biblioteca Facultății de filologie, puteam să citesc doar în sala de lectură. Întrucât am pomenit de „sală de lectură”, amintesc că am făcut o pasiune deosebită pentru Secția de presă a BCU, unde puteam citi (sau răsfoi), în liniște, întreaga presă literară și culturală din țară. De asemenea, avem o plăcere aparte pentru presa umoristică, în mod special pentru revista „Urzica”! De la această pasiune a izvorât apoi o încercare temerară de a scoate împreună cu doi colegi de grupă, un număr de revistă umoristică, scrisă de mână (fiecare articol caligrafiat în pagină), fără să ne dăm seama că, deși era „o joacă”, de fapt lucram la „o foaie” clandestină!

„GHIMPELE” – O FOAIE CLANDESTINĂ!

În vara anului 1962, am debutat în presa locală din Arad cu un reportaj despre marea doamnă a cântecului popular românesc, Maria Tănase, care efectua un turneu împreună cu Orchestra Populară a Filarmonicii de Stat din Ploiești, în Banat, moment în care am început să mă gândesc, este drept, timid, și la o eventuală „meserie” de ziarist! Eram în anul trei de facultate, în sesiunea de examene de vară,

și învățam, la o masă – împreună cu colegii de grupă Vasile Pop, din Satu Mare, și Costel Florea, din Cluj – așezată în curtea (grădina) casei părinților lui Florea Costel, în apropierea Grădinii Botanice. Într-o pauză de cafea, am început să depănăm câteva întâmplări mai hazlii de la diferite cursuri și seminarii. Cu acel prilej, mi-a venit ideea să realizăm o foaie satirico-umoristică, în 8 pagini, pe coli A3, pe care le avea Costel acasă, și să o intitulăm „**Ghimpele**”. Ideea i-a entuziasmat pe cei doi colegi de grupă, astfel, în câteva zile am și realizat un ziar satirico-umoristic, scris de mână, la adresa unor profesori și asistenți din facultate, dar și la adresa unor colegi de grupă și de an. Foaia urma să o arătăm colegilor odată cu începerea noului an universitar întrucât nu mai aveam cursuri după sesiunea de examene din vară. În vacanță, eu și colegul Vasile Pop, ne-am întors fiecare acasă, el la Satu Mare, eu la Arad, în vreme ce Costel Florea a rămas în Cluj. Fiind prieten cu crainicul sportiv din acei ani Aristide Buhoiu, de la Radio Cluj, la care colabora din când în când și Costel, i-a arătat acestuia foaia noastră satirico-umoristică „**Ghimpele**”. Prietenul său, Aristide Buhoiu, cu care se plimba în fiecare seară pe Corso (strada principală din centrul Clujului), l-a speriat foarte tare, avertizându-l că pentru o asemenea foaie trebuie să avem o aprobare de la conducerea Facultății sau chiar a Universității! Dacă se va afla la Facultate de foaia noastră „**Ghimpele**”, care este una „clandestină”, chiar dacă este scrisă de mână, vom avea mari neplăceri, am putea fi dați afară din facultate și înfunda ani grei de pușcărie! Aristide Buhoiu l-a sfătuit pe colegul nostru Costel Florea să ardă urgent în teracotă foaia „**Ghimpele**” și să arunce cenușa la containerul de gunoi, lucru pe care acesta l-a și făcut, informându-ne, în toamnă, când ne-am întors din vacanță la Facultate, despre prostia pe care am făcut-o, întrucât puteam să fim dați afară din facultate și chiar să facem pușcărie!

AM ÎNVĂȚAT MESERIA DE GAZETAR „DESPUIND” COTIDIANUL „INFORMAȚIA BUCUREȘTIULUI”!

Cum am învățat meseria de gazetar? În anul patru de facultate, în momentul în care s-au afișat la decanatul Facultății de Filologie, temele pentru lucrările de diplomă mi-a atras atenția, în mod deosebit, un subiect legat de presă, intitulat: **PROBLEME DE LITERATURĂ ȘI TEATRU ÎN „INFORMAȚIA BUCUREȘTIULUI”. STUDIU ȘI INDICE TEMATIC (1953-1962)**, coordonator conf. univ. Leon Baconsky, fratele poetului A. E. Baconsky – fostul redactor-șef al revistei „Steaua”. Lucrarea trebuia să cuprindă, cum se menționa în titlu, un studiu propriu-zis și un indice tematic pe domeniile de literatură și teatru (cronici, recenzii, interviuri cu scriitori, cu dramaturgi, actori, regizori și profiluri ale unor personalități la anumite aniversări și comemorări scriitoricești și teatrale), lucru care m-a obligat să „despuiez” (fișez) întreaga colecție de zece ani a cotidianului „*Informația Bucureștiului*” de la apariție, 1953 (după moartea lui Stalin) până în anul 1962, constând în 20 de tomuri, fiecare tom (volum) conținând 6 luni de ziar. Astăzi, pot să afirm cu certitudine că cercetarea colecției cotidianului „*Informația Bucureștiului*”, din primii zece ani de apariție, a constituit pentru mine cea mai importantă „școală” (și model) de gazetărie culturală, dovadă că, timp de aproape șase decenii de activitate, am scris ca jurnalist pe probleme de cultură și învățământ, cu rezultate notabile, concretizate în 38 de cărți publicate, în special pe teme de

istoria presei, istorie recentă, interviuri și monografii prin dialog cu personalități marcante legate de Arad, precum: Ioan Alexandru, Ștefan Aug. Doinaș, Gabriel Țepelea, Viorel Gheorghiiță, Cornelia Bodea și Valentin Voicilă. Așadar, am învățat meseria de gazetar lecturând sute și sute de articole de cultură, cronică literară și teatrale apărute în „Informația Bucureștiului”, însușindu-mi astfel, în mod direct, prin lectura articolelor culturale din ziar, modul (știința) de a face gazetărie culturală în „*presa de partid, comunistă*”, metamorfozată, după Revoluția din Decembrie 1989, în „*presa de tranziție*” de la totalitarism la economia de piață. Dar despre acest moment, voi relata mai târziu.

ABSOLVIREA UNEI FACULTĂȚI NU A ÎNSEMNAT ȘI O RECOMANDARE PENTRU A FI ÎNCADRAT LA UN ZIAR!

După absolvirea Facultății de Filologie, în anul 1965, am fost repartizat profesor de limba și literatura română la Școala generală din localitatea Peregul Mic, un sat aparținător de comuna Peregul Mare, pe frontiera româno-ungară din județul Arad. Nu aveam nicio intenție să mă prezint la post, doream să mă angajez ca redactor (ori corector) la cotidianul raional din Arad, „Flacăra roșie”. Astfel, după terminarea stagiului militar în Școala de Ofițeri în Rezervă Radna-Lipova, în decembrie 1965, m-am prezentat la redacția cotidianului raional „Flacăra roșie” cu o cerere de angajare, lucru care i-a surprins foarte tare pe redactorul-șef Crăciun Bonta și pe adjunctul acestuia, Cornel Urișescu. După un scurt „interogatoriu”, redactorul-șef mi-a comunicat foarte clar că ziaristii de la cotidianul „Flacăra roșie” sunt selectați din fabrici și uzine ori din stațiuni de mecanizare a agriculturii și din rândul activiștilor de partid. Cât privește absolvenții de facultate, trebuie mai întâi să-și facă un stagiu de trei ani în producție, ca profesor, inginer, economist sau agronom, iar ulterior, dacă au vocație pentru scris, pot să devină corespondenți ai ziarului. Din rândurile acestora sunt selecționați cei care pot fi încadrați în presă, evident cu recomandările de rigoare de la organizația de partid și de la serviciul de cadre. A fost o lecție dură pe care mi-a dat-o redactorul-șef Crăciun Bonta, care, paradoxal, după câțiva ani, după noua împărțire teritorial administrativă, din anul 1968, când Aradul a redevenit județ, m-a „curtat” insistent să mă aducă în redacție, ajutându-mă să devin membru de partid, ca să mă poată transfera la ziar.

ANGAJAREA LA ZIAR, ÎNTRE ÎMPLINIRE ȘI DEZAMĂGIRE!

După un trimestru petrecut la Școala generală din Peregul Mic, am fost „promovat” inspector-metodist la Casa Raională de Cultură din Aradul Nou. În această calitate, am luat contact direct cu întreaga activitate cultural-artistică pe care o desfășurau așezămintele culturale din raionul Arad; participam la cele mai importante manifestări cultural-artistice și educative din căminele culturale și școlile raionului Arad. După fiecare manifestare, mi se cerea să scriu un articol, o însemnare, un reportaj pentru ziarele locale „Flacăra roșie” și „Vörös Lobogó” (eram tradus și în limba maghiară), ziare în care articolele mele erau publicate cu o regularitate de ceasornic. Astfel, am devenit un colaborator permanent pe probleme de cultură și învățământ, perfecționându-mi (adaptându-mi) foarte bine scrisul pentru ziar, plus experiența pe care o aveam deja din lectura colecțiilor cotidianului „Informația Bucureștiului”, când mi-am realizat lucrarea de licență.

Între timp, după un an petrecut la Casa raională de cultură din Aradul Nou, s-a eliberat un post de bibliograf principal la Biblioteca raională Arad și am fost transferat fără nicio greutate la această instituție, unde aveam, de asemenea, și atribuții metodice. În felul acesta, am continuat să mă deplasez săptămânal în localitățile raionului, apoi, din 1968, după reînființarea județului să vizitez (îndrum, din punct de vedere metodic) bibliotecile comunale, de unde am început să scriu articole și reportaje, plus recenziile și notele de lectură pe care le scriam la sediu. Toate îmi erau publicate în pagina culturală a cotidianului „Flacăra roșie”. Astfel, în partea a doua a anului 1969, redactorul-șef al ziarului „Flacăra roșie”, cel care, după absolvirea Facultății de filologie, a refuzat să mă angajeze ca redactor sau corector la ziar, „a pus ochii” pe mine să mă angajeze ca redactor cu probleme de cultură și învățământ. Întrucât nu eram membru P.C.R., fiind respins la prima ședință a organizației de bază de la Palatul Cultural (de care aparținea și Biblioteca județeană), redactorul-șef, Crăciun Bonta, a intervenit la Comitetul municipal Arad al P.C.R. să se repete ședința, să se organizeze o a doua ședință, mai bine „pregătită” de secretarul de partid Otto Grefner (deși nu era statutar), la care am fost acceptat, cu o majoritate simplă.

Intrând în redacție, deși eram simpatizat de redactorul-șef, am fost primit cu ostilitate de către majoritatea veteranilor (proletcultiști), care nu m-au văzut cu ochi buni, iar prin „manevre” foarte abile, machiavelice, la care eu nu mă pricepeam, dintr-o tânără speranță a gazetăriei arădene, am devenit un tânăr ziarist cu mari probleme de integrare în redacție, la un pas de a fi îndepărtat din colectivul redacțional. Dacă înainte de a fi angajat în redacție, îmi alegeam singur subiectele abordate, iar articolele mele erau publicate fără nicio modificare în pagina culturală a ziarului, după intrarea în redacție, lucrurile s-au schimbat radical. Nu mi s-a mai permis să îmi aleg singur temele de scris, acestea îmi erau comandate de la secretariatul de redacție și de redactorul-șef adjunct, George Ciudan, ori de la secția de propagandă a Comitetului județean Arad al P.C.R. Totul a culminat la o ședință de partid a redacției, în care s-a analizat „Combativitatea revoluționară a ziarului în lumina unei cuvântări a tovarășului Nicolae Ceaușescu la o Plenară a C.C. al P.C.R. privind rolul și sarcinile presei în propagandă de partid”.

ȘEDINȚĂ ÎN STIL „STALINIST”!

S-a întâmplat în luna august 1970, la șapte luni după intrarea mea în redacție. La ședință, s-a anunțat că va fi prezent secretarul județean cu propaganda, tovarășul Ștefan Mocuța, care va conduce ședința. Cunoscându-se duritatea secretarului cu propaganda pe care o manifesta față de conducerea ziarului, respectiv față de redactorul-șef Crăciun Bonta și față de secretarul organizației de partid, Ion Borșan, cei doi au pregătit o săptămână întreagă ședința de partid. S-a realizat un referat foarte combativ și o listă cu vorbitori (cuvântători) de „profesie”, cei mai versați din redacție, care știau cum trebuie să critici pe cineva, dar și să-și „pună cenușă pe cap”, să-și facă autocritică, în funcție de „scenariul” stabilit, pe care trebuiau să-l urmeze. A venit ziua ședinței. Ziarul s-a făcut (paginat) mai repede, manuscrisele au fost trimise la tipografie, s-au luat măsuri ca întreaga redacție să fie prezentă la ședință. La prezidiu, au fost aleși secretarul cu propaganda, Ștefan Mocuța, care a

condus ședința, redactorul-șef, Crăciun Bonta, și secretarul organizației de partid, Ion Borșan. Acesta din urmă a prezentat un referat combativ, întocmit de biroul organizației de bază. Totul părea să curgă foarte bine, se respecta lista cu ordinea cuvântătorilor numiți din toate compartimentele redacției, până în momentul în care am ridicat și eu mâna să iau cuvântul. În mod surprinzător, nu l-am primit imediat, deoarece nu eram trecut pe lista „cuvântătorilor”, care se afla în fața secretarului cu propaganda, Ștefan Mocuța. În cele din urmă, după ce s-a consultat (în șoaptă) cu redactorul-șef, mi s-a dat cuvântul. A fost cel mai neinspirat moment din întreaga mea carieră de jurnalist! Crezând în sinceritatea analizei, se discuta despre creșterea combativității articolelor din ziar, am adresat secretarului cu propaganda, Ștefan Mocuța, o rugămintă, în următoarea formulare: *„Tovarășe secretar pot să vă adresez o rugămintă?”*. *„Da, firește, te ascult, s-o auzim!”*. *„Tovarășul președinte al Comitetului județean de cultură și artă, Aurel Martin, îmi cere, imperativ, ca toate articolele pe care le scriu despre mișcarea cultural-artistică de masă să i le arăt înainte de-a le preda la secretariatul de redacție. Dumnealui dorește să îmi indice pe cine trebuie să laud și pe cine să critic. Vă informez, mi-a cerut de mai multe ori, să laud anumite artiste amatoare, deși nu o meritau, pe motivul că îl sprijină în acțiunile de «protocol» pe care le organizează în diferite locații din județ! În caz contrar, m-a amenințat că are prieteni mari la Comitetul județean de partid, peste redactorul-șef, care mă vor «zbura» din redacție!”* Nu am mai reușit să rostesc niciun cuvânt întrucât am fost oprit brusc de secretarul cu propaganda. *„Gata, este de ajuns!”*. În sala de ședințe se făcuse o liniște de mormânt, toată lumea știa – în afară de mine, care eram nou în redacție – că secretarul cu propaganda, Ștefan Mocuța, era amator de chefuri cu lăutari și tinere soliste de muzică populară și ușoară, pe care i le organiza în județ președintele Comitetului județean de cultură și artă, Aurel Martin. Întreaga redacție a rămas blocată. Niciun coleg nu a mai avut curajul să spună niciun cuvânt! Cu toții cunoșteau, în afară de mine, că persoana de la Comitetul județean P.C.R. care mă putea „zbura” din redacție era tocmai secretarul cu propaganda, Ștefan Mocuța, care ne conducea ședința de partid! După ce m-a întrerupt brusc, a propus **„o pauză de țigară”** și s-a retras, împreună cu redactorul-șef și secretarul organizației de partid în biroul redactorului-șef. Apoi, prin intermediul secretarei tehnice, Ani Albu, au fost chemați în biroul redactorului-șef, rând pe rând, opt colegi din redacție, aleși pe sprânceană, cei mai versați vorbitori la ședințele de partid și sindicat, unde au fost „instruiți”, fiecare în parte, cu ce să mă atace, după pauza de țigară, în partea a doua a ședinței. Așadar, un „scenariu” perfect „stalinist”, ca la sfârșit, secretarul cu propaganda, pe baza criticilor adresate de „vorbitori”, să tragă concluzia că sunt un element care nu mai are ce căuta într-o redacție comunistă a Comitetului județean Arad al P.C.R., că s-a făcut o greșeală cu aducerea mea în redacția ziarului „Flacăra roșie”!

EPILOG NEAȘTEPTAT!

În timpul „pauzei de țigară”, niciun coleg din redacție nu s-a mai apropiat de mine pe coridorul redacției. Devenisem un „ciumat”. Toată redacția știa că în biroul redactorului-șef, secretarul cu propaganda pregătește *„tovarășii vorbitori”* împotriva mea. În ceea ce mă privește, nicio clipă nu m-am gândit că secretarul cu propaganda

ar fi prietenul președintelui Comitetului județean de cultură și artă, Aurel Martin! În partea a doua a ședinței, cei opt colegi, „vorbitori de profesie” (Gheorghe Nicolăiță, Ion Iovănescu, Dumitru Nadolu, Stela Gabor, Aurel Harșani, Constantin Simion, Maria Rosenfeld și redactorul șef adjunct – George Ciudan) au inventat cele mai năstrușnice aberații la adresa mea, de parcă aș fi fost cel mai mare și periculos dușman al poporului și regimului socialist! Nimeni nu s-a mai referit la tema inițială, la analiza „combativității revoluționare” în presa locală de partid, ci doar la cazul meu de așa-zisă „indisciplină”, invocându-se educația greșită primită în facultate, lipsa mea de pregătire politico-ideologică, mirându-se de cum am fost primit în partid și multe alte aberații jenante, cum ar fi că trebuie „să mi se anuleze Diploma de licență!” – lucru afirmat, la un moment dat, chiar de secretarul cu propaganda, Ștefan Mocuța! La sfârșitul ședinței, secretarul cu propaganda, triumfător, a uitat și el de scopul ședinței de partid, de creșterea combativității ziarului față de neajunsurile din economie, din industrie și agricultură, ori din instituțiile de cultură și artă. Oprindu-se doar la a mă critica, a sugerat conducerii ziarului să facă o analiză temeinică dacă mai pot să rămân în redacție, după lipsurile pe care mi le-au arătat cei opt colegi „vorbitori”, dintre care doi – Gheorghe Nicolăiță și Stela Gabor – erau chiar colegi de birou, lucram în aceeași încăpere! Nu pot să îmi exprim în cuvinte stresul, frica, disperarea prin care am trecut. Mă vedeam dat afară din redacție, fără nicio speranță! Totuși norocul mi-a surâs. În dimineața următoare, am avut o surpriză nebănuită. La prima oră a dimineții, am fost chemat la redactorul-șef, Crăciun Bonta, în biroul acestuia. Nu obișnuia să ofere niciodată, redactorilor din subordine, o cafea. De data aceasta, în mod neașteptat, a chemat secretara tehnică și a rugat-o să ne aducă două cafele, după care mi-a adresat câteva cuvinte liniștitoare, spunându-mi să îmi văd mai departe de munca mea din redacție. Peste câteva luni, am aflat, întâmplător, de la un activist de partid de la secția de cadre a Comitetului județean de partid că în dimineața de după ședință, primul secretar al Comitetului județean Arad al P.C.R., Teodor Haș, a avut în mapa de pe masa sa de lucru (birou) o informare detaliată cu ședința de partid de la cotidianul „Flacăra roșie”. I s-a relatat că, în loc să se facă o analiză temeinică legată de combativitatea revoluționară în presa locală, în lumina unei cuvântări a secretarului general al partidului la o Plenară a C.C. al P.C.R., întreaga analiză, condusă de secretarul cu propaganda, Ștefan Mocuța, a alunecat pe criticarea unui tânăr ziarist care, luând cuvântul, a sesizat o realitate de necontestat – pe care o cunoștea și primul secretar al județului, Teodor Haș – respectiv în legătură cu „protocoalele” (petrekerile) pe care le organizează președintele Comitetului județean de cultură și artă, Aurel Martin, cu prilejul diferitelor manifestări culturale-artistice, la care participă „*tovarăși cu funcții importante în conducerea locală, a culturii și județului, inclusiv secretarul cu propaganda*”. După ce primul secretar, Teodor Haș – care nu mă cunoștea personal, decât din articolele publicate în ziar – a verificat lucrurile sesizate, a cerut conducerii redacției să i se trimită procesul verbal de ședință și a dat „dispoziție” să fiu lăsat în pace, să îmi văd mai departe de munca mea de la ziar.

Nu am aflat niciodată cine a scris acea „informare” către primul secretar al județului (salvatoare pentru mine), dacă ea fost scrisă de cineva din conducerea

ziarului sau a organizației de partid, ori a fost rezultatul muncii „informatorilor” pe care-i avea Securitatea în redacția ziarului „Flacăra roșie”! Momentul ședinței s-a înscris pentru mine ca o mare traumă sufletească pentru întreaga mea activitate jurnalistică din anii comunismului, întrucât, de la acea ședință, am devenit, două decenii la rând, prin „tradiție”, cel mai criticat ziarist din redacția cotidianului „Flacăra roșie”, primind o „imunitate” (rezistență) la acest „exercițiu” de îndoctrinare comunistă!

TEZELE DIN IULIE 1971

După șase ani de liberalizare cultural-artistică, în 1971, în urma unei vizite pe care Nicolae Ceaușescu a făcut-o în țările socialiste din Asia, la întoarcerea în țară, șeful partidului și statului, inspirat din socialismul asiatic al acelor ani, a decretat „Tezele din iulie 1971” – o așa-zisă mini-revoluție culturală după model maoist. Conștient sau inconștient, conducătorul partidului și statului, Nicolae Ceaușescu, a „declanșat”, de fapt, un experiment. Prin artă și cultură, prin presa scrisă, prin radio și televiziune, el a dorit să îndoctrineze, cu așa-zisul „socialism științific” mințile tuturor românilor pentru formarea unui „OM NOU”! Voia să controleze mințile oamenilor. Televiziunea a devenit, prin presiunea lui Nicolae Ceaușescu, o instituție de „spălare a minților”. În cele două ore de emisie, jumătate era de proslăvire a acestuia, a vizitelor, în țară și peste hotare, și a cuvântărilor pe care le ținea. Apoi cu diferite sărbători naționale, ori cu prilejul aniversării zilei de naștere a lui Ceaușescu, în teatre și așezăminte culturale aveau loc recitaluri poetice dedicate marelui Conducător – Geniu al Carpaților. În paralel cu radioul și televiziunea, presa scrisă a primit un rol deosebit de important în propagarea pozițiilor ideologice ale Partidului Comunist Român. Pentru îndeplinirea dezideratelor propuse urma să se treacă la „reciclarea” tuturor lucrătorilor din presa scrisă și vorbită, din edituri și din cenzură – care se numea atunci Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor. Astfel, s-a înființat în cadrul Facultății de Ziaristică de la Academia „Ștefan Gheorghiu” din București cursuri postuniversitare pentru ziașiții din presa scrisă și vorbită, care proveneau din facultățile de stat, care nu trecuseră prin munca de activist de partid, UTC sau sindicat.

„Tezele din iulie” au fost acceptate, cu mici excepții (care au fost eliminate din munca de partid) de toată nomenclatura partidului, de „sus” în „jos”, de la C.C. al P.C.R. până la toate organizațiile aflate în subordine, respectiv de la cele 8 sectoare ale Capitalei până la județe, municipii, orașe, comune, întreprinderi și instituții și au continuat, direct sau indirect, până în decembrie 1989, la îndoctrinarea forțată a românilor, afectând mental generații întregi de tineri născuți în anii comunismului.

„ÎNDOCTRINAREA” ZIARIȘTILOR!

Am fost primul ziarist din Arad de la cotidianul „Flacăra roșie” trimis la Cursul postuniversitar „de îndoctrinare”, pentru un an de zile, la Facultatea de Ziaristică din cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu”. Au fost „selecționați” 106 ziașiști din întreaga presă scrisă și vorbită (radio și televiziune) și lucrători din edituri și cenzura de stat – de la Direcția Generală Pentru Presă și Tipărituri. Am participat la un experiment, care s-a dovedit, în final, cu prima noastră serie, pe

jumătate eşuat, întrucât cursurile ideologice pentru postuniversitari încă nu erau „bine puse la punct”, nici măcar în mintea organizatorilor de la Secția de propagandă și presă a C.C. al P.C.R. nu era destul de clar, ce și cum dorea Nicolae Ceaușescu să „îndoctrineze” lucrătorii din presă și tipărituri în stil „maoist”? Abia cu seriile următoare s-a reușit o „îndoctrinare” mai apropiată de „gândirea” dictatorului. Din acest motiv, la întoarcerea în redacțiile de unde am plecat, am continuat să rămânem aceiași gazetari care puneau probleme incomode pentru conducerile de redacții. Motivul? După revenirea în redacții, am fost primii care am sesizat contradicțiile între principiile expuse la cursurile de „îndoctrinare” privind reflectarea adevărului în presa scrisă și vorbită, și modul distorsionat în care adevărul era prezentat (mistificat) în redacții odată cu amplificarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu. Dezideratele legate de misiunea („revoluționară”) a presei nu au mai fost respectate, minciuna s-a instalat la ordinea zilei, ea fiind o consecință a slugărniceii de a intra în voia dictatorului Nicolae Ceaușescu, prin raportarea de producții record în agricultură, la grâu și la porumb, precum și la celelalte culturi agricole. Iar odată cu multiplicarea minciunii – pe care presa era obligată să o colporteze – ea, minciuna, s-a generalizat. De pildă, ca directorul unei fabrici să-și asigure primele de rigoare, raporta adesea îndeplinirea planului anual de producție fără să se gândească la consecințele pe care urmau să le aibă firmele cooperatoare ori beneficiarii de pe piața externă. În mod concret, la ordinele pe care le primeam de la secția de propagandă a Comitetului județean Arad al P.C.R., care ne dicta articolele ce trebuiau să apară în ziar, eram, indirect, implicați în „informări umflate” legate de suprafața semănată cu legume ori producția animalieră prevăzută doar pe hârtie. Erau multe nereguli pe care ziariștii le descopereau în anchetele pe care le făceau pe teren, iar pentru a nu fi cunoscute de cititori erau îngropate din fașe, întrucât despre ele nu puteam scrie fără aprobarea specială a secției de propagandă a Comitetului județean Arad al P.C.R. Acestea sunt doar câteva aspecte legate de minciunile obligate să le publice presa centrală și locală, minciuni pe care cititorii, care de-a lungul anilor au învățat limbajul nostru „de lemn”, au început să nu le mai creadă.

DE LA CENZURĂ, LA AUTOCENZURĂ!

După Revoluția din Decembrie 1989, împreună cu cercetătorii Melente Nica, Gabriela Groza, soții Emese și Peter Puskel și Ujj Ianos am realizat o primă istorie a presei arădene în cadrul căreia m-am ocupat în mod deosebit de presa locală de după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, dar și de presa din anii comunismului, respectiv dintre anii 1944 și 1989, până la căderea ceaușismului. În același timp, m-am ocupat și de istoria cenzurii comuniste, care a fost desființată formal în anul 1977, de Nicolae Ceaușescu, când s-a trecut la „autocenzura” ideologică, mult mai perfidă decât cenzura de stat. Deși, formal, în anul amintit s-a desființat cenzură exterioară, Partidul Comunist nu a încetat, prin „autocenzură” și prin controlul ideologic permanent, să exercite presiuni asupra întregului sistem mediatic și editorial. „Autocenzura”, la nivelul redacției „Flacăra roșie”, precum și la nivelul întregii prese românești, era materializată într-o „Broșură”, cu circulație internă, cu circa 300 de poziții (păstrată în casa de fier a redactorului șef), pe care, periodic, în biroul redactorului-șef trebuia să o citească fiecare redactor, sub semnătură. În felul

acesta, luam cunoștință de cuvintele considerate aluzive la situația critică a țării ori de cele interzise la adresa cuplului prezidențial, Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu. În mod concret, nu erau permise cuvinte ca: *întuneric, foame, frig etc.* care defineau condițiile în care se afla populația, dar și cuvinte ca: *preot, cruce, moarte, moș, babă*, ori o serie de produse alimentare sau fructe care lipseau din alimentația populației din cauza sistării de către conducerea de partid a importurilor: *portocale, banane, cafea etc.* Ca redactor cu probleme de cultură și învățământ, eram obligat să fiu la curent cu toate temele despre care nu am avut voie să scriu. De exemplu în anii 1982-83, prin decizii ale Consiliului Culturii au început să fie scoase (eliminate) din bibliotecile publice – întocmai ca în perioada proletcultismului – lucrări aparținând a peste 30 de scriitori și autori de cărți beletristice și științifice, inclusiv toate lucrările legate de yoga! O altă măsură aberantă, menită să stăvilească circulația informațiilor nedorite de Partidul Comunist, a fost luată de Consiliul de Stat la 23 martie 1983 – și a constat în „**Decretul privind regimul aparatelor de multiplicat, materialelor necesare reproducerii scrierilor și al mașinilor de scris**”! Măsura a vizat limitarea posibilității de a multiplica texte în afara cadrului strict limitat de lege, iar pe de altă parte identificarea rapidă a făptuitorului. Anual am fost obligat, în mod jenant, să mă prezint la Miliția Municipiului cu mașina personală de scris. Aveam o mașină mică de scris, marca „Consul”, pe care o foloseam la redactarea articolelor pentru „Flacăra roșie”. La începutul fiecărui an, eram chemat la Miliția municipiului pentru a depune „ampretele” caracterelor în două exemplare și mă angajam că voi lua măsuri de protecție ca mașina de scris să nu ajungă „pe mâini străine”. „Autocenzura” a însemnat pentru ziariști multă umilință. Nu aveam voie să prezentăm indicatorii economici adevărați din industrie și agricultură, ori indicatorii care demonstau starea precară a economiei și populației, însă puteam scrie (minți) despre „recolte record” pe care nimeni nu le mai credea.

ATMOSFERA PREMERGĂTOARE REVOLUȚIEI DIN 1989

Cu doi ani înainte de Revoluția din Decembrie 1989, secretarul cu propaganda de la Comitetul Județean Iași al P.C.R., Alecu Floareș, a fost numit, pe aceeași funcție la Comitetul Județean Arad al P.C.R. Scopul acestei numiri a fost – ne-a mărturisit-o chiar acesta – să imprime propagandei arădene o implicare mai eficientă în îndeplinirea obiectivelor P.C.R., întrucât cetățenii județului, de pe granița de vest a țării, se aflau sub „influența” posturilor de radio occidentale, „Europa Liberă”, „Vocea Americii”, „BBC”, „Deutsche Welle”, dar și ale unor posturi de radio și televiziune din țările vecine, socialiste, din Ungaria și Iugoslavia, cum erau cele din Budapesta, Belgrad și Novisad, care se puteau prinde cu antene speciale și în județul Arad. Astfel, fostul tractorist, ajuns secretar cu propaganda, a impus, prin cele două cotidiene arădene, „Flacăra roșie” și „Vörös Lobogó”, un deșănțat cult al personalităților cuplului prezidențial, iar în partea a doua a anului 1989, pentru realegerea lui Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului la cel de al XIV-lea Congres al P.C.R., de la începutul lunii noiembrie 1989. Pentru acest interes a declanșat o adevărată teroare în rândul ziariștilor, avându-i în vizor, în mod special, pe cei doi redactori de la compartimentul cultură și învățământ, Cătălin Ionuțaș și Emil

Șimăndan (adică subsemnatul). Între timp, a alcătuit o listă cu 60 de lucrători din propaganda, cultura, învățământul și presa locală (inclusi din nou de la ziarul „Flacăra roșie” Cătălin Ionuț și Emil Șimăndan), convocați la Secția de artă a Bibliotecii județene „A. D. Xenopol”, unde ne-a repartizat pe fiecare într-o localitate a județului. Eram obligați în mod bestial ca două-trei zile pe săptămână să rămânem în localitatea repartizată pentru a organiza, în cadrul căminului cultural ori la școala din localitate, plus la C.A.P. și la S.M.A., acțiuni culturale și politico-educative dedicate personalității lui Nicolae Ceaușescu, ca Marele Cărmaci să fie reales secretar general la cel de-al XIV Congres al P.C.R. Apoi, la începutul fiecărei săptămâni

(lunea după-amiaza) eram convocați în aceeași sală de la Biblioteca județeană, unde fiecare trebuia să dea un raport detaliat cu acțiunile pe care le-a organizat. Pe cei care nu s-au achitat de sarcinile primite de la secretarul cu propaganda, acesta îi ridica în picioare și îi critica în mod brutal, minute în șir, unora venindu-le rău. Personal, am amintiri foarte neplăcute cu acest satrap al propagandei arădene, Alecu Floareș, reprezentant feroce al ceaușismului care a impus în județul Arad, metastaza puterii ceaușiste, absolute, la cote aberante, mai ales în presa locală din Arad, obligându-ne să publicăm în ziar osanale halucinante Marelui Cărmaci și Geniu al Carpaților! În această teroare locală, care a avut loc pe tot parcursul anului 1989, a apărut vestea începutului Revoluției din Decembrie 1989 în Timișoara.

VEȘTI DINSPRE TIMIȘOARA!

Amintesc că încă de la începutul anului 1989, am aflat despre o serie de acțiuni de protest de la posturile de radio occidentale, pe care le ascultam seara, după ce mă întorceam acasă de la redacție ori de la tipografie, care emiteau în limba română, respectiv: „Europa Liberă”, „Vocea Americii”, „BBC” și „Deutsche Welle”. În felul acesta, am aflat că în 26 ianuarie, la aniversarea zilei de naștere a lui Nicolae Ceaușescu, patru redactori de la ziarul „România Liberă” (Petru Mihai Băcanu, Mihai Creangă, Ștefan Niculescu Maier și Anton Uncu) care au încercat, împreună cu tipograful Alexandru Chivoiu, să publice un ziar clandestin, „România”, conținând articole anticomuniste, au fost arestați. Apoi, în martie, șase mari demnitari ai regimului îi adresează lui Ceaușescu o scrisoare deschisă, cerându-i reformarea sistemului. Cel mai celebru caz este al poetului Mircea Dinescu care a adresat două scrisori curajoase către ziarul „Liberation”. Apoi fizicianul Gabriel Andreescu, esteticianul Andrei Pleșu, scriitori Dan Deșliu, Dan Petrescu, Liviu Cangeopol, dar și alți intelectuali protestatari, au criticat în mod deschis în presa occidentală ori la microfonul posturilor de radio amintite, regimul ceaușist, fiind supuși apoi persecuțiilor. După izbucnirea protestelor de la Timișoara, ca redactor cu probleme de cultură și învățământ, am continuat să vizitez Teatrul de stat din Arad, pentru documentare. În 18 decembrie, m-am nimerit în biroul directorului Ovidiu Cornea, unde erau adunați majoritatea actorilor, care ascultau înmărmuriți relatările colegilor care făceau naveta zilnică de la Timișoara la Arad – **Doru Iosif, Larisa Stase Mureșan** și regizorul **Ștefanuț Iordănescu**. Astfel, am aflat despre protestele de la Casa parohială a pastorului László Tókéș, dar și despre primii morți din 17 și noaptea de 18 decembrie, în Timișoara. Din acel moment nu

am mai participat la nici o ședință de redacție, făceam tot posibilul ca să întârzii, să ajung după ce se stabileau sarcinile fiecărui redactor pentru a doua zi. Din acest motiv redactorul-șef, Crăciun Bonta, m-a criticat foarte aspru două zile la rând, întrebându-mă cu ce contribui eu la realizarea ziarului. I-am propus o pagină specială dedicată centenarului scriitorului Ion Creangă, pe care o aveam deja scrisă împreună cu doi colaboratori, profesorii Pavel Galea și Alexandru Ruja. În primul moment a refuzat-o, apoi, gândindu-se că secretarul cu propaganda, Alecu Floareș, este moldovean, că nu va obiecta, a aprobat-o, fiind publicată imediat în numărul ziarului din 17 decembrie. O altă informație, care m-a pus pe gânduri, a fost cea primită de la colegul Fekete Geza, de la cotidianul „Vörös Lobogó”, care m-a abordat și m-a rugat dacă aș putea apela la colegii mei de la cotidianul „Drapelul” din Timișoara, ca la rândul lor să intervină la decanatul Facultății de Chimie pentru eliberarea fiicei sale, studentă în anul al II-lea, reținută la Casa parohială a lui László Tókés și dusă la închisoarea de pe „Popa Șapcă”! Câteva informații succinte despre revolta timișorenilor le-am aflat și de la colegul de redacție Cornel Faur, care făcea naveta aproape zilnică de la Timișoara la Arad. Devenisem colegi de redacție după desființarea de către Nicolae Ceaușescu a Studioului de Radio din Timișoara, el fiind repartizat, ca arădean, deși avea familia în Timișoara, la ziarul „Flacăra roșie” din Arad. Când rămânea în Arad, dormea la casa părintească, în cartierul Grădiște, unde mai trăia maică-sa. În zilele respective, a fost „cap limpede” (sau corector) în tipografie, astfel a rămas în Arad. În cursul zilei, a vorbit la telefon cu soția, care l-a informat ce se întâmplă în Timișoara, lucru pe care ni l-a comunicat și nouă, în redacție.

MOMENTE DE INCERTITUDINE...

La informațiile menționate s-au adăugat cele aflate de la postul de radio „Europa Liberă” – unde s-a afirmat, la început, printre altele, că și Aradul a ieșit să manifesteze în stradă împotriva dictaturii ceaușiste alături de Timișoara, cu toate că nu era adevărat. Totuși, în oraș, plana o atmosferă apăsată, de dinaintea începerii „furtunii”, care s-a declanșat în dimineața zilei de 21 decembrie, cu o curajoasă manifestație a muncitorilor de la Întreprinderea de Orologerie Industrială (IOI) în sprijinul Timișorilor. Ca ziarist eram foarte stresat, trăiam *momente de incertitudine*, am început să fiu atent la tot ceea ce se întâmpla în jurul meu, în oraș, la redacție, la tipografie, plus o serie informații, contradictorii, care veneau dinspre județeană de partid. Apoi, în dimineața zilei de 21 decembrie, în jurul orei 8:30, când mă deplasam de acasă la redacție (din nou am întârziat la ședința de machetă), am sesizat (văzut) în fața Palatului Administrativ o agitație ieșită din comun a securiștilor, milițienilor și gărzilor patriotice care au făcut un cordon exterior în jurul clădirii fostului Comitetului Județean Arad al P.C.R., înaintea sosirii Armatei, după ce s-a aflat că o colană de manifestații de la IOI și principalele întreprinderi învecinate, a pornit spre centrul municipiului.

Ajuns în redacție, m-a chemat în biroul său redactorul-șef, Crăciun Bonta, care avea de doi ani de zile, în buzunar, Decizia de pensionare, însă continua să rămână pe postul de redactor-șef până la 1 ianuarie 1990, când urma să fie înlocuit, după un concurs formal, de către Florea Lucaci – fostul primar al orașului Ineu.

Redactorul-șef Crăciun Bonta mă rugase cu ceva timp în urmă să-l ajut, după pensionare, să-și scrie memoriile ca fiind cel mai longeviv redactor-șef din presa locală. Pe acest considerent mă simțeam oarecum protejat întrucât întârziam adesea dimineața de la lucru pe motive familiale, avem doi copii mici, la gimnaziu, cărora le pregăteam micul dejun, soția mergea pe ora șapte la serviciu. În dimineața de 21 decembrie, nu am bănuț că va fi ultima zi de lucru a redactorului-șef. În cursul serii (și nopții), a avut o discuție foarte dură cu secretarul cu propaganda, Alecu Floareș, pe motivul că a lipsit (nu a fost convocat) la teleconferința cu Nicolae Ceaușescu, unde s-au dat indicații speciale pentru presă. I s-a ordonat de către secretarul cu propaganda, Alecu Floareș, să scrie un editorial de condamnare a manifestațiilor care au ieșit în stradă să protesteze împotriva lui Nicolae Ceaușescu, lucru pe care nu l-a făcut. S-a apucat de scris, în biroul directorului de la Tipografie, dar nu a putut să-l finalizeze, în vreme ce muncitorii tipografi îl apostrofau să „scrie mai repede”, pentru ca, în cele din urmă, editorialul să fie înlocuit cu un articol primit de la AGERPRES. Temându-se de critica secretarului cu propaganda, Alecu Floareș, că nu a scris editorialul comandat de condamnare a manifestațiilor, în dimineața zilei următoare, de 22 decembrie, nu s-a mai prezentat la redacție, motivând Decizia de pensionare pe care o avea în buzunar, astfel și-a dat demisia.

În ceea ce mă privește, după discuția cu redactorul-șef din dimineața zilei de 21 decembrie 1989, m-am făcut „nevăzut”, am plecat din redacție, comunicându-i acestuia că merg la Muzeul județean pentru a lua un interviu directorului Pascu Hurezan, despre noile descoperiri de pe șantierul arheologic de la Cladova, sustrăgându-mă astfel, din nou, de la orice activitate redacțională. Interviul nu l-am mai realizat cu directorul Muzeului Județean, în schimb m-am întâlnit cu fotograful Muzeului, cu artistul-fotograf Florin Hornoiu, care era un colaborator apropiat al ziarului „Flacăra roșie” și am ieșit din Palatul Cultural, îndreptându-ne în piața plină cu manifestații din fața fostului Comitet județean Arad al P.C.R., unde se scandau lozinci anticeaușiste. Florin Hornoiu a început să facă fotografii, ascunzându-și aparatul de fotografiat sub canadiana pe care o purta. Din piață am urcat, amândoi, la Universitatea cultural-științifică unde se aflau circa 12-15 intelectuali, scriitori, actori, mânuitori de la Teatrul de Marionete și lectori apropiați ai Universității cultural-științifice, cu toții în jurul directorului acestei instituții, prof. Ioan Tuleu.

ENTUZIASM GENERAL DUPĂ FUGA LUI CEAUȘESCU!

Sediul și Balconul Universității cultural-științifice ne-a devenit din acel moment punct (reper) de întâlnire, de unde plecam în piață, printre manifestații, și ne întorceam cu foto-reporterul Florin Hornoiu cu „tolba” plină de impresii pe care le împărtășeam cu actorii și intelectualii prezenți. Din Balcon aveam o imagine de ansamblu asupra întregii manifestații anticeaușiste din fața fostului sediu al Comitetului județean Arad al P.C.R. Am rămas în acest loc și pentru faptul că îl cunoșteam foarte bine, aici am locuit, la etajul al doilea, cu un deceniu în urmă, timp de cinci ani, deasupra Universității cultural-științifice, deci imobilul îmi era foarte cunoscut. Am scandat, împreună cu cei din Balconul Universității cultural-științifice, lozinci pentru Timișoara și anticeaușiste, în vreme ce o persoană flutura un imens Steag TRICOLOR cu stema decupată, până la fuga lui Nicolae Ceaușescu și Elena

Ceaușescu cu un elicopter de pe acoperișul fostului sediu al C.C. al P.C.R.

După fuga Ceaușeștilor, la ora 12:09 din 22 decembrie 1989, am coborât în piața centrală din fața fostului sediu al Comitetului județean Arad al P.C.R. unde manifestanții se îmbrățișau bucueroși că au scăpat de dictatura lui Nicolae Ceaușescu. Era o euforie generală în vreme ce militarii din centrul municipiului s-au retras în cazarma U.M. 01380 din Cetate, iar Detașamentul Păuliș s-a încolonat să se întoarcă la Școala de Ofițeri în Rezervă din Radna-Lipova. Nimeni nu bănuia că Revoluția nu s-a încheiat odată cu fuga dictatorului. Personal, am plecat la redacție unde m-am întâlnit cu ceilalți colegi, cu toții eram bucueroși că am scăpat de Ceaușescu. Ziarul urma să primească o nouă denumire și conducere în cursul după-amiezii și nopții în Tipografie, asumată de fostul corector Dumitru Toma – autor al mai multor cărți de literatură pentru tineret și copii, care a preluat conducerea cotidianului local cu sprijinul unui grup de tineri redactori, Cristina Dulaschi, Lavinia Betea, Mircea Contraș, Vasile Filip, cărora li s-au alăturat și redactorii cu o vechime mai mare în gazetărie. Noul redactor-șef, foarte tânăr, sub presiunea unor membri ai FSN-ului de la județ, a cerut, la câteva zile, într-o ședință de redacție, celor doi redactori de la secția cultură-învățământ, respectiv subsemnatului și colegului Cătălin Ionuțaș, plus șefului secției viața de partid, Mircea Dorgoșan, și șefului secției agricole, Ștefan Tabuia, să părăsim redacția întrucât suntem „reprezentanți” ai vechiului jurnalism arădean. În cele din urmă, am ajuns la o „temporizare” a acestui conflict intern, „dezmembrator”, și, cu excepția colegului Cătălin Ionuțaș, care a părăsit redacția și a intrat în învățământ – am trecut, împreună cu colegul Ștefan Tabuia, pentru o lună de zile, corectori în Tipografie, după care ne-am întors în redacție, întrucât noul redactor-șef, Dumitru Toma, și-a schimbat opinia față de redactorii cu stagii mai vechi în redacție, de până la 20 de ani, cum era în cazul meu.

PRIMUL NUMĂR AL NOULUI COTIDIAN „ADEVĂRUL”

Cele treizeci de zile petrecute seară de seară în tipografie, în calitate de corector al noului cotidian „Adevărul” mi-a oferit posibilitatea să încep să mă documentez pentru cărțile pe care urma să le scriu despre Revoluția din Decembrie 1989 în municipiul Arad. Iată, în rezumat, foarte pe scurt, cele întâmplare în Tipografie. După ce revoluționarii din centrul Aradului au intrat în Consiliu, liderul Valentin Voicilă a întrebat, de la balconul Palatului Administrativ, mulțimea din piață, cum să se numească cele două ziare locale, „Flacăra roșie” și „Vörös Lobogó”? Mulțimea a cerut ca ziarele să se numească „Adevărul” și „Jelen”. Această hotărâre luată de revoluționari, tipografii au aflat-o între orele 16 și 17, după care au început să caute litere potrivite pentru noile titluri, „Adevărul” și „Jelen”. Între timp au ajuns la Tipografie corectorii Dumitru Toma și Vasile Filip și tinerii redactori Cristina Alecu, Lavinia Betea și Mircea Contraș, urmați de secretarul de redacție Aurel Darie și redactorul-șef adjunct Dorel Zăvoianu. Apoi, curând a ajuns întreaga redacție, colegii care au avut deja articole scrise de acasă le-au dat la linotipiști să le culegă, iar câțiva și-au redactat articolele direct în Tipografie. Pe parcursul nopții, corectorul Dumitru Toma s-a impus ca un coordonator al noului ziar, iar a doua zi a fost oficializat ca noul redactor-șef, în locul lui Crăciun Bonta, care, în acea dimineață, nu s-a mai prezentat la lucru (ultimul ziar coordonat de

acesta fiind cel din noaptea de 21 decembrie, ziar care a apărut în 22 decembrie), considerându-se pensionat de drept, având decizie în acest sens.

În cursul nopții de 22 spre 23 decembrie, s-a declanșat isteria generală în legătură acțiunile „teroriștilor”. Pentru apărarea Tipografiei s-a trimis de către Armata din Arad, de la UM 01380, o grupă de 9 militari aflați sub comanda locotenentului Golea Marius pentru a apăra instituția de „teroriști”. De asemenea, a doua zi, cu sprijinul FSN-ului de la județ, cele două redacții, „Adevărul” și „Jelen”, au solicitat de la AUTOBAZĂ (Întreprinderea Locală de Transport) un număr de circa 30 de camioane mari, care au fost parcate concentric în jurul Tipografiei, la 2-3 metri distanță de ziduri și geamurile mari de sticlă, ca Tipografia să nu fie atacată de „teroriști”, care trăgeau din „ascunzători” neidentificate, fără să lase urme de gloanțe în zidurile Tipografiei!

Primul ziar românesc a apărut într-un tiraj triplu, de 100.000 de exemplare, iar ziarul de limbă maghiară în 10.000 de exemplare, consumându-se astfel întreaga rezervă de hârtie pentru presa locală, existentă în magazia Tipografiei, pe considerentul că a doua zi trebuia să sosească, pe baza unei comenzi făcute cu mai multe zile în urmă, un tir plin cu hârtie de ziar de la Fabrica Letea din Bacău. Din cauza Revoluției, tirul cu hârtia de ziar a ajuns abia în 26 decembrie. Din acest motiv, numerele 2 și 3 din „Adevărul” au fost tipărite pe fâșii înguste de reclamă, primită pentru felicitările de Ziua Republicii, spunându-se, în legătură cu acest episod, o serie de „povești” fanteziste, în special în legătură cu numărul 2 al ziarului. S-a afirmat că a fost cules de mână la lumina unor lumânări din cauza „teroriștilor” care trăgeau „bezmetic” în Tipografie. Adevărul este cu totul altul, lucru pe care ni l-a confirmat șeful secției ziare, Emil Telceanu (în volumul meu „*Întrebătorul din Agora*”), persoana care a fost tot timpul prezent, în zilele revoluției, în Tipografie. Nimeni nu cunoaște mai bine ce s-a întâmplat decât acest tipograf, care este și revoluționar. Iată adevărul: în noaptea de 23 spre 24 decembrie, ziarul a apărut doar sub forma unor lozinci culese de mână, cu litere foarte mari, întrucât redactorii care au preluat conducerea ziarului nu au reușit să scrie niciun articol! Abia cu numărul 3 al ziarului, la alcătuirea căruia au contribuit, alături de tineri, și „veteranii” redacției, s-a putut realiza un ziar, tot pe hârtie îngustă, de reclamă, în două pagini!

PRIMELE ARTICOLE PERSONALE PUBLICATE ÎN NOUL ZIAR

Primele articole personale, pe care le-am publicat după 22 decembrie 1989 în noul cotidian „**ADEVĂRUL**” de Arad, au fost: **un reportaj de o pagină întreagă de ziar de la Slujba de Crăciun la Catedrala Ortodoxă din Arad**, intitulată „**O, CE VESTE MINUNATĂ!**”; apoi amintesc un interviu, apărut în două numere de ziar, cu **Episcopul Aradului, P. S. TIMOTEI SEVICIU**, despre participarea preoților arădeni la Revoluția din Decembrie 1899 în Arad, iar în numărul festiv, din 31 decembrie, am publicat **Editorialul de Anul Nou**, intitulat: „**LA MULȚI ANI, LIBERTATE**”. După o lună de zile, petrecută în Tipografie împreună cu colegul Ștefan Tabuia, ca și corector, am revenit în redacție, iar la propunerea tânărului redactor-șef, Dumitru Toma, am preluat **Secția „Scrisori”** a ziarului, care era atunci foarte solicitată întrucât zilnic primeam la redacție **70-80 scrisori (majoritatea reclamații, refulări și dezvăluiri din anii ceaușismului)**, pe care le-am comentat în

rubricile „În forumul Adevărului” și „Poșta redacției”.

UN NOU ÎNCEPUT

La sfârșitul anului 1990, la solicitarea primului Prefect al județului, **Gheorghe Gârbovan**, am părăsit redacția în care am lucrat 20 de ani și am acceptat postul de redactor șef-adjunct la noul ziar al Prefecturii, „**TRIBUNA ARADULUI**”, care după opt luni și-a schimbat titlul în „**CURIERUL ARADULUI**”, ziar pe care l-am condus, în calitate de redactor-șef, până în august 1997, când publicația, după privatizare și neînțelegerea patronilor, S.C. „Tricoul Roșu” și Consiliul Județean Arad, și-a încetat activitatea, iar eu am trecut corespondent special pentru județul Arad la **Agenția Națională de Presă ROMPRES**, de unde m-am pensionat la sfârșitul anului 2000.

AUTOR A 10 VOLUME DESPRE REVOLUȚIA DIN ARAD!

După 1990, în paralel cu activitatea de gazetar, am început o muncă de Sisif: să adun materiale (însemnări, interviuri, declarații, documente de la armată etc., etc.) pentru a scrie o carte despre Revoluția din Decembrie 1989 în Arad. Astfel, până la comemorarea a 30 de ani de la Revoluție, 2019, din cele **35** de cărți publicate, **10** (zece) sunt despre evenimentele din decembrie 1989 din Arad. Dintre care **6** ca autor și **4** ca și coautor, pe care le menționez: „**Întrebătorul din Agora**” (trei ediții – 1999, 2008 și 2019), „**Eroii Martiri ai Aradului din Decembrie 1989**” (2003), „**Victoria la Arad – 1989**” (două ediții în același an, 2009), „**Decembrie '89 însângerat**” (două ediții, în anii 2009 și 2019), „**Vă iubesc, arădeni!**” – dialoguri cu Valentin Voicilă (două ediții – 2010 și 2011), plus coautor la volumele: „**Revoluția în Banat**” (2009), „**Oamenii Revoluției**” (2009), „**Infern în România**” (2011) și „**Batalioane arădene la Timișoara**” (2014).

ÎNFIINȚAREA, ÎN IANUARIE 1994, A FILIALEI UZPR ARAD

Un moment determinant la care m-am implicat a fost înființarea (mai corect spus reînființarea) după Revoluția din Decembrie 1989 a noii Filiale din Arad a UZPR. Acest lucru s-a datorat, în exclusivitate, prieteniei mele cu fostul coleg de grupă de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, Ilie Călian – devenit redactor-șef la cotidianul clujean „Făclia” și vicepreședinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști pe Transilvania. În decembrie 1993, într-o convorbire telefonică cu acesta, l-am rugat să se deplaseze la Arad pentru a oficia înființarea unei Filiale a UZP și la Arad. Cu acel prilej, am convenit (stabilit) că la începutul lunii ianuarie 1994 voi convoca, la Clubul presei din Arad, vechii și noii ziariști post-decembriști din municipiu care doresc să devină membrii ai noii organizații UZP. Colegul de facultate m-a avertizat însă că pentru primirea în UZP, noul Statut prevede o probă de atestare, întrucât nu se mai *admite* să intre în UZP foști activiști de partid, conducători de redacții, care nu știu să scrie un articol de ziar. Citez din articolul apărut în „Curierul Aradului” din 20 ianuarie 1994: „*În cursul zilei de 7 ianuarie, la Clubul Presei din Arad, în prezența domnilor Ilie Călian – vicepreședinte pe Transilvania a UZP, Valentin Buzlea – vicepreședintele Comisiei de atestare a ziariștilor profesioniști și Mihai Dan Lutic – secretar general al UZP, s-a înființat, la Clubul Presei din Arad, Filiala din Arad a UZP. Cu acest prilej a avut loc atestarea ziariștilor profesioniști doritori să intre în UZP de la ziarele arădene*”

«*Adevărul*», «*Curierul Aradului*» și «*Jelen*» și de la *Studioul de Televiziune Arad*. Celelalte publicații locale – majoritatea alcătuite din membri SZR, o societate nouă, postdecembristă, care ulterior s-a desființat – au refuzat să participe la atestarea profesională, întrucât se cereau studii superioare de ziaristică sau dintr-un domeniu apropiat”. În urma probelor publicistice susținute de comunitatea ziaristică arădeană au fost atestați (din cele trei redacții amintite și TV Arad) un număr de 15 ziariști profesioniști și 3 stagieri (studenți în jurnalistică). Angajamentul ziariștilor profesioniști a fost să aibă grijă de solidaritatea de breaslă, iar neprofesionalismul (știrile false) erau considerate încălcări ale conduitei ziaristului profesionist și erau sancționate de Juriul de Onoare. După constituirea Filialei UZP Arad în funcția de președinte a fost ales Emil Șimăndan – din partea „*Curierului Aradului*” și vicepreședinți Tristan Mihuța și Dorel Zăvoianu – din partea cotidianului „*Adevărul*” de Arad. Din vara anului 2018, președinte al Filialei Arad a UZPR a fost ales Vasile Filip, după care, în anul 2020, a fost reales, iar ca vicepreședinți au fost aleși: Lavinia Betea, Daniel Scridon, Doru Sinaci și Marius Lucian Șerban, secretar Gabriela Groza și membru în Consiliul de conducere Gabriel Constantinescu.

Aceasta sunt, pe scurt, câteva „*Ferestre memorialistice*”, plus istoria reorganizării Asociației profesionale a ziariștilor arădeni, Filiala UZPR Arad, de după Revoluția din Decembrie 1989.

Ștefan TABUIA (pseudonim Ș.T. Alexandru)

Puterea cuvântului

„O viață”, în câteva rânduri

M-am născut la început de primăvară, în ziua de 27 februarie, 1946, în satul Sălăjeni, județul Arad, din părinții țărani, Gheorghe și Catița. Primele patru clase le-am urmat în sat, apoi trei ani de școală secundară la Sebiș și Dezna, școala profesională, liceul la Arad, iar facultatea la București. În ziua de 1 august 1963, am fost angajat ca muncitor – strungar – la Uzina de Strunguri din Arad și am lucrat până în anul 1970, când am fost trimis în Cuba, pentru șase luni. Întors în țară, am urmat cursuri universitare la Facultatea de Ziaristică din București, după care am fost repartizat și încadrat la ziarul local, unde am rămas până în anul 2006, la pensionare.

Salariat la stat și la... patron

Prin vara anului 1960, după ce tocmai finalizasem școala elementară de șapte ani, mă aflu cu tata în dealul Mărișeștilor, din hotarul agricol al satului. Îl ajutam la încărcatul fânului, un bun prilej pentru „bătrân” să mă „dăscălească” pe tema viitorului meu profesional.

„Acum că ai terminat școala elementară, ar fi bine să știm încotro vrei să-ți apuci – a zis el. Aici la pământ nu poți rămâne, plugarul nu are niciun viitor. Pământul nu e roditor, abia ne dă cât să avem ce pune pe masă. La liceu, e drept, înveți carte, dar cu bacalaureatul n-ai nici o garanție că-ți găsești un serviciu”. Văzând că nu zic nimic, a continuat: „Poate mergi la școala profesională, la Arad, înveți o meserie, te angajezi pe urmă la fabrică și încă de la vârsta de 17-18 ani îți câștigi singur existența”.

Mi-a plăcut ideea de a fi muncitor, așa că, la începutul anului școlar 1960-1961, mă numărăm între cei admiși la examen. Profesionala „Gheorghe Dimitrov” din Arad – fostul liceu de artă și meserii din perioada interbelică – pregătea tineri calificați în meserii precum cele de lăcătuș mecanic, electrician, rectificator ș.a. Eu am ales strungăria, deși încă nu văzusem cum arată un strung. Maistrul-diriginte, pe nume Remus Olaru, ne-a adunat într-o sală de curs pentru a ne cunoaște personal.

„- Tu de unde vii?, mi s-a adresat și mie.

- Din satul Sălăjeni, comuna Sebiș.

- Cu ce se ocupă părinții tăi?

- Sunt țărani. (Sălăjenanii dețineau în proprietate în jur de 2-3 hectare de pământ, deci nu prea erau avuți).

- S-au înscris la colectiv?

- Încă nu, la noi nu este colectiv.

- Până la urmă, tot pământul se va aduna în mari gospodării colective; așa se

lucrează în socialism: împreună!”

După această introducere, am fost duși într-un atelier-școală, unde ne aștepta maestrul instructor Iovănaș cu o ladă de... pile, din care ne-a dat fiecăruia câte una, filozofând: „Aflați, măi flăcăi, că pila e un fel de regină a meseriilor și ar fi bine s-o știți folosi pentru a deveni meseriași destoinici”.

La finalul anilor de școală, am organizat un banchet pe cinste la restaurantul „Caraimanul” din Aradul Nou. Partenera mea, pe nume Lőrinc Erzsébet, absolventă a școlii profesionale textile UTA, era una dintre tinerele din Odorheiu-Secuiesc trimise la Arad pentru calificare în meseria de țesătoare, iar noi ne-am împrietenit cu ele.

Banchetul a fost o noapte de vis, magică, de neuitat.

Momentul adevărului a venit prin luna august, anul 1963, când am fost încadrat la Uzina de Strungari, unde m-am trezit printre unguri, nemți și bineînțeles, români. Cei mai disciplinați erau etnicii germani care nu dispăreau niciodată de la locul de muncă fără învoire. Erau buni meseriași, serioși, mereu gata să te sprijine dacă le solicitai ajutorul. Și ungerii sunt băieți de treabă, dacă ești om de cuvânt. Când am lucrat la „Strungul”, n-am auzit să fi fost frecușuri pe probleme de naționalitate. Repartizat în echipa maestrului Bortș Vasile, la un moment dat m-am trezit chemat la partid, unde mă aștepta un activist venit să caute un tânăr meseriaș priceput pentru a fi trimis în Cuba, la o fabrică de zahăr, în semn de solidaritate cu tineretul cubanez angajat în realizarea celei mai mari producții de zahăr din istoria țării. Dintre cei verificați pentru a face parte din brigada tehnică „23 August”, am fost selectați treizeci de tineri din cele mai cunoscute întreprinderi din țară. Unii erau sudori, alții lăcătuși, alții strungari etc. Din Arad am avut coleg pe Dumitru Bodrogean, de la Fabrica de Vagoane. Până la Havana am fost pasagerii unui avion IL-62 sovietic, unde am fost primiți de un alai de tinere prinse într-un dans local. Un autocar ne-a dus apoi până la San Cristobal, în provincia Pinar del Rio, unde ne-au cazat într-un „el campamento”, un fel de camping confiscat de revoluționarii „iubitului comandante” Fidel Castro de la „imperialiștii americani”.

Aveam 24 de ani, eram stăpân pe meserie și m-am bucurat atunci când autoritățile cubaneze și însoțitorii noștri au fost de acord să mă ocup de repunerea în stare de funcționare a unei mașini de rindeluit, găsită de mine sub o grămadă de scânduri aruncate de-a valma în atelierul de tâmplărie al fabricii – El Central Azucarero Jose Marti unde am fost repartizați. În acel atelier lucrau câțiva meseriași locali care confecționau obiecte de mobilier pentru garnituri destinate tinerilor căsătoriți pentru a-și mobila bucătăriile: câte un bufet pentru tacâmuri, o masă, două lavițe, un lavoar și... cam atât.

Prelucrarea reperelor se făcea exclusiv manual, cu rindeaua și ferăstrăul, ca în vremurile biblice.

„- De ce lucrați doar manual?”, l-am întrebat pe un negru aflat în apropiere. Aveți aici o mașină.

„- Si, pero el abricht esta roto.” („Abrichtul este defect.”)

Deci să-l reparăm. Știam ce și cum trebuie să fac, dar condițiile tehnice din atelierul mecanic al centralei erau ca vai de lume. Pe lângă unele mașini-unelte mai

noi, de producție sovietică, aveam și strunguri cu curele de transmisie, fabricate pe la începutul secolului în Statele Unite.

„- Să ai grijă ce faci”, m-a avertizat comandantul brigăzii pe numele său Radu Gheorghe. „Problema este în atenția ambasadei României (n.a. – ambasador era Vasile Mușat). Mai bine nu intri în joc, dacă nu ești sigur că duci la capăt o asemenea lucrare.”

„- Contați pe mine”, i-am răspuns, „o să ne iasă până la urmă”.

Așa că m-am apucat de lucru. Trebuia să confecționez câteva axe cu came, câteva roți dințate, pinioane, valțuri și în mod deosebit, să înlocuiesc arborele (așa numit) port-cuțit. După ce am reușit să „fabric” toate aceste reperi, le-am cerut cubanezilor să facă rost de trei cuțite, dar nu au avut de unde să le procure. În România, cuțitele pentru aceste mașini erau aduse din Suedia, deci erau realizate dintr-un oțel special.

Prins în asemenea situație, am apelat la un coleg din Alba Iulia, care lucra la repararea unor locomotive folosite la transportul trestiei de zahăr la centrală, pentru a fi prelucrată. Prietenul meu avea niște arcuri din plăci suprapuse și i-am cerut șase bucăți.

După ce am pregătit aceste foi de arc, am cerut cubanezilor să mă ducă la un atelier de tratamente termice, unde am reușit să le călesc. Apoi le-am ascuțit și pe trei dintre acestea le-am montat în axul port-cuțit al mașinii.

„- Gata?”

„- Gata”, le-am spus gazdelor. „Vă rog să procurați un ceas cu minutar și să urmăriți scândura lungă de șase metri, să vedeți că va fi rindeluită într-un singur minut.”

La fața locului se adunase o mulțime de lume, cubanezi și români, maiștri, ingineri, șefi și diplomați de la ambasada noastră din Havana.

Proba a fost un succes. Totul a funcționat ca la carte. La un moment dat, inginerul șef al centralei a zis că un simplu strungar nu poate imagina și apoi, duce la îndeplinire un asemenea proiect.

„- Hoțomanule, tu ești inginer.”

La întoarcerea în țară, am luat parte la o festivitate organizată la sediul Comitetului Central al UTC. Primirea a fost emoționantă: un grup de tinere muncitoare de la întreprinderea bucureșteană „Tricodova” și-au împreunat mâinile formând un tunel de flori prin care am trecut emoționați și încântați.

A urmat apoi cuvântul comandantului Radu care și-a început speech-ul, spunând ceva de genul: „Îi omagiem aici pe cei mai buni ambasadori ai industriei noastre socialiste, iar cel care s-a ridicat prin profesionalism pe cea mai înaltă treaptă este strungarul Tabuia Ștefan. Să-l aplaudăm!”, i-a îndemnat pe cei prezenți, în timp ce-mi înmâna „Diploma de onoare a Comitetului Central al UTC”.

Un articol pe marginea evenimentului a fost consemnat în paginile ziarului „Scânteia tineretului” din București. Atinsesem o culme profesională, eram un meseriaș bine pregătit, iar pe acest drum al performanței „antreprenoriale”, am pornit încă din anii primei tinereți.

Primele „afaceri”

Pe când aveam șase-șapte ani, tata adusese câțiva iepuri de casă pe care îi creșteam, apoi îi vindeam pentru zece lei per exemplar, unui sătean pe nume Lazăr și poreclit „Cioana cu balalaica”. Era prima mea „afacere” și întâiul meu câștig. Mai târziu am fost „angajat” la secerișul grâului, la întinderea legătorilor, iar în urma „prestației” am încasat bani pentru cumpărarea unei trotinete.

Când am făcut zece ani, am lucrat la plantarea unor puiți în pădurea din așa-zisul loc sătesc, dar adevăratul examen public l-am trecut cu succes câțiva ani mai târziu, când l-am înlocuit pe un sătean din echipa de la „datul” snopilor de grâu spre platforma batozei, la treieratul grâului. Mama m-a sfătuit să-mi văd de treabă fiindcă niciodată nu s-a găsit cineva la „datul snopilor” înainte să împlinescă 20 de ani. Eu aveam abia 16 ani și jumătate, așa că nu era de joacă. La batoză se lucra în flux, precum la o linie de producție în fabricile americane. Se întâmplă ceva pe traseu? Se oprea banda și stagna producția. La batoză se lucra din greu, de dimineață, de la primii zori, până spre asfințit. În pauza de prânz, mama venea cu... meniul zilei; pe care îl înfulecam în cinci-zece minute. Apoi până pauza de o oră se termina, mă întindeam pe pământul cald și dormeam ca... pământul.

Cu banii primiți la finalul campaniei de treierat m-am îmbrăcat din cap până-n picioare: sacou, cu buline negre desenate pe crem, pantaloni croiți din catifea raiată, cămașă, pantofi și, nu în ultimul rând, o chitară second-hand.

Seară de vară, la Sălăjeni – în vacanță, tata făcea planuri de viitor, planificând să mai adauge la casă încă o șoapă șchioapă. Auzindu-l, n-am zis nimic, dar după ce „proiectantul” a plecat la locul său de muncă, la o carieră de piatră de lângă orașul Brad (Crișcior, dacă-mi aduc bine aminte), împreună cu fratele Grigore ne-am urcat în vârful hurubei. Până seara, casa era decopertată. Ce mai tura-vura, la sfârșitul săptămânii, vechea clădire era la pământ.

Ajuns acasă, tata s-a rățoit la noi.

„- Vai de capul vostru! Cine, credeți voi, că, în ziua de azi, mai poate ridica o altă casă, așa, bătând din palme?”

- Noi.

- Habar nu aveți ce vorbiți.”

La „fabricarea” cărămizilor, am lucrat din greu, ca la batoză, dar nu ne-am dat bătuți. În acele zile am confecționat peste douăzeci de mii de bucăți pe care le-am ars apoi în cuptor. Casa construită a devenit adăpost trainic pentru familia fratelui meu.

A fost probă de voință încrâncenată, nu m-am dat bătut. În pauza de masă, când mama ne așeza farfuriile pe un ștergar întins pe iarbă, le goleam în câteva minute, apoi somn adânc, ca la batoză.

Sămânța în ogor

Bun, o să mi se spună, degeaba ai fost tu bun meseriaș, poate harnic, ai făcut, ai dres, dar ce au toate aceste vitezii din tinerețe cu meseria de ziarist? Păi, au! O să vedem în continuare.

Reîntors din Cuba, am reluat slujba de strungar la vechiul loc de muncă. Era spre toamna anului 1970, într-o zi când sunt chemat la comitetul de partid al fabricii.

Domnul Petreanu, secretarul comitetului P.C.R. pe întreprindere – cu adevărat un domn elegant, distins – mă primește cu bunăvoință și îmi spune că, având în vedere... etc. Poate aș fi un bun lider al uteciștilor din fabrică.

„- Ce părere ai?”, mă chestionează.

„- Sunt onorat, dar trebuie să vă spun că vreau să urmez facultatea de limba română de la Iași, unde se învață și limba spaniolă pe care o stăpânesc într-o anumită măsură.”

- De ce să mergi până în Moldova și ce o să faci apoi cu româna-spaniola? O să ajungi profesor, vei fi repartizat undeva într-un capăt de lume, unde te vei pierde la vreo școală amărâtă. Te ajutăm noi să urmezi o politehnică, devii inginer, intri în rândul specialiștilor din fabrică.

- La Iași, voi merge la cursuri fără frecvență și voi putea rămâne în continuare la meserie, să-mi câștig existența.

- Cu sau fără frecvență, ce rost au studiile lingvistice pentru lumea noastră tehnică?

- Adevărat, dar mă gândesc că având studii superioare poate ajung ziarist.”

Și acest cuvânt avea să acționeze cu puterea unui glonț în următorii ani din viața mea.

Am pronunțat această frază fără să mă fi gândit vreodată la ziar și la ziaristică, dar aceste vorbe rostite mai mult întâmplător, au acționat precum o sămânță ajunsă într-un ogor reavăn.

La puțin timp după întâlnirea de la partid, domnul Petreanu mă invită din nou la birou. De astă dată era prezent și redactorul șef al ziarului local „Flacăra roșie”, domnul Crăciun Bonta, aflat în căutare de candidați pentru examenul de admitere la Facultatea de Ziaristică, înființată de curând în cadrul Academiei de Studii Social-Politice din București (fosta „Ștefan Gheorghiu”). Condiții obligatorii: diplomă de bacalaureat, statut profesional de muncitor, apreciat membru al partidului comunist cu vechime de cel puțin un an, stagiul militar satisfăcut și în final o recomandare de la comitetul județean al P.C.R. Dosar beton, așa că iată-mă la proba scrisă la limba și literatura română. Subiectul – „Reportajele lui Geo Bogza” – îmi era în vârful condeiului. La a doua probă, ni s-a cerut să redactăm un articol pentru ziar. Eu am ales un subiect din fabrică, intitulat „În lumea micronilor și secundelor”, alegere fericită fiindcă am fost apreciat în final pentru orientare spre zona producției industriale și notat pe măsură. Șaptezeci, dintre trei sute de concurenți, printre care și subsemnatul, am fost admiși la Facultatea de Ziaristică din București. Aici, profesorii ne-au adunat într-o aulă unde ne-au întins câte o coală de hârtie, cerându-ne să scriem după dictare un fragment dintr-o poezie.

Dictare? Păi, o asemenea probă trecusem eu la examenul de absolvire a primelor patru clase, organizat la Prăjești. Mă simțeam jignit, insultat în știința mea de carte. Surpriza a venit câteva zile mai târziu când o echipă de profesori a venit cu rezultatele. „O singură lucrare este scrisă fără nicio greșală; este vorba de cea a arădeanului... zi-i pe nume”. Eram singur din Arad în grupa de limba română (Pentru ziarul frățesc „Vörös Lobogó” reușise la examen Lesay Bela).

Dintre cei șaptezeci de studenți, mulți lucraseră în presă, deci se loviseră de

gramatica limbii române, dar au avut greșeli. Este locul aici – cred – să spun de unde știam să scriu ortografic. Astfel, pe când eram în clasa a cincea, profesorul Oarcea Vasile de la Liceul din Sebiș, avea obiceiul să ne scoată la tablă și după ce răspundeam teoretic, ne mângâia cu îndemnuri precum „ia treci la tablă, măi sulă, și scrie : „Închinare-aș și n-am cui, închinare-aș codrului...” etc. Dacă greșeam la scris, primeam nota patru în catalog. Dacă scriam corect, mergeam mai departe, trebuind să răspundem la întrebările tartorului:

„- Mă, sulă, scriseseși bine, dar ia spune-mi de ce puseși liniuța la „închinare-aș”? Zi-i ce-i cu închinare parte de vorbire și ce-i aș? Sintactic și morfologic.”

Dacă nu știam răspunsul, mă alinta din nou, gratulându-mă cu încă un 4 la catalog. Așa am adunat trei note de patru și se apropia vacanța de iarnă. Și văzând eu că nu-i de glumă cu domnul „sulă”, m-am pus cu burta pe carte. De la el am învățat să scriu gramatical până-n ziua de azi.

Ziarist cu diplomă

După finalizarea cursurilor universitare, m-am întors la Arad pentru angajare.

„- Nu avem locuri”, mi-a spus doamna Jivoi Floare, de la partid. „Tocmai am redus numărul redactorilor, ziarul a devenit săptămânal. Te duci la Lipova la Casa de cultură; metodist, până mai vedem ce va fi.”

Când Dorel Zăvoianu s-a întors din concediu, m-a chemat la birou și mi-a spus să mă întorc la ziar. El îndeplinea funcția de secretar cu probleme de propagandă la comitetul județean de partid.

„- Nu sunt de acord să mergi la Lipova”, mi-a spus. „La Facultatea de Ziaristică noi te-am recomandat, așa că te duci la ziar și îți vezi de treabă.”

Redactorul șef m-a angajat fără comentarii (n.a. – fusese „prelucrat” de tovarășul Zăvoianu) pe cea mai de jos treaptă pe scara profesională: redactor stagiar anul întâi. În cei 30 de ani am urcat apoi treaptă cu treaptă: redactor stagiar anul doi, redactor principal, redactor de rubrică, publicist comentator, șef de secție, vicepreședinte al consiliului de administrație, redactor șef și director al tipografiei. La început am fost repartizat în secția economică sub comanda fostului cadru militar Terentie Petruți, zis Majurul. El era șeful secției economice.

„- Pentru început, te duci într-o întreprindere, în mijlocul oamenilor muncii, cum se zice la gazetă, domn Fănică.

- La Uzina de Strungari e bine?

- Te urci în mașină și vaea; ziaristul își trăiește viața de jurnalist pe teren, nu pe la cluburi ori pe la birturi”, a mai precizat militarul șef.

Directorul fabricii mi-a acordat un interviu pe tema întrecerii socialiste în cinstea apropiatei sărbători naționale de la 23 august (1974), iar prima mea producție gazetărească a văzut lumina tiparului într-un număr următor al săptămânalului nostru. Viața la gazetă era o încântare – un articolaș, două pe săptămână erau suficiente fiindcă lupta pentru spațiu în paginile ziarului era aprigă. Prioritate aveau manuscrisele bătrânilor senatori de drept ai rubricilor, iar mie cică nu mi se uscaserneala pe actul de încadrare în câmpul muncii. Ion Borșan, Maria Rosenfield, Bonta Crăciun, Ionică Ivănescu, Gheorghe Nicolăiță, Livia Popa, Aurel Harșani, George Ciudan, fotoreporterul Marcel Canciu, Aurel Darie. Iar mai târziu au venit și

Dorel Zăvoianu, Emil Șimăndan, Mircea Dorgoșan, Ioan Alecu, Cristina Dulaschi, Lucaci Florea, Ioan Biriș, Tristan Mihuța, Gabriela Groza, Alexandru Chebelcu, Ionică Tuleu, Lavinia Betea (pe atunci Lavinia Stoicu) și alții, erau cei cu vechime și priorități la publicare.

Când s-a pensionat Livia Popa, agronomul Harșani a rămas singur la rubrica agricolă.

„- Te duci dumneata, tovarășe Tabuia, în locul rămas vacant”, a hotărât redactorul șef.

„- Dar eu nu-s de meserie, tovarășe redactor șef”, m-am opus.

„- Lasă că la fotbal și la agricultură toți ne pricepem...”

Cătușele tovarășului Cornel Pacoste

Mai mereu pe ogoare însoțit de Marcel Canciu cu aparatul lui de fotografiat, am ajuns și pe la CAP „Timpuri noi” Pecica, unde Dumitru Muscă era inginer șef. Bun specialist, dar aprig la vorbă, într-o zi se ia la harță cu ing. Doina Vasilescu, președintă a CAP „Ogorul” tot din Pecica, vestită eroină a agriculturii românești, despre care înșiși soții Ceaușescu aflaseră. Dar nu era Vasileasca omul pe care să-l înfrunți fără să te trezești cu o scatoalcă după cap, iar Muscă nici măcar nu era la prima abatere, așa că în scurt timp s-a văzut transferat – în interes de serviciu – la CAP „Lumea nouă” din Curtici.

„- S-o creadă ea că mă las călcat pe cap; nici nu mă gândesc să-mi iau tălpășița de la Pecica”, mi s-a plâns și mie.

„- Pământul de la Curtici e tot cernoziom, dar... Dacă ești deștept după cum pari, te duci acolo și arăți ce poți, luând totul de la zero”, l-am îndrumat eu. „De ce să stai în umbra unui președinte comod precum Bornemisa? Dacă ai sânge în instalație, arată-le pecicanilor cine ești și ce ești capabil să faci.”

Probabil că și alții s-au exprimat în vorbe asemănătoare, fiindcă Muscă a ajuns până la urmă la locul unde avea să facă performanță la cel mai înalt nivel agricol. Numele său este astăzi, la decenii de la acele întâmplări, printre cele mai cunoscute și recunoscute din țară, în timp ce doamna Vasilescu a dispărut după decembrie 1989. Se zice că s-a retras pe la locurile de baștină, în județul Bihor. Muscă e încă activ profesional, în calitate de director general al Combinatului agro-industrial Curtici.

Până aici, el a mai avut și alte poticneli în activitate în afară de hâra cu doamna Vasilescu. Întâmplarea a fost mai puțin cunoscută publicului, dar eu eram vecin cu Muscă și vizitându-l, adeseori mi se confesa, spunându-mi prin ce trebuie să treacă uneori pentru a apăra furajele (pentru iarnă) animalelor din zootehnie. Organele de partid aveau obiceiul ca, din dispoziția președintelui Ceaușescu, să adune de la ceapeuri (cooperative agricole de producție) cât mai multe produse agricole, în special grâu și porumb, soia, semințe de floarea soarelui, pentru a le preda la fondul de stat. La zootehnia lui Muscă a descins o comisie de partid în frunte cu „prietenu” Cornel Pacoste. Din scripte reieșea că la fermă se vor găsi cantități importante de porumb boabe, din care putea achiziționa câteva tone. Așa era obiceiul: pentru partid nu conta câte animale vor rămâne fără furaje! Că în multe ferme zootehnice se murea pe capete. Nu și în cazul CAP „Timpuri noi”, pentru că

Muscă a găsit o cale de a-i trage pe sfoară pe tovarășii din comisie: porumb, orz, ovăz, floarea soarelui au fost adunate în același amestec sub formă de furaj combinat. Comisia partidului n-a mai avut ce să facă decât să încerce la altă fermă zootehnică. Nu însă înainte ca tovarășul Cornel Pacoste să-l ia de o parte pe Muscă, șoptindu-i: „Dacă o dată se mai întâmplă să ne tragi clapa, eu personal îți voi pune cătușele”.

De vorbă cu mortul

Din generația Bonta, Borșan, Livia Popa, Ion Iovănescu, parțial Terentie Petruți ș.a. făcea parte și doamna Maria Rosenfield, angajată a ziarului nostru, „Flacăra roșie”, încă din primii ani după instalarea în fruntea țării a guvernului comunist. Acum, după zeci de ani în slujba condeului, colega Maria cam obosise, anii își puneau amprenta pe viața ei. Pe teren, adică în fabrici și uzine, pe ogoare, unde se găseau oamenii muncii demni să apară în presă, ajungea mai greu decât în vremea tinereții. În situații de forță majoră se mai apela câteodată și la documentarea telefonică, cale mai rapidă, pentru realizarea unui articol. Cum, necum, într-o bună zi, în paginile ziarului nostru apare un reportaj despre un fost muncitor fruntaș în producție care făcuse gestul să treacă la cele... veșnice. Mare dandana pe capul autoarei în cauză și a conducerii ziarului. „Cum să porți dialog cu un mort?”, se întrebau cititorii. Jenantă situație, produsă de întârzierea publicării manuscrisului după predarea acestuia la secretariatul de redacție.

Cei mai mulți dintre colegi erau ziariști talentați, unii cu vechime de mulți ani în slujba condeului. Ion Borșan ocupa și funcția de redactor șef adjunct, după cum îmi amintesc, dar în mod practic se ocupa cu scrisul la rubrica pentru organizațiile județene ale partidului comunist. În acest context, impusese în coloanele ziarului o rubrică specială dedicată vieții și muncii comuniștilor, intitulată „Sfera de influență a comunistului”.

În articolele lui Borșan erau prezenți comuniști cu rezultate deosebite la locul de muncă, oameni cu influență în rândul celor din apropiere. Întâmplător însă, în rubrica lui Borșan apare un articol elogios la adresa unui comunist care suferise o... condamnare penală. Făcuse pușcărie pentru comiterea unei infrațiuni, lucru pe care Borșan nu-l aflase. Întâmplarea a făcut mare vâlvă în târg, la conducerea superioară de partid s-au formulat nemulțumiri. „Cum adică, pușcăriașul să fie printre cei mai influenți oameni din uzină, cel mai demn exemplu de conduită comunistă în muncă și viață?”.

Soția domnului Borșan era activistă la Comitetul Județean al P.C.R., așa încât treaba s-a mușamalizat în cele din urmă. Borșanul a scăpat cu fața curată.

Beleaua lui Ioan Alecu

Căzut în dizgrația familiei Ceaușescu, fostul secretar al C.C. al P.C.R., Cornel Pacoste, un diplomat de carieră, a fost surghiunit la Arad, pe un post oarecare. La un moment dat, numele său apărea într-un articol pe o temă obișnuită, numai că felul în care a fost publicat a stârnit rumoare printre cititori. Astfel cuvântul „tovarășul” a fost despărțit în silabe, în mod corect din punct de vedere ortografic, sunând în mod ironic, drept „răul Cornel Pacoste”. DE la tova-rășul.

Întâmplarea a stârnit hazul colegilor, dar bietul Ioan Alecu, redactorul

răspunzător de belea, avea inima cât un purice. „Ce naiba o să-mi facă ăștia, oare?”.

Împrecinatul domn cu nume păcătos era un ins subțire, un tip cu simțul umorului. Știa că nu este cazul să facă tărăboi, mulțumindu-se cu un comentariu de pomină: „Ia uite ce-mi făcură ăștia de la gazetă: după ce că sunt Pacoste, m-au mai cadorisit și cu statutul de... răul!”.

Schimb de „masaje” între Ceaușescu și Mobutu

Profesia de ziarist nu presupune doar cunoașterea limbii, a ortografiei și, bineînțeles, ceva capacitate de mânuire a condeiului, ci și o atenție deosebită la fiecare cuvânt, la fiecare literă ce urmează să vadă lumina tiparului. S-a întâmplat în cazul lui Constantin Simion, pe când era de serviciu la tipografie. Înaintea apariției numărului de a doua zi a ziarului, la rubrica externă, printre alte știri din lume se afla și o relatare despre întâlnirea președintelui Ceaușescu cu Mobutu, o căpetenie dintr-o îndepărtată țară africană. Titlu cu majuscule, săritor în ochi: TOVARAȘUL CEAUȘESCU a făcut SCHIMB DE MASAJE cu președintele MOBUTU. După cum se observă, în loc de MESAJE a apărut cuvântul MASAJE, ceea ce ducea cu gândul la lucruri jenante.

Sigur că lumea a înțeles că era o greșeală de literă în cuvântul MESAJE, dar fiind vorba despre Ceaușescu, întâmplarea a ajuns până la Securitate. Un ofițer l-a luat la întrebări pe autor. Nu era de glumă!

Deși amuzante, asemenea întâmplări nefericite erau totuși rarități în presa vremii. Publicistica din timpul dictaturii era atent supravegheată, iar greșelile mai mari ori mai mici erau aspru sancționate. La noi la Arad, „represiunea” a fost totuși mai blândă și pentru că la conducerea județeană de partid erau oameni mai luminați, precum primii secretari Andrei Cervencovici, Pavel Aron sau Elena Pugna. Secretar cu probleme de presă, învățământ și cultură, Dorel Zăvoianu, licențiat la Facultatea de Filozofie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, era un cadru de conducere cu capul pe umeri. Mai degrabă, căpcăunii care ne mai oprimau din când în când se aflau printre colegii noștri de redacție.

Ion Borșan, un tip cam încrâncenat în relațiile cu noi, ocupa și funcția de secretar al organizației de partid a ziarului. Ani de zile n-a fost clintit din „post”, până la o adunare generală a organizației pentru alegerea noului comitet de conducere, când delegatul de la județ, pe nume Ioan Pop, m-a propus pe mine pentru funcția de secretar al organizației. Alegerea, n-a fost o problemă fiindcă propunerea partidului era lege.

Carnetul de partid

Statutul de senator de drept a lui Borșan în fruntea organizației de partid din redacție a fost prăbușit. Borșan a ajuns adjunctul meu, lucru ce nu i-a picat bine la ficat. Roșise ca un curcan, maxilarele i se încleștaseră. Fierbea de dorința de a-și lua revanșa. Iar acest lucru i-a reușit într-o oarecare măsură. Astfel, după ce mi-a predat niște evidențe ale organizației, situația cotizației ș.a., mi-a înmănat și o dublură a cheii de la o casetă cu cifru, în care păstram nu doar documentele oficiale, ci și unele „lucruri” personale, precum sume de bani și carnetele de partid. La un moment dat, carnetul meu de partid a dispărut fără urmă. Acces la casetă aveam noi doi, Borșan și eu. Ce să se fi întâmplat cu carnetul meu de partid? Nu știu nici astăzi, dar

bănuiesc... Pe atunci, pierderea carnetului de membru P.C.R. era categorisită ca o faptă gravă, sancționată sever. Urâtă belea pe capul meu, fiindcă tocmai venise etapa preschimbării carnetelor de membri ai P.C.R. din toată țara. Regula era să prezinți vechiul carnet și, în cadrul organizației, să rostești textul unui angajament solemn de apărător al democrației socialiste. Cei care nu prezentau vechiul carnet, își puteau pierde calitatea de membru. În cazul meu, puteam rămâne pe drumuri. Ce naiba să fac? Cum să dejoc acțiunile dușmănoase ale celui care mi-a subtilizat documentul? Norocul meu a venit până la urmă din partea unui ins recent eliberat din penitenciar, pe care îl mai ajutam din când în când, ba cu una ba cu alta, să se reintegreze în rândul lumii. Aflându-mi preocupările, protejatul meu s-a oferit să declare că el mi-a furat carnetul și l-a aruncat, luând doar banii. Că găsisese caseta descuiată, biroul gol și a folosit ocazia de a cerceta conținutul din interior, unde s-ar fi aflat și documentul meu... Cu declarația scrisă a fostului infractor m-am dus la partid, la județ. Borșan, intrigat, știind că e o făcătură, m-a însoțit în fața activistului care avea în atribuție situația organizației noastre. El m-a ascultat și, în final, a stabilit că, având în vedere împrejurările dispariției carnetului meu de partid, s-ar putea să nu mi se aplice nicio sancțiune, sau, în cel mai rău caz să mi se „acorde” o muștrare verbală.

Auzind o asemenea indicație, Borșan nu s-a mai putut abține.

„- Bine, dar tovarășa cutare și tovarășul cutare, oameni cu funcții de conducere în acest partid, au primit „vot de blam cu avertisment”, iar lui Tabuia doar muștrare?”

Înflăcăratul comunist era din nou roșu la față precum gâtul curcanului. Spumega!

În analiza adunării generale a organizației noastre de partid am scăpat ușor, doar cu câteva cuvinte de reproș și – spre disperarea Borșanului – am rămas pe poziție. Întâmplarea nefericită însă, m-a învățat că slujba la ziar nu este în nici un caz o fericire fără sfârșit.

Un „deț” de lapte

După o vizită pe la UJCAP (Uniunea Județeană a Cooperativelor Agricole de Producție), doamna Vasilescu mă prinde în holul clădirii în care se afla și sediul redacției noastre.

„- Măi, deșteptule, ia vino tu încoace să-ți zic vreo două”, îmi spune, întinzând degetul arătător spre pieptul meu.

„- Da’ce-am greșit...?”

- Dacă te mai prind că scrii despre vacile colectivului că dau un „deț” de lapte pe zi, dau cu tine de pământ (n.a. – un „deț”= 100 mililitri).

- Bine, doamnă, dacă așa ziceți o să scriem că producția zilnică de lapte pe cap de vacă furajată abia poate să încapă într-un șiștar (n.a. – un recipient folosit de țărani la mulsul animalelor).

- Ia fă bine și nu te mai lua la taine cu mine!”

Cafeaua de dimineață

Pentru mulți dintre noi, cafeaua de dimineață era un fel de drept fundamental al ziaristului. Într-o zi apare la fața locului însuși redactorul-șef, un individ fără vicii: nu era fumător, nu prea se omora cu pierderea timpului pe la cafenea, nu era prieten

cu alcoolul și nu umbla după fuste. Se ținea de tovarăș serios, dedicat muncii de partid. În mod surprinzător însă, de astă dată apare valvârtej la clubul presei și ne cere să ne adunăm repede fiindcă noul prim secretar, Pavel Aron, și-a anunțat dorința de a ne cunoaște.

„- Cine a scris articolul de la «Zori de zi»”? întreabă după un scurt cuvânt de salut.

Când am auzit, mi s-au înmuiat picioarele: autorul eram tocmai eu în persoană, iar asemenea întrebări mi-au fost adresate și în alte situații asemănătoare. Și chiar am primit peste degete, dacă s-a nimerit să zic ceva de rău despre vreun protejat al partidului prins cu ceva mișmașuri.

„- Păi, tovarășe prim secretar, colegul Tabuia este împlicinatul și nu este pentru prima dată când avem reclamații din teritoriu în urma publicării unor articole asemănătoare”, sare Majurul cu pâra.

„- Eu vreau să-l felicit pe autor”, i-o retează înaltul oaspete. „În opinia mea acesta este rolul ziaristului, să pună în lumină experiența înaintată în fabrici și uzine, pe ogoare, dar atunci când constată că mai apar și neajunsuri, abateri de la lege, să prezinte lucrurile așa cum sunt.”

În sală s-a așternut o liniște mormântală. Niciun lider politic nu mai vorbise până atunci în acești termeni. Șefii de la județ îi apărau pe cei din subordine în eventuale dispute cu ziaristii. Pavel Aron a fost o excepție, un om drept, fără apucăturile unor torționari politici.

Jos Ceaușescu!

Ziaristica este o meserie interesantă dar în niciun caz nu am trăit tot timpul într-o feerie profesională fără sfârșit. Într-o zi de luni, 18 decembrie 1989, mă întorceam de pe teren și spre surpriza mea, mai mulți colegi adunați în biroul secției economice vorbeau în șoaptă, îngrijorați parcă.

Credeam că, după obicei, îmi pregătiseră o farsă tovarășească, așa că îi iau la trei păzește:

„- Dar ce probleme fundamentale ale lumii dezbați voi? Ce secrete de stat îmi ascundeți?”

Nimeni, însă, nu bagă în seamă interogările mele până când se apropie Marcel Canciu.

„- Tu nu ai auzit?

- Ce să aud?

- La Timișoara s-a tras în oameni, sunt zeci de morți și răniți. În stradă sunt mii de oameni care cer libertate. Se strigă lozinci nemaiauzite: «Jos comunismul», «Jos dictatura», «Jos Ceaușescu»”.

Semnele schimbării

Încă din 1985, măsurile de austeritate impuse de guvernul român se înășpriseră și mai mult. Apa caldă pentru populație nu mai era aproape deloc, curentul electric era întrerupt pe motiv că oamenii fac risipă (prioritate aveau doar unitățile productive, dar și acestea erau oprite câteodată), în unitățile comerciale nu mai era aproape nimic de cumpărat (nu zahăr, nu făină, nu mezeluri). În zona rurală încă se mai găsea ceva de pus pe masă, oamenii se descurcau crescând găini, găște,

rațe, un porc etc., dar în ultimul timp, partidul pusese ochii și pe țărani. Astfel, procurarea materialelor de construcție, de pildă, presupunea predarea la contract a unui animal din gospodărie (tăuraș, porc).

Deși Ceaușescu – supărat pe capitaliști – reușise să achite în primăvara lui '89 întreaga datorie în valoare de circa zece miliarde de euro dolari, cât însumau creditele contractate în anii anteriori – nu a înțeles că poporul obligat să strângă cureaua pentru lichidarea acelor împrumutări financiare, aștepta acum o relaxare a austerității, măsurile de reducere a consumului erau tot mai severe. Nemulțumirile erau generale, oamenii vorbeau deschis despre greutăți, iar atunci când în țările vecine – Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Germania democrată – au apărut primele forme de protest în stradă, așteptam și noi să se miște lucrurile în direcția slăbirii „șurubului” strâns până la rupere. Revolta generală avea să izbucnească la Timișoara, așa cum am arătat mai sus.

În scurt timp, la redacție au apărut tot felul de „prieteni” revoluționari cică. Unu se chema Curechian, nume predestinat (curechi = varză), ins fără nicio legătură cu ziarul nostru. Se dădea de mare revoluționar, băntuia zilnic prin redacție și pe la tipografie, o făcea pe șeful.

Cum a venit însă, așa a și plecat la un moment dat.

Urmase și un alt revoluționar pe nume Valentin cu treburi manageriale autoatribuite pe la cotidianul nostru (schimbat din „Flacăra roșie” în „Adevărul”, așa cum au cerut demonstranții din Piața Revoluției la o întrebare adresată de colega Cristina Dulaschi).

Printre ei, iată-l și pe corespondentul ziarului „Scânteia”, numitul Tristan Mișuța. Dar n-apucă omul să zică o vorbă până când colegii îl iau la întrebări:

„- Tu ce cauți aici?

- Păi...

- Lasă păi și întoarce-te de unde ai venit!”

Martor la întâmplare, mă pune al cu coadă să-i iau apărarea amărâtului:

„- Lăsați-l, că doar și el e de-al nostru.

- O să mai vedem noi de-al cui e...”

Nu bănuiam pe atunci ce fel de coleg ne era domnul Tristan. Ziarist talentat, scria articole interesante, în mod deosebit însemnările, un fel de eseuri. Așa l-am înscăunat noi redactor șef, considerându-l de-al nostru, numai că îndată ce s-a văzut cu sacii în căruță a adus în redacție o gloată de „tinere talente”, una mai arătoasă ca alta. Pe la ora 11.00 când ziarul „Evenimentul zilei ” apărea la Arad, tinerele noastre gazetărese se năpusteau pe acest ziar și pur și simplu, copiau cuvânt cu cuvânt unele articole pentru a fi publicate în „Adevărul” nostru. „Alegi dintre ele pe care vrei” – mi-a spus în timp ce trăgeam, alături de el, manetele de la păcănele. „Numai bruneta aia și aia, nu-le spun numele, sunt ale mele. Celelalte au liber.”

Dacă m-aș fi înhăitit cu el, deștept eram. Trăiam și eu ca un belfer: Nicu Cojocarul aduna banii din publicitate, iar contabilul șef Barbu îi gestiona...

Nimeni nu prea ne controla gestiunea. Noapte de noapte, Tristan trăgea la păcănele, dar nu prea prindea formulele câștigătoare. Bani grei se învârteau pe la clubul presei atât timp cât don' Tristan era stăpânul redacției. Cu mine nu mai se

arăta la fel de gentil și nici cu Zăvoianu nu se înțelegea prea bine, așa că într-o bună zi, ne-am înțeles să-i punem traista-n băț. Ceea ce am și făcut, iar la conducerea ziarului am instalat un consiliu de administrație. După numai două-trei luni, câștigurile asociațiilor noștri s-au dublat și s-au triplat. Sectorul păcănele a intrat în faliment, iar pasionatul jucător, vorbesc despre Tristan Mihuța – ne-a părăsit cu gândul de a se răzbuna falimentându-ne ziarul. Sprijinit financiar de directorul Muscă și de alți binevoitori, dânsul a înființat cotidianul „Observator”, un produs jurnalistic mediocru. La un moment dat, fițuica în cauză a dispărut din peisajul presei arădene, iar Mihuța a rămas cu punga goală. Bani de păcănele – nici vorbă! Vremurile bune, de belșug financiar la „Adevărul”, s-au dus pentru totdeauna.

Pus cu botul pe labe, orgoliosul micălăcean a sfârșit prin a mă ruga să pun o vorbă pentru el pentru a reveni la vechiul loc de muncă. Era însoțit de Ion Iercan, prietenul meu, pentru a-l susține. Cei doi veniseră la mine acasă, stăteam în curte pe o laviță, ascultându-l pe fiul rătăcit al redacției. Am spus că Tristan era un ziarist valoros, dar acum îi adaug încă o „calitate”: aceea de om bun, dar cu lipsuri... Pe colegul Tâșcă Mircea, cel ce avea să devină mai târziu directorul general al ziarului, îl trata de incapabil, jignindu-l public, fără nicio jenă. Totuși am socotit că, poate își va vedea de lungul nasului, așa că i-am cerut lui Zăvoianu acordul să-l aducem din nou în redacție. „Tu nu știi cine-i Mihuța?” m-a interpelat! Mircea Contraș a intervenit și el. „E adevărat ce se vorbește prin redacție?”.

Până la urmă, Tristan a ajuns din nou redactor la Adevărul, dar nici nu i s-a încălzit scaunul de sub popou, că a și început cu munca din subteran. Campania sa electorală pentru funcția de redactor șef a fost inefficientă, pentru că, dintre noi doi, asociații mi-au dat mie voturile. Am câștigat pe drept lupta pentru funcția de redactor șef, pe care am deținut-o până la pensionare în anul 2006, la vârsta de 60 de ani.

După îndepărtarea lui Mihuța de la conducere, „Adevărul” a devenit cel mai puternic cotidian din presa județeană, cu tiraj de peste 30000 de exemplare pe zi și o situație economică deosebită. Apreciind contribuția unora dintre noi la realizarea unui ziar apreciat de cititori și apreciind vechimea neîntreruptă la ziarul local, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România mi-a acordat în anul 2000 „Ordinul ziariștilor” clasa I cu medalie de aur.

Simion TODOCA

Jurnalismul, meserie sau mod de a fi?

Nu este o întrebare aiurea, pe care mi-o adresez mie însumi după 30 de ani de jurnalism, ci o mică parte a unui chestionar pe care ar trebui să-l completeze toți cei care vor să facă această meserie.

Așadar: de ce vrei să te faci ziarist? Vrei să ai o legitimație care îți permite să intri unde vrei, să iei la rost pe cine vrei tu, chiar dacă nu știi absolut nimic, să faci praf și pulbere senatori și deputați, doctori cu studii grele în spate, patroni de firme sau directori de instituții, pentru ca ei, în urma șantajului, să te facă purtător de cuvânt sau membru al câtorva consilii de administrație? Sau, dimpotrivă, vrei să demaști corupția, minciuna și jaful? Sau, poate, chiar nu te interesează aceste amănunte, ci doar vrei să fii un reporter frenetic, primul care este prezent la locul unui accident, primul care relatează de la fața locului amănunte despre o sinucidere, un incendiu sau o crimă? Atunci, da, ești un ziarist, dai o știre, fără să te implici emoțional, fără să mimezi măcar compasiunea față de cei care suferă. Din acest punct de vedere, recunosc, nu am fost niciodată ziarist, nu am fost niciodată în stare să o întreb pe mama unui copil care s-a sinucis cum se simte, doar pentru a scrie că este sfâșiată de durere, pentru a scrie ceva. Pe vremea când eram copil am citit, într-un roman de capă și spadă, o cugetare a autorului: „Curioșii sug lacrimile noastre ca niște muște sângele unei căprioare rănite”. Asta simțeam atunci când vedeam reporteri care se înghesuiau să ia declarații. De aceea, din momentul în care m-am înhămat la această cumplit de grea meserie, am refuzat să fiu reporter, voiam altceva, voiam să merg pe un domeniu puțin acoperit, politicul. Nu am putut suporta gândul de a transmite oamenilor ce se întâmplă, am vrut să le spun și de ce și care vor fi urmările. Nu am acceptat doar să dau niște știri, am încercat să explic ce înseamnă acestea și ce urmări vor avea.

Ce presupune asta? În primul rând, studiu, ca să nu vorbești despre ce habar nu ai, să nu spui prostii care te fac iremediabil de râs. Relatarea unui accident de circulație, cu doi morți și trei răniți, nu presupune niciun fel de pregătire profesională, oricine poate să facă asta. Să ne înțelegem, nu vreau să știrbesc cu nimic meritul reporterilor care sunt prezenți în câteva minute la fața locului, da, asta înseamnă reporter, iar munca lor nu poate fi trecută în derizoriu, nimeni nu le poate lua acestor oameni meritul de a face sacrificii imense pentru a face această meserie.

Credeți că este ușor să accepți să nu ai o viață normală, să bei apă minerală la un chef cu familia sau cu prietenii, pentru că în orice clipă din noapte s-ar putea să fii apelat? Vă asigur că nu e ușor, este ca și în cazul medicilor de gardă. Problema este alta: lasă-i pe reporteri să-și facă treaba, nu îi pune să facă treburi despre care habar nu au, pentru că riști să-i discreditezi, să pierzi un reporter bun. Iată: la Arad, conferință de presă la partidul PSD-Titel Petrescu. Președintele anunță că peste o săptămână va avea loc Conferința Județeană. Un jurnalist întrebă: „Vine și domnul

Titel Petrescu”)? Doar nu era să scriu despre asta în articolul meu, să distrug un bun reporter, foarte apreciat, doar pentru că a fost trimis la o conferință de presă care nu era în domeniul lui? Nu am scris niciun cuvânt, doar i-am explicat reporterului respectiv să nu mai accepte să fie trimis la conferințe de presă pe politic.

Sigur că am avut probleme, dar le-am ignorat, mai ales că am avut norocul să fiu susținut și apărat, dar nu despre asta este vorba. Am început să cred că pot să fac gazetărie, ceea ce este cu totul altceva decât latinescul „*diario*”, că pot să îndrept nedreptăți făcute unor oameni, că am puterea să poruncesc unor potenți ai vremii să facă ceea ce trebuie. Au făcut, dar eu am fost obligat să rămân în continuare și jurnalist, pentru că altfel nu aș mai fi avut acces la informație. Nu poți să faci analiză pe baza unor informații furnizate de către alții, ci doar pe baza a ceea ce ai văzut tu! Din nou, un exemplu local: Conferința Județeană la Uniunea Generală a Romilor Liberi, în prezența lui Cioabă, ăla bătrân, care era, cică, rege! Cine credeți că era în prezidiu? Un deputat PUNR, care își începe discursul cu „Majestate”!. A doua zi, cu tot scandalul de rigoare, apare pe prima pagină articolul meu, în care scriam: „Am rămas de-a dreptul siderat când l-am auzit pe un deputat PUNR, partid aflat la guvernare, care îi spune Regelui Mihai „Bâl bâl, Mihai ăla”, adresându-i-se cu „Majestate” unui țigan cu cazier”. Sigur că am avut probleme, dar am avut, totuși, o satisfacție: a doua zi am fost convocat la Poliție, iar șeful Poliției mi-a zis: „Vino, mă, să te pup!”. Șefii de la ziar habar nu au avut de asta niciodată, cu excepția unuia, pe care nu-l pomenesc.

UZPR, ultima redută!

Nu am cântat niciodată ode nimănui pentru a câștiga ceva, cu atât mai puțin o voi face acum, când sunt un simplu pensionar, membru al UZPR, dar trebuie să spun că Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România încearcă să salveze ce a mai rămas din presa ROMÂNEASCĂ! Mor ziare, mor reviste, moare tot ce are legătură cu NEAMUL ROMÂNESC, dar adevărații ziariști nu dezertează, sunt acolo, în prima linie! UZPR nu poate fi șantajată de nimeni, existența ei nu va fi niciodată decisă la masa negocierilor guvernamentale, suntem ultima redută și nu vrem nimic altceva decât ce este al nostru! Nu suntem plătiți de către guverne, nu suntem aplaudaci, dar nici nu cerșim la porți închise pentru ziariștii adevărați și deschise larg pentru cei care doresc o sinecură. A propos, știți de unde provine acest cuvânt? Vine de la „*sine cura*”, adică „fără grijă”. Fiecare vrea să nu aibă griji, să o ducă bine, să stea călare pe situație, cum se zice, numai că toți acești profitori uită un alt dicton: „*Post equitem sedet astra cura*”, adică: „În spatele călărețului stă grija cea neagră”. De ce țin partea UZPR? Simplu, pentru că, spre deosebire de mulți alții, nu a cerșit, nu s-a vândut, ci doar a cerut ceea ce i se cuvine, nu ei, nu jurnaliștilor, ci tuturor celor pe care îi reprezintă. Cuvântul scris este singurul document istoric, nu poate fi ucis printr-un click, pe baza lui se scrie istoria. Nu am făcut, nu facem și nu vom face politică, deși ar trebui! Singura politică pe care o facem este reinstaurarea NORMALITĂȚII, a bunului simț și a dorinței de a face ceva pentru oameni, nu doar pentru noi și pentru cei din apropierea noastră, nu pentru a ne fi nouă bine, dacă asta presupune că altora le va fi mai rău. Vrem doar ca istoricii să scrie istoria pe baza unor documente SCRISE, nu la comanda învingătorilor vremelnici!

Cum am ajuns ziarist

Nici prin cap nu îmi trecea să mă fac ziarist, nici măcar nu știam ce înseamnă asta. Timp de 11 ani am lucrat la Teatrul de Stat Arad, unde am fost absolut tot, în afară de director și secretară. Am fost mașinist, recuziter, regizor tehnic, am făcut zeci de figurații dar și roluri principale în piese grele, iar concomitent jucam la Casa de Cultură a Municipiului Arad, unde recitam versuri proprii împotriva Sistemului.

Știți ce înseamnă să spui pe scenă, atunci: „Ne-a mai rămas doar clipa de tăcere ca să mimăm o umbră de cuvânt./ Când palmele au încetat să bată, ne amintim că suntem pe pământ./ Degeaba vrem să mai ieșim la rampă, cortinierul este orb și surd./ ne chinuim gesticulând aiurea noi mimii triști ai marelui absurd”?

M-am înfuriat și am dat examen la „Adevărul”, la presiunile unui profesor de filosofie. Nimeni nu m-a vrut în secție, că nu eram pila nimănui. În cele din urmă, pentru că, totuși, intrasem pe locul 3, am fost acceptat la politic. Pardon, nu acceptat, ci revendicat! Șeful secției social: „E la mine!” Șeful secției politic: „Cum să fie la tine, când l-ai scos pe ușă? L-am luat eu”. Așa am ajuns la politic, unde am și rămas aproape 30 de ani. Oricât s-ar supăra unii, Tristan Mihuța m-a trimis în Parlament, iar eu nu l-am făcut de râs, am acaparat tot ce însemna atunci politica românească, nu exista om politic care să nu aibă interviu în „Adevărul” de Arad. Șeful meu de secție îmi dă sfaturi: „Ai grijă cu cheltuielile, dimineața faci un ceai, un pic de pâine cu unt, la prânz cauți un simplon la care se mănâncă ieftin, iar seara mai faci un ceai, cu un pic de pâine cu unt”. La care, șeful cel mare, adică Mihuța: „Simi, eu nu te trimit la Parlament să faci ceai, mănâncă ce vrei, bea ce vrei, dar scie!”. Drept urmare, îi trimiteam interviuri cu președintele Senatului, cu președintele Camerei Deputaților, cu președintele SIF, cu tot ce însemna om politic în România. „Adevărul” de Arad era lider absolut de piață, nici măcar un ziar regional nu se putea pune cu noi.

A început să-mi placă, oameni politici importanți îmi cereau părerea, în proporție de 99% la o bere. Pe toți, dar absolut pe toți, i-am învățat un singur lucru: dacă vreți să faceți bine, nu mai țineți cont doar de ordinele de la partid dacă acestea contravin convingerilor voastre! Oricât ar părea de surprinzător, unii, indiferent de partid, au făcut asta. De aia nu am ținut cu niciun partid, vorbesc doar cu oamenii. Oameni politici în vogă la nivel național veneau la Clubul Presei din Arad, se delectau cu toate bunătățile pământului, făceam interviuri la Sala Rotundă. Nu pot să uit momentul în care l-am întrebat pe Varujan Vosganian: „Maestre, conform unei zicale, un armean face cât doi evrei”, iar el mi-a răspuns: „Fals, face cât trei”. Am dat un exemplu mărunț, dar în aceeași sală au trecut pe sub furcile mele caudine zeci de oameni politici de cel mai înalt rang. Desigur, doar cu acceptul șefilor. Ce mi-a plăcut: niciodată, dar absolut niciodată, nu a existat vreun șef care, deși era lângă mine la momentul realizării interviurilor, să se semneze și el.

Ar mai fi multe de spus, dar mă opresc aici, pentru că nu autobiografia a fost scopul acestui articol, ci o modestă tentativă de răspuns la întrebarea „Merită să te faci ziarist”? În ceea ce mă privește, cred că dacă îți pui această întrebare mai bine renunță, pentru că nu ești ziarist.

Ioan WEISL

De la inginerie lajurnalism

Mă numesc Ioan Weisl și sunt născut în Arad, la data de 20 decembrie 1953 și am o fiică, Andreea-Marina Weisl-Shaw, doctor în filologie al Universității Cambridge din Marea Britanie, care locuiește în Regatul Unit. Vorbesc limba engleză și limba maghiară.

Primii ani din viață i-am petrecut la Lipova și respective Chișineu-Criș, iar în anul 1960, m-am mutat împreună cu familia, la Arad. Pot spune că am avut o copilărie liniștită, care nu a fost marcată de evenimente deosebite. Am avut diverse preocupări extrașcolare, cum ar fi sportul, muzica, corespondența cu tineri din alte țări etc., preocupări care mi-au permis să cunosc foarte mulți oameni și să îmi dezvolt aptitudinile de comunicare.

Școala primară pe care am început-o în anul 1960, am urmat-o la Liceul Pedagogic din Arad, iar ciclul gimnazial la Școala Generală nr. 2, școală situată în apropierea vechii Fabrici de zahăr, în cartierul căruia i se spunea Raczfertai. Momentul trecerii la gimnaziu ar fi putut însemna o mică deziluzie pentru mine, părinții dorind să îmi continui studiile la Liceul „Ioan Slavici” (în prezent Colegiul Național „Moise Nicoară”), considerat a fi cel mai bun din Arad. Acest lucru însă nu s-a putut deoarece, ca domiciliu, aparțineam de școala de cartier, care însă nu avea o „firmă” deosebită, dar de care îmi amintesc cu plăcere. Dintre foștii mei profesori, îmi amintesc cu drag mai ales de fosta profesoară de limba română, doamna Delia Cristea, datorită căreia am început să frecventez Biblioteca Județeană și să citesc asiduu.

Ultima parte a învățământului preuniversitar am urmat-o la Liceul Industrial TCM (ulterior a devenit Liceul Industrial nr. 2), instituție școlară de care mă leagă multe amintiri frumoase. Gândindu-mă retrospectiv la anii de liceu, pot spune că, într-un fel, apropierea mea de jurnalism, de comunicare în general s-a produs în acei ani, acest lucru datorându-se cred eu, fostului profesor de limba română, domnul Gheorghe Negoescu. În opinia mea, acesta a fost un profesor excepțional, foarte iubit de elevi, de la care, noi elevii am învățat, în primul rând să fim concreți în exprimare, să „nu batem câmpii”, un lucru esențial pentru un jurnalist, așa după cum am constatat ulterior în anii pe care i-am lucrat în presă.

A urmat o altă etapă în ceea ce privește educația mea școlară, etapă care s-a derulat în cadrul Facultății de Mecanică a Institutului Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, astăzi Universitatea Politehnică Timișoara, în primul rând pentru faptul că în anii '70-'80, în România era la modă să „te faci inginer”, mai ales dacă ai absolvit anterior un liceu industrial.

După absolvirea studiilor superioare am început să lucrez, ca inginer, în Întreprinderea de Vagoane din Arad, gândindu-mă la o carieră de durată în acest domeniu. În acei ani, nu mă gândeam deloc să fac jurnalistică, deoarece pe atunci, pentru a ajunge ziarist, trebuiau îndeplinite anumite condiții, mai puțin legate de talentul în ale scrisului.

Pot spune totuși că în acea perioadă am început să mă apropiez oarecum de jurnalism, mai ales de prin intermediul unora dintre tinerii jurnaliști din presa arădeană de atunci. Iar când spun asta mă gândesc în primul rând, la fostul meu coleg de liceu, Ioan Alecu, un foarte talentat și promițător ziarist de la „Flacăra Roșie”, trecut din păcate la cele veșnice în plină floare a vârstei, sau la doamna Lavinia Betea, cu mă cunoșteam de altfel încă din vremea liceului.

Dar nici atunci nu am ajuns să mă gândesc încă la faptul ca voi putea deveni cândva, ziarist profesionist.

Însă, către sfârșitul anilor '80, întâmplarea a făcut să ajung să lucrez în cadrul unui serviciu tehnic din cadrul I.V. Arad întreprindere care a primit numele de „ASTRA”, alături de foștii mei colegi de serviciu contribuind și eu la conceperea și realizarea noii sigle a uzinei.

Între sarcinile de serviciu pe care le-am primit în acea perioadă s-au aflat, între altele, întocmirea a tot felul de raportări către Ministerul Industriei Constructoare de Mașini, către Comitetul Central și cel Județean al P.C.R. etc. ..., cu aceste raportări făcându-mi într-un fel, zic eu, „ucenicia” în ale scrisului.

Iar cum în întreprindere ființa pe atunci un așa-zis ziar de uzină intitulat „Vagonul”, care apărea lunar, la solicitarea redactorilor ziarului, am început să dau unele materiale spre publicare. Și așa am ajuns să fiu ziarist „amator”, dacă pot spune așa.

În anul 1991 m-am transferat cu serviciul la Prefectura Județului Arad, iar după un an, am trecut la Consiliul Județean Arad, în ambele instituții lucrând ca și inspector de specialitate în cadrul Direcției Tehnice.

Una peste alta, fără teama că aș putea greși, pot afirma că în ceea ce mă privește, întâmplarea a jucat rolul decisiv în trecerea mea treptată către ziaristică, dovadă faptul că, deși mă pregătisem pentru o carieră de inginer, am ajuns în cele din urmă jurnalist.

Și, după atâția ani de la momentul în care am decis să fac această „schimbare de macaz”, dacă pot afirma așa, continui încă să cred că am făcut alegerea potrivită. Iar această convingere mi-a fost întărită și de faptul că, lucrând aproape exclusiv în presa centrală, profesia de jurnalist mi-a oferit o cu totul altă deschidere, având de asemenea privilegiul de a întâlni și relaționa în mod direct cu numeroase personalități din domeniul politicii, al economiei, sau al culturii, atât din țară cât și din străinătate, începând cu cei patru Președinți ai României, lideri de partide, miniștri, monarhi, ambasadori ș.a.m.d...

Revoluția din decembrie 1989 m-a găsit lucrând ca inginer în Întreprinderea de Vagoane Arad, într-un birou aflat la etajul al doilea al „Casei Albe”, cum era supranumit blocul tehnico-administrativ al uzinei, aflat vis-à-vis de Gara Arad. Îmi amintesc că, în zilele de debut ale Revoluției, priveam alături de foștii mei colegi, coloanele de protestatari care se îndreptau spre Piața Primăriei. Ne încercau sentimente contradictorii, de teamă amestecată cu admirație, față de cei care au avut curajul să iasă în stradă, fără a realiza însă faptul că și la Arad se aprinsese flacăra Revoluției.

Împreună cu colegii mei de generație ne amintim că, în perioada imediat

următoare, în România au început să apară tot mai multe publicații, cotidiene, săptămânale sau lunare etc..., multe dintre ele având o existență efemeră. Dar pentru români, saltul produs de la cele câteva ziare și reviste care apăreau până la Revoluție, la acest număr foarte mare de publicații din anii care au urmat, a făcut ca în aceea perioadă să citească foarte multe publicații, atât centrale cât și locale, atunci producându-se, cred eu, declicul care m-a determinat să intru în presă.

Prima publicație în care am semnat după Revoluție a fost săptămânalul „Blue Jeans” al Fundației Județene pentru Tineret Arad, ziar care a apărut până prin anul 1992. La acest ziar condus de Giuț Coșeri au lucrat benevol o mână de tineri entuziaști, majoritatea „pionieri” într-ale jurnalismului. La acest ziar m-am ocupat, ca și colaborator, de rubrica Sport, fiind foarte încântat de ceea ce făceam.

De asemenea, tot în aceeași perioadă, am început să colaborez și la ziarul „Tribuna Aradului” care, după 11 luni, și-a schimbat numele în „Curierul Aradului”. Redactor șef a fost domnul Emil Șimăndan, iar secretar general de redacție a fost doamna Gabriela Groza.

În anul 1991, urmare invitației primite din partea conducerii cotidianului timișorean „Renașterea Bănățeană”, unul dintre primele ziare private care au apărut în vestul țării, am devenit corespondent pentru județul Arad al acestui ziar.

A urmat o nouă etapă, între anii 1993 și 2003, colaborând cu postul Radio Timișoara, tot ca și corespondent în județul Arad.

Un an mai târziu, urmare unui apel telefonic pe care l-am primit din partea unuia dintre șefii cotidianului „Sportul Românesc”, condus pe atunci de cunoscutul ziarist sportiv Ovidiu Ioanițoiaia, am devenit corespondent pentru județul Arad al acestui prestigios cotidian național.

În anul 1994, am fost invitat în redacția cotidianului național „Adevărul” din București și, în urma unei discuții de câteva zeci de minute cu domnul Sergiu Andon, pe atunci redactor-șef adjunct al ziarului, am devenit corespondent pentru județul Arad al acestui cotidian național, unde am avut privilegiul să lucrez cu nume foarte cunoscute ale jurnalismului românesc, începând cu Dumitru Tinu, Cristian Tudor Popescu, Adrian Ursu, Bogdan Chireac ș.a.m.d.

În anul 1994, printr-un complex fericit de împrejurări, am devenit colaborator al secției de limba română al postului de radio BBC London, colaborând cu acest post de radio vreme de circa 5 ani. Doresc să menționez că debutul la BBC mi l-am făcut cu o transmisie în direct, prin telefon, pe care am realizat-o de la Debrecen (Ungaria), unde mă aflam ca trimis al ziarului „Adevărul” la Congresul Maghiarilor de Pretutindeni.

Doresc să menționez că atât activitatea la BBC London, cât și la Radio Timișoara a fost foarte interesantă, fiind complet diferită de munca din presa scrisă, dar oferindu-mi satisfacții la fel de mari.

De asemenea țin să menționez faptul că până în luna septembrie 1999, am lucrat în presă ca și colaborator în sistem „part-time”, job-ul de bază avându-l la C.J. Arad.

Luna septembrie 1999 a adus o schimbare majoră în ceea ce privește statutul meu profesional, odată cu angajarea mea ca și redactor la cotidianul național

„Adevărul”.

În sfârșit, începând cu luna mai 2001, la invitația reputatului jurnalist, domnul Dorin Suci, fostul meu coleg de la „Adevărul”, devenit între timp director general-adjunct la Agenția Națională de Presă „ROMPRES”, revenită ulterior la vechiul nume de „AGERPRES”, m-am transferat la această prestigioasă instituție de presă aflată în prezent în subordinea Parlamentului României, fiind încadrat în funcția de Corespondent special I A în județul Arad..

Aceasta a fost ultima instituție de presă unde am lucrat aproape 18 ani și de unde m-am retras într-o pensie binemeritată, zic eu, începând cu data de 20.12.2018.

În încheiere doresc să spun, așa cum am mai spus-o de altfel, că activitatea de jurnalist mi-a oferit numeroase satisfacții, la care nu mă gândeam, motiv pentru care, oricărui tânăr care mi-ar cere părerea dacă să îmbrățișeze sau nu această frumoasă dar foarte grea meserie care este jurnalismul, i-aș recomanda „cu mâna pe inimă” să o facă, dar să o facă cu multă responsabilitate.

Ioan Dorel ZĂVOIAN
(pseudonim D. Z. Cerna și D. Zăvoianu)

Actor în spectacolul vieții

A efectua o analiză obiectivă a propriei vieți cu împlinirile și neîmplinirile ei, este o acțiune destul de dificilă. Subiectivitatea în acest caz își spune cuvântul, având tendința de a înfrumuseța unele episoade din viață și a trece sub tăcere altele pe care vrei să le uiți. De aceea, de la început, afirm că nu pot să fiu obiectiv. Dar cu toate acestea, o să încerc o introspecție în desfășurarea activității mele. Am fost precoce. Încă de la venirea pe lume, strigătul meu a fost „Vreau să devin ziarist”. Și în grădiniță am avut același gând: să scriu la „Gazeta de perete”, care era pe atunci forma ziaristică pentru debutanți și am trecut prin viață cu aceeași dorință până am devenit redactor. Numai că simezele vieții sunt mai complicate decât gluma mea nevinovată. Sigur este că generația mea nu-și putea îndeplini dorința de a deveni ziarist prin simpla vrere.

Existau multe bariere pentru că presa era un organ al Partidului Comunist Român atât pe plan central, cât și regional. Erai selectat după dosar care trebuia să fie curat, fără a avea vreo legătură cu fostele partide istorice, nici tu, cel în cauză, nici părinții sau bunicii. Mai trebuia să ai origini muncitorești-țărănești, să nu ai tu sau părinții, proprietăți... În plus, trebuia să fii membru de partid. Mai târziu după 1964-65, a apărut o oarecare relaxare, cooptându-se ziaariști și din rândul intelectualilor cu origini sănătoase.

O spun deschis, fără ipocrizie: Noi cei care am intrat în presă am știut de la început că lucrăm la un ziar de partid, și că trebuia să slujim prin scrisul nostru politica în slujba căreia ne-am angajat. După fractura din 1989 am auzit pe unii ziaariști spunând că nu am putut scrie ce vroiam, că ni se impunea un anumit lucru, numai că atunci când ai devenit ziarist ți-ai asumat să slujești politica partidului. Sunt sătul de atâta ipocrizie numai că trebuie să spunem lucrurilor pe nume. O anumită libertate de expresie o aveai dacă lucrai la o revistă de cultură sau literară datorită faptului că puteai utiliza metafore și alte figuri de stil folosind fantezia și iubirea de frumos pentru a spune adevărul așa cum îl percepeai. La urma urmei, nici nu e un mare merit în a spune adevărul care nu presupune decât o redare exactă a ceea ce s-a întâmplat, ce am văzut, pe câtă vreme se cere ingeniozitate și putere de creație pentru a fabrica un neadevăr sau pentru a sluji o anumită politică. Noi cei care am lucrat și înainte de decembrie 1989, eram pregătiți să le facem față, să înfrumusețăm faptele după politica care ne era impusă și pe care, după cum spuneam, am acceptat-o de la început. Cred că e cazul să mă opresc cu toate că sunt cuprinse în aceste considerații generale. Trec deci la lucruri mai personale.

Am venit pe lume în a doua conflagrație mondială, în care membrii familiei mele și-au dat tributul de sânge, atât în Marele Război, cum denumeau cei mai în vârstă Primul Război Mondial, cât și al Doilea Război Mondial. Locul natal este

încărcat de istorie la umbra Castelului Huniazilor, al cărui întemeietori își aveau originea în comuna în care am văzut lumina zilei. Sătenii mai păstrau vie amintirea acelor timpuri trecute, se mândreau cu stirpea voievodală a satului nostru. Povesteau cu evlavie că la construirea noii biserici pe la 1922-1924, pe locul alteia care se pierdea în negura vremurilor, când săpau la fundație au găsit un mormânt cu urme de veșminte alese și un inel cu stema vulturului cu crucea în cioc, blazonul domnitorilor Țării Românești. În această atmosferă de mândrie, de legendă, de fantezii, am prins din copilărie respect față de locul meu de baștină și mai târziu față de țara și de neamul din care mă trag. Acolo unde m-am născut, am făurit în închipuirea mea o lume de basm susținută de mirificul natural al dealurilor de la poalele Munților Poiana Rusca. Acolo am început și am terminat și școala elementară cu o aplecare deosebită, încă de la început, spre Limba Română. În clasa a doua citeam curent nu doar cărțile de școală, stimulat în lectura mea și de o învățătoare de excepție, au intrat și operele lui Vasile Alecsandri, Ion Creangă sau George Coșbuc, mai târziu din clasa a V-a am prins drag, aș putea spune pasiune pentru Eminescu, Caragiale, Grigore Alexandrescu, Bolintineanu. Mai târziu am citit pe nerăsuflăte cartea de căpătâi al martirului neamului românesc, Nicolae Bălcescu cel care a scos la lumină chipul măreț al întregitorului de țară, Mihai Viteazul.

Având parte de o bibliotecă, prin grija părinților, am avut o deosebită aplecare spre slova scrisă, pe care am transpus-o la școală în tot felul de spectacole, recitaluri de poezie, montaje, piese de teatru, devenind un preferat al unor învățători și profesori. Tot atunci, pentru că suntem în anii '50, am luat contact cu literatura sovietică, cărți de propagandă despre Lenin și Stalin, despre marea revoluție socialistă din octombrie, romanele istorice despre războaiele țărănești ale lui Razim și Pugaciov sau romane pentru tineret – „Ultima gardă”. Mi-a căzut în mână, citind-o pe nerăsuflăte, nuvela „Taras Bulba” a lui Gogol.

În lumea satului nostru nu se schimbaseră nimic din vremuri trecute, pot spune din timpul imperiului. Aveam o gospodărie de vreo 5-6 hectare de pământ, cu vaci, boi pentru munca câmpului și alte animale domestice, suficiente pentru a trăi destul de bine, având asigurate cele necesare traiului tot timpul anului. Fiind într-o zonă minieră, bărbații munceau în mină „la verk”, cum ziceau ei, iar după terminarea lucrului mergeau direct pe câmp și se alăturau nevestelor pentru muncile ogorului. Era o gospodărie ancestrală, autarhică unde munceau din greu, trăiau și mureau, ieșiți, cum spunea Blaga, din istorie. Noi, copiii, eram puși la munci agricole, după posibilitățile noastre, nefiind scutiți de la activitatea familială, la început având grijă de animale la pădure ori pășune, apoi trecând la arat, secerat, adunatul fânului și cosit. Pentru noi copiii, totul era o joacă, dar pentru părinți era o muncă organizată de la 5 dimineața la 21 seara. Oamenii acceptau cu fatalism acest trai, pe care știau să îl înfrumusețeze la sărbătorile religioase ortodoxe.

După revoluția din '98, am auzit tot felul de indivizi, în presă sau la TV, vorbind despre mierea care curge în România, în timpul regalității înainte de '45-'47. Cei în cauză nu au trăit la țară, nu au văzut sau participat la munca epuizantă pe care o făcea țăranul român pentru a-și câștiga existența. De atâta muncă erau secătuiți și marea majoritate se stingeau de la vârsta de 50-55 de ani. Era vorba

de totală epuizare fizică, datorită muncii brute, dar și a unei hrane nediversificate, cu multă afumătură. Hotărârea mea, încurajată și de părinți, era că trebuie să o rup cu tradiția. Pentru asta trebuia să învăț, să fiu destul de bun pentru a reuși la admiterea la liceu și apoi pentru a mă hotărî ce fac mai departe. Copilăria și adolescența, până la terminarea liceului, le-am trăit alături de părinți, fiind părtaș la muncile agricole și la activitatea din gospodărie, după puterile mele. De fapt, toată activitatea se desfășura într-o ordine prestabilită, vara cu mai multă intensitate, iar iarna cu o oarecare trăire, revelare spirituală pur omenească, dar încărcată de misterul sărbătorilor de iarnă. Pentru noi, copiii și adolescenții, era un anotimp al bucuriilor, al jocurilor iernii, dar și al pregătirii colindatului, a găsi un repertoriu nou pe lângă cel tradițional. Mai era și încărcătura spirituală sădită în noi de participarea de mici la slujbele religioase și la marile praznice împărătești. Trăiam cu adevărat frumusețea sărbătorilor de Crăciun, de Bobotează, așteptam cu nerăbdare slujba de Înviere, fiind profund impresionat de ceremonialul religios pe care mai târziu aveam să îl descopăr prin lectură în ceremonialul bizantin. Niciodată nu am uitat educația religioasă, chiar dacă mă consider un liber cugetător. Mă simt și acum impresionat de slujbele religioase, îmi găsesc liniștea și trăiesc momente de adâncă nostalgie, rememorând metafizic credința creștin ortodoxă în care am fost crescut. Cu toată detașarea mea, datorită educației și a argumentelor științifice, nu am putut deveni ateu în înțelesul total al cuvântului. Știința ne oferă imaginea corporalității noastre limitate, în timp ce revelațiile spirituale, dezvăluie misterul existenței, tendința spre universalizare, spre ceva care nu este palpabil, dar sălășluiește în adâncul ființei și care dă adevăratele perspective etice.

Având această încărcătură spirituală și trăind în continuare în lumea satului, cu ritualuri, tradiții, unele cu încărcătură păgână, suprapunându-se peste sărbătorile religioase, am dat admiterea la Liceul din Hunedoara făcând 4 ani naveta, pe un drum de țară până la școală. Trebuie să spun că acomodarea mea la liceu a fost dificilă, m-am închis în propria carapace, devenind introvertit, fără să reușesc să mă integrez în noul mediu. Aveam și impresia că noii colegi, orășeni, mă priveau cu un oarecare dispreț, cu o anumită superioritate, de aceea m-am retras în mine dezvoltând o anumită timiditate și chiar nepăsare, cu o doză de fatalism specifică săteanului. În schimb am început să citesc foarte mult, perioadă în care am luat cunoștință cu operele unor mari gânditori umaniști italieni, enciclopediștii francezi și cu clasicii literaturii ruse franceze, engleze și germane.

Tot în acea perioadă mi-a căzut în mână o broșură de popularizare care vorbea despre Aristotel și raționalismul cartezian. Nu am priceput prea mult nici din silogismul aristotelian, nici din îndoiala metodică sau meditația „*cogito, ergo, sum*”, dar am fost impresionat de multilateralitatea cunoștințelor acelor gânditori și am hotărât că mai departe o să urmez filozofia. Numai că, în liceu, în afară de română, istorie și franceză, nu străluceam la alte discipline, fiind un elev mediocru care învăța atât cât să treacă clasa. M-am pus cu burta pe carte și în ultimul an de liceu am terminat printre elevii fruntași, iar bacalaureatul, maturitatea, cum se numea pe atunci, l-am luat în plutonul de vârf.

Iată-mă la 17 ani, hotărât să-mi deschid drum în viață. După propria mea

dorință am ajuns la Cluj și m-am înscris pentru examenul de admitere la secția filozofie, istorie și psihologie a Facultății de Istorie-Filozofie, a Universității „Babeș-Bolyai”. La filozofie erau 20 de locuri și concurenți eram peste 120 de candidați. Eram bine pregătit, (nu era moda pe atunci a lua ore în particular) la materiile de seamă: limba și literatura română, istorie și psihologie. Numai că înainte cu câteva zile de examen, a fost scoasă din concurs psihologia și înlocuită cu Constituția Republicii Populare Române. La Română și Istorie, examenele erau scris eliminativ și oral, iar la Constituție doar oral. La scris am luat 10 la Istorie și 9 la Română, aceleași note le-am primit și la examenul oral, numai că la Constituție am luat doar 8, ceea ce m-a situat pe locul 2 sau 3. În orice caz, ca student m-am acomodat foarte repede, citeam multă filozofie, dar și literatură, participam la toate cursurile, dar în același timp, am dus o viață de boem, cu discuții interminabile, prin cafenele, la spectacole de teatru, operă, și vizionarea a 4-5 filme săptămânal. Toate îmi plăceau: cursurile, seminariile, viața în oraș, în cămin, dar aveam și ambiția de a reuși. Astfel că, în sesiunea de iarnă, anul I, la toate examenele și colocviile, am luat numai note de 10, și ca urmare decanul m-a făcut șef de an. Șeful de an avea în evidență prezența, atât a studenților cât și a profesorilor, ținea legătura cu decanul și prezenta solicitările studenților. Vreau să spun că am rămas șef de an, până la absolvirea facultății, respectiv cei 5 ani. Aminteam că am intrat la facultate la 17 ani, eram cel mai tânăr față de majoritatea colegilor, care aveau vârste cuprinse între 22 și 30 de ani, unii dintre ei provenind din mediul muncitoresc, sau activele UTM.

În 1964, odată cu relaxarea politică, ca urmare a „Declarației de Independență” (față de URSS) și în urma rezultatelor la învățătură, am fost primit în rândul candidaților de partid și eram membru în organizație alături de somități academice cum au fost: Constantin Daicoviciu, Alexandru Roșca, Ioan Ursu, Dumitru Ghișe, Călina Mare, D. D. Roșca, Camil Mureșean, Kolosi și Andrei Roth, somități ale învățământului universitar și ale culturii românești. Era o mare onoare și cinste pentru mine, nu atât din punct de vedere politic, de a mă afla în preajma unor asemenea personalități. Cu rare excepții, ședințele de partid erau dezbateri pur academice, cu puțină sau deloc, încărcătură politică. În același timp, mă apropiam de obiectivul meu principal de a rămâne la terminarea facultății în învățământul superior.

Pentru mai tinerii mei colegi, doresc să amintesc că, până în anul 1964, orice greșeală politică, orice încercare de a pune în discuție linia partidului, era sancționată cu excluderea din facultate și pentru afirmații mai grave, cu închisoarea ca dușmani ai partidului, a clasei muncitoare și a poporului. Încă din anul I, am participat la adunări deschise, în care în prezența conducerii universității, a unor cadre de partide, erau supuși oprobriului public studenți ce au avut manifestări antipartinice și după fapte erau excluși pentru o perioadă din facultate, cu dreptul înscrierii după un an sau excluși definitiv, aceștia fiind deferiți pentru cercetare organelor de securitate. Era un control riguros al studențimii, urmărindu-se anturajele, discuțiile în timpul și în afara orelor de curs.

Căminele, majoritatea studenților trăiau în cămine, se închideau la ora 22:00-23:00 iar orice întârziere era consemnată și adusă la cunoștința decanatelor, care

luau măsuri în funcție de situație. Căminele de băieți și fete erau separate și orice interacțiune de cuplu se putea desfășura doar în holurile căminelor.

Legat de urmărirea noastră de securitate dau un exemplu concret: în anii '60, Algeria lupta pentru independență și alungarea coloniștilor. Tot în acea perioadă, rula filmul „Vladimirescu” în care un rol de primadonă era jucat de Lica Gheorghiu, fiica liderului comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej. Câțiva studenți de la istorie printre care și un arădean din Chișineu-Criș, Miron Petru, au comentat negativ independența Algeriei, exprimându-și părerea complet nefavorabilă cu privire la prestația de actor efectuată de Lica Gheorghiu. Unul dintre participanți era probabil informator și ca urmare tot grupul a fost dus a doua zi la Securitate, anchetați și bătuți. Colegul meu, Miron Petru, o săptămână nu se mai putea așeza pe scaun, din cauza bătăilor primite. Erau totuși mulțumiți că au scăpat ușor. Respectând, în rest, regulile amintite, de a nu discuta chestiuni politice, de a respecta orarele stabilite, puteai să-ți faci o viață destul de plăcută, beneficiind și de avântul tinereții.

În ce privește relația mea cu presa, a început în anii studenției. Spuneam că încă din școala elementară aveam respect pentru cuvântul scris stimulat și de unii dintre profesorii mei. Trăiam intens amintirile din copilăria lui Ion Creangă, colaborarea la „Junimea” a lui Mihai Eminescu și a altor scriitori, prietenia dintre cei doi, și descrierea cu o deosebită sensibilitate pe care Caragiale i-a făcut-o lui Eminescu, când s-au cunoscut. Trăind cu pasiune viața și operele lor, uitând, cu același entuziasm de detașare, de propriul eu. Ca în anii de liceu când lectura s-a îmbogățit prin aprofundarea studierii operelor pașoptiștilor, a celorlalți clasici români, am avut câteva încercări poetice participând la Hunedoara în cadrul cenaclului literar. Am și trimis câteva încercări la revista „Luceafărul”, dar fără succes sau cu rezultate minore. Cu regret a trebuit să constat că nu am talent care să mă afirme în literatură.

Ca student, filozoful Dumitru Ghișe, m-a introdus în cercul revistei „Tribuna”, unde deținea un rol important ca eseist și filozof. Cam mult spus că m-a introdus în cercul revistei, pentru că eram folosit de el ca documentarist, neavând nici o perspectivă, după cum spunea, dacă nu obțineam un titlu academic. În orice caz, scurta colaborare s-a încheiat, profesorul respectiv fiind mutat la București. A fost primul meu contact cu o redacție și anume, cu una de cultură. Prinând gust, am început o colaborare cu cotidianul „Flacăra”, tot din Cluj, unde am publicat mai multe articole și reportaje.

Îmi amintesc că în 1964, la 23 august, se împlineau 20 de ani de la insurecția armată, cum se numea atunci și care era sărbătoarea națională a RPR. Am fost solicitat, chemat de conducerea redacției, să scriu un reportaj cu acest prilej. Să-mi găsesc singur subiectul cât și modul de abordare. Am scris despre doi tineri născuți la 23 august 1944, evoluția lor, unul era student, altul muncitor, despre viața și gândurile lor, reportaj bine apreciat în acea perioadă. Vreau să spun că activitatea gazetărească în acea perioadă era doar de plăcere, gândul și obiectivul meu era de a rămâne în învățământul superior și de a continua activitatea gazetărească doar prin colaborări la gazete. Nu a fost să fie așa.

În anul terminării facultății, 1965, 3-4 orașe mari din România, printre care și

Clujul, au fost declarate orașe închise, fără a putea primi nici un absolvent. Trebuia deci să mă prezint la comisia guvernamentală de repartizare care își desfășura activitatea la București. Împreună cu ceilalți colegi m-am îndreptat spre Capitală spre a ni se hotărî soarta. Acolo am întâlnit și absolvenții de filozofie de la București și Iași, singurele orașe din țară care alături de Cluj aveau facultăți de filozofie. Intrarea s-a făcut în ordinea mediilor așa că am fost printre primii și am ales cel mai mare oraș de pe listă din Transilvania, Banat și Oltenia, care era Aradul. Cu repartitia guvernamentală în buzunar, m-am prezentat la secția de învățământ a orașului Arad, pentru a-mi lua postul de profesor de filozofie, la Liceul nr. 3, cum scria în fișa de repartitie.

După absolvirea facultății, trebuia să ne facem și datoria față de patrie, ca viitori ofițeri ai Armatei Române. Timp de 4 luni, am urmat instrucția pentru a deveni ofițer la Școala de Ofițeri de Rezervă din Lipova. A fost o experiență interesantă și utilă, deloc o pierdere de timp. Rigurozitatea, disciplina și programul zilnic, începând de la ora 5:00 până la ora 21:00, când era stingerea, au fost un lucru folositor pentru organizarea vieții personale. În rest, nu am nimic de comentat pentru că am considerat că este o cinste să devii ofițer al Armatei Române.

După efectuarea stadiului militar m-am prezentat la post la Liceul nr. 3. Aici catedra de filozofie era ocupată de directoarea școlii, o veche activistă de partid cu studii incerte, se pare cu o școală de partid, făcută la Moscova, dar trecută pe linie moartă după devierile sancționate de partid din anul 1957. Am luptat pentru drepturile mele și în cele din urmă mi s-a făcut aproape o catedră la liceul amintit și mi s-a dat în completare o jumătate de normă la Cabinetul de Psihologie și Logopedie, ce funcționa pe lângă Liceul Pedagogic din Arad. În acea perioadă, eram în Arad numai trei profesori cu studii universitare de filozofie, restul orelor erau deținute de titulari cu pregătiri incerte, sau de scurtă durată, cum se numeau atunci „de doi ani și-o vară”. Pe diploma mea scria „diplomat universitar în filozofie, psihopedagogie și istorie”.

Ca profesor m-am afirmat repede, având și rezultate deosebite, mulți dintre absolvenții liceului, urmând studii umaniste în istorie, filologie, filozofie, drept și alte asemenea specializări. Și la cabinetul de psihologie și logopedie am avut rezultate. Îmi amintesc și acum că, după ani de zile, luând masa la un restaurant de renume din Timișoara, un ospătar, s-a apropiat de mine. „Nu mă mai cunoașteți?! Sunt un fost elev de-al dumneavoastră și vă sunt recunoscător pentru că acum reușesc să mă exprim corect și fără poticneli”. Da, era unul dintre foștii elevi cu care am lucrat la Cabinetul de Psihologie și Logopedie. Între timp mi-am susținut și examenul de definitivat. Cum spuneam, m-am făcut remarcat și prin conferințele pe care ca profesor de științe sociale trebuia să le ținem la Universitatea Populară și în întreprinderi industriale, în cadrul activităților de partid sau sindicale.

Fiind și membru de partid, am fost solicitat să activez în cadrul Cabinetului de pe lângă Comitetul Orașenesc P.C.R. În acea perioadă, era o deschidere și o largă dezbatere, pe tema viitorului partidelor comuniste, a unirii tuturor forțelor de stânga, comuniste și social democrat. Erau la modă dezbaterile cu orientările eurocomuniste promovate de spanioli și francezi, prin acțiunile desfășurate de

Santiago Carillo, Roger Garaudy și alții. Au început să fie publicate selecțiuni din operele existențialiştilor francezi și germani precum Sartre, Camus, Heidegger, Jaspers. În marxism era o largă dezbateră pentru dezideologizarea lui, în urma scrierilor lui Althusser. Au apărut traduceri ale unor gânditori occidentali, precum și români. Au fost publicate multe dintre operele lui Sigmund Freud, Carl Jung, până atunci considerați psihologi reacționari, studiile privind ereditatea a lui Morgan și Mendele și aceste teorii fiind considerate ca nocive și periculoase. Pentru prima dată, societatea românească lua cunoștință de rolul eredității, precizându-se rolul ADN și ARN în mecanismul proceselor ereditare, care completau teoriile darwiniste și micriuriste, singurele admise până atunci.

Tot în această perioadă au fost editate opere ale unor autori români interziși: „Istoria religiilor” a lui Mircea Eliade, „Operele filozofice” ale lui Rădulescu-Motru, concepția filozofică a lui Lucian Blaga, precum și unele dintre scrierile lui Constantin Noica. Și pe plan politic se pregătea o deschidere anunțată prin reînființarea județelor, reorganizarea întreprinderilor industriale, conduse de consilii de administrație, care să funcționeze pe principiul rentabilității, al pieții, introducându-se elemente din economia de piață ca preț de cost, productivitate și profit. S-au luat unele măsuri, e drept timide, dar curajoase pentru acea perioadă cum ar fi privatizarea unor sectoare și apariția în comerț a mandatarilor, artizanilor și micilor meseriași. Toate aceste măsuri au fost privite cu bucurie de populație, mai ales după poziția țării noastre de a nu participa la intervenția din Cehoslovacia, fiind considerate ca o desprindere de Uniunea Sovietică, și a unor legături mai strânse cu lumea occidentală. Celelalte țări socialiste, în frunte cu URSS au luat atitudine criticând poziția partidului și statului român, considerând-o ca pe o deviere de la linia marxistă.

În aceste condiții, când era o vie dezbateră în partid și societate, cadrele vechi ale partidului nu erau pregătite pentru a o susține și a prezenta clar cetățenilor noile orientări. La înființarea județului am fost chemat și am fost întrebat dacă doresc să particip organizat la o asemenea dezbateră. Am fost de acord și am solicitat să lucrez ca redactor în cadrul ziarului local „Flacăra Roșie”. După un timp a venit o comisie de la București, când organizarea județului era în plină desfășurare și am fost informat că solicitarea mea a fost analizată, numai că era nevoie să lucrez într-un alt domeniu, apropiat oarecum de meseria de ziarist. Am fost numit șeful catedrei de filozofie în cadrul cabinetului județean de partid, nou înființat. În această perioadă am publicat câteva articole în ziarul local, din care amintesc unul polemic legat de construcția Hotelului Astoria (azi Continental). Un autor dramatic celebru, arădean prin naștere, dar lucrând la București a scris un articol în „Scânteia”, în care se exprima critic la adresa noului edificiu, considerând că aduce o atingere patrimoniului arhitectural arădean. Cu inconștiența tinerească am combătut ideea respectivului autor, aducând argumente în favoarea construirii noului edificiu ca un câștig pentru patrimoniu arhitectural al Aradului. Poziția mea a fost apreciată de edilii și de arhitecții orașului considerând-o ca o recunoaștere a eforturilor lor.

În timpul marilor inundații din anul 1970, am fost solicitat să particip la acțiuni de mobilizare a cetățenilor, pentru salvarea localităților de pe Valea

Mureșului, și a Crișurilor Alb și Negru. M-am afirmat prin unele acțiuni organizatorice și de propagandă, mai cu seamă în salvarea Aradului de furia apelor.

Apreciindu-se activitatea mea atât la cabinet cât și în organizarea unor acțiuni, am fost propulsat în funcții de răspundere la nivelul județului – secretar cu propaganda și vicepreședinte al Consiliului Popular Județean, având în responsabilitate învățământul, sănătatea, cultura, presa și tipăriturile și, pentru o perioadă, sportul.

Trebuie să mai fac o precizare. Ca șef de catedră la cabinetul de partid, am promovat o anumită deschidere față de gândirea occidentală, uneori peste limitele impuse, fapt pentru care vechii activiști, au început să mă comenteze și chiar să mă acuze la conducerea de partid de devieri și manifestări intelectualiste. Eram privit de ei ca un pericol pentru propria lor siguranță, ei fiind depășiți de evenimentele și de deschiderea politică existentă în acea perioadă. În tot timpul în care am îndeplinit aceste funcții, m-au privit ca pe un intrus, ca un pericol pentru poziția lor de activiști de profesie. Numai că, la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, politica de deschidere era o realitate, care avea nevoie de intelectuali pentru a purta dezbateri pertinente și a promova idei noi prin toate mijloacele.

În Arad, în acea perioadă exista o bunăstare evidentă cu magazine pline de o diversitate de produse industriale și manufacturiere, cu o piață agro-alimentară bogată, realități care în orașul nostru au durat până spre sfârșitul anilor '70.

În perioada cât am răspuns de sectoarele amintite în domeniul meu de responsabilitate, s-au construit Spitalul Județean, Casa de Cultură a Sindicatelor, Sala Polivalentă, Bazinul de înot, noua Tipografie, s-a extins rețeaua școlară liceală în Arad și județ. În cartierele noi ale orașului au fost construite noi edificii școlare.

Prin funcția pe care o îndeplineam, am acționat direct pentru promovarea sentimentului de mândrie națională, de respect pentru valorile trecutului și de aducere la cunoștința cetățenilor a unor fapte istorice românești cu care se pot mândri. Am început prin reorganizarea Muzeului Județean, care era încremenit în timp, după ce a fost reorganizat, după modelul sovietic prin anii '47-'50. Pe lângă faptul că prezenta faptele istorice a acestor locuri în mod denaturat, în care România era prezentată ca stat multinațional, rolul lui Avram Iancu minimalizat, iar despre Marea Unire de la 1 decembrie 1918 și marii bărbați care au înfăptuit-o nu se amintea deloc. În plus, jumătate din muzeu era dedicat Revoluției Maghiare de la 1848-49, iar o sală întregă centrală era amenajată ca sanctuar al celor 13 generali.

Muzeul a fost închis și timp de doi ani am lucrat intens, prezentându-se realist istoria acestor locuri, rol important acordându-se Revoluției Române din Transilvania, conduse de Avram Iancu și tribunii săi. Un alt moment care și-a găsit un loc central a fost înfăptuirea Marii Uniri, prezentându-se oamenii politici arădeni cu rol determinant: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, Ioan Suci, Ioan Fluieraș și alții. Pentru prima dată în România au fost prezentați cu faptele lor, într-un spațiu cultural public, regii României, personalitățile de frunte, ca Ionel I. C Brătianu, Iuliu Maniu, Ion Antonescu, mareșalii Prezan și Alexandru Averescu, conducătorii luptelor de la Mărăști, Mărășești și Oituz. În locurile cu afișare publică din Arad au fost expuse panouri cu personalitățile Unirii, s-au organizat expoziții volante, toate

sub semnul pregătirii manifestărilor centrale pentru aniversare a 60 de ani de la înfăptuirea actului de la 1 Decembrie.

Deși aveam această acoperire, ea nu a împiedicat elemente prolecultiste, bolșevici cu stagii din ilegalitate să informeze conducerea de partid despre ce se întâmpla la Arad, prin aducerea în lumină pozitivă a personalităților „burghezo-moșierești”. Lor li s-au aliat și elemente iredentiste care s-au simțit lezate în sentimentele lor. În urma acestor acțiuni, Nicolae Ceaușescu a trimis pentru o anchetă la Arad, pe Dumitru Popescu, pentru a cerceta și sancționa pe cel care a produs asemenea evenimente. S-a convocat o ședință a biroului județean de partid în care eu am prezentat faptele, iar Dumitru Popescu om de cultură, cu largă deschidere, a înțeles despre ce e vorba și doar m-a atenționat cu o muștrare. Dacă ar fi venit altul din conducerea de partid de atunci, consecințele pentru mine ar fi fost mult mai dure.

În paralel, sub conducerea mea, a fost editată și o istorie a județului Arad la a cărei redactare au participat oameni de cultură români, maghiari, germani și evrei unde s-a pus accent pe câteva momente: Ziridava, atestarea Aradului, Revoluția de 1848 și Marea Unire. Trebuie înțeleasă și epoca, anii în care s-au realizat aceste momente cu cultul exacerb al personalității lui Nicolae Ceaușescu, care nu permitea realizarea monografiei Aradului și reorganizarea Muzeului fără a prezenta „epoca de aur” și pe conducătorul ei. Era nu o datorie, ci o obligație de a afișa portretul lui Ceaușescu atât în muzeu, cât și în monografie în diverse ipostaze de conducător iubit de popor. Numai în acest mod puteam prezenta realitățile istorice amintite.

Spuneam că aceste acțiuni au deranjat nu numai răuvoitori locali dar s-au resimțit și în afara granițelor țării. Deși apreciate manifestările, am avut de suferit consecințele deoarece trebuia scos un țap ispășitor. Mai mult, a venit și o brigadă de control de la C.C. al P.C.R., condusă de un vechi ilegalist, Lupu, cu care am avut în final o întâlnire, prezentându-i rolul nefast al cultului exacerb al personalității, aprovizionarea deficitară a populației, cât și criza alimentară. Era spre sfârșitul anilor 1979, când lipsa de alimente din țară se făcea resimțită și în Arad cu consecințele nefaste în ce privește nivelul de trai și de civilizație a populației.

Nu mai insist pentru că se cunosc realitățile crude ale anilor 1980. Eu știam că activitatea mea politică după cele spuse s-a încheiat. Am fost destituit din toate funcțiile, cu tot tam-tamul, mâniei proletare, acuzat de spirit antimuncitoresc, manifestări intelectualiste și de viață boemă. La toate aceste mi s-a întocmit și un dosar nefavorabil datorită faptului că tatăl meu ar fi activat în organizații politice reacționare, înainte de 1944. Pentru a nu deveni o victimă, cei din conducerea destinului județului, în consultare cu Bucureștiul, citind CV-ul meu, autobiografia, cum se numea atunci, în care făceam referire la activitatea mea ziaristică, mi-au propus să lucrez în presă sau în cultură.

Sigur că mi-am exprimat dorința de a-mi desfășura activitatea la cotidianul local și prin urmare am fost numit redactor șef adjunct la „Flacăra roșie”, organ de presă al Comitetului Județean de Partid. Conducerea de atunci a ziarului m-a primit cu rezerve, așa putea spune chiar cu ostilitate, redactorul șef fiind vechi militant pe

baricadele presei comuniste, altfel destul de deschis la minte. Era mereu timorat că cineva îi vrea postul, mai ales că se zvonise că eu am fost trimis la ziar pentru a fi numit redactor șef. În ce mă privește, nu-mi doream deloc acest lucru, în condițiile în care nemulțumirile populației față de sistemul ceaușist erau tot mai evidente.

Pentru a mă compromite după ce mi s-a spus ce am de făcut ca redactor șef adjunct și secretar general de redacție, redactorul șef, secretarul de redacție au plecat în concediu și am fost lăsat singur să mă descurc, evident considerând că nu o să fac față. Munca de secretar de redacție este o activitate tehnică pe care nu o stăpâneam și nu prea știam nimic despre acest lucru. Am fost ajutat de noii colegi, care aveau experiență în ceea ce privește munca de secretar de redacție. Terente Petruți și Moroz Tiberiu, de la ziarul „Vörös Lobogó”, au fost cei care m-au introdus în tainele acestei meserii. Astfel că, treptat, atunci când cei din conducere au fost plecați, am reușit să stăpânesc această muncă. Nu a fost fără efort. Organizam activitatea, treceam la așezarea în pagină a materialelor redacționale și apoi seara, în tipografie, urmăream transpunerea de către linotipiști și zețari a ceea ce am trimis din redacție. Munca în tipografie nu era ușoară. Totul se culegea cu litere de plumb de linotipist. Acestea erau așezate în rame de fier de zețar pentru a fi turnate în plumb ca apoi să treacă la rotativă. Doresc să spun că și alți ziariști m-au primit bine, am devenit cu mulți dintre ei apropiați, ne consultam și ne înțelegeam reciproc.

Pe lângă activitatea de organizare redacțională și de secretar de redacție am fost mereu prezent în paginile ziarului cu comentarii, editoriale, articole pe diverse probleme, interviuri, știri informative și reportaje. În acea perioadă, situația economico-socială devenea tot mai grea și noi eram puși în postura de a aduce laude politiciii megalomane a partidului.

Îmi amintesc că la mijlocul anilor '80 când aprovizionarea populației cu alimente devenise precară, am fost puși a desfășura o acțiune de presă demascând pe cei care se supra-aprovizionau cu zahăr, ulei sau alte alimente deficitare. În vizor erau pensionarii și alți cetățeni suspecți de speculă pe care trebuia să îi „demascăm” când cumpărau cantități mai mari de alimente. Se încerca, și prin noi, a se induce în rândul populației ideea că această criză alimentară se datorează acestor speculanți care destabilizează comerțul socialist.

O altă acțiune de presă a fost „Dimineța la 5:00 pe linia grajdului”, în care trebuia să participăm la controale făcute în fermele de animale de activiști de partid și să-i „demascăm” pe cei care nu își făceau datoria. De fapt, nu puteam scrie că animalele slăbeau și erau într-o stare de plâns, datorită lipsei de furaje, pentru că raportările fictive cu referire la producția de furaje erau mult umflate și ca urmare aproape toată producția era destinată fondului de stat. Nu puteam scrie adevăruri evidente ci trebuia să înfrumusețăm, să găsim vinovați pentru situația gravă dintr-un domeniu sau altul.

În ce privește atmosfera din redacție, am încercat pe cât posibil să o destind renunțând la unele practici care stârneau iritarea în rândul unor colegi cum a fost urmărirea și controlul ziariștilor pentru respectarea programului. De asemenea și ședințele de machetă și de organizare am început să le desfășurăm în Clubul presei, la o cafea. La aceste discuții, în colectiv, a început să vină și redactorul șef. În

redacție am creat o relație de prietenie și respect reciproc cu Terente Petruț, Ștefan Tabuia, Mircea Dorgoșan, Marcel Canciu, Ioan Jivan, Aurel Darie și cu mai tinerii colegi Mircea Contraș, Gabriela Groza sau Ioan Alecu.

Cu toate acestea, datorită situației politice existente, a degradării politice-sociale, era o atmosferă de încordare, de iritare, de mici conflicte generate de contradicția dintre ceea ce era și ceea ce trebuia noi să scriem și realitate. Sigur, nu ne-a obligat nimeni să fim ziariști la un organ de presă al P.C.R., puteam oricând să părăsim corabia în derivă. Nu a făcut-o nici unul dintre noi din oportunism și pentru a avea o anumită siguranță personală și a familiei. Cum spuneam, când ne-am angajat în această meserie am fost conștienți de ceea ce trebuia să facem și probabil unii dintre noi au fost motivați prin pregătire ideologică, iar alții au făcut-o cum spuneam din oportunism.

La toți însă ne plăcea meseria de ziarist, bogăția și diversitatea modalităților de exprimare scrise în articole cu mare audiență la populație dezbrăcate de fanfaronada epocii de aur. Un exemplu în acest sens era pagina „magazin” care apărea o dată pe săptămână și era în responsabilitatea secretarului de redacție cu colaborarea celorlalți colegi. În toamna anului 1989, redactorul șef era în pas de pensionare, iar conducerea locală de partid dorea să întărească elementul muncitoresc la ziar așa că au hotărât a aduce ca redactor șef un activist de partid iar ca redactor șef adjunct un poet muncitor, ambii absolvenți a unei școli de partid. Numai că în 16 decembrie 1989 s-au declanșat evenimentele de la Timișoara, iar secretariatul județean de partid era pus în situație de alertă și nu se mai ocupa de ziar, degeaba cei doi propuși stăteau zilnic la ușa primului secretar.

Luând cunoștință de evenimentele declanșate la Timișoara, din 16 decembrie eu nu m-am mai prezentat la ziar anunțând că sunt în concediu legal. Numai în dimineața zilei de 22 decembrie am revenit, am convocat o ședință de redacție cu colegii care erau prezenți, în care am stabilit direcția nouă a ziarului cerând tuturor colegilor să scrie corect despre evenimentele care s-au declanșat și în Arad. Colegul Mircea Dorgoșan a propus celor prezenți să accepte să fiu noul redactor-șef al ziarului fiind susținut de toți cei prezenți. Am plecat în oraș cu Mircea Dorgoșan și Ștefan Tabuia și am fost prinși într-un colț de stradă, alături de alți manifestați, în timp ce armata executa foc de avertisment. Ne-am despărțit, apoi m-am întâlnit cu Mircea Contraș și cu alți colegi și ne-am alăturat unui numeros grup de demonstrați care venea pe Bulevardul Republicii, actual al Revoluției și se îndreptau spre Comitetul Județean de Partid.

Între timp, evenimentele s-au succedat cu repeziciune, Ceaușescu a fugit de teama mulțimii din Comitetul Central. Întors la ziar, a venit scriitorul Dumitru Toma, care era de un an coleg cu noi și ne-a informat că din însărcinarea conducerii revoluționare, preia funcția de redactor-șef al ziarului. Nu am comentat nimic și nu am lăsat să o facă nici alți colegi, știind că Dumitru Toma participase în cadrul grupului restrâns de revoluționari la protestele din noaptea de 21 spre 22 decembrie. Am acceptat situația nou creată, am urmărit știrile la radio și TV și apoi ne-am îndreptat spre tipografie pentru a pregăti acolo apariția noului ziar, care urma să apară sub titlul de „Adevărul”.

Eram bucuros și entuziasmat, mă simțeam liber și îmi făuream planuri pentru viitor ca ziarist al unei prese libere în care îmi pot exprima ideile. Pentru redactarea noului ziar, în starea de efervescentă și surescitare nu ne puteam concentra, așa că ziarul a fost conceput sub formă de afiș, cu lozinci de înfierare a tiranului și a sinistrei sale soții și cu știri care ne-au parvenit privind mersul evenimentelor din Arad și București. Am participat la elaborarea acestui afiș și după ce a fost dat la tipărire împreună cu un grup colegi ne-am deplasat la Mircea Țâșcă pentru a sărbători victoria forțelor revoluționare.

Numai că, între timp, am început împușcăturile și am aflat din știrile de la televizor că forțe credincioase tiranului vor să înăbușe revoluția. Am fost blocați toată noapte, iar a doua zi ne-am dus la ziar, deși așa-zisele lupte continuau. Nu am găsit decât puțini colegi. Spre seară, m-am deplasat la tipografie sub ploaia de gloanțe, cum credeam, deși multe dintre ele erau gloanțe oarbe sau sisteme electronice instalate care să imite focurile de armă. Trei zile am stat ziua și noaptea în tipografie, redactând materiale și punându-le în pagină.

Ziarul era așteptat ca pâine caldă și am ajuns la un tiraj în acele zile de 50-60.000 de exemplare. După condamnarea soților Ceaușescu și instaurarea liniștii, ne-am întors la redacție pentru a continua munca redacțională. Numai că, la ziar, doi-trei colegi au început să se uite chiorâș la mine și la alții, ba chiar să mă acuze că în dimineața zilei de 22 decembrie, aș fi oprit colegii să participe la evenimentele revoluționare. Am pus lucrurile la punct, fiind sprijinit și de ceilalți care au fost prezenți la amintita ședință de redacție pentru care am fost incriminat.

Noua conducere revoluționară a trimis delegați să ne trieze și să ne elimine din redacție pe unii dintre noi, să aducă alte persoane care în mod oportunist, acum, se declarau anticeaușiști. Numai că Dumitru Toma a pus lucrurile la punct. Avea un ascendent ca revoluționar asupra celor care au venit la ziar cu scopul vădit de a ne elimina pe unii. Este meritul indiscutabil a lui Dumitru Toma, că nu s-a mers mai departe, dar și a faptului că a existat o coeziune și o unitate a majorității colegilor. Ziarul a devenit organul de presă al Comitetului Local al Frontului Salvării Naționale și ne-am început activitatea.

Eu am rămas secretar de redacție și am colaborat foarte bine cu noul redactor-șef, am elaborat o serie de luări de poziție, ne-am pus cenușă pe cap pentru faptul că am slujit dictatura lui Ceaușescu. Am scris unele redacționale fără să îmi semnez materialele, aveam o anumită jenă, chiar vinovăție și bunul simț refuza să mă lase să-mi pun semnătura pe articole. Lucrurile s-au mai liniștit, deși se mai simțeau unele voci din partea unora la care nu te-ai fi așteptat, de contestare a vechilor ziarști. În această atmosferă, Cătălin Ionuțaș, Emil Șimăndan au cedat și au plecat de la ziar, ambii înființând noi ziare: „Tribuna” și „Știrea”. Noi am rămas cei care am rezistat și care ne-am continuat activitatea la noul ziar, „Adevărul”.

Între timp am insistat pe lângă Dumitru Toma să aducem în redacție foști colegi cum a fost cazul lui Tristan Mihuța care, înainte de revoluție, a fost promovat ca șef de cabinet a primului secretar de atunci, care era o tovarășă. Îl consideram pe Tristan Mihuța, un ziarist talentat care poate să-ți pună condeiul în slujba noului ziar. Dumitru Toma a fost de acord și a organizat un concurs pentru două posturi de

corectori pentru a avea acoperire dacă cineva s-ar fi legat că a adus în redacție un fost activist. Așa a ajuns Tristan Mihuța în redacția ziarului, nu după cum afirmă el că a reușit printr-un concurs, pentru că acesta a fost o simplă formalitate pentru a-l aduce la ziar. După un timp a și devenit redactor, fără nici un alt concurs, pentru că nici nu era nevoie, nefiind lipsit de talent.

La nivel de județ și oraș, au fost instalate noi comisii provizorii care au găsit de cuviință prin organele de finanțe să ne taie toate fondurile necesare apariției ziarului, mai mult să ne blocheze la finanțele locale tot capitalul acumulat. Având un tiraj foarte bun, depășind orice concurență, am pornit de la zero, am rezistat financiar, în bune condiții.

Am început acțiunea de privatizare a ziarului și am ales ca redactor șef pe Tristan Mihuța, Dumitru Toma rămânând ca redactor șef la un alt ziar editat tot de noi, tip magazin, care apărea sub numele de „Alfa Magazin”. Și acesta a avut un succes deosebit, fiind căutat și cerut de cititorii arădeni. Între cei care au contribuit la apariția acestei reviste, cu contribuție în fiecare număr, m-am numărat și eu alături de Lavinia Betea, Dumitru Toma, Mircea Dorgoșan și alții. Începând procesul de privatizare, am căutat soluții pentru realizarea acestei dorințe, fiind implicat total alături de Tristan Mihuța. Am adus specialiști juriști, magistrați și zi de zi, noapte de noapte, am dezbătut cu ei această problemă, fără a găsi soluții.

Când nu ne mai așteptam, soluția ne-a fost dată de prefectul de atunci, inginer-economist Avram Crăciun: „Măriți prin contribuția personală a fiecăruia capitalul social al ziarului”. Așa am făcut și, împreună cu Tristan Mihuța, am fost de două ori la București la Fondul Proprietății unde conducătorul de atunci, mi se pare, Sorin Dumitriu, ne-a luat actele și a aprobat privatizarea, urmând ca directorul ziarului respectiv, Tristan Mihuța, să se deplaseze după o perioadă la București pentru semnarea actului de privatizare prin care un număr de circa 30 de ziaristi și angajați deveneau proprietari ai ziarului.

La ziar, după un timp, directorul a început să se îndepărteze de colegii săi, să-și facă propria echipă, să aibă manifestări arogante, să promoveze o serie de tineri care îl adorau și îi acceptau planurile megalomane. Nu doresc să intru în amănunte, să mă cobor la nivelul la care a făcut-o el, desfășurându-și amintirile și propria eșuare într-o așa-zisă carte în care foștii colegi erau bălăcăriți în fel și chip, prezentați cu un dispreț sfidător de cel care își datora revenirea în publicistică tocmai acestora.

Am convocat o adunare excepțională a tuturor acționarilor prin care Tristan Mihuța a fost demis din calitatea de director, eu am fost ales președinte în consiliul de administrație și director al ziarului, Tabuia Ștefan, vicepreședinte, iar Mircea Contraș, redactor șef. Acel lucru s-a făcut în mod democratic, cu acordul tuturor acționarilor ziarului care erau sături de aerele atotștiutoare a fostului șef. La ziar, atât cât am fost secretar general de redacție, cât și după ce am devenit director, am fost prezent, zi de zi, în paginile cotidianului, fiind până la sfârșitul existenței „Adevărului”, unul dintre editorialiști. La început, în zilele revoluției și în lunile care au urmat, nu am putut să-mi depășesc unele limite ideologice, deși eram bucuros din toată inima de căderea regimului ceaușist. Eram convins că urmam exemplul

politicii de destindere promovată de Mihail Gorbaciov spre un socialism cu față umană. Primele mele articole au mers în această direcție împotriva mea cu tot elanul gazetăresc celor care cereau transformarea tuturor întreprinderilor în „mormane de fiare vechi” cât și împotriva acțiunilor de prădare a CAP-urilor și a IAS-urilor și a fărâmițării agriculturii, atrăgând atenția că toate acestea ne fac dependenți de importuri.

Pentru a-mi spăla conștiința de păcate, cum consideram eu, mi-am îndreptat atenția spre istoria creștinismului scriind, o suită de materiale pe această temă, care s-au bucurat de atenția cititorilor iar pe mine m-au propulsat într-o nouă imagine. În afară de editoriale, am scris mult despre viața partidelor, desfășurând în campaniile electorale, adevărate acțiuni de presă. Au fost articolele de luări de poziție față de programele și activitatea diverselor partide, dar și a guvernanților. O atenție deosebită am acordat acțiunilor iresponsabile susținute de unele partide de fărâmițare a terenurilor agricole, fapt deosebit de periculos pentru agricultură, care în cele din urmă au condus la deținerea unor importante suprafețe de teren de oameni de afaceri străini.

Am scris că m-aș fi așteptat ca PNȚcd să susțină forme noi de cooperare a micilor proprietari de teren pentru a rezista și a produce în condiții moderne. Am făcut prin unele articole și anchete dezvăluiri despre abuzul și manifestările de corupție în falimentarea unor unități industriale cu impact grav asupra potențialului economic al Aradului.

Am reluat pe tot parcursul meu ziaristic, o temă dragă de promovare a identității și apărării ființei noastre naționale prin apariția unor portrete a personalităților care au făcut cinste poporului român, a ceea ce a însemnat 1 Decembrie pentru destinul nostru ca națiune. Am avut luare de poziție față de manifestările umilitoare la care am fost supuși, susținând că noi trebuie să facem parte din Uniunea Europeană ca o națiune distinctivă cu toate caracteristicile care ne oferă identitate, religia creștin-ortodoxă, limbă, tradiție, psihologie și spiritualitate comună. Am abordat în articole, dar mai ales în preajma sărbătorilor naționale teme privind rolul Aradului în înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Prin aceste articole, prin atitudinea fermă luată față de cei care atentau la ființa națională, la unitatea noastră teritorială, mi-am câștigat un loc aparte în peisajul ziaristic al Aradului, atrăgând și o serie de colaboratori care susțineau asemenea idei, promovându-i în paginile ziarului.

Activitatea ziarului, independența sa, informațiile de mare diversitate și interes au câștigat o mulțime de cititori, astfel că tirajul a crescut de la circa 22-24.000 de exemplare la 36.000 de exemplare, tiraj menținut până la dispariția ziarului „Adevărul”. În toată această perioadă, 1995-2005, atmosfera în ziar a fost bună, manifestându-se interes, concurență colegială între ziașiști pentru a elabora materiale cât mai interesante care să atragă cât mai mulți cititori. De asemenea, au crescut și veniturile ziarului și ca urmare s-au mărit salariile, colaborările pentru toți angajații în primul rând cele ale ziașiștilor, care, pe lângă venitul fix din retribuție, primeau stimulente în bani pentru calitatea articolelor publicate.

Începând din anul 1992 am început să mă consider o persoană importantă ca

ziarist pentru că luările mele de poziție pe anumite domenii nu erau fără rezultat. Îmi dădeam seama tot mai mult de forța cuvântului scris și publicat în influențarea unor evenimente, iar atunci m-am simțit ca făcând parte din a patra putere în stat.

Din păcate treptat, treptat, soarta publicațiilor a fost diminuată prin acapararea lor de anumite servicii care au compromis treptat această meserie. Un rol în acest sens l-a avut și includerea presei și a ziariștilor ca vulnerabilități pentru siguranța națională.

Pentru a cunoaște realitățile pe viu, la nivel înalt, în decembrie 2000 am intrat ca deputat în Parlamentul României, până în decembrie 2004. Am crezut că pot influența într-un fel sau altul mersul evenimentelor și pot veni și în sprijinul județului Arad. Am fost dezamăgit pentru că acolo interesul nu era focalizat întotdeauna spre binele țării, ci spre tot felul de manevre oculte. În bună parte, o serie de legi satisfăceau interesul unor persoane. În alt plan, se făcea și politică de asigurare a securității naționale, menționând că, în acel timp, țara noastră a fost primită în NATO, lucru de o importanță covârșitoare pentru integritatea teritorială a țării și au fost încheiate toate cerințele comunitare pentru semnarea documentelor de intrare a României în Uniunea Europeană, ceea ce a făcut posibil, ca mulți români să-și câștige existența în condiții mai bune. Personal, am reușit să beneficiaz de sprijinul celorlalți parlamentari arădeni pentru adoptarea legilor de ridicare la rangul de orașe a comunelor Sântana și Pecica. Am activat ca parlamentar în cadrul Comisiei de Ordine și Siguranță Națională, unde mi-am adus contribuția în elaborarea tehnică a mai multor legi în acest domeniu.

Având în același timp și conducerea ziarului „Adevărul”, nu am dorit să îl transform într-un instrument politic, în mâna unui partid și ca urmare am fost exclus din partidul care m-a propulsat ca deputat. Din acel moment, în Parlament nu am mai beneficiat de niciun sprijin politic și m-am axat pe acțiunile întreprinse în cadrul Inițiativei Central Europene. Această organizație era ca un mini-parlament al țărilor din Centrul Europei, sprijinit și consiliat de Italia și Austria în pregătirea pentru intrarea în Uniunea Europeană. Am avut întâlniri de mai multe ori în Italia, Polonia, Slovenia, Macedonia, prilej pentru alte discuții și măsuri concrete pentru apropierea țărilor noastre de cerințele UE.

Doresc să spun clar că opțiunea mea parlamentară nu a fost determinată de obiective mercantile. Veniturile care le aveam la ziar erau mult mai mari decât veniturile parlamentare, care erau destul de modeste în acea perioadă. Nu am beneficiat de niciun avantaj. M-am întors din Parlament exact cum am intrat, fără a acumula nimic material. A fost o experiență pe care mi-am dorit-o și atâta tot.

Întors din Parlament, colegii mei de la ziar, respectiv cei din conducere, Mircea Dorgoșan, Ștefan Tabuia, Mircea Contraș au intrat în negocieri cu o firmă străină dornică să cumpere cât mai multă presă locală din vestul României și Transilvania. Inițial m-am opus, dar când am văzut că toți acționarii sunt de acord cu această acțiune, am căzut și eu de acord. Ziarul s-a vândut la un preț bun, dar fiind circa 36 de acționari, suma revenită fiecăruia nu a fost foarte mare, fiind chiar modestă. Mi-a părut rău de această vânzare acceptată, din simplul motiv că am pierdut ziarul cu cel mai mare tiraj din publicațiile județene, că am pierdut un ziar

angajat puternic pentru apărarea ființei naționale românești, cu impact benefic asupra cititorilor. Împreună cu colegii Sorin Ghilea, Dumitru Toma și Mircea Contraș am înființat un alt ziar „Informația Aradului”, care a rezistat vreo 2 ani de zile, dar nemaifiind susținut financiar, după plecarea noastră și-a încetat existența. Între timp am mai colaborat la un post de televiziune online cu Sorin Ghilea și Alecu Chiriță având ca subiect de dezbatere probleme politice de interes local și regional.

În concluzie, pot să afirm că am trăit spectacolul vieții care nu este dat oricui. M-am născut într-o dictatură, în plin război, am trăit copilăria, adolescența, tinerețea și prima parte a maturității, într-o altă dictatură, ca în plină maturitate să apuc vremurile „democrației noastre originale”.

Nu am luat niciodată în viață lucrurile prea în serios, în afară de iubirea de țară, de poporul din care mă trag, mândria cu trecutul nostru istoric și spiritual care ne dau identitate, fapte care pentru mine nu pot fi tranzacționate. Așa am fost educat din copilărie, apoi profesorii din anii de liceu și din facultate ne-au insuflat aceleași sentimente. Doresc pentru România ca membră a Uniunii Europene să-și păstreze cu mândrie ființa națională, cu tot ceea ce presupune ea, pentru că aceste fapte ne dau identitate, personalitate într-o Europă pe care o doresc a țărilor naționale.

Crochiu de interviu

A. Mediul social, oportunități și opțiuni formatoare

1. Succintă anamneză a copilăriei și adolescenței

- Locul și data nașterii, familia – modele și potențial de dezvoltare
- Instituții și influențe formatoare (școala, în primul rând)
- „Noduri” ale memoriei și/sau destinului**
- Cum v-ați rezuma într-o singură frază, copilăria?
- Ce întâmplări ale primei copilării (0-7 ani) v-au marcat?
- Cine (cum) v-a făcut să vă descoperiți aptitudinea comunicării?

2. Educație generală și profesională

- Ce studii ați urmat? (motivații, speranțe, deziluzii)
- Care au fost primele legături cu presa? (impresii asupra acestui gen de comunicare publică)
- Cum și de la cine ați învățat „meseria”?
- Dacă v-ați calificat prin absolvirea unei instituții de învățământ superior de specialitate, detaliați punctele tari și punctele slabe ale pregătirii pentru practica efectivă de presă.
- Ce momente pozitive din inițierea profesională păstrați în memorie?
- Dar negative?
- Ce constrângeri ale profesiei ați resimțit mai acut?
- Ce aspecte au fost / sunt în consonanță cu reprezentarea pe care ați avut-o despre profesia de jurnalist?

„Noduri” ale memoriei și/sau destinului

- Răspundeți în 2-3 fraze la întrebarea : Credeți că dumneavoastră ați ales să faceți din gazetărie o profesie sau întâmplarea a fost decisivă ?
- (Încă) Credeți că ați făcut alegerea potrivită?

3. „1989” – an de „fractură istorică” și schimbare radicală a comunicării media (pentru cei care au fost gazetari în perioada comunistă)

- Cum ați trăit evenimentele din decembrie 1989?
- Care a fost primul articol „liber”? Cu ce impact?
- Cum a trecut instituția la care erați angajat de la presa comunistă, la presa liberă? (evenimentele și trăirile proprii)?
- Ați fost implicat în fondarea și/sau organizarea asociației profesionale a ziariștilor?
- În ce raport v-ați aflat cu privatizarea instituțiilor de presă ?
- Ce aspecte/evenimente v-au pus în dilemă în raport cu deontologia profesională?
- Ce deosebiri ați resimțit acut între ceea ce v-ați imaginat și realitatea presei libere?

- Numiți ceea ce considerați a fi primele trei „păcate” ale mediei actuale.

„Noduri” ale memoriei și/sau destinului

- Care a fost momentul trăit de dumneavoastră în care v-ați simțit ca și component activ al celei de „a patra puteri în stat”?

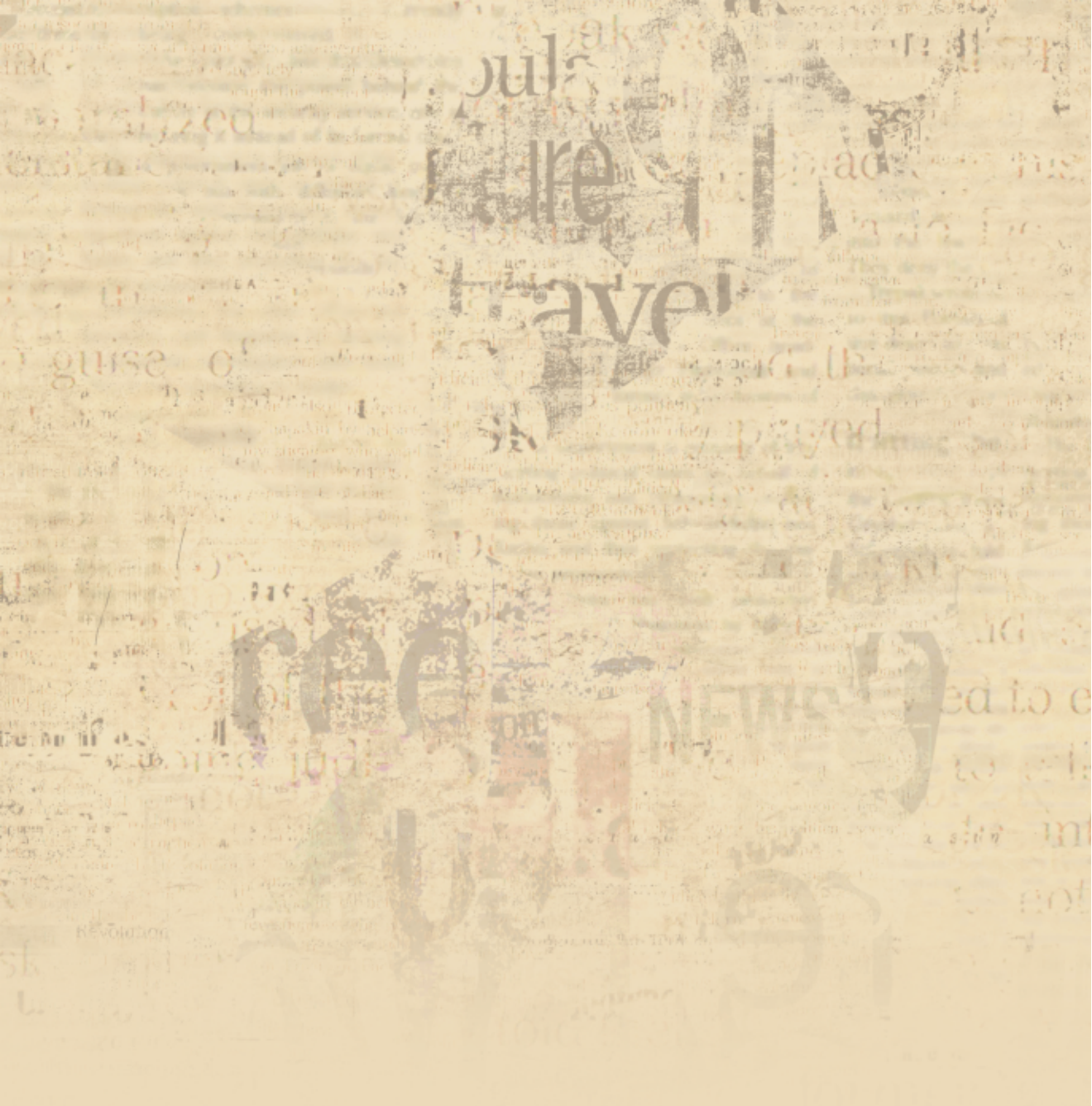
- Ați avut momente în care i-ați dat dreptate fostului președinte francez Francois Mitterand care, cu referire la profesia sa inițială, a conchis că din gazetar poți deveni orice cu condiția să renunți la jurnalism?

- Ați consilia acum un tânăr care vă este apropiat să devină gazetar? Dar dumneavoastră ați lua-o de la capăt?

CUPRINS

Jurnalist în vremuri interesante.....	5
Dincolo de numele ziaristului... ..	8
Lavinia BETEA	10
La „Flacăra Roșie”/„Adevărul” – Arad, înainte și după 1989	10
Lucia BIBARȚ	25
Jurnalismul – un miraj. Pe cât de fascinant pe atât de solicitant.....	25
Floare R. CÂNDEA	31
De ce scriu femeile?	31
Emil CHIRILĂ	37
Exerciții de supraviețuire.....	37
Vasile FILIP.....	43
De la poezie, la gazetărie	43
Gheorghe HODREA.....	66
O altfel de literatură, un altfel de jurnalism	66
Anton ILICA.....	78
Zilnic, citesc și scriu ca să-mi prelungească ființa și să respir lumină	78
Virgiliu JIREGHIE	85
Nostalgia imaginii	85
Tristan MIHUȚA	86
Ziarist sub două regimuri	86
Alexandru MOȚ	97
O viață marcată de radio și televiziune.....	97
Viorel Teodor MUSCĂ	99
Când vorbesc vizual-conceptual	99
Carmen NEAMȚU	102
Fiecare jurnalist se crede un Bond. James Bond	102
Vasile OBȘITOȘ	109
Exerciții de viață cu camera video.....	109
Dorin OCNERIU	112
Jurnalismul a câștigat prin mine un slujitor dedicat și devotat	112
Dani ROCKHOFF.....	116
Despre jurnalismul liber-profesionist în Germania și în România: <i>Sunt un maidanez al presei!</i>	116
Vasile SĂRĂNDAN (Vasile de Zărand)	130
Norocul meu în presă poartă numele unei lesbiene	130

Daniel Pavel SCRIDON	134
De 28 ani, fidel unui crez!.....	134
Nelu SCRIPCIUC	137
Originile impulsului creator.....	137
Lucian ȘERBAN.....	141
Sunt momente în care am simțit că prin cele scrise am reușit să schimb ceva.....	141
Doru SINACI	144
Două pasiuni: istoria și jurnalismul	144
Emil ȘIMĂNDAN.....	147
Ferestre memorialistice	147
Ștefan TABUIA (pseudonim Ș.T. Alexandru)	165
Puterea cuvântului	165
Simion TODOCA.....	178
Jurnalismul, meserie sau mod de a fi?	178
Ioan WEISL	181
De la inginerie lajurnalism	181
Ioan Dorel ZĂVOIAN (pseudonim D. Z. Cerna și D. Zăvoianu).....	185
Actor în spectacolul vieții	185
Anexa	201
Crochiu de interviu	201

ISBN 978-606-675-345-6